

# STRATEGIE ROZVOJE ÚSTECKÉHO KRAJE DO ROKU 2027

## A. PODROBNÝ ANALYTICKÝ PROFIL KRAJE



**Zpracovatel:** SPF Group, v.o.s.



Bozděchova 99/6

400 01 Ústí nad Labem

**Datum:** červen – prosinec 2016

**OBSAH**

Obsah.....	2
Seznam tabulek, obrázků, grafů a map .....	4
Seznam použitých zkratk .....	7
1 Úvod .....	9
2 Základní údaje, dojíždka a vyjíždka .....	10
2.1 Základní údaje .....	10
2.2 Dojíždka a vyjíždka .....	10
2.3 Klíčové závěry kapitoly 2 .....	15
3 Obyvatelstvo.....	16
3.1 Vývoj počtu a pohybu obyvatel.....	16
3.2 Složení obyvatel podle věku, vzdělání, příp. národnostního složení.....	24
3.3 Klíčové závěry kapitoly 3 .....	34
4 Ekonomika .....	36
4.1 Výkonnost místní ekonomiky .....	36
4.2 Podnikatelská aktivita.....	39
4.3 Ekonomická struktura podle struktury zaměstnanosti .....	40
4.4 Výzkum, vývoj a inovace.....	42
4.5 Pozice vybraných ekonomických odvětví.....	46
4.6 Trh práce, vývoj a struktura nezaměstnanosti .....	59
4.7 Klíčové závěry kapitoly 4 .....	65
5 Občanská vybavenost.....	67
5.1 Školská zařízení a vzdělávání .....	67
5.2 Zdravotnictví.....	72
5.3 Sociální služby.....	77
5.4 Kultura a sport.....	83
5.5 Klíčové závěry kapitoly 5 .....	86
6 Doprava a dopravní infrastruktura .....	89

6.1	Silniční infrastruktura .....	89
6.2	Železniční infrastruktura.....	95
6.3	Vývoj intenzity silniční dopravy.....	103
6.4	Další dopravní infrastruktura.....	104
6.5	Veřejná doprava .....	107
	Klíčové závěry kapitoly 6 .....	111
7	Technická infrastruktura .....	113
7.1	Technická infrastruktura .....	113
7.2	Klíčové závěry kapitoly 7 .....	117
8	Životní prostředí .....	118
8.1	Stav jednotlivých složek životního prostředí.....	118
8.2	Příroda a krajina .....	125
8.3	Využití ploch v území.....	127
8.4	Klíčové závěry kapitoly 8 .....	130
9	Specifické problémy Ústeckého kraje .....	131
9.1	Rekultivace .....	131
9.2	Brownfieldy .....	132
9.3	Staré ekologické zátěže .....	134
9.4	Sociální vyloučení .....	135
9.5	Klíčové závěry kapitoly 9 .....	139
10	Hodnocení kraje z pohledu významných regionálních aktérů .....	141
	Seznam použitých zdrojů.....	142

## SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ, GRAFŮ A MAP

Tabulka 1: Mezikrajská bilance dojížděky .....	14
Tabulka 2: Vývoj počtu obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje.....	21
Tabulka 3: Věková struktura obyvatelstva v SO ORP Ústeckého kraje k 31.12.2015.....	24
Tabulka 4: Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle SLDB 2011 v SO ORP Ústeckého kraje .....	27
Tabulka 5: Počet cizinců v okresech ÚK podle státní příslušnosti a druhu pobytu k 30.6.2016 .....	31
Tabulka 6: Srovnání krajů ČR podle výkonu ekonomiky v roce 2014.....	36
Tabulka 7: Průměrná výše mezd v krajích ČR v roce 2015 podle hlavních tříd zaměstnanců.....	38
Tabulka 8: Ekonomické subjekty v ORP Ústeckého kraje k 31.12.2015 .....	39
Tabulka 9: Průměrný počet zaměstnanců podle sektorů a krajů v r. 2014.....	41
Tabulka 10: Zaměstnanost v sektorech národního hospodářství v ČR a Ústeckém kraji v r. 2015.....	42
Tabulka 11: Zaměstnanci a výdaje na výzkum a vývoj v krajích ČR.....	43
Tabulka 12: Výzkum a vývoj v podnikatelském sektoru v okresech Ústeckého kraje – pracoviště, výdaje, zaměstnanci (k r. 2014).....	44
Tabulka 13: Pozice okresů Ústeckého kraje podle počtu patentů soukromých podniků v r. 2014 .....	45
Tabulka 14: Průměrný evidenční počet zaměstnanců v průmyslu v letech 2005-2014.....	46
Tabulka 15: Přehled významných zaměstnavatelů ÚK.....	48
Tabulka 16: Těžba hnědého uhlí v Ústeckém kraji.....	50
Tabulka 17: Zásoby hnědého uhlí v Ústeckém kraji .....	50
Tabulka 18: Vývoj statistik rostlinné a živočišné výroby v ÚK.....	58
Tabulka 19: Vývoj průměrného ročního podílu nezaměstnaných v okresech ÚK.....	59
Tabulka 20: Struktura uchazečů o zaměstnání podle okresů k 31.8.2016 .....	63
Tabulka 21: Výsledky státních maturit podle krajů v r. 2016 .....	67
Tabulka 22: Vývoj počtu žáků a studentů škol v Ústeckém kraji.....	68
Tabulka 23: Vybrané ukazatele zdravotního stavu populace ČR a ÚK v r. 2013 .....	72
Tabulka 24: Základní statistiky lůžkové péče v Ústeckém kraji v r. 2013 .....	73
Tabulka 25: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2013 - nemocnice.....	73
Tabulka 26: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2013 – odborné léčebné ústavy.....	74

Tabulka 27: Zdravotnická zařízení a lékaři v okresech Ústeckého kraje k 31.12.2012.....	75
Tabulka 28: Přehled počtu a kapacit sociálních služeb v ÚK podle druhu sociální služby .....	78
Tabulka 29: Počet zařízení sociálních služeb podle druhů v SO ORP ÚK k 31.12.2014 .....	83
Tabulka 30: Návštěvnost nejvýznamnějších kulturních institucí v r. 2015.....	85
Tabulka 31: Délka silniční sítě v krajích ČR k 1.1.2016 .....	90
Tabulka 32: Porovnání krajů ČR podle délky železničních tratí.....	95
Tabulka 33: Výkony veřejné osobní dopravy v Ústeckém kraji .....	107
Tabulka 34: Produkce průmyslového, komunálního odpadu a oddělených složek odpadu v roce 2013 v Ústeckém kraji a Česku .....	116
Tabulka 35: Emise znečišťujících látek podle krajů v roce 2014.....	118
Tabulka 36: Vývoj bilance půdy v Ústeckém kraji v období let 1996-2015 (v ha) .....	128
Tabulka 37: Bilance půdy v okresech Ústeckého kraje k 31.12.2015 (v ha).....	129
Tabulka 38: Přehled lokalit starých ekologických zátěží s nejvyšší rizikovostí .....	135
Tabulka 39: Počet obyvatel sociálně vyloučených lokalit v krajích ČR.....	136
Tabulka 40: Sociálně vyloučené lokality a jejich obyvatelé v SO ORP Ústeckého kraje .....	138
 Obrázek 1: Index stáří a průměrný věk obyvatel SO ORP ÚK k 31.12.2014 .....	25
Obrázek 2: Počty traťových kolejí, systémy trakčních proudových soustav a označení podle knižního jízdního řádu.....	98
Obrázek 3: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2000 .....	103
Obrázek 4: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2010 .....	104
Obrázek 5: Vytížení vlakových spojů objednávaných KÚÚK v pracovních dnech .....	109
 Graf 1: Pohyb obyvatelstva Ústeckého kraje v období 1993-2015 (v ‰) .....	17
Graf 2: Vývoj počtu obyvatel Ústeckého kraje v letech 1993-2015 .....	19
Graf 3: Vývoj počtu cizinců bez osob s platným azylem v Ústeckém kraji .....	19
Graf 4: Vývoj HDP v krajích ČR v letech 1995-2014, objemové indexy .....	37
Graf 5: Vývoj návštěvnosti HUZ v Ústeckém kraji v letech 2000-2015 .....	57
 Mapa 1: Saldo dojížděky do škol a zaměstnání ve městech a obcích ÚK .....	12
Mapa 2: Hlavní proudy vyjížděky do škol a zaměstnání z obcí a měst ÚK .....	13

Mapa 3: Změna počtu obyvatel v obcích Ústeckého kraje mezi lety 1991 a 2016 .....	23
Mapa 4: Průměrný věk obyvatel obcí ÚK k 1.1.2016 .....	26
Mapa 5: Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na obyvatelích starších 15 let ve městech a obcích ÚK podle SLDB 2011 .....	29
Mapa 6: Cizinci v obcích Ústeckého kraje k 1.1.2016.....	33
Mapa 7: Podíl nezaměstnaných osob (PNO) v okresech ČR k 31.8.2016 .....	59
Mapa 8: Průměrný podíl nezaměstnaných v obcích ÚK za období od října 2015 do září 2016 .....	62
Mapa 9: Průměrná roční koncentrace PM 10 na území Ústeckého kraje v období 2011-2015 .....	121

**SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK**

APSZ	Agentura pro sociální začleňování
APZ	aktivní politika zaměstnanosti
CZT	centrální zdroje tepla
ČSÚ	Český statistický úřad
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
GVD	grafikon veřejné dopravy (jízdní řád)
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
IAD	individuální automobilová doprava
IDS	integrovaný dopravní systém
IS ÚCHA	Integrovaná strategie ústecko-chomutovské aglomerace
KÚÚK	Krajský úřad Ústeckého kraje
MÚK	mimoúrovňová křižovatka
NP	národní park
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
ORP	obec s rozšířenou působností
PRÚK	Program rozvoje Ústeckého kraje
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
ŘSD	Ředitelství silnic a dálnic
SLDB	sčítání lidu, domů a bytů
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
SPRSS	střednědobý plán rozvoje sociálních služeb
SVL	sociálně vyloučená lokalita
SŽDC	Správa železniční dopravní cesty
TŽK	tranzitní železniční koridor
ÚAP ÚK	Územně analytické podklady Ústeckého kraje

ÚCHA	Ústecko-chomutovská aglomerace
UJEP	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
ÚK	Ústecký kraj
ÚPD	územně plánovací dokumentace
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
ZPF	zemědělský půdní fond
ZÚR ÚK	Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje



## 1 ÚVOD

Smyslem tohoto dokumentu je shromáždění, analýza a vyhodnocení širokého spektra dat, generelů, strategií, legislativních dokumentů a dalších podkladů potřebných pro zpracování Strategie rozvoje Ústeckého kraje do roku 2027. Analyzovány byly zejména objektivizovaná data ČSÚ, sektorové strategie a další podklady Ústeckého kraje. Mimoto byla provedena analýza dat subjektivních získaných pomocí online šetření mezi vybranými aktéry v Ústeckém kraji. V souhrnu představuje vyhodnocení těchto dat rozsáhlou informační základnu pro tvorbu návrhové části strategie. S ohledem na rozsah analyzovaných informací tvoří analytické kapitoly zvláštní dokument. Do vlastního dokumentu (návrhové části) strategie jsou pak vloženy pouze hlavní analytické závěry a také analýza SWOT, za nimiž posléze následuje vlastní strategie.

## 2 ZÁKLADNÍ ÚDAJE, DOJÍŽDKA A VYJÍŽDKA

V této kapitole jsou stručně představeny základní informace o Ústeckém kraji a dále je zde analyzována dojíždka a vyjíždka do zaměstnání a škol. Dojíždka a vyjíždka je sledována na úrovni celého kraje (který je též porovnáván s okolními kraji), SO ORP i jednotlivých obcí a měst a vychází se přitom z dat SLDB 2011.

### 2.1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Ústecký kraj se svou rozlohou 5 339 km<sup>2</sup> řadí mezi středně velké kraje České republiky, počtem obyvatel 822 350 (k 31.12.2015) je mezi ostatními kraji ČR nadprůměrně lidnatý.

Ústecký kraj je situován v severozápadní části ČR, hraničí se Středočeským, Karlovarským, Libereckým a v malé délce i Plzeňským krajem, nejdelší hranice má s německým Svobodným státem Sasko.

Těžištěm osídlení, hospodářství a rozvojových aktivit jsou dvě vzájemně kolmé rozvojové osy:

- „Labská“ tvořící historickou komunikační osu mezi jádrem Čech a Saskem, která je dnes identická s ramenem IV. transevropského multimodálního dopravního koridoru
- „pánevni“ procházející podkrušnohorskými pánevmi s koncentrací největších sídel a nejvýznamnějších hospodářských subjektů, jíž prochází důležitý tangenciální dopravní koridor

Obě rozvojové osy prochází Ústecko-chomutovskou aglomerací (dále ÚCHA), která tvoří pomyslné jádro osídlení, a v níž žije většina obyvatel Ústeckého kraje a nachází se zde pět statutárních měst tvořících funkční centra této polycentrické aglomerace. Západní část aglomerace spadá do Mostecké pánve (která je jedním z jader výše zmíněné „pánevni rozvojové osy“), a je výrazně ovlivněna hornickou činností, zatímco severovýchodní část aglomerace se nachází na „Labské rozvojové ose“ v relativně zachovalém přírodním prostředí Českého středohoří.

Méně exponovanou polohu má okres Louny (především jeho jižní a jihozápadní část), východní část okresu Litoměřice, části vrcholových partií Krušných hor (zejména Vejprtsko) a především Šluknovský výběžek, který patří k typickým periferiím ČR.

### 2.2 DOJÍŽDKA A VYJÍŽDKA

Dojíždka do škol a zaměstnání je významným faktorem vyjadřujícím intenzitu funkčních vazeb v rámci regionu. Saldo dojíždky poukazuje na význam měst jako pracovních a obslužných center, a obcí, resp. mnohých menších měst jako zázemí závislém na centrech. Saldo dojíždky do škol a zaměstnání do značné míry odpovídá velikostní struktuře obcí a měst (viz Mapa 1). Zatímco u větších měst bývá výrazně kladné, u obcí je zpravidla záporné. Nejvíce záporné saldo (tedy největší převis vyjíždějících osob nad dojíždějícími osobami) je u některých měst menší velikostní kategorie, které mají výrazně převažující rezidenční funkci, a to v souvislosti s pozicí blízkého zázemí větších měst, či historickou funkcí příměstských, nebo hornických sídlišť, resp. sídlišť pro obyvatelstvo obcí zlikvidovaných v souvislosti s těžbou hnědého uhlí. Absolutně nejnižší saldo dojíždky (-3006) bylo zaznamenáno v

Jirkově, kde byla budována rozsáhlá socialistická sídliště v návaznosti na pracovní příležitosti v okolních dolech a v Chomutově, resp. pro uspokojení potřeb obyvatel vystěhovaných z likvidovaných sídel, a kde je dodnes poměrně omezená nabídka pracovních příležitostí a vysoká závislost na pracovním uplatnění i v vzdělávacích příležitostech v Chomutově. Výrazně záporné saldo dojížděky bylo také v Krupce (-1278), Chlumci (-1022), Jílovém (-978), Klášterci nad Ohří (-949), Oseku (-796) či Lomu (-791).

Naopak nejvyšší kladné saldo dojížděky bylo zaznamenáno v krajském městě Ústí nad Labem (8378), a to jak v souvislosti s vysokou dojížděkou do zaměstnání (7554 dojíždějících), tak do škol (6114 dojíždějících), generovanou zejména místní Univerzitou J.E. Purkyně. S velkým odstupem následovaly Teplice (1489), Kadaň (1482), Roudnice nad Labem (1391), Lovosice (1241), Chomutov (1190), Trmice (1053) a Louny (1022). Mezi městy s nejvyšším kladným saldem dojížděky jsou i populačně menší města, v jejichž katastrálním území se nacházejí průmyslové provozy či doly s velkým počtem pracovníků (Trmice, Kadaň, Roudnice nad Labem, Lovosice).

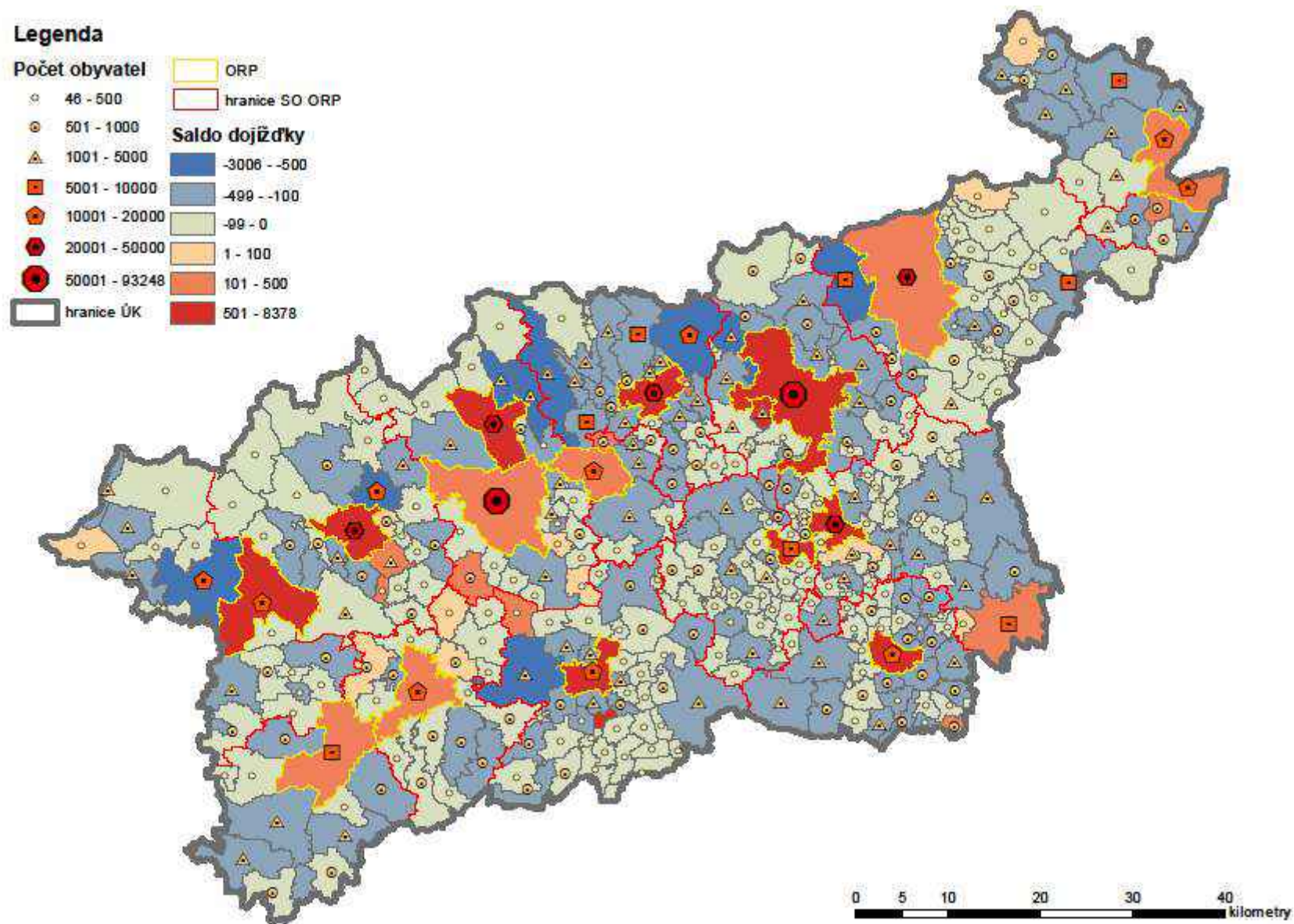
V kraji přirozeně jednoznačně převažují obce se záporným saldem dojížděky. Ve valné většině případů se jedná o populačně menší obce, v nichž zpravidla chybí větší množství pracovních příležitostí a škol či školky. I mezi populačně nejmenšími obcemi se ovšem naleznou výjimečné obce, do nichž dojíždí do zaměstnání více osob, než z nich celkově vyjíždí do zaměstnání i škol. Příkladem jsou turistická střediska Loučná pod Klínovcem a Hřensko, nebo obce, kde je díky lokalizaci relativně větších zaměstnavatelů zvýšená nabídka pracovních příležitostí<sup>1</sup>.

V zásadě však saldo dojížděky jednoznačně prokazuje význam měst se statutem obce s rozšířenou působností (ORP) jako pracovních a obslužných center, protože všechny ORP měly (většinou výrazně) kladné saldo dojížděky, zatímco drtivá většina obcí v jejich zázemí měla záporné saldo dojížděky. Na Mapě 1 jsou navíc dobře patrná výše zmíněná rozvojová osy, které procházejí většinou z vyobrazených center dojížděky i měst se statutem ORP.

O funkčních vazbách sídel v území Ústeckého kraje blíže vypovídá znázornění podílu vyjížděky do zaměstnání a škol z jednotlivých obcí a měst Ústeckého kraje do hlavních pracovních a obslužných center (viz Mapa 2). V Mapě 2 je znázorněna vyjížděka do těch měst, kam podle SLDB 2011 dojíždělo minimálně 2500 pracujících, žáků a studentů, a to včetně Prahy, do které vyjíždělo větší množství obyvatel mnoha obcí a měst v celém ÚK. Není zde tedy zobrazena vyjížděka do (z hlediska absolutních čísel) méně významných center dojížděky jako Rumburk, Varnsdorf, Lovosice, Podbořany nebo Bílina, které jsou přitom hlavními centry dojížděky ve svých mikroregionech. Mapa v zásadě ukazuje, že téměř všechna sledovaná pracovní a obslužná centra (která mají zároveň funkci ORP) si udržují funkci hlavních center dojížděky ve svých mikroregionech, které je do značné míry možné ztotožnit s územím SO ORP. To ovšem neplatí pro některé obce na Roudnicku a Lounsku, kde i vzhledem k blízkosti hlavního města převažuje vyjížděka do zaměstnání a škol v Praze. Zajímavostí přitom je, že vyjížděka do Prahy je vyšší, než vyjížděka do ostatních sledovaných center dojížděky ÚK i v periferních regionech, jako např. na Šluknovsku i Podbořansku, kde byly proudy vyjížděky do center ÚK tak malé, že je nebylo účelné zobrazovat v mapě.

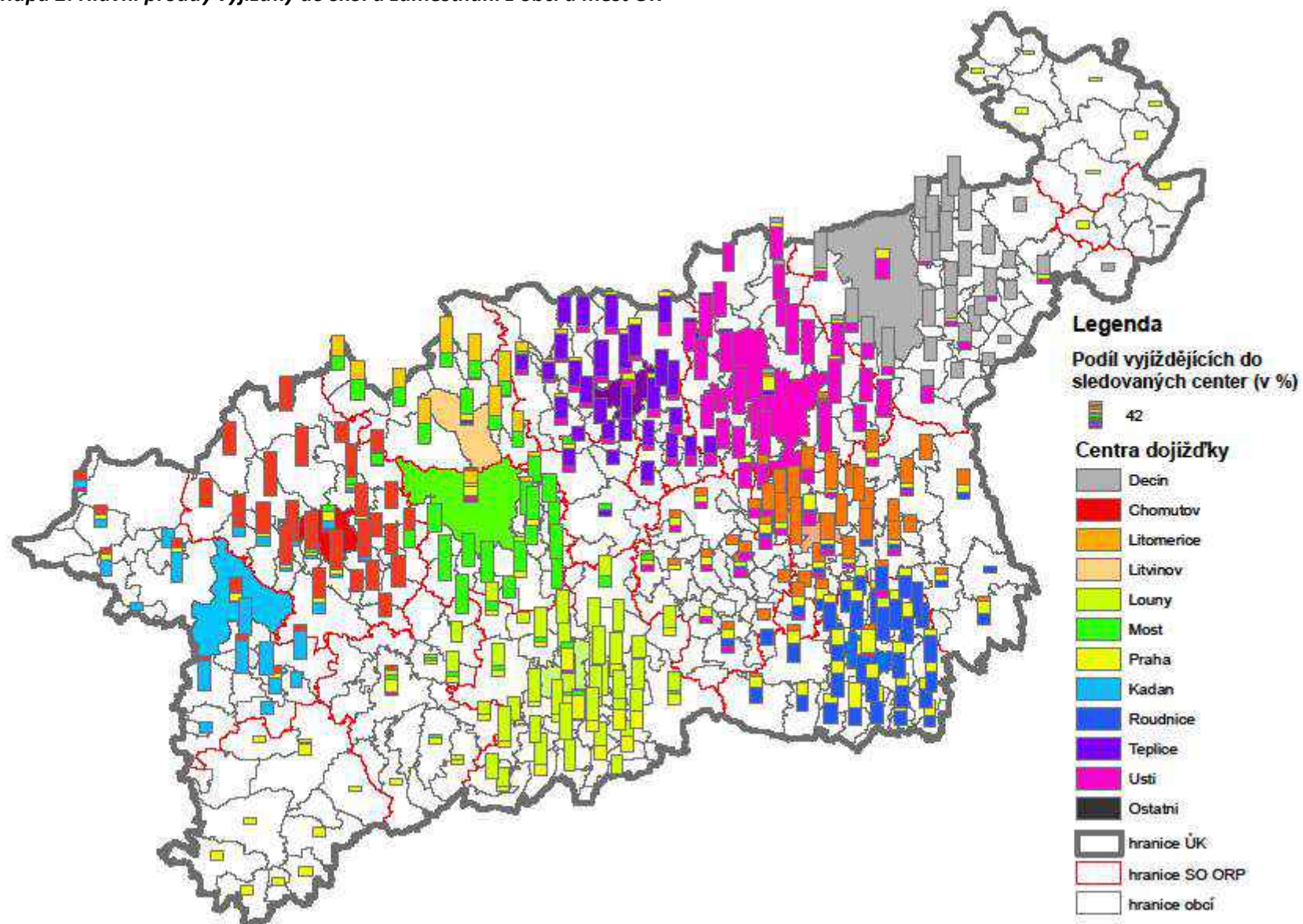
<sup>1</sup> Přitom se jedná o obce, kde navzdory malé lidnatosti působí průmyslové podniky a další místní firmy (Lobendava, Račice), kde se nacházejí zařízení veřejných institucí (Bělušice – věznice), elektrárny (Ledvice, Výškov – Počeradý), a starší či nové průmyslové zóny (Korozluky, Havraň).

**Mapa 1: Saldo dojížděky do škol a zaměstnání ve městech a obcích ÚK**



Zdroj: ESRI ARCMAP 10.4, VDB ČSÚ (2016), vlastní zpracování; Pozn: Počet obyvatel je k 1.1.2016.



**Mapa 2: Hlavní proudy vyjížděky do škol a zaměstnání z obcí a měst ÚK**

Zdroj: ESRI ARCMAP 10.4, VDB ČSÚ (2016), vlastní zpracování;

Ukazuje se tak, že téměř celé území ÚK má poměrně intenzivní funkční vazby na hl. m. Prahu. Z mikroregionů, z nichž je Praha hůře dopravně dostupná (např. ze Šluknovska) přitom dochází i k nedenní vyjíždě do Prahy, která se projevuje např. tím, že pracující vyjíždějící osoby přebývají v pracovním týdnu v Praze, a domů se vrací na víkendy. Totéž platí i pro vysokoškolské studenty.

Další výjimkou z pravidla dominance ORP jako center dojížděky ve svých SO je území SO ORP Litvínov, kde prakticky všechny obce a města mají z hlediska vyjížděky velmi intenzivní vazby také na Most. Zajímavé také je, že Praha je nejvýznamnějším centrem vyjížděky ze sledovaných center ÚK, a to nejenom z dopravně blízkých Loun, Roudnice nad Labem a Litoměřic, ale i z Ústí nad Labem či Chomutova. Samotné krajské město Ústí nad Labem je nejvýznamnějším centrem vyjížděky obcí a měst ve svém nejbližším okolí (kromě samotného SO ORP Ústí nad Labem i u několika obcí v okolních SO ORP), a to včetně Děčína a Teplic. Ze vzdálenějších center ÚK je však vyjížděka do Ústí nad Labem minimální. To je dáno jednak silným vlivem Prahy jako centra dojížděky nadregionálního významu, jednak polycentrickým charakterem ÚK, kde Ústí nad Labem nemá dominantní úlohu nad ostatními centry.

**Tabulka 1: Mezikrajská bilance dojížděky**

Kraj vyjížd'ky	Dojíždějící do jiného kraje celkem	Kraj dojížd'ky						Vyjíždějící mimo ČR
		Praha	Středočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	
Vyjíždějící osoby								
Praha	23 332	x	16 989	975	150	957	564	6 642
Středočeský kraj	143 070	128 675	x	1 878	133	2 226	1 589	3 341
Plzeňský kraj	12 629	6 356	1 868	x	1 162	318	82	3 530
Karlovarský kraj	7 009	2 873	314	2 226	x	739	73	2 242
Ústecký kraj	22 540	13 029	3 847	1 159	626	x	1 942	3 242
Liberecký kraj	15 422	5 485	3 771	159	26	1 940	x	1 385
Celkem		199 360	36 596	9 449	2 321	7 447	7 025	
Saldo vyjížd'ky								
Praha	-176 028	x	-111 686	-5 381	-2 723	-12 072	-4 921	x
Středočeský kraj	106 474	111 686	x	10	-181	-1 621	-2 182	x
Plzeňský kraj	3 180	5 381	-10	x	-1 064	-841	-77	x
Karlovarský kraj	4 688	2 723	181	1 064	x	113	47	x
Ústecký kraj	15 093	12 072	1 621	841	-113	x	2	x
Liberecký kraj	8 397	4 921	2 182	77	-47	-2	x	x
Celkem		176 028	-106 474	-3 180	-4 688	-15 093	-8 397	

Zdroj: Upraveno z VDB ČSÚ (2016)

Pozn.: V tabulce jsou uvedeny pouze ty kraje, které mají z hlediska vyjížděky a dojížděky intenzivní vazby s Ústeckým krajem. V celkových součtech jsou však zahrnuty všechny kraje ČR.

Z mezikrajského hlediska je Ústecký kraj specifický tím, že má téměř se všemi ostatními kraji ČR záporné saldo dojížděky, tedy, že z ÚK vyjíždí do ostatních krajů více pracujících, žáků a studentů, než do ÚK dojíždí. Výjimkou je Karlovarský kraj, s nímž má Ústecký kraj kladné saldo dojížděky především díky dojížděce studentů z Karlovarského kraje, kteří navštěvují UJEP a případně i další vysoké školy v ÚK, a z obdobného důvodu i kraj Vysočina. Celkově pak Ústecký kraj vykazuje třetí nejnižší saldo

dojížděky mezi všemi kraji ČR<sup>2</sup>, což je dáno především vyjížděkou do zaměstnání v Praze a ostatních krajích v důsledku dlouhodobě méně příznivé situace na trhu práce v Ústeckém kraji i vyjížděkou do škol (především VŠ) v souvislosti s širší nabídkou i vyšší prestiží vzdělávání na školách v Praze a v jiných krajích. Záporné saldo dojížděky však kromě Prahy a Jihomoravského kraje vykazují všechny kraje ČR a platí tak určitá závislost celého zbytku republiky na těchto dvou jádrových regionech, nicméně v případě Ústeckého kraje je závislost na Praze, kam podle SLDB 2011 vyjíždělo do zaměstnání a škol více než 12 tis. obyvatel kraje poměrně vysoká. Tato závislost je částečně posilována i relativně solidní dopravní dostupností Prahy z většiny území ÚK, nicméně z ní vyplývá potřeba dalšího zlepšování dopravního spojení ÚK s Prahou.

## 2.3 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 2

- Ústecký kraj leží v exponované poloze na významných rozvojových osách. Okrajové části území však mají periferní charakter.
- Ústecký kraj vykazuje oproti ostatním krajům ČR významně negativní saldo dojížděky do zaměstnání a škol, tedy vyjíždí odtud výrazně více osob, než sem dojíždí. Velmi intenzivní je především vyjížděka do hl. m. Prahy, kam podle SLDB 2011 vyjíždělo přes 12 tis. pracujících, žáků a studentů. Velká závislost na Praze je daná nepříznivou situací na trhu práce v ÚK, vyjížděkou na VŠ v Praze, i poměrně dobrou dopravní dostupností Prahy z velké části území ÚK.
- Výjimku z obecné pozice měst jako center dojížděky a obcí jako zdrojů vyjížděky závislých na městech představují na jedné straně některá malá a středně velká města v ÚCHA s převažující rezidenční funkcí a výrazným záporným saldem dojížděky, na druhé straně některé obce (včetně populačně nejmenších), které jsou vzhledem k funkci středisek CR, lokalizaci výrobních provozů či dolů centry dojížděky do zaměstnání.
- Polycentrická sídelní struktura ÚK se projevuje absencí dominantního centra dojížděky, v zásadě tedy platí, že každý mikroregion (resp. SO ORP) má své vlastní funkční centrum, kam vyjíždí největší část vyjíždějících z většiny obcí tohoto mikroregionu. Výjimečné postavení má přitom Praha, která je hlavním centrem vyjížděky u některých obcí na Roudnicku a Lounsku, a u některých center ÚK (např. Ústí nad Labem, Chomutova, Litoměřic, Loun, Roudnice nad Labem) a hned po mikroregionálních centrech hlavním cílem vyjížděky z periferních regionů (Šluknovska, Podbořanska).

---

<sup>2</sup> Po Středočeském kraji, který je blízkým zázemím hl. m. Prahy a kraji Vysočina, kde je to dáno mj. omezenou nabídkou terciárního vzdělávání spojenou s nutností vyjížděky na univerzity a VŠ v jiných krajích.

### 3 OBYVATELSTVO

Cílem této kapitoly je seznámení se základními populačními charakteristikami území ÚK. Přitom je sledován jak aktuální stav, tak vývojové tendence populačních charakteristik. Mezi sledovanými charakteristikami je stav obyvatelstva, pohyb obyvatelstva (přirozená změna obyvatelstva a migrace), věková, vzdělanostní struktura a zastoupení cizinců na obyvatelstvu ÚK. Vybrané údaje jsou sledovány na různých územních úrovních, kromě srovnání s referenčními územími (ČR, kraje ČR) je samotné území ÚK členěno na SO ORP a v mapách jsou údaje zpravidla sledovány i na úrovni samotných obcí a měst. V kapitole jsou využita zejména data pocházející z Veřejné databáze ČSÚ, SLDB 2011 a Databáze demografických údajů za obce ČR.

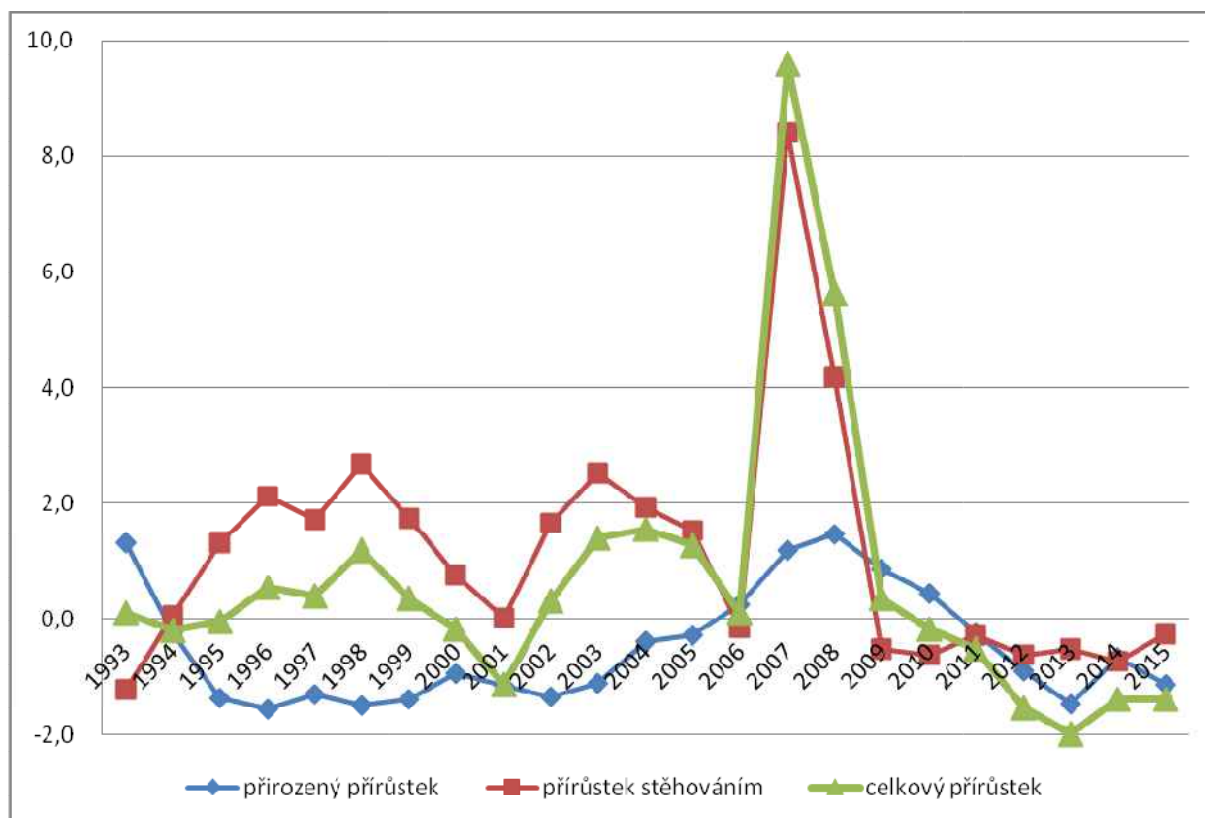
#### 3.1 VÝVOJ POČTU A POHYBU OBYVATEL

V průběhu let 1960 – 1993 docházelo v Ústeckém kraji k přírůstku obyvatelstva přirozenou změnou s absolutním maximem v roce 1974 kdy se narodilo přibližně 17 000 dětí (viz PRÚK 2014-2020). K obratu v přirozené změně došlo roku 1994, až do roku 2005 pak v kraji docházelo k úbytku obyvatelstva přirozenou změnou. V letech 2006 – 2010 byl vlivem reprodukce populačně silných ročníků opět zaznamenán přirozený přírůstek, od r. 2011 však dochází k přirozenému úbytku obyvatelstva.

Výrazně odlišný průběh měla migrační změna obyvatelstva kraje. V celém období 1965 – 1991 kraj migrační změnou ztrácel populaci s maximem v roce 1967, kdy se z kraje vystěhovalo o 4600 lidí více, než se do kraje přistěhovalo. Oproti tomu v období 1992 – 2008 docházelo s výjimkou let 1993 a 2006 ke každoročnímu přírůstku stěhováním, kladné saldo migrace v tomto období vyvážilo přirozený úbytek obyvatelstva a přispělo k celkovému přírůstku obyvatel kraje. K obratu migrace dochází patrně v souvislosti s nástupem globální hospodářské recese opět roku 2010. Od té doby je v kraji zaznamenán úbytek obyvatel stěhováním. Zde je však nutné podotknout, že data za přírůstek stěhováním jsou zkreslena v důsledku neevidování osob, které se po přestěhování nepřihlásily k trvalému pobytu v novém bydlišti. Ve skutečnosti tak byl migrační přírůstek obyvatelstva ÚK nižší, než uvádějí oficiální statistiky, na což poukazují výsledky SLDB (viz níže).

Po rapidním růstu počtu obyvatel ÚK v průběhu 70. let XX. století, související patrně s populační a hospodářskou politikou státu a vysokou reprodukcí obyvatelstva (reprodukce populačně silných poválečných ročníků) nastalo období stagnace až poklesu počtu obyvatel, které s určitými výkyvy přetrvávalo až do éry vrcholící hospodářské konjunktury v minulém desetiletí. Tehdy došlo k rapidnímu přírůstku počtu obyvatel ÚK s vrcholem v r. 2009, a to především díky vysoké imigraci ze zahraničí (viz ČSÚ 2011), částečně však také díky reprodukci populačně silných ročníků 70. let. Přitom je však nutné podotknout, že vývojové tendence jsou zkresleny kombinací průběžné evidence obyvatelstva a dat ze SLDB. SLDB totiž se zpožděním zpřesňuje statistiku počtu obyvatel, která v období mezi SLDB nepostihuje obyvatele, kteří se navzdory stěhování nepřihlásili k trvalému pobytu v novém bydlišti či kteří se vystěhovali do ciziny, ale zůstali hlášeni k trvalému pobytu v daném území.



**Graf 1: Pohyb obyvatelstva Ústeckého kraje v období 1993-2015 (v ‰)**

Zdroj dat: VDB ČSÚ (2016)

V případě Ústeckého kraje to znamená, že při SLDB je počet obyvatel ÚK pravidelně korigován směrem dolů (např. v důsledku úředně nenahlášeného vystěhování obyvatel do jiných krajů ČR – zejména hl. m. Prahy, či do zahraničí), což je vidět na prudkém poklesu počtu obyvatel ÚK v letech 2001 a 2011. Opětovný pokles počtu obyvatel však bylo možné sledovat již v r. 2010 a to jak v souvislosti s důsledky globální hospodářské recese (a souvisejícím odlivem pracovních sil, které přišly do regionu v průběhu předchozí konjunktury), tak v souvislosti s poklesem porodnosti. Pokles počtu obyvatel ÚK pokračoval až do konce sledovaného období, a to jak přirozeným, tak migračním úbytkem obyvatel (viz Graf 1).

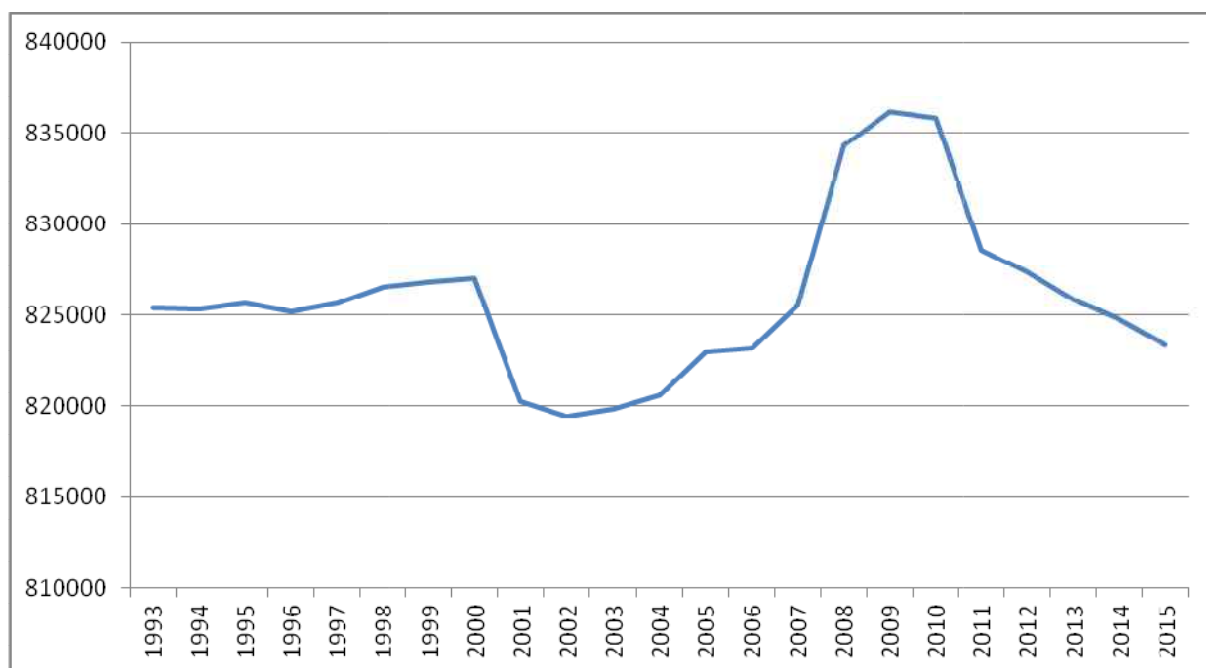
Z dlouhodobého hlediska lze konstatovat, že počet obyvatel ÚK spíše stagnoval. Na začátku 90. let i v polovině tohoto desetiletí se počet obyvatel pohyboval okolo 825 tis. I přesto je do určité míry překvapivé, že navzdory realitě ÚK vážně postiženého strukturálními změnami ekonomiky – hlavně v podobě dlouhodobě vysoké nezaměstnanosti – nedocházelo k tak výraznému úbytku obyvatelstva stěhováním, jak by se dalo očekávat. Otázkou tak je struktura migrantů, kteří se v posledních dvou dekádách do kraje stěhovali, a jejich motivace k přistěhování.

Na kladných migračních saldech, či redukci úbytku obyvatel stěhováním měli v minulém desetiletí velký vliv cizinci. Zatímco v roce 2000 jich (bez osob s platným azylem) žilo v ÚK cca 14 400, v roce 2008 to bylo již 35 400. Rekordní byl především rok 2007, kdy v ÚK přibýlo přibližně 6 700 cizinců, což vysvětluje mimořádný přírůstek obyvatel stěhováním v témže roce (viz Po rapidním růstu počtu obyvatel ÚK v průběhu 70. let XX. století, související patrně s populační a hospodářskou politikou státu a vysokou reprodukcí obyvatelstva (reprodukce populačně silných poválečných ročníků) nastalo období stagnace až poklesu počtu obyvatel, které s určitými výkyvy přetrvávalo až do éry vrcholící hospodářské konjunktury v minulém desetiletí. Tehdy došlo k rapidnímu přírůstku počtu obyvatel ÚK

s vrcholem v r. 2009, a to především díky vysoké imigraci ze zahraničí (viz ČSÚ 2011), částečně však také díky reprodukci populačně silných ročníků 70. let. Přitom je však nutné podotknout, že vývojové tendence jsou zkresleny kombinací průběžné evidence obyvatelstva a dat ze SLDB. SLDB totiž se zpožděním zpřesňuje statistiku počtu obyvatel, která v období mezi SLDB nepostihuje obyvatele, kteří se navzdory stěhování nepřihlásili k trvalému pobytu v novém bydlišti či kteří se vystěhovali do ciziny, ale zůstali hlášeni k trvalému pobytu v daném území.

Graf 1). Růst počtu cizinců v kraji souvisel částečně se vstupem ČR do EU, dále také s hospodářskou konjunkturou, v jejímž důsledku byla v ÚK poptávka po pracovní síle, která byla částečně saturována i pracovníky z ciziny. Právě v roce 2007 hospodářská konjunktura vrcholila, a v mnoha oborech byl poměrně velký nedostatek pracovních sil, což mohl být pull faktor pro imigraci cizinců. Data za roky 2007 a 2008 jsou však zkreslená účelovým hlášením k pobytu především německých státních příslušníků, kteří se v důsledku novely Silničního zákona z července 2006 museli přihlásit k pobytu v ČR, aby měli možnost absolvovat zdejší výrazně lacinější (a pro cizince žijící v Německu v doprovodu za využití tlumočnicka i snazší) autoškolu. Dalším motivem cizinců pro stěhování do ÚK může být disponibilní laciné bydlení, které jim ve spojení s relativně dobrou dopravní dostupností Prahy umožňuje snížení životních nákladů při práci v hl. městě a jeho okolí.

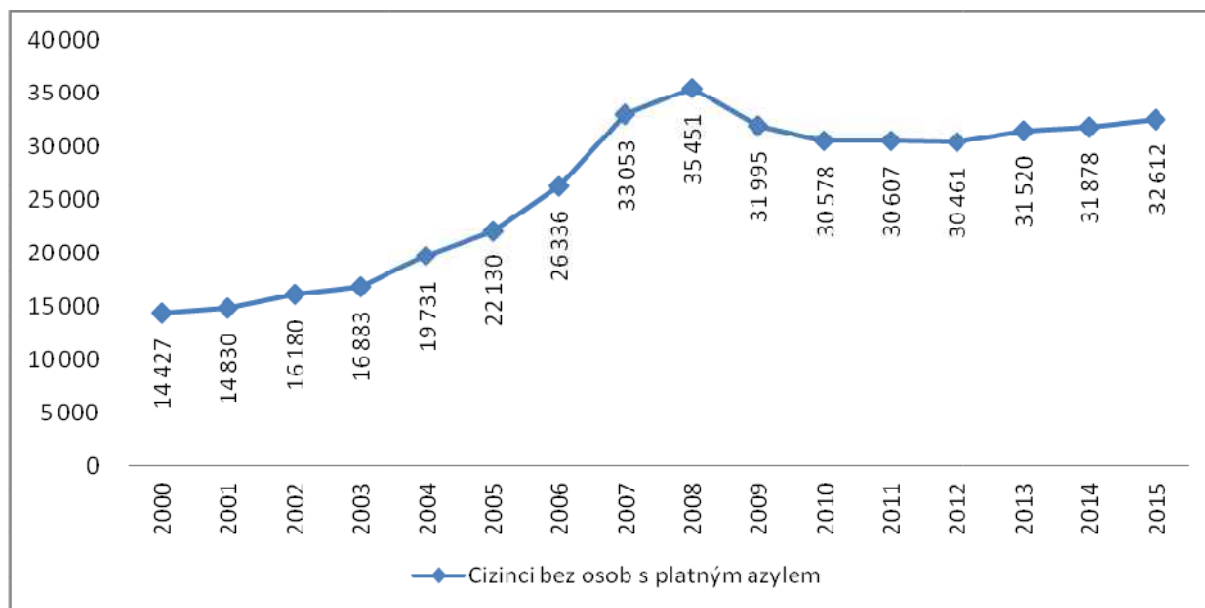
**Graf 2: Vývoj počtu obyvatel Ústeckého kraje v letech 1993-2015**



Zdroj: VDB ČSÚ (2016)

Pozn.: Jedná se o střední stav obyvatelstva

**Graf 3: Vývoj počtu cizinců bez osob s platným azylem v Ústeckém kraji**



Zdroj dat: ČSÚ (2016d)

Po nástupu globální hospodářské recese v r. 2008 došlo ke znatelnému poklesu cizinců, především z důvodu ztráty pracovního uplatnění<sup>3</sup> s minimem v roce 2012. Od té doby ovšem počet cizinců v ÚK pozvolna stoupá a lze předpokládat, že v souvislosti se stávající hospodářskou konjunkturou i vysokou poptávkou po pracovních silách bude počet cizinců v ÚK růst i v nejbližší budoucnosti. Mezi zahraničními imigranty v ÚK vyčnívá především vietnamská minorita, která se v kraji soustředila především z důvodu ekonomické aktivity<sup>4</sup> (viz Čermák, Janská 2011), k jejímu pokračujícímu soustředění zde patrně navzdory určité saturaci přeshraničního maloobchodního trhu dochází mj. z důvodu určité etablovanosti této menšiny v kraji<sup>5</sup> a její vysoké sociální koheze. V Ústeckém kraji v letech 2004–2015 dále došlo k výraznému početnímu nárůstu obyvatelstva německého (o 1380 %, ovšem jedná se nejspíše o zkreslený údaj, viz MVČR 2016), slovenského (o 94 %) a ruského (o 47 %) státního občanství.

Další významnou skupinou migrantů směřujících dlouhodobě do Ústeckého kraje je romské etnikum. K přesnějšímu vyjádření intenzity migrace Romů však scházejí relevantní data<sup>6</sup>. Faktorem přitahujícím romské imigranty je vysoké zastoupení této menšiny v kraji (a rodinné vazby vůči osobám v kraji již žijícím). Podíl na imigraci sociálně slabých (převážně však Romů) má také spekulativní jednání realitních kancelářů<sup>7</sup> a majitelů nemovitostí zneužívajících nedokonalý systém sociálních příspěvků a

<sup>3</sup> Lze očekávat, že nemalá část cizinců bydlících v ÚK, působila jako agenturní pracovníci, kteří jsou obvykle první skupinou pracujících, na kterou dopadne propouštění.

<sup>4</sup> Maloobchod zaměřený na německou přeshraniční klientelu.

<sup>5</sup> Ekonomická a sociální úroveň mnohých příslušníků vietnamské menšiny pozvolna roste, vietnamští obchodníci a pracovníci mohou dále na trhu využívat své specifické konkurenční přednosti (např. mimořádnou pracovitost – produktivitu, dlouhou pracovní dobu; účast na šedé ekonomice).

<sup>6</sup> V SLDB 2011 byla národnostní otázka pouze deklaratorní, k romskému etniku se v Ústeckém kraji přihlásilo naprosté minimum představitelů této menšiny. I tak se ale jednalo o nejvyšší číslo v rámci krajů ČR (1247, dalších 1290 osob uvedlo českou a zároveň romskou národnost, viz VDB ČSÚ 2016).

<sup>7</sup> Realitní kanceláře často skupují nemovitosti obývané Romy v „lukrativních“ částech republiky, odkud nájemníky (hlavně za pomoci finanční motivace) přestěhují do oblastí s nízkými cenami nemovitostí. Na transakci realitní kanceláře tvoří velké zisky, protože cena nemovitostí v potenciálně lukrativních lokalitách po vystěhování Romů a případné rekonstrukci mnohonásobně vzroste.

doplatků na bydlení<sup>8</sup>, který spolu s nízkými cenami a velkým množstvím disponibilních nemovitostí v kraji umožňuje realizaci tohoto tzv. „byznysu s chudobou“ ve velkém měřítku.

Po roce 1991 došlo k obratu v populačním vývoji mnoha správních obvodů obcí s rozšířenou působností na území ÚK. Největší celkový přírůstek obyvatelstva bylo možné zaznamenat v do té doby populačně strádajícím obvodu ORP Roudnice nad Labem (cca 8% přírůstek v letech 1991 – 2015), a to nejspíše v souvislosti s přistěhováním pracovní síly dojíždějící za prací do Prahy<sup>9</sup>. K podobnému obratu došlo patrně z obdobných důvodů ve správních obvodech ORP Litoměřice a Lovosice, kde v období 1991 – 2015 došlo k cca 3,6%, resp. 3% přírůstku populace. V tomto kontextu se velmi překvapivě jeví růst populace SO ORP Bílina, kde až do SLDB 2011 docházelo z dlouhodobého hlediska k poklesu, resp. stagnaci počtu obyvatel, ale byl zde zaznamenán výrazný přírůstek v posledních letech. Zde je růst populace (alespoň podle oficiálních statistik) zapříčiněn intenzivní imigrací cizinců (především Němců) do samotného města Bílina, tento jev však na základě oficiálních zdrojů není možné uspokojivě vysvětlit<sup>10</sup>. Pravděpodobně se tedy jedná o údaj zkreslený z důvodu účelového hlášení cizinců k pobytu na území města, např. z důvodu možnosti získání řidičského oprávnění, jak tomu bylo např. na Mostecku v letech 2007 a 2008. Populačně ziskový byl po éře předchozích ztrát i obvod ORP Rumburk, zde však zejména v průběhu 90. let (+3,4 % v období 1991-2001), zatímco v posledních patnácti letech zde došlo ke stagnaci až úbytku počtu obyvatel. Přírůstek bylo možné dále zaznamenat v SO ORP Chomutov (2,3%) a Ústí nad Labem (1%). O stagnaci lze hovořit v SO ORP Louny (0,4%), Teplice (-0,1%) a Podbořany (-0,2%). K úbytku obyvatelstva došlo v SO ORP Žatec (-1,3 %), Děčín (-2,4 %), Varnsdorf (-3,1 %), Kadaň (-3,4%), Most (-3,8 %) a Litvínov (-9,2 %). Úbytek populace v SO ORP Most a Litvínov souvisí patrně především s dlouhodobě mimořádně vysokou nezaměstnaností na Mostecku i zhoršeným stavem životního prostředí a zhoršenou image Mostecku. Zajímavou dynamiku vývoje počtu obyvatel bylo možné sledovat u některých SO ORP v období 2011-2015. Kromě zmíněné Bíliny byl opačným extrémem SO ORP Litvínov, kde došlo za pouhé 4 roky k poklesu počtu obyvatel o cca 4,7 %. Poměrně značný pokles byl zaznamenán také v SO ORP Kadaň (-2,9 %). Je otázkou, do jaké míry odpovídají zmíněné údaje skutečnému stavu, a do jaké míry mohou být zkresleny např. výše zmíněným účelovým hlášením obyvatel k pobytu mimo skutečné bydliště. O skutečném stavu více napoví až budoucí SLDB.

**Tabulka 2: Vývoj počtu obyvatel v SO ORP Ústeckého kraje**

SO ORP	Počet obcí	Výměra (ha)	Počet obyvatel					
			1970	1980	1991	2001	2011	2015
<b>Ústecký kraj</b>	<b>354</b>	<b>533 456</b>	<b>796 762</b>	<b>832 525</b>	<b>824 461</b>	<b>820 219</b>	<b>830 371</b>	<b>822 826</b>

<sup>8</sup> Podle mnoha zpráv je vlastnictví nemovitostí se sociálně slabými mimořádně výnosná činnost. Majitelé od nájemníků, kteří mají na realitním trhu omezenou mobilitu, vybírají nepřiměřeně vysoké nájemné, ne které dostávají nájemníci příspěvky od státu. Na vysokých příspěvcích na bydlení mnohdy profitují i sami nájemníci, kteří se na předražení nájmu s majiteli nemovitostí domluví. Kromě pronájmu klasických nemovitostí sociálně slabým prodělala v uplynulé dekádě boom nabídka ubytování v jinak neperspektivních ubytovnách a hotelích nižší kategorie. Výnosnost tohoto byznysu přetrvává i navzdory některým regulačním opatřením vlády učiněným v posledních letech.

<sup>9</sup> K přírůstku obyvatelstva zde došlo až v posledním desetiletí, tedy po zprovoznění dálnice D8 mezi Prahou a Podřipskem a realizaci optimalizace železniční tratě č. 090 (součásti tzv. I. tranzitního železničního koridoru) procházející Roudnicí nad Labem.

<sup>10</sup> Jen v roce 2013 se počet cizinců hlášených k pobytu v Bílině zvýšil z 536 k 1.1.2013 na 1576 k 1.1.2014 (MVČR 2016). Podle dat za celý okres Teplice se přitom zjevně jednalo především o státní příslušníky SRN.

Bílina	8	12 358	23 334	24 432	21 448	20 622	20 898	22 413
Děčín	34	55 369	77 686	81 317	79 794	79 314	78 760	77 902
Chomutov	25	48 613	66 238	74 181	79 706	81 020	82 183	81 572
Kadaň	19	44 919	37 497	43 862	44 375	43 959	44 040	42 763
Litoměřice	40	47 049	54 554	57 812	57 117	57 645	59 469	59 188
Litvínov	11	23 597	47 935	46 562	41 568	40 169	39 573	37 724
Louny	41	47 262	42 324	43 651	43 280	42 850	43 605	43 437
Lovosice	32	26 160	29 962	29 361	26 638	26 569	27 515	27 445
Most	15	23 111	69 254	70 735	78 644	77 027	75 638	75 647
Podbořany	11	33 766	17 032	16 706	15 727	15 715	15 904	15 701
Roudnice nad Labem	33	30 010	31 474	32 448	30 128	30 045	32 324	32 529
Rumburk	12	26 616	34 166	34 848	32 764	33 866	33 824	33 161
Teplice	26	34 531	112 310	111 406	106 424	105 476	107 975	106 321
Ústí nad Labem	23	40 473	105 922	115 161	118 325	117 780	120 943	119 512
Varnsdorf	6	8 886	20 577	21 928	20 890	20 707	20 544	20 250
Žatec	18	30 735	26 497	28 115	27 633	27 455	27 176	27 261

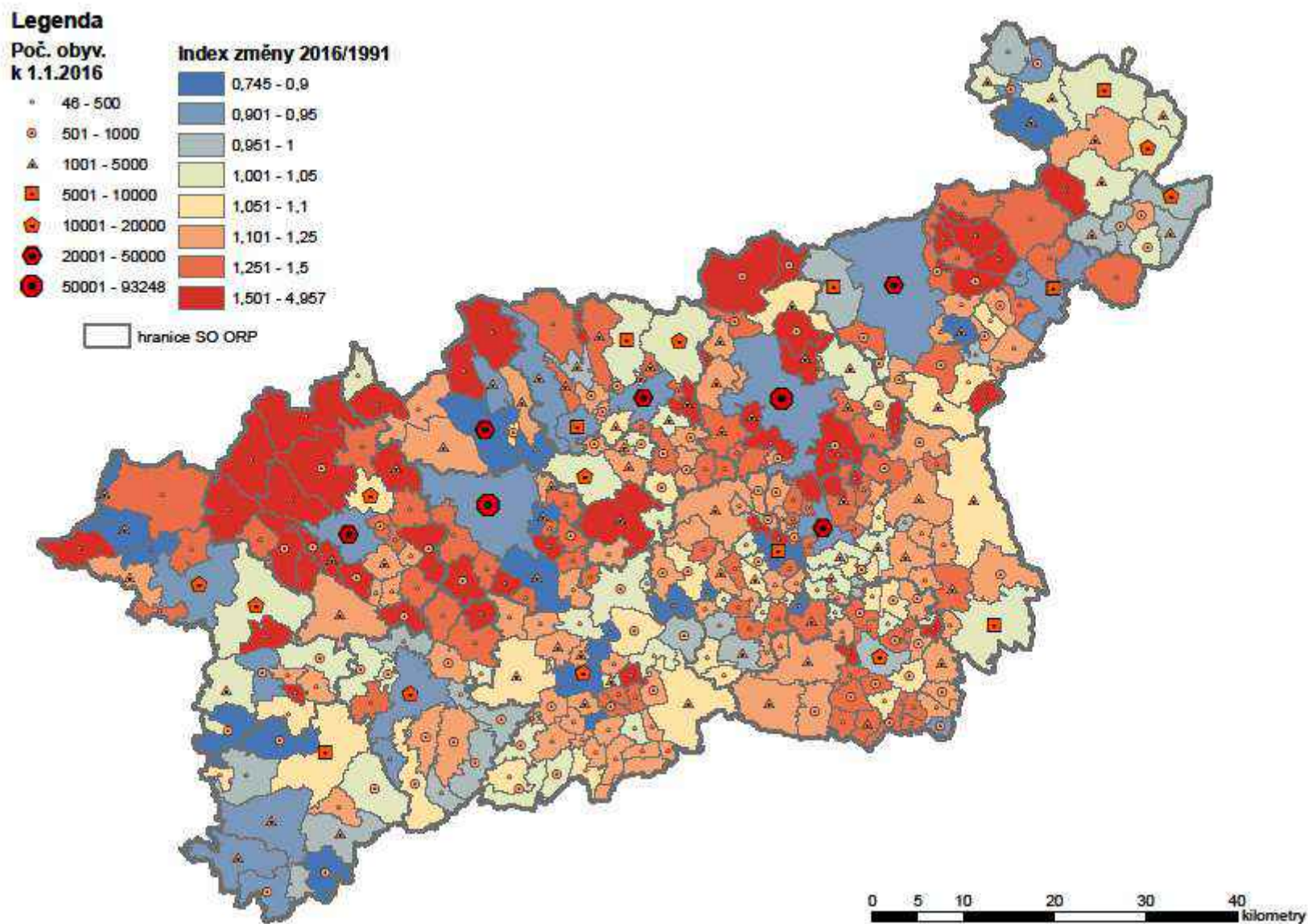
Zdroj: VDB ČSÚ (2016)

Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých obcích ÚK od konce éry socialismu ilustruje Mapa 3. Ta v zásadě potvrzuje dva základní trendy ve vývoji urbanizačních procesů, se kterými je spojeno období postsocialistické transformace – suburbanizace a metropolizace. V rámci procesu suburbanizace dochází k přesunu obyvatelstva, výroby či služeb z jádrových měst do jejich zázemí. V případě Ústeckého kraje je tento proces jasně patrný na tom, že zatímco prakticky všechna města nad 20 tis. obyvatel ve sledovaném území populačně strádala, v obce a menší města v jejich okolí populačně rostla. Velmi rapidní růst bylo možné zaznamenat především u obcí v blízkém zázemí velkých měst, které se přitom nacházejí v rekreačně atraktivních Krušných horách, Českém Švýcarsku či Českém středohoří. V rámci Ústeckého kraje můžeme v širším slova smyslu hovořit také o projevech procesu metropolizace, a to ve formě soustředění populačně rostoucích obcí v Ústecko-chomutovské aglomeraci a jejím blízkém zázemí, v širším zázemí hl. m. Prahy a zároveň soustředěním těchto obcí ve významných rozvojových osách – zejména Labské a pánevní, ale i osy tvořené koridorem dálnice D7. Naopak významnější soustředění populačně strádajících obcí je možné zaznamenat v periferních regionech – na Podbořansku, Šluknovsku a jihu Žatecka.

Výše zmíněné procesy jsou do značné míry přirozené a lze očekávat jejich pokračování i v budoucnosti. Tyto procesy však vyvolávají specifické rozvojové potřeby spočívající např. v regeneraci upadajících částí měst a populačně ztrátových obcí a dobudování infrastruktury v rapidně se rozvíjejících obcích.



Mapa 3: Změna počtu obyvatel v obcích Ústeckého kraje mezi lety 1991 a 2016



Zdroj: ESRI ARCMAP 10.4, VDB ČSÚ (2016), vlastní zpracování; Pozn.: Index změny představuje podíl počtu obyvatel v r. 2016 a 1991.

## 3.2 SLOŽENÍ OBYVATEL PODLE VĚKU, VZDĚLÁNÍ, PŘÍP. NÁRODNOSTNÍHO SLOŽENÍ

### VĚKOVÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA

V Ústeckém kraji přetrvává příznivější věková struktura obyvatel, než v celé České republice. Index stáří (tedy počet obyvatel ve věku 65 a více let na 100 obyvatel ve věku 0-14 let) je zde dlouhodobě znatelně nižší, než v celé ČR, což je dáno jak relativně vyšším zastoupením dětí, tak relativně nižším zastoupením seniorů, než v ČR jako celku. Příčinami tohoto stavu může být jednak relativně vyšší porodnost<sup>11</sup>, která je spojována s vlivem zdejšího početného romského etnika, jednak suverénně nejnižší střední délka života mezi kraji ČR. I přesto zde dochází k dlouhodobému stárnutí populace, což se projevuje i tím, že již ve všech SO ORP ÚK žije více seniorů, než dětí. Nejstarší populace je přitom v SO ORP Lovosice, následované SO ORP Litvínov, naopak nejmladší je v SO ORP Bílina a Chomutov.

**Tabulka 3: Věková struktura obyvatelstva v SO ORP Ústeckého kraje k 31.12.2015**

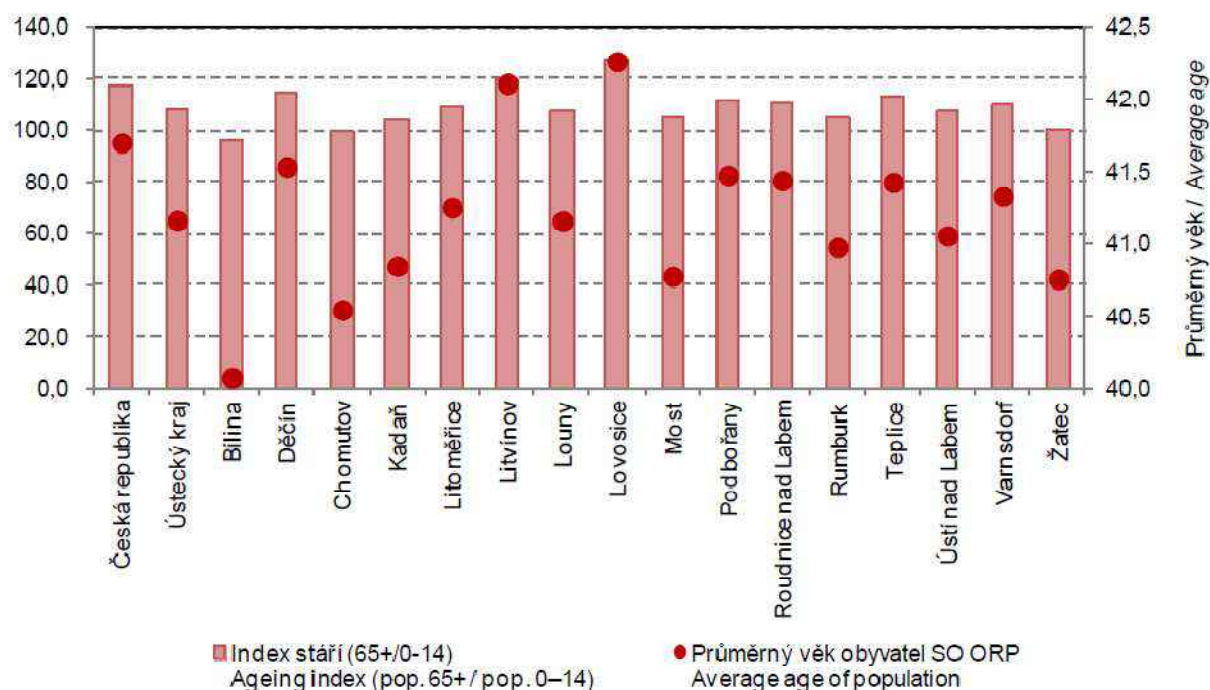
SO ORP	Obyvatelstvo	v tom ve věku			Index stáří 2015	Index stáří 2001
		0-14	15-64	65+		
<b>ČR</b>	<b>10 553 843</b>	<b>1 623 716</b>	<b>6 997 715</b>	<b>1 932 412</b>	<b>119,0</b>	<b>87,2</b>
<b>Ústecký kraj</b>	<b>822 826</b>	<b>130 213</b>	<b>547 147</b>	<b>145 466</b>	<b>111,7</b>	<b>72,1</b>
Bílina	22 413	3 365	15 586	3 462	102,9	60,9
Děčín	77 902	12 553	50 511	14 838	118,2	76,4
Chomutov	81 572	12 882	55 644	13 046	101,3	61,9
Kadaň	42 763	6 565	29 116	7 082	107,9	54,8
Litoměřice	59 188	9 396	39 370	10 422	110,9	71,7
Litvínov	37 724	5 805	24 768	7 151	123,2	86,7
Louny	43 437	6 868	28 924	7 645	111,3	78,9
Lovosice	27 445	4 141	17 931	5 373	129,8	95,5
Most	75 647	11 680	51 444	12 523	107,2	58,9
Podbořany	15 701	2 463	10 490	2 748	111,6	75,2
Roudnice nad Labem	32 529	5 334	21 189	6 006	112,6	95,4
Rumburk	33 161	5 347	21 940	5 874	109,9	64,4
Teplice	106 321	16 642	70 325	19 354	116,3	80,2
Ústí nad Labem	119 512	19 494	78 382	21 636	111,0	72,9
Varnsdorf	20 250	3 244	13 336	3 670	113,1	70,9
Žatec	27 261	4 434	18 191	4 636	104,6	70,6

Zdroj dat: VDB ČSÚ (2016), PRÚK 2014-2020.

Pozn.: Index stáří udává počet obyvatel ve věku nad 65 let na 100 obyvatel ve věku 0-14 let.

<sup>11</sup> Až do r. 2009 byl v ÚK každoročně vyšší počet živě narozených v přepočtu na obyvatele, než v ČR jako celku. Od r. 2012 je však porodnost v ÚK z tohoto hlediska podprůměrná, což může zvýšit dynamiku procesu stárnutí populace.



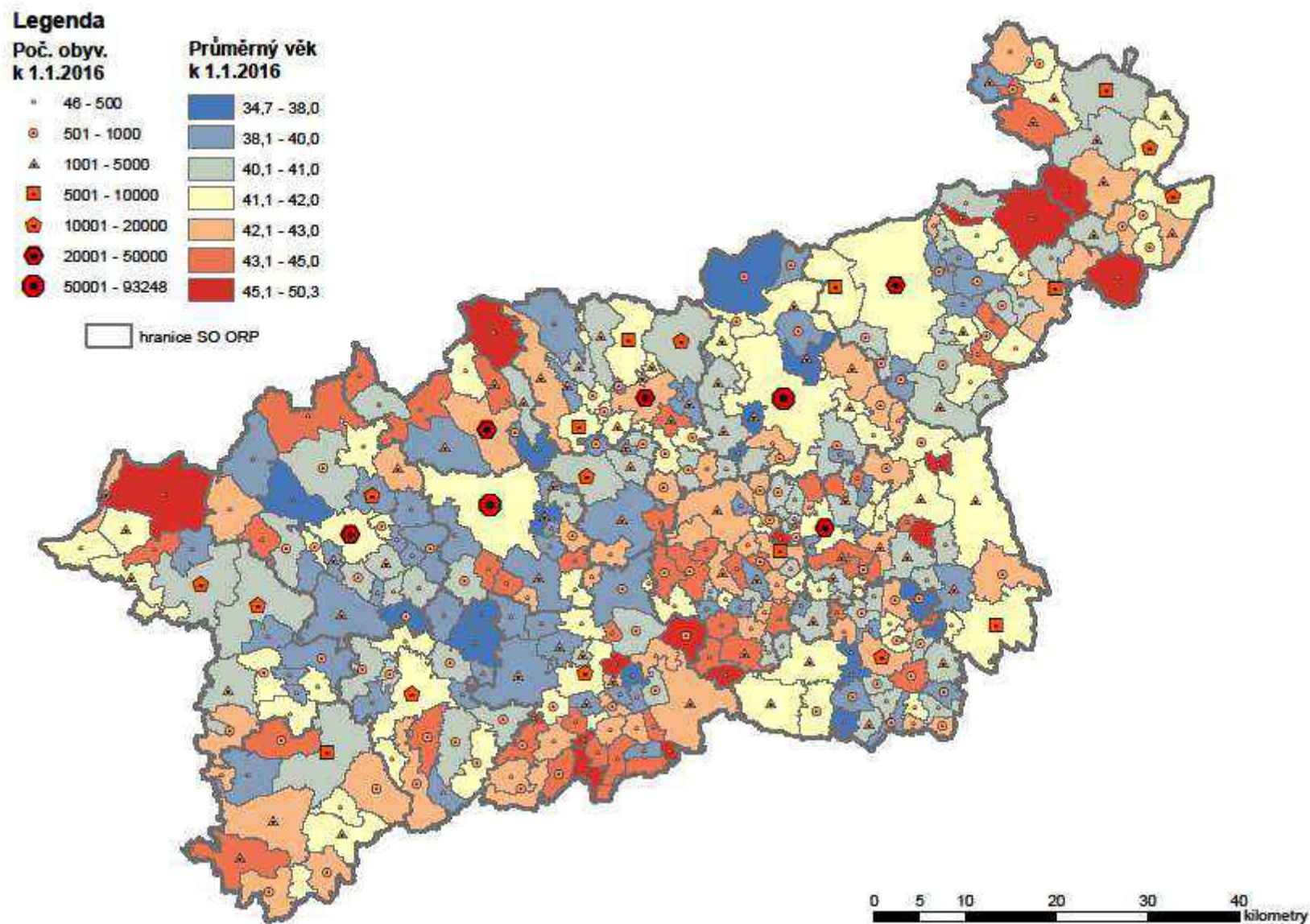
**Obrázek 1: Index stáří a průměrný věk obyvatel SO ORP ÚK k 31.12.2014**

Zdroj: ČSÚ (2016a)

Při hodnocení stáří populace v jednotlivých obcích se nabízí určitá souvislost s výše komentovaným vyobrazením změny počtu obyvatel obcí. Nejmladší populace je zpravidla v suburbánních obcích v zázemí velkých měst, kam se v rámci procesu suburbanizace stěhují ve velké míře mladé rodiny s dětmi, nebo mladé páry plánující rodičovství. Mladší populace tak zpravidla je v obcích, které populačně rostou v souvislosti s procesem suburbanizace, resp. metropolizace. Z tohoto pravidla je však možné zaznamenat řadu výjimek, jako např. na území Lovosicka a JV části Lounska, či u některých obcí v Krušných horách a v Českém Švýcarsku. To může být dáno tím, že se sem přesouvají spíše starší domácnosti, a to např. formou přeměny chalup a chat na trvalé bydlení (kde následně tráví důchod). V ojedinělých případech je důvodem vysokého stáří populace v jinak populačně ziskových a atraktivních obcích lokalizace zařízení pro seniory (např. v Janově a Kytlici na Děčínsku či Velemíně na Lovosicku). Větší města ÚK vykazují až na pár výjimek (Teplice, Litvínov) průměrný věk odpovídající průměru ČR (41,9). Naopak v některých periferních regionech (zejména na Podbořansku a v jižní části Lounska) je průměrný věk vyšší, než ve zbytku ÚK, což je průvodním jevem výše zmíněného stěhování obyvatel z těchto periferních regionů do metropolitních a rozvojových regionů<sup>12</sup>.

<sup>12</sup> Stěhování se ve velké míře účastní mladí lidé, jejichž vystěhování snižuje reprodukční potenciál obyvatelstva migračně ztrátových obcí.

Mapa 4: Průměrný věk obyvatel obcí ÚK k 1.1.2016



Zdroj: ESRI ARCMAP 10.4, ČSÚ (2016e), vlastní zpracování

## VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA OBYVATELSTVA

Ústecký kraj ve srovnání s jinými kraji ČR tradičně zaostává ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva. Dlouhodobě se zde vyskytuje jeden z nejvyšších podílů osob s neukončeným či pouze základním vzděláním a osob bez vzdělání, naopak jeden z nejnižších podílů osob s vysokoškolským vzděláním. Obdobná situace je v Karlovarském kraji, zatímco zdaleka nejpříznivější vzdělanostní struktura je v hl. m. Praze, která těží ze své pozice hlavního města, lokalizace řady významných institucí či firem přitahujících vzdělanou populaci. Nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatelstva v Ústeckém kraji je důsledkem historického soustředění pracovní síly s nižší kvalifikací v ÚK a přetrvávající struktury pracovních příležitostí a příčinou i důsledkem nízkého sociálního kapitálu obyvatelstva kraje<sup>13</sup>. Vysoký podíl osob bez vzdělání je zapříčiněn mj. lokalizací velkého množství kapacitních ústavů sociální péče v kraji.

Navzdory přetrvávající nepříznivé vzdělanostní struktuře obyvatelstva v kraji je nutné konstatovat, že v posledním desetiletí bylo možné zaznamenat trend rostoucí vzdělanosti obyvatelstva. Podle PRÚK 2014-2020 rostl především podíl osob s úplným středním vzděláním (s maturitou) nebo vyšším odborným vzděláním (+2,9 p.b. oproti SLDB 2001) a osob s vysokoškolským vzděláním (+2,2 p.b.). Naopak klesal podíl nejpočetnější skupiny – osob se středním vzděláním bez maturity (-4,7 p.b.). Nejrazantnější pokles byl zaznamenán u osob s neukončeným či základním vzděláním (-5,8 p.b.). Růst vzdělanosti byl mj. zapříčiněn rostoucí institucionální kapacitou vzdělávacích zařízení v poměru k počtům žáků a studentů<sup>14</sup>. To bylo obzvláště patrné u vysokých škol, kde došlo k markantnímu růstu kapacit i nabídky studijních oborů i počtu soukromých vysokých škol v kraji i celé republice.

**Tabulka 4: Vzdělanostní struktura obyvatelstva podle SLDB 2011 v SO ORP Ústeckého kraje**

SO ORP	Obyvatelstvo 15+	z toho nejvyšší ukončené vzdělání				
		základní vč. neukončeného	střední vč. vyučení (bez maturity)	úplné střední a vyšší odborné	vysokoškolské	bez vzdělání
<b>ČR</b>	<b>8 947 632</b>	<b>17,6</b>	<b>33,0</b>	<b>31,2</b>	<b>12,5</b>	<b>0,5</b>
<b>Ústecký kraj</b>	<b>687 269</b>	<b>21,7</b>	<b>34,9</b>	<b>28,2</b>	<b>7,6</b>	<b>0,8</b>
Bílina	16 938	26,6	38,1	21,9	4,0	1,0
Děčín	64 860	20,8	36,4	28,9	7,0	0,8
Chomutov	67 868	22,3	34,4	27,7	7,0	0,7

<sup>13</sup> Nízký sociální kapitál v kraji je mj. důsledkem dlouhodobé orientace na těžký průmysl s preferencí pracovní síly s nízkou kvalifikací (která sem byla v socialistické éře směřována), nízkou mobilitou pracovních sil (pracovníci s nízkou kvalifikací v kraji zůstávají navzdory potížím s uplatněním na trhu práce) a do určité míry i vysokou koncentrací romského etnika, které obecně rezignuje na aktivní účast na výchovně vzdělávacím procesu poskytovaném na školách. To všechno se také podepisuje na nízké vstupní úrovni dětí na počátku výchovně vzdělávacího procesu a na relativně nízkých ambicích velké části žáků, kteří nemají v rodině optimální zázemí a motivaci k dosažení ideálních vzdělávacích výsledků. Naopak absolventi s vyšším vzděláním v kraji často postrádají nabídku adekvátních pracovních příležitostí a dochází tak k jejich odlivu z kraje (odliv mozků).

<sup>14</sup> Nabídka vzdělávacích kapacit neklesala tak výrazně jako velikost populačních ročníků vstupujících do výchovně vzdělávacího procesu.

Kadaň	35 994	24,5	36,3	26,2	5,5	1,3
Litoměřice	49 800	19,4	33,6	30,7	9,1	0,9
Litvínov	32 308	22,6	36,4	25,7	6,9	1,2
Louny	36 008	20,6	35,9	29,8	8,0	0,7
Lovosice	23 047	21,3	38,3	27,2	6,3	0,8
Most	63 045	23,5	33,7	26,8	7,8	0,7
Podbořany	13 580	25,8	38,4	24,0	5,2	0,8
Roudnice nad Labem	27 208	18,9	36,5	30,0	8,6	0,5
Rumburk	27 296	25,8	36,4	24,7	4,9	1,8
Teplice	89 800	21,4	34,5	28,2	7,8	0,7
Ústí nad Labem	100 187	19,4	31,7	30,8	10,0	0,7
Varnsdorf	16 668	23,7	37,4	28,0	5,1	0,6
Žatec	22 662	22,7	34,5	28,3	8,2	1,0

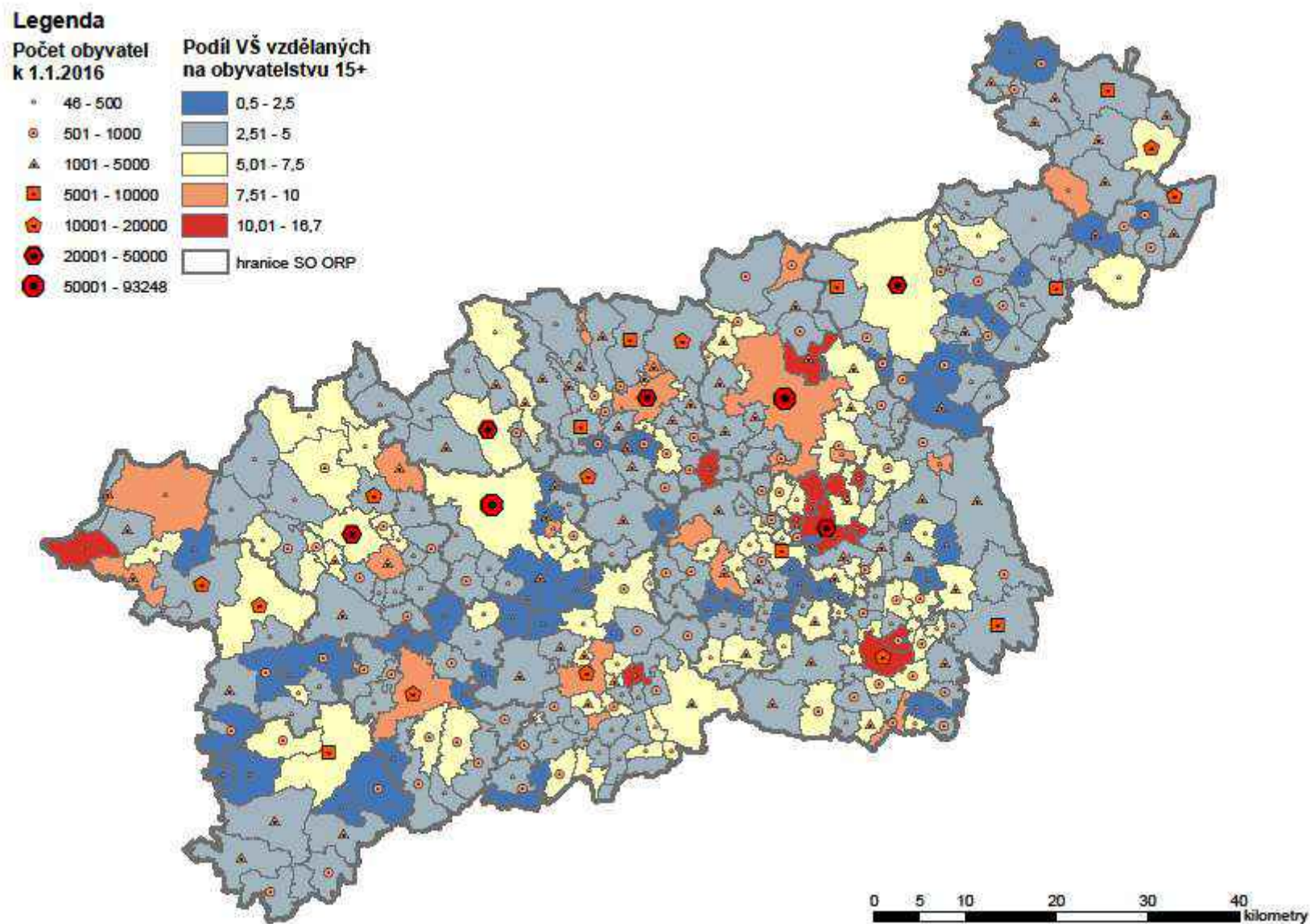
Zdroj: VDB ČSÚ (2016).

Pozn.: Všechny hodnoty kromě počtu obyvatel nad 15 let jsou vyjádřeny v procentech.

V krajském měřítku je v územním kontextu vzdělanostní struktury obyvatelstva možné vysledovat dva trendy. Prvním je vyšší vzdělanostní úroveň v SO ORP větších měst, která těží z lokalizace institucí a společností přitahujících vzdělané obyvatelstvo. Druhým trendem je vyšší vzdělanostní úroveň v SO ORP s dobrou dostupností do hl. m. Prahy. Naopak nejnižší vzdělanostní úroveň z pohledu podílu osob se základním i vysokoškolským vzděláním byla zaznamenána v SO ORP menších měst s nepříznivou až periferní polohou (SO ORP Rumburk, Podbořany, Kadaň, Varnsdorf). Jednoznačně nejhorší vzdělanostní struktura je v SO ORP Bílina, a to patrně v souvislosti s dlouhodobým charakterem pracovních příležitostí či vysokou koncentrací romského etnika.



Mapa 5: Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na obyvatelích starších 15 let ve městech a obcích ÚK podle SLDB 2011



Zdroj: ESRI ARCMAP 10.4, SLDB 2011, vlastní zpracování;

Při hodnocení vzdělanostní struktury obyvatelstva na úrovni obcí a měst je z hlediska podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel zřejmá příznivější vzdělanostní struktura ve větších městech, kde se soustředí vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo z důvodu historického trendu soustředění vysokoškolsky vzdělaných obyvatel ve městech, lepší nabídky pracovních příležitostí ve městech, i dalších faktorů. Z větších měst je nejvyšší podíl obyvatel s VŠ vzděláním v Litoměřicích (12,1%), ze statutárních měst hraje prim Ústí nad Labem (9,7%). V souvislosti s procesem suburbanizace však dochází k přesunu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel i do menších měst a obcí v zázemí velkých měst, kde přispívají ke zlepšení vzdělanostní struktury obyvatel. U mnoha obcí rozvíjejících se v souvislosti s procesem suburbanizace sice není prokázán vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, než je v daném území obvyklé, v některých rapidněji se rozvíjejících (např. Chuderov u Ústí nad Labem) či prestižnějších (např. Růžová na Děčínsku, Tisá na Ústecku) suburbanních obcích je však souvislost zlepšené vzdělanostní struktury obyvatelstva s procesem suburbanizace zjevná. Nejvyšší podíl obyvatel s VŠ je ovšem v Loučné pod Klínovcem (16,7%), která jako lyžařské středisko přitahuje nové, resp. vysokoškolsky vzdělané obyvatele především s ohledem na možnosti rekreačního využití.

Totéž platí i pro výše zmíněné obce Tisá a Růžová, jakož i další obce v atraktivním přírodním prostředí rostoucí v souvislosti s procesem suburbanizace, resp. amenitní migrace<sup>15</sup>. Výraznější soustředění obcí se zhoršenou vzdělanostní strukturou (z hlediska podílu VŠ vzdělaných) je jak v periferních regionech (Šluknovsko, východní Děčínsko, Úštěcko, Podbořansko), tak v území mezi městy Most, Chomutov, Žatec a Louny, které vykazuje v mnoha ohledech nepříznivé charakteristiky, a které bylo v rámci PRÚK 2014-2020 s ohledem na tyto charakteristiky nazváno jako „Pás deprivace“.

## CIZINCI

Jak bylo řečeno v kapitole 3.1, populační charakteristiky Ústeckého kraje jsou čím dál tím více ovlivňovány rostoucím počtem cizinců žijících přechodně či trvale v kraji. Ačkoliv je celkový podíl cizinců v ÚK relativně nízký (cca 4% k 31.12.2015), vykazují poměrně značnou dynamiku migrace a tím ovlivňují statistiky pohybu obyvatel v celém kraji. To může být do značné míry způsobené i výše zmíněným účelovým hlášením cizinců, především pak německých státních příslušníků k pobytu v ÚK, což je patrné i z Tabulka 5. V ní se ukazuje, že právě Němci jsou nejpočetnější skupinou cizinců hlášených k přechodnému pobytu v ÚK. Všechny ostatní významné skupiny cizích státních příslušníků přitom žijí jak v ÚK tak v celé ČR (s výjimkou Slováků) především v rámci trvalého pobytu. I vzhledem ke skutečnosti, že nezanedbatelná část německých státních příslušníků je hlášena k přechodnému pobytu v Bílině (viz kap. 3.1), kde přitom jejich přítomnost není zřejmá, se lze domnívat, že jsou údaje o německých státních příslušnících zkresleny jejich účelovým hlášením k pobytu v ÚK a jejich skutečný stav v ÚK je nižší. Z hlediska celkového počtu cizích státních příslušníků hlášených v rámci obou druhů pobytu v ÚK jsou ovšem nejpočetnější skupinou Vietnamci. Těch žije hned po Ukrajincích a Slovácích nejvíce i v ČR jako celku, a jejich vysoké zastoupení v ÚK tedy není ničím výjimečným. Dalšími nejpočetnějšími skupinami cizinců jsou zmínění Slováci a Ukrajinci. I jejich absolutně vysoké zastoupení je v souladu s celorepublikovým trendem. Velká část Slováci je podobně jako Němci

---

<sup>15</sup> Cílená migrace z měst do menších měst či obcí s přírodními a kulturními atraktivitami či nadstandardními možnostmi rekreačního, sportovního, kulturního a jiného využití.

hlášena k přechodnému pobytu v ÚK, což však spíše odpovídá realitě, protože je možné očekávat, že se zde zdržují přechodně z důvodu přechodného zaměstnání či studia.

**Tabulka 5: Počet cizinců v okresech ÚK podle státní příslušnosti a druhu pobytu k 30.6.2016**

Státní příslušnost	DRUH POBYTU	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí nad Labem	Celkem ÚK	CELKEM ČR
Mongolsko	PŘECHODNĚ	7	1	137	2	4		4	155	1452
	TRVALE	77	46	319	35	38	1	32	548	4960
Německo	PŘECHODNĚ	478	1259	318	114	1858	2618	469	7114	16498
	TRVALE	99	73	46	34	38	80	48	418	4459
Polsko	PŘECHODNĚ	15	38	33	11	22	20	15	154	9357
	TRVALE	340	155	81	60	117	48	122	923	10715
Rusko	PŘECHODNĚ	16	23	20	18	23	199	88	387	15050
	TRVALE	85	90	57	70	52	599	193	1146	20336
Slovensko	PŘECHODNĚ	174	432	258	317	317	286	414	2198	61087
	TRVALE	282	423	268	337	316	383	424	2433	43540
Ukrajina	PŘECHODNĚ	63	186	217	67	65	163	249	1010	28118
	TRVALE	275	704	611	323	321	624	561	3419	79496
Vietnam	PŘECHODNĚ	318	226	91	92	166	233	179	1305	9672
	TRVALE	1381	1281	463	322	884	1284	1015	6630	48008
Ostatní	PŘECHODNĚ	224	370	257	170	518	490	521	2550	70634
	TRVALE	1767	1630	801	585	1222	2108	1773	9886	104817
<b>PŘECHODNĚ CELKEM</b>		<b>1295</b>	<b>2535</b>	<b>1331</b>	<b>791</b>	<b>2973</b>	<b>4009</b>	<b>1939</b>	<b>14873</b>	<b>211868</b>
<b>TRVALE CELKEM</b>		<b>2925</b>	<b>3121</b>	<b>2183</b>	<b>1444</b>	<b>2104</b>	<b>3843</b>	<b>3153</b>	<b>18773</b>	<b>268323</b>
<b>CELKOVÝ SOUČET</b>		<b>4220</b>	<b>5656</b>	<b>3514</b>	<b>2235</b>	<b>5077</b>	<b>7852</b>	<b>5092</b>	<b>33646</b>	<b>480191</b>

Zdroj: MVČR (2016)

Při sledování rozmístění cizinců v okresech je velmi dobře patrná koncentrace vietnamského etnika v pohraničních okresech a okresech s většími městy, kde je možné obecně očekávat vysokou poptávku po ekonomických aktivitách vietnamské minority. Oproti tomu je relativně nízké zastoupení této menšiny ve vnitrozemských okresech. V případě příslušníků druhého nejpočetnějšího zahraničního etnika v kraji – německého je zjevné soustředění ve vybraných pohraničních okresech (Teplice, Most, Chomutov), a to pravděpodobně z důvodu výše zmíněného účelového hlášení k přechodnému pobytu v určitých lokalitách. Oproti těmto etnikům jsou Slováci a Ukrajinci relativně rovnoměrně rozprostřeni mezi okresy v ÚK, což lze interpretovat jako projev jejich zvýšené schopnosti ke začlenění do majoritní společnosti, a do regionálního trhu práce. Naopak Mongolové jsou výrazně soustředěni v okrese Litoměřice, kde je hlavní lokalitou jejich koncentrace samotné město Litoměřice<sup>16</sup> a Rusové jsou soustředěni především v Teplicích. Poláků žije nejvíce v okrese Děčín, který je jejich vlasti nejbližší.

<sup>16</sup> Velká část Mongolů žijících v okr. Litoměřice je zaměstnaná roudnickém závodě Johnson Controls (viz <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/role-integracnich-center-pri-integraci-cizincu-v-cr-pripad-usteckeho-kraje>), kam denně dojíždí mnoho Mongolů i ze samotných Litoměřic.

Absolutně nejvíce cizinců žije přirozeně ve velkých městech kraje v čele s Ústím nad Labem (4185). Kromě statutárních měst žije více než 1000 cizinců také v Litvínově a Bílině, v Bílině (2274) je přitom tento údaj pravděpodobně zkreslen účelovým hlášením Němců k přechodnému pobytu. Také u některých dalších měst lze předpokládat zkreslení údajů účelovým hlášením cizinců (zejména Němců) k pobytu, kromě Bíliny, kde to lze prokázat na základě abnormálního vývoje v r. 2013, však vzhledem k absenci bližších údajů o struktuře cizinců na úrovni obcí není možné jednoznačně potvrdit, kterých měst či obcí se toto zkreslení týká. Ve druhé kategorii obcí podle absolutního počtu cizinců (101-1000 cizinců hlášených k pobytu) je možné zaznamenat jak další lidnatá města (např. Litoměřice, Louny, Žatec, Varnsdorf), tak obce, a to i včetně jedné obce nejmenší velikostní kategorie (Výsluní, kde bylo údajně z 380 obyvatel celkem 158 cizinců). V této kategorii je ovšem mnoho obcí i menších měst nacházejících se podél hranic (např. Vejprty, Petrovice, Dolní Poustevna, Šluknov, Jiřikov). Lze předpokládat, že to je dané jak přirozenou přítomností občanů sousedního Německa, tak soustředěním Vietnamců, kteří zde působí v segmentu maloobchodu a služeb zaměřeného na přeshraniční (německou) klientelu. Ve vnitrozemských částech kraje (zejména v okresech Litoměřice a Louny) pobývají cizinci ve větší míře až na výjimky (např. obec Sulejovice na Lovosicku) pouze ve městech.

Z hlediska podílu cizinců na populaci obce je zjevná významná pozice cizinců na populaci mnoha obcí a měst v pohraničí a u některých měst a obcí v Ústecko-chomutovské aglomeraci a na Lovosicku. Naopak ve zbytku okresu Litoměřice a v okrese Louny je relativní zastoupení cizinců na populaci obcí a měst nízké.

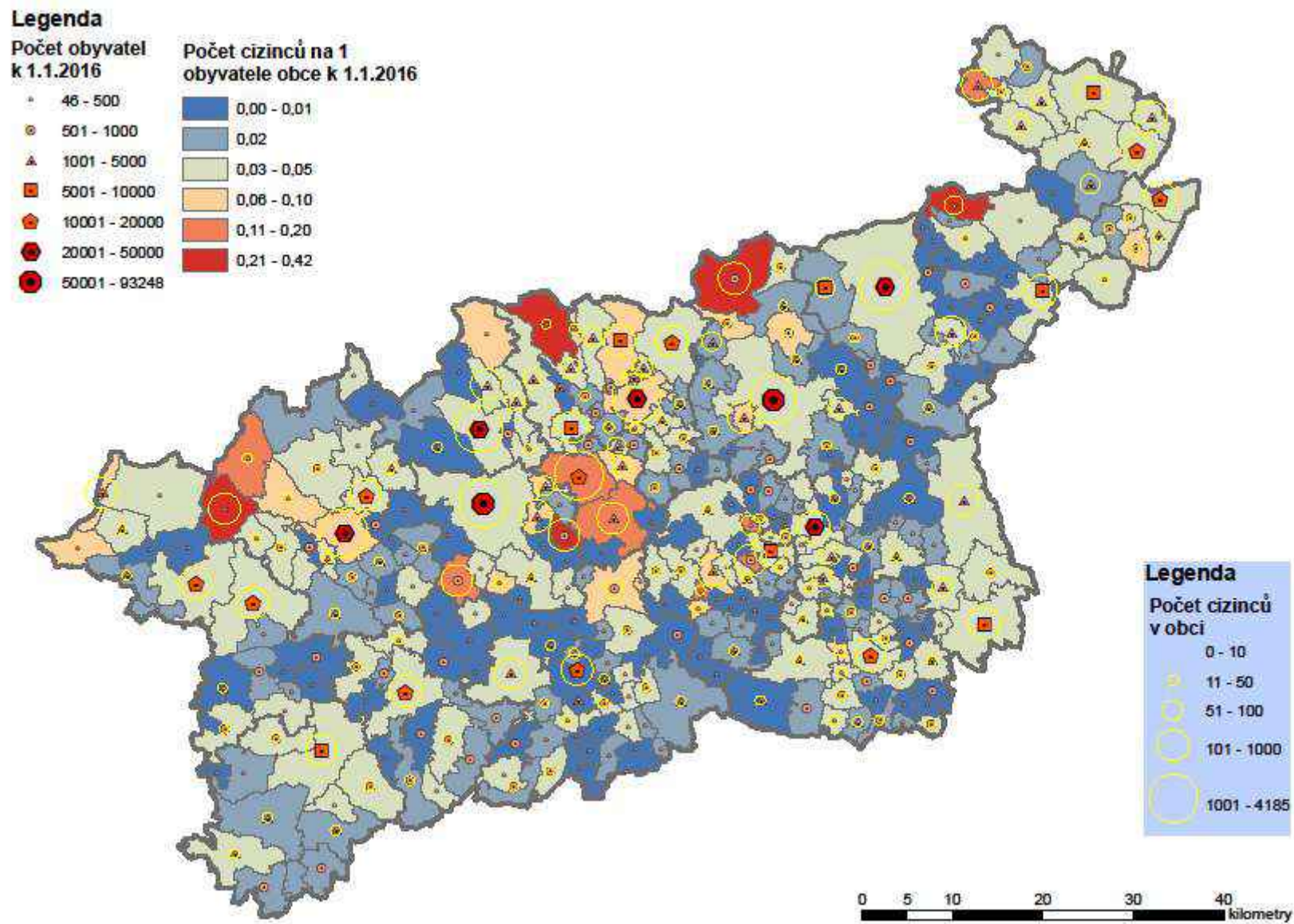
Absolutně nejvyšší podíl cizinců je v obci Výsluní (cca 42%), podle SLDB 2011 je to dáno přítomností významné německé menšiny. Velmi vysoký podíl cizinců je i v dalších pohraničních obcích (Moldava, Petrovice, Hřensko) a překvapivě také v obci Lužice na Mostecku situované ve vnitrozemí. Podle SLDB 2011 je v uvedených pohraničních obcích relativně významná vietnamská populace, v obci Lužice však SLDB výskyt početnější populace cizinců nepotvrzuje a je tedy otázkou, zdali data MVČR odpovídají skutečnému stavu. Z větších měst byl více než 5% podíl cizinců zaznamenán pouze v Teplicích a Chomutově. V Teplicích jsou nejpočetnějším cizím etnikem již zmínění Rusové, v Chomutově pak Němci<sup>17</sup>.

---

<sup>17</sup> Otázkou je ovšem, zdali to odpovídá skutečnému stavu, nebo zdali i zde nejsou účelově hlášení k přechodnému pobytu jako v případě Bíliny.



Mapa 6: Cizinci v obcích Ústeckého kraje k 1.1.2016



Zdroj: ESRI ARCMAP 10.4, MVČR (2016), vlastní zpracování

### 3.3 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 3

- Po období růstu populace ÚK v souvislosti s reprodukci populačně silných ročníků i příchodem cizinců za pracovními příležitostmi v souvislosti s hospodářskou konjunkturou nastalo od r. 2010 období průběžného poklesu populace v souvislosti s přirozeným i migračním úbytkem obyvatel (mj. v důsledku poslední hospodářské recese).
- Skutečný stav obyvatel ÚK je však spíše nižší, než uvádějí oficiální statistiky, a to jak z důvodu nehlášeného vystěhování obyvatel z ÚK, tak z důvodu účelového hlášení některých skupin cizinců (zejména Němců) k pobytu v ÚK. Skutečný stav zpravidla odhalí SLDB, v jehož rámci bývá stanoven nižší stav obyvatel, než na základě průběžné evidence.
- Z dlouhodobého hlediska počet obyvatel ÚK spíše stagnoval, a to i navzdory negativním důsledkům strukturálních změn krajské ekonomiky a související dlouhodobě zhoršené situaci na regionálním trhu práce. Na zamezení markantního poklesu počtu obyvatel ÚK měla vliv především imigrace cizinců, jejichž počet v ÚK rostl zejména v minulém desetiletí, pravděpodobně však také imigrace sociálně slabých a především Romů, které do kraje přitahuje nabídka disponibilního bydlení v souvislosti se spekulativním jednáním aktérů na disfunkčním trhu s bydlením pro sociálně slabé.
- Vývoj počtu obyvatel na obecní úrovni byl poznamenán procesy suburbanizace a metropolizace. Zatímco všechna větší města v období 1991-2016 populačně strádala, obce v jejich zázemí populačně rostly. Zároveň se rozvíjely především obce a menší města v Ústecko-chomutovské aglomeraci či v jejím blízkém zázemí, širším zázemí hl. m. Prahy a významných rozvojových osách – zejména Labské, ale i pánevní a v ose budoucí dálnice D7. Přitom platí, že stěhování z měst na venkov mělo selektivní charakter a docházelo k upřednostňování cílových obcí v rekreačně atraktivním prostředí Krušných hor, Českého středohoří či Českého Švýcarska (amenitní migrace).
- V Ústeckém kraji dochází stejně jako ve zbytku ČR ke stárnutí populace. Populace v Ústeckém kraji je zatím znatelně mladší, než v ČR jako celku. To je dáno na jedné straně dlouhodobě nadprůměrnou porodností, na druhé straně nejnižší střední délkou života mezi kraji ČR. Vzhledem k poklesu porodnosti pod úroveň průměru ČR od r. 2012 lze však v nejbližších letech očekávat vyšší dynamiku stárnutí populace, než v ČR jako celku.
- V Ústeckém kraji je spolu s Karlovarským krajem dlouhodobě nejnižší úroveň vzdělanostní struktury obyvatelstva v ČR. To se projevuje vysokým podílem osob s neukončeným či pouze základním vzděláním a nízkým podílem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Úroveň vzdělanosti však v posledním desetiletí znatelně vzrostla. Vyšší úroveň vzdělanosti je v SO ORP velkých měst a oblastí s dobrou dopravní dostupností Prahy, naopak nižší úroveň je v periferních regionech. Na obecní úrovni je příznivější vzdělanostní struktura obyvatelstva obecně ve větších městech a obcích, které mají v souvislosti s polohou a atraktivním přírodním prostředím statut prestižní adresy.
- V kraji roste podíl cizinců, v podmínkách ČR je však zatím průměrný. Velký migrační obrát cizinců však výrazně ovlivňuje statistiky pohybu obyvatelstva ÚK a přispívá ke stabilizaci potenciálně populačně ztrátového obyvatelstva ÚK. Nejvýraznějším etnikem zahraničního původu jsou Vietnamci, kteří se soustředí především v pohraničních regionech a velkých

městech. Oficiálně žije v ÚK poměrně mnoho Němců, ti se zde však hlásí k přechodnému pobytu ve vybraných lokalitách, a to nejspíše z účelových důvodů (jejich skutečný stav je pravděpodobně výrazně nižší). Ukrajinci se soustředí ve velkých pracovních centrech a oblastech s dobrou dopravní dostupností do Prahy, Slováci jsou poměrně rovnoměrně rozprostřeni po celém ÚK.

- V kraji žije v celorepublikovém srovnání nejpočetnější romská komunita s výrazným vlivem na demografické charakteristiky obyvatelstva. Určitým nedostatkem je však absence relevantních dat o početnosti a rozmístění romského etnika.

## 4 EKONOMIKA

V kapitole Ekonomika je analyzována výkonnost krajské ekonomiky, podnikatelská aktivita v ÚK, struktura zaměstnanosti, pozice vybraných ekonomických odvětví a situace na trhu práce. Přitom jsou využívána zejména data ČSÚ, a Úřadu práce ČR.

### 4.1 VÝKONNOST MÍSTNÍ EKONOMIKY

Ústecký kraj je silně postižený strukturálními změnami ekonomiky. V průběhu hospodářské transformace z plánovaného na tržní hospodářství zde došlo k rapidnímu útlumu tradičních odvětví (mj. těžební, textilní, potravinářský, chemický a hutnický průmysl) a změnám ve struktuře krajské ekonomiky. I tak si ale některá tradiční odvětví zachovala značný význam pro regionální makroekonomické ukazatele a zaměstnanost, ovšem vzhledem k neukončené transformaci je možné očekávat další útlum dílčích odvětví (zejména těžby hnědého uhlí) s negativními důsledky na ekonomiku a trh práce v regionu.

**Tabulka 6: Srovnání krajů ČR podle výkonu ekonomiky v roce 2014**

	HDP (mil.Kč)	HDP na 1 obyvatele (Kč)	HDP ve srovnat. cenách		ČDDD (mil.Kč)	ČDDD na 1 obyvatele (Kč)
			předchozí rok=100	rok 1995=100		
<b>Česká republika</b>	4 313 789	404 843	102,7	153,1	2 135 633	202 915
Hlavní město Praha	1 037 351	829 168	101,8	179,3	330 409	264 100
Středočeský kraj	483 511	369 335	102,6	191,1	283 603	216 633
Jihočeský kraj	218 981	343 817	101,1	131,5	123 340	193 653
Plzeňský kraj	220 471	384 101	104,0	155,7	117 716	205 083
Karlovarský kraj	83 049	276 941	100,3	97,6	54 524	181 819
<b>Ústecký kraj</b>	<b>255 325</b>	<b>309 564</b>	<b>100,4</b>	<b>115,3</b>	<b>144 059</b>	<b>174 662</b>
Liberecký kraj	138 318	315 209	101,6	142,0	83 013	189 176
Královéhradecký kraj	196 438	356 040	103,8	150,6	109 271	198 052
Pardubický kraj	169 049	327 545	102,4	148,1	100 032	193 820
Kraj Vysočina	170 849	334 994	100,0	150,7	99 606	195 304
Jihomoravský kraj	465 032	397 233	101,2	159,3	237 891	203 208
Olomoucký kraj	200 042	314 478	102,8	142,0	116 518	183 173
Zlínský kraj	210 520	359 354	105,6	167,4	111 205	189 825
Moravskoslezský kraj	411 950	337 741	101,1	124,7	224 446	184 014

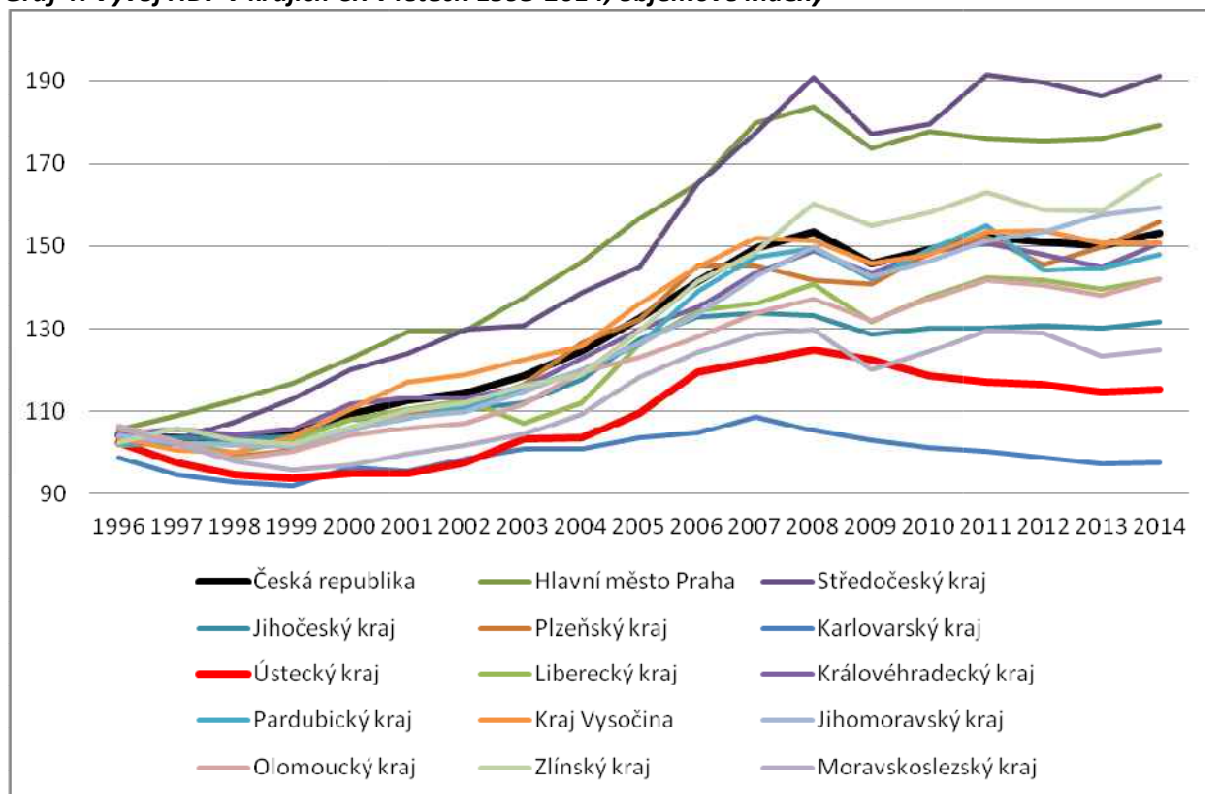
Zdroj: VDB ČSÚ (2016)

Pozn.: ČDDD = čistý disponibilní důchod domácností.

Z hlediska absolutních údajů indikátorů makroekonomické výkonnosti patří Ústecký kraj mezi průměrné kraje ČR, což je ovšem dáno jeho poměrně velkou lidnatostí. V přepočtu na obyvatele ovšem patří Ústeckému kraji u HDP předposlední místo a u čistého disponibilního důchodu domácností (ČDDD) poslední místo. Zatímco HDP vyjadřuje celkovou výkonnost ekonomiky bez ohledu na toky kapitálu, ČDDD více reflektuje kupní sílu obyvatel, protože vyčísluje objem

prostředků, které mají domácnosti k dispozici po přerozdělení důchodů státem (tedy i včetně sociálních dávek). HDP ÚK v přepočtu na jednoho obyvatele byl v roce 2014 na úrovni 76,5 % celorepublikového průměru, přičemž nižší byl pouze už jen v Karlovarském kraji, na obdobné úrovni byl ovšem v Libereckém a Olomouckém kraji. ČDDD byl na úrovni 86,1 % celorepublikového průměru a byl jednoznačně nejnižší mezi kraji ČR. Horší pozice ÚK z hlediska ČDDD naznačuje, že poměr příjmů domácností na hospodářské produkci kraje je méně příznivý, než u jiných krajů, zejména pak Karlovarského kraje. Jinými slovy lze konstatovat, že příjmy domácností v Ústeckém kraji omezuje jak horší stav a dynamika regionální ekonomiky, tak relativně omezený přínos krajské ekonomiky pro příjmy domácností. To může být způsobeno odlivem kapitálu z kraje, např. ve formě zisků místních podniků proplácených vlastníkům sídlícím mimo území kraje. Pro ekonomiku Ústeckého kraje to znamená nepříznivou skutečnost, že velká část kapitálu vygenerovaného v ÚK je utrácena, resp. investována jinde<sup>18</sup>. Významnou příčinou nízkého ČDDD je ovšem vysoký podíl sociálně slabých obyvatel v kraji a obyvatel závislých na sociální podpoře.

**Graf 4: Vývoj HDP v krajích ČR v letech 1995-2014, objemové indexy**



Zdroj dat: Databáze regionálních účtů ČSÚ (2016)

Pozn.: Rok 1995=100. Objemový index ukazuje dynamiku vývoje v jednotlivých krajích, bez zohlednění rozdílů ve výši HDP ve výchozím roce 1995.

Příčinu nepříznivé pozice ÚK z hlediska HDP na obyvatele osvětluje Graf 4. V něm je zřejmé, ÚK zaznamenal ve sledovaném období druhý nejnižší dlouhodobý přírůstek HDP mezi kraji ČR, nižší byl již jen v Karlovarském kraji. Přírůstek HDP byl v roce 2014 oproti roku 1995 pouze 15,3 %, republikový

<sup>18</sup> Ukázkovým příkladem je polostátní energetický gigant ČEZ, který v ÚK provozuje mj. dva doly a čtyři uhelné elektrárny. Na české poměry mimořádný zisk společnosti, který každoročně dosahuje mnoha desítek miliard Kč, však bývá z velké části rozpouštěn ve státním rozpočtu. Ústecký kraj tak z činnosti společnosti na svém území nemá (kromě přínosu pro zaměstnanost a vzhledem k ziskovosti společnosti relativně nízkým příspěvkům vybraným obcím, městům či sportovním klubům) další prospěch.



přírůstek přitom činil 53,1 %. To bylo dáno jednak poměrně dlouhými poklesy HDP ve druhé polovině 90. let (transformační krize), a po roce 2008 (globální hospodářská recese), jednak nižší dynamikou růstu až stagnací v letech, kdy se ekonomice ČR (a ostatních krajů) dařilo. Příčinami zhoršeného makroekonomického vývoje byly jednak strukturální změny ekonomiky spojené s masivním útlumem tradičních odvětví, jednak méně příznivé podmínky pro rozvoj ekonomiky v kraji (nižší sociální kapitál obyvatel, nedostatek kvalifikovaných a motivovaných pracovních sil, odliv mozků, nepříznivá image kraje, apod.). V mezikrajském srovnání HDP přepočtu na obyvatele přitom ÚK klesl ze 3. pozice v r. 1995 (po Praze a Plzeňském kraji) na předposlední pozici v r. 2014.

**Tabulka 7: Průměrná výše mezd v krajích ČR v roce 2015 podle hlavních tříd zaměstnanců**

ČR, kraje	Hrubá měsíční mzda celkem	z toho mzda zaměstnanců podle hlavních tříd CZ-ISCO							
		Řídící pracovníci	Specialisté	Techničtí a odborní pracovníci	Úředníci	Prac. ve službách a prodeji	Řemeslníci a opraváři	Obsluha strojů a zařízení	Pomocní a nequalif. prac.
<b>Česká republika</b>	27 811	60 846	39 472	30 509	23 218	17 668	23 683	22 815	15 814
Praha	36 371	81 330	47 829	35 544	26 594	20 157	24 807	24 361	15 662
Středočeský	27 997	64 925	36 214	31 711	22 787	18 244	26 710	24 421	16 936
Jihočeský	25 246	55 740	31 616	28 965	21 747	18 265	22 980	21 541	15 463
Plzeňský	27 013	53 470	36 861	30 357	23 076	18 188	25 672	22 841	17 192
Karlovarský	24 119	45 944	32 780	28 149	22 242	18 052	22 037	22 868	14 703
<b>Ústecký</b>	<b>25 301</b>	<b>51 200</b>	<b>34 048</b>	<b>28 326</b>	<b>22 018</b>	<b>17 044</b>	<b>23 234</b>	<b>23 228</b>	<b>16 077</b>
Liberecký	26 358	57 377	34 745	29 584	21 912	17 722	24 674	23 843	18 133
Královéhradecký	25 192	50 405	34 088	28 044	21 004	17 891	23 065	22 109	16 660
Pardubický	24 856	51 319	33 515	27 485	22 211	17 203	22 333	21 234	15 428
Vysočina	25 258	52 492	34 400	28 933	23 687	16 825	23 103	22 141	15 383
Jihomoravský	27 051	57 404	38 961	29 124	22 414	16 791	23 401	21 623	15 946
Olomoucký	24 584	49 758	34 463	26 220	21 203	17 182	21 838	21 548	15 072
Zlínský	24 554	44 696	33 284	27 620	20 534	16 785	23 137	21 889	15 851
Moravskoslezský	25 475	53 167	34 598	28 616	20 476	16 702	23 644	24 176	14 607

Zdroj dat: VDB ČSÚ (2016)

Pozn.: Ve výčtu hlavních tříd CZ-ISCO chybí Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství, k jejichž mzdám nebyly k dispozici údaje.

Z pohledu průměrné hrubé výše mezd zaměstnanců patřil Ústecký kraj v roce 2015 mezi průměrné kraje ČR. Průměrné údaje za ČR jsou relativně vysoké vlivem výrazně vyšších mezd v hl. m. Praze, proto je relevantní spíše srovnání s ostatními kraji mimo hl. m. Prahu. Z krajů ČR byla kromě Prahy vyšší průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance pouze ve Středočeském, Plzeňském, Libereckém, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji. Z hlediska hlavních tříd zaměstnanců jsou v Ústeckém kraji nadprůměrné mzdy u tříd obsluha „strojů a zařízení, montéři“ a „pomocní a nequalifikovaní pracovníci“. Lze se domnívat, že hodnoty mezd u těchto tříd zaměstnanců táhne nahoru místní těžební a energetický průmysl či chemický průmysl, kde jsou v dělnických profesích vyšší mzdy, než v jiných oborech. Naopak u ostatních tříd zaměstnanců patřil Ústecký kraj z hlediska průměrné výše mezd spíše k průměru až podprůměru ČR.

## 4.2 PODNIKATELSKÁ AKTIVITA

**Tabulka 8: Ekonomické subjekty v ORP Ústeckého kraje k 31.12.2015**

	celkem	na 1000 obyvatel	Obchodní společnosti			Fyzické osoby	
			celkem	na 1000 obyvatel	z toho akciové společnosti	celkem	na 1000 obyvatel
ČR	2 768 953	262	440 757	42	25 710	2 041 804	193
Ústecký kraj	173 878	211	19 047	23	842	135 976	165
SO ORP:							
Bílina	3 679	164	279	12	12	2 626	117
Děčín	17 981	231	1 471	19	57	14 830	190
Chomutov	15 847	194	1 855	23	83	12 302	151
Kadaň	7 856	184	643	15	26	6 294	147
Litoměřice	13 410	227	1 149	19	56	10 866	184
Litvínov	7 777	206	799	21	41	6 169	164
Louny	9 401	216	713	16	25	7 631	176
Lovosice	5 579	203	478	17	30	4 510	164
Most	15 535	205	2 059	27	111	11 646	154
Podbořany	2 793	178	149	9	4	2 244	143
Roudnice n. L.	7 665	236	597	18	32	6 404	197
Rumburk	6 318	191	566	17	18	5 126	155
Teplice	22 155	208	3 548	33	123	16 789	158
Ústí nad Labem	28 580	239	4 016	34	183	21 176	177
Varnsdorf	3 623	179	344	17	19	2 954	146
Žatec	5 679	208	381	14	22	4 409	162

Zdroj: VDB ČSÚ (2016)

Jedny z mála ekonomických ukazatelů, které je možné získat pro úroveň ORP, jsou ukazatele organizační statistiky, tedy ukazatele o počtu ekonomických subjektů v jednotlivých ORP. Tyto ukazatele nám poskytují představu o diverzifikaci místních ekonomik, ekonomickém kapitálu místního obyvatelstva i o otevřenosti místních trhů vůči drobným podnikatelům.

V celém ÚK je přitom z hlediska počtu ekonomických subjektů na 1000 obyvatel nižší podnikatelská aktivita než v ČR jako celku, což platí i o všech SO ORP. Vysoké počty ekonomických subjektů v poměru k počtu obyvatel jsou především v ORP větších měst a ORP v dobré dopravní poloze (vzhledem k hl. m. Praze). Nejvyšší počet ekonomických subjektů a v tom obchodních společností v přepočtu na 1000 obyvatel byl v r. 2015 zaznamenán v ORP Ústí nad Labem, nejspíše v souvislosti s velkou lidnatostí samotného města Ústí nad Labem, která v zásadě pozitivně působí na podnikatelské příležitosti (zejména v sektoru maloobchodu a služeb). Vysoké hodnoty vykazoval také SO ORP Děčín, a to patrně mj. v souvislosti s místní nadstandardní nabídkou služeb v cestovním ruchu. Z hlediska počtu ekonomických subjektů a především pak fyzických osob v přepočtu na obyvatele je vysoká koncentrace v ORP s dobrou dopravní dostupností do Prahy (Litoměřice, Roudnice nad Labem, Louny, Lovosice), to je nejspíše dané uplatněním místních ekonomických subjektů na lukrativním trhu v

Praze a jejím okolí. Vysoké, resp. nadprůměrné počty právnických osob vzhledem k počtu obyvatel jsou především v krajské metropoli a dalších velkých městech a jsou důsledkem jednak tradiční lokalizace významných ekonomických subjektů ve velkých městech, jednak regionálním a nadregionálním významem těchto měst (koncentrace poptávky z širšího zázemí).

Naopak nízké zastoupení ekonomických subjektů je především v typických periferních regionech (místní ekonomické subjekty se hůře uplatňují na vzdálených perspektivních trzích, zároveň je zde nízká poptávka z důvodu malých spádových regionů místních služeb a často i nižší kupní síly) a regionech, které byly nejtěživěji zasaženy strukturálními změnami ekonomiky (a kde tudíž není tak vysoká kupní síla a tím pádem poptávka po zboží a službách). Na nízkém počtu ekonomických subjektů se zde podepisuje také nízký ekonomický a sociální kapitál místní populace, případně přítomnost velkých subjektů soustředících rozhodující podíl ekonomické aktivity. Relativně nejnižší počet ekonomických subjektů je v SO ORP Bílina, kde z hlediska zaměstnanosti i ekonomického významu dominuje místní palivoenergetický komplex a sklářský průmysl (doly Bílina, elektrárna Ledvice, sklárna v Chudeřicích), zároveň je zde nízký sociální kapitál (nejhorší vzdělanostní struktura v kraji) a omezená kupní síla obyvatelstva (mj. i v důsledku vysoké koncentrace romské komunity). Velmi nízký relativní počet ekonomických subjektů je dále v SO ORP Podbořany, Kadaň, Varnsdorf a Rumburk, což jsou (resp. SO ORP Kadaň z části) typické periferní regiony. Navzdory velké lidnatosti jádrových měst je nízký relativní počet ekonomických subjektů, zejména pak fyzických osob i v SO ORP Most a Litvínov, což patrně souvisí jak s odvětvovou strukturou hospodářství s dominantním těžebním a chemickým průmyslem, tak s relativně nízkým sociálním kapitálem obyvatelstva a související vysokou nezaměstnaností a nízkou kupní silou. Nízký relativní počet obchodních společností je především v SO ORP menších měst, kde nejsou tak příznivé podmínky pro firmy, jako v obvodech velkých měst.

#### 4.3 EKONOMICKÁ STRUKTURA PODLE STRUKTURY ZAMĚSTNANOSTI

Struktura zaměstnanosti Ústeckého kraje ve srovnání s celou ČR naznačuje přetrvávající průmyslový charakter kraje a vliv tradičních odvětví na zaměstnanost v kraji. V kraji je relativně nízká zaměstnanost v zemědělství a lesnictví, naopak mírně nadprůměrně vysoká zaměstnanost v průmyslu. Relativně vysokou zaměstnanost si zde navzdory razantnímu útlumu těžby hnědého uhlí drží palivoenergetický komplex (těžba a dobývání hnědého uhlí, výroba a rozvod elektřiny a tepla), ovšem pokračující snižování stavu zaměstnanců snižuje vliv těchto oborů na zaměstnanost v ÚK. Naopak podprůměrná je zde zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu, což může být částečně způsobeno jeho útlumem v důsledku hospodářské recese po r. 2008. Zajímavá je relativně vysoká zaměstnanost ve stavebnictví, která může být pozůstatkem éry socialismu, kdy stavebnictví v kraji dosahovalo na české poměry mimořádných výkonů<sup>19</sup>. Nadprůměrná je zaměstnanost v sektorech velkoobchodu a maloobchodu a oprav a údržby motorových vozidel, dopravy a skladování, ubytování a stravování a ve veřejné správě a obraně, a povinném sociálním zabezpečení. Podprůměrná je zaměstnanost v sektorech informační a komunikační činnosti, peněžnictví a pojišťovnictví, profesní, vědecké a technické činnosti, vzdělávání a zdravotní a sociální péče a kulturní, zábavní a rekreační činnosti.

<sup>19</sup> Zatímco v tržním prostředí stavební firmy z kraje expandují do zbytku republiky.



**Tabulka 9: Průměrný počet zaměstnanců podle sektorů a krajů v r. 2014**

Ekonomická činnost podle CZ-NACE <sup>1)</sup>	ČR <sup>2)</sup> Czech Republic	Kraj <sup>3)</sup> Region <sup>3)</sup>													
		Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeňský	Karlo- varský	Ústecký	Liberecký	Králové - hradecký	Pardubický	Vysočina	Jiho- moravský	Olomoucký	Zlínský	Moravsko- slezský
<b>C E L K E M</b>	3 923,5	797,5	386,4	221,9	211,3	91,2	242,1	141,8	190,0	177,1	170,9	446,9	211,6	204,1	428,9
A Zemědělství, lesnictví a rybářství	98,5	3,0	13,1	10,9	7,5	2,2	4,4	2,5	7,0	7,2	11,2	11,3	7,7	4,3	6,0
<b>B-E Průmysl CELKEM</b>	1 189,8	71,9	137,2	74,9	77,9	31,4	85,8	60,0	69,6	70,1	72,5	123,3	72,9	86,3	155,5
B Těžba a dobývání	30,5	0,4	1,0	0,6	0,7	3,9	5,8	1,5	0,2	0,1	1,1	1,3	0,5	0,2	13,1
C Zpracovatelský průmysl	1 078,3	58,8	128,5	68,8	73,5	24,9	71,7	55,9	65,2	66,3	67,5	115,3	68,1	81,7	131,7
D Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu	29,3	5,7	2,3	2,8	1,2	0,8	3,4	0,6	1,0	1,1	1,6	1,4	1,2	1,2	5,1
E Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	51,6	7,0	5,5	2,7	2,5	1,9	4,9	2,1	3,2	2,5	2,3	5,3	3,0	3,2	5,6
F Stavebnictví	213,9	43,0	18,3	14,5	10,4	4,1	15,4	6,2	9,2	9,4	9,8	28,0	11,1	12,2	22,3
G Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	506,7	135,7	55,1	25,4	22,1	10,4	24,0	15,6	22,1	19,8	16,9	61,3	24,0	25,0	49,3
H Doprava a skladování	244,8	51,9	32,1	16,1	13,6	4,7	15,2	7,0	11,1	10,6	9,3	24,6	13,0	9,8	25,6
I Ubytování, stravování a pohostinství	112,4	39,9	9,5	5,4	4,1	5,4	4,8	2,9	4,7	3,5	3,1	11,4	4,3	4,6	8,8
J Informační a komunikační činnosti	101,0	52,8	3,2	2,0	2,9	0,4	2,4	1,2	2,4	2,5	1,3	17,2	2,5	2,4	7,5
K Peněžnictví a pojišťovnictví	74,5	38,7	2,8	2,7	2,3	0,8	2,3	1,8	2,6	2,8	1,3	7,4	2,5	1,7	5,0
L Činnosti v oblasti nemovitostí	53,3	24,3	3,3	2,1	2,1	1,1	2,7	1,0	1,6	1,1	0,8	5,8	1,6	1,8	4,1
M Profesní, vědecké a technické činnosti	162,6	72,5	10,3	5,8	6,0	1,8	5,9	3,7	4,8	4,7	3,5	20,6	5,4	5,6	11,9
N Administrativní a podpůrné činnosti	177,9	55,1	15,7	6,3	11,7	2,3	10,4	4,4	5,3	4,5	2,5	21,0	7,1	4,4	27,0
O Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	288,2	75,6	24,3	16,5	13,3	7,5	20,8	9,8	13,7	11,0	10,8	29,8	17,3	10,5	27,0
P Vzdělávání	305,6	54,1	28,4	17,8	16,1	6,6	19,6	11,6	15,6	14,1	12,4	40,3	19,4	16,0	33,6
Q Zdravotní a sociální péče	293,5	50,9	26,1	15,5	16,5	10,0	22,4	10,5	16,3	12,3	12,9	32,4	18,1	15,0	34,4
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	52,4	14,2	3,3	3,1	3,0	1,6	3,4	2,3	2,3	1,8	1,1	6,3	2,2	2,7	5,1
S Ostatní činnosti	48,4	13,8	3,7	2,9	1,8	0,9	2,5	1,4	1,8	1,7	1,5	6,3	2,5	1,8	5,7

Zdroj: ČSÚ (2016c)

Pozn.: Údaje jsou v tisících a jsou přepočtené na počet celých úvazků.

V ÚK je tedy relativně nižší zaměstnanost v prestižních sektorech, kde jsou zpravidla nadprůměrné odměny, což však může být do značné míry dáno koncentrací pracovních příležitostí v těchto sektorech v Praze.

**Tabulka 10: Zaměstnanost v sektorech národního hospodářství v ČR a Ústeckém kraji v r. 2015**

Ekonomická činnost podle CZ-NACE		ČR		Ústecký kraj	
		počet	%	počet	%
<b>Ú h r n e m</b>		<b>3 916,4</b>	<b>100,0</b>	<b>258,4</b>	<b>100,0</b>
v tom:					
A	Zemědělství, lesnictví a rybářství	147,5	2,9	6,8	1,9
B-E	<i>Průmysl celkem</i>	<i>1 521,0</i>	<i>30,4</i>	<i>112,0</i>	<i>30,8</i>
B	Těžba a dobývání	37,8	0,8	7,3	2,0
C	Zpracovatelský průmysl	1 376,8	27,5	91,3	25,1
D	Výroba a rozvod elektřiny, plynu a tepla	49,2	1,0	6,6	1,8
E	Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	57,1	1,1	6,8	1,9
F	Stavebnictví	396	8	31,8	8,8
G	Velkoobchod a maloob.; opr. a údržba mot. voz.	615,7	12,3	51,1	14,1
H	Doprava a skladování	297,6	5,9	23,1	6,4
I	Ubytování, stravování a pohostinství	197,2	3,9	15,1	4,2
J	Informační a komunikační činnosti	141,5	2,8	6	1,7
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	118,1	2,4	7,7	2,1
L	Činnosti v oblasti nemovitostí	44,9	0,9	3,7	1,0
M	Profesní, vědecké a technické činnosti	237,5	4,7	12,4	3,4
N	Administrativní a podpůrné činnosti	128,9	2,6	12,7	3,5
O	Veř. správa a obrana; povinné soc. zabezp.	316,2	6,3	27	7,4
P	Vzdělávání	322,8	6,4	18,1	5,0
Q	Zdravotní a sociální péče	351,6	7,0	22,1	6,1
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	81,7	1,6	4,5	1,2
S	Ostatní činnosti	90	2	9	2,5

Zdroj: VDB ČSÚ (2016)

Pozn.: Počet je v tisících fyzických osob. Řádek „Průmysl celkem“ je úhrnem níže specifikovaných oborů B-E. Zkratka CZ-NACE značí Klasifikaci ekonomických činností používanou ČSÚ.

#### 4.4 VÝZKUM, VÝVOJ A INOVACE

Existence rozvinutého sektoru výzkumu, vývoje a inovací je jedním z klíčových předpokladů pro zvyšování konkurenceschopnosti regionální ekonomiky a rozvoj znalostní ekonomiky. Hlavním nositelem hospodářských inovačních aktivit v rámci celého ÚK jsou velké podniky v tradičních oborech. Další skupinou jsou středně velké podniky, vlastněné zahraničním investorem. Vědecko-výzkumné aktivity jsou v ÚK zajišťovány především Univerzitou J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, vědecko-technickými parky a podnikovými výzkumnými pracovišti.

**Tabulka 11: Zaměstnanci a výdaje na výzkum a vývoj v krajích ČR**

Kraj	Počet zaměstnanců ve VaV na 1000 obyv.			Výdaje na VaV (mil. Kč/1000 obyv.)			Počet zaměstnanců VaV podle sektorů v r. 2014		
	2010	2012	2014	2010	2012	2014	podnikatelský	vládní	vysokoškolský
<b>ČR</b>	<b>2,8</b>	<b>3,2</b>	<b>3,4</b>	<b>5,0</b>	<b>6,9</b>	<b>8,1</b>	<b>18 281</b>	<b>6 590</b>	<b>10 965</b>
Hl. m. Praha	9,7	10,4	10,9	16,8	20,4	23,7	4 415	4 737	4 410
Středočeský	2,3	2,2	2,3	4,7	4,7	7,4	2 314	516	130
Jihočeský	1,3	1,3	1,5	3,3	4,0	3,9	263	330	325
Plzeňský	1,7	2,4	3,1	4,0	6,6	8,2	943	30	806
Karlovarský	0,2	0,2	0,3	0,3	0,7	0,5	78	-	-
<b>Ústecký</b>	<b>0,5</b>	<b>0,6</b>	<b>0,6</b>	<b>0,8</b>	<b>1,4</b>	<b>1,5</b>	<b>281</b>	<b>19</b>	<b>203</b>
Liberecký	1,4	2,1	2,4	3,3	6,5	5,9	736	27	290
Královéhradecký	1,4	1,4	1,5	2,8	2,9	3,7	539	21	279
Pardubický	2,0	2,6	2,5	4,1	5,4	5,3	926	43	306
Vysočina	0,7	0,8	1,0	1,4	1,8	2,9	518	8	4
Jihomoravský	4,7	5,4	6,2	7,3	12,6	14,5	4 517	780	1 920
Olomoucký	1,7	2,3	3,0	2,5	5,6	5,3	859	7	1 019
Zlínský	1,4	1,6	1,9	3,1	3,9	4,7	779	7	316
Moravskoslezský	1,5	2,1	1,8	2,5	3,7	4,2	1 113	66	957

Zdroj: ČSÚ (2016a)

Pozn: u zaměstnanců se jedná o přepočtený evidenční počet zaměstnanců na plný pracovní úvazek.

V relativním počtu zaměstnanců VaV (přepočteno na celé úvazky) i objemu výdajů na VaV zastává ÚK předposlední místo mezi kraji ČR. Nižší počet zaměstnanců VaV na 1000 obyvatel i nižší výdaje na VaV v přepočtu na 1000 obyvatel kraje jsou již jen v Karlovarském kraji. Hodnoty u obou sledovaných parametrů jsou hluboko pod průměrem ČR, který je ale zvyšován hl. m. Prahou i Jihomoravským krajem (Brnem), kde je výrazné soustředění VaV institucí. Počet zaměstnanců VaV v Ústeckém kraji je přitom jedním z nejnižších i z absolutního hlediska, nižší je v Karlovarském kraji, u VaV podnikatelského sektoru též v Jihočeském kraji a u vysokoškolského sektoru v kraji Vysočina, kde nesídlí žádná univerzita.

Podle RIS ÚK (2014, s. 6) se „zaměstnanci ve VaV v ÚK koncentrují do menšího počtu firem a výzkumných organizací a je mezi nimi nízký podíl výzkumníků. V hospodářství kraje je také nízký podíl zaměstnanců s vysokoškolským vzděláním a tempo růstu této složky zaměstnanosti je ve srovnání s ostatními kraji v ČR podprůměrné. Podobně je v hospodářství kraje nízký podíl odborných pracovních míst a trend nárůstu jejich počtu je velmi pomalý“.

Počet zaměstnanců ve VaV i výdaje na VaV přitom průběžně rostou jak v ÚK, tak v ČR jako celku. Vzhledem k tomuto vývoji se tak pozice ÚK mezi ostatními kraji nezlepšuje. Růst počtu zaměstnanců i výdajů na VaV přitom do značné míry souvisí s podporou z ESIF, která spočívá jak v podpoře budování infrastruktury (např. nových VaV center), tak v podpoře samotné realizace VaV.

Podle RIS ÚK (2014) je v ÚK nízký podíl firem realizujících produktové inovace. Tržby z inovovaných produktů jsou zde sice v porovnání s ostatními kraji vysoké, to je však zapříčiněné vysokým podílem

výrobní s nízkým stupněm inovace, což souvisí s charakterem produkce v ÚK. Ve firmách podle RIS ÚK (2014, s. 6) „převažují inovace, které jsou ve skutečnosti málo významné“.

V zásadě lze tedy konstatovat, že podmínky pro rozvoj znalostní ekonomiky v ÚK jsou poměrně nepříznivé, a to jak z hlediska nízkého významu sektoru VaV v kraji, tak z hlediska velmi omezených lidských zdrojů pro rozvoj inovační ekonomiky.

V samotném podnikatelském sektoru se nachází největší počet VaV pracovišť v okrese Litoměřice, jedná se ovšem zpravidla o malá pracoviště a výdaje na VaV činnost v nich jsou poměrně nízké a vesměs neinvestičního charakteru (viz Tabulka 12). Nejvyšší celkové a investiční výdaje na VaV činnost vykazují podniky v okr. Ústí nad Labem, kde je druhý nejvyšší počet VaV pracovišť v podnikatelském sektoru. V okr. Teplice je sice nejnižší celkový počet VaV pracovišť, zato je zde spolu s okr. Děčín nejvyšší počet VaV pracovišť s 10 a více zaměstnanci a stejně jako v okr. Děčín zde podniky (z hlediska ÚK) vykazují vysoké výdaje na VaV. Nejvyšší počet zaměstnanců VaV pracovišť v podnikatelské sféře v přepočtu na celé úvazky je v okr. Ústí nad Labem, Děčín a Teplice. V zásadě lze tedy konstatovat, že nejvyšší výdaje na VaV i nejvyšší počet zaměstnanců (úvazků) ve VaV se váží na VaV aktivity velkých podniků, přičemž se tyto podniky soustředí v okr. Ústí nad Labem, Děčín a Teplice.

**Tabulka 12: Výzkum a vývoj v podnikatelském sektoru v okresech Ústeckého kraje – pracoviště, výdaje, zaměstnanci (k r. 2014)**

Kraj, okresy	VaV pracoviště (počet)		Výdaje na VaV (mil. Kč)				Zaměstnanci VaV			
	celkem	z toho s 10 a více zaměstnanci VaV (FTE)	celkem	podle druhu nákladů			celkem		z toho (FTE)	
				mzdové	ostatní běžné	investiční	fyzické osoby	přepočtené osoby (FTE)	ženy	výzkumní a techničtí pracovníci
<b>Ústecký kraj</b>	<b>98</b>	<b>16</b>	<b>908</b>	<b>367</b>	<b>341</b>	<b>200</b>	<b>1 540</b>	<b>819</b>	<b>220</b>	<b>281</b>
Děčín	15	4	137	86	43	8	228	175	12	74
Chomutov	13	1	84	34	34	16	226	86	6	12
Litoměřice	21	1	77	37	34	6	327	80	34	36
Louny	10	2	59	24	20	14	118	97	42	16
Most	14	1	79	29	14	36	147	54	20	24
Teplice	9	4	231	71	159	1	191	108	17	21
Ústí nad Labem	16	3	243	86	37	119	303	219	89	98

Zdroj: ČSÚ (2016a)

Pozn.: FTE = přepočtený evidenční počet zaměstnanců na plný pracovní úvazek.

Výsledky a úspěšnost výzkumu v soukromém sektoru částečně ilustruje statistika o patentové aktivitě (viz Tabulka 13). Z hlediska počtu podaných patentových přihlášek i počtu platných patentů je možné zaznamenat nejvyšší aktivitu v okr. Ústí nad Labem, což odpovídá výdajům na VaV a počtu zaměstnanců VaV pracovišť. Překvapivě vysokou úspěšnost z hlediska počtu udělených patentů je však možné zaznamenat u podniků z okr. Litoměřice, kde byly přitom zaznamenány poměrně nízké

výdaje na VaV (a to i v předchozích letech, viz IS ÚCHA 2016). Naopak žádnou patentovou aktivitu nevykazovaly podniky z okr. Chomutov.

**Tabulka 13: Pozice okresů Ústeckého kraje podle počtu patentů soukromých podniků v r. 2014**

Kraj, okresy	Podané patentové přihlášky		Udělené patenty		Patenty platné k 31. 12.	
	celkem	z toho High-tech	celkem	z toho High-tech	celkem	z toho High-tech
<b>Ústecký kraj</b>	<b>18</b>	-	<b>11</b>	-	<b>53</b>	<b>1</b>
Děčín	2	-	-	-	6	-
Chomutov	-	-	-	-	-	-
Litoměřice	1	-	4	-	7	-
Louny	1	-	1	-	5	1
Most	-	-	1	-	9	-
Teplice	-	-	1	-	6	-
Ústí nad Labem	15	-	4	-	20	-

Zdroj: ČSÚ (2016a)

V podnikové i veřejné sféře vykazuje nejvyšší aktivitu v oblasti VaV okres Ústí nad Labem, kde se nachází jediná univerzita v ÚK, dva vědecko-technické parky (UJEP – Ústí nad Labem, Nupharo – Žďárek u Libouchce) a velká VaV pracoviště průmyslových podniků (např. Unipetrol výzkumně vzdělávací centrum, a.s.; Spolek pro chemickou a hutní výrobu a.s.).

Díky podpoře z ESIF bylo v ÚK v posledních letech realizováno mnoho projektů v oblasti VaV, které částečně přispěly ke zlepšení podmínek pro rozvoj VaV v ÚK. Po realizaci několika infrastrukturních projektů, spočívajících mj. ve vybudování vědecko-technických parků se (podobně jako jinde v ČR) ukazuje, že zásadní výzvou do budoucna bude naplnění vybudovaných parků a prostor činnostmi v oblasti VaV i kvalifikovaným personálem. Úskalí budování infrastruktury v oblasti VaV ukazují mj. potíže parku Nupharo ve Žďárku u Libouchce, u kterého zatím není jisté, zdali překoná ekonomické obtíže a podaří se jej zprovoznit v souladu s původním záměrem.

Mezi hlavní překážky rozvoje inovací v regionu patří podle Regionální inovační strategie Ústeckého kraje (2014) mj. „nízká míra spolupráce firem s inovačním potenciálem s výzkumnými a vývojovými organizacemi. Ta je částečně způsobena neexistencí technické VŠ v území. Mezi firmami je navíc rozšířená nedůvěra v kvalitu, schopnosti a ochotu vysokých škol realizovat výsledky potřebné pro podniky. Velkým problémem je nedostatek vhodných odborníků ve sféře VaV či pro vývoj nebo inovativní procesy realizované ve firmách. Zásadním problémem je pak všeobecný nedostatek kvalifikovaného technického personálu na všech úrovních výroby a řízení – technologů, odborných pracovníků ve výrobě, včetně obsluhy některých strojů v chemických firmách, ve strojírenství či plastikářství/gumárenství a dalších. To může souviset i s úbytkem technických středních škol v území a poklesem kvality jejich absolventů“ (RIS ÚK 2014, cit. v IS ÚCHA 2016).

Pro podporu inovačního potenciálu krajské ekonomiky bylo v roce 2015 v souladu s RIS ÚK 2014 založeno Inovační centrum Ústeckého kraje. Inovační centrum sídlí v kampusu UJEP v Ústí nad Labem a jeho zakladateli jsou Ústecký kraj, UJEP a Krajská hospodářská komora Ústeckého kraje. Inovační centrum v současné době asistuje malým a středním firmám při získání inovačních voucherů (poskytovatelem je Ústecký kraj), začínajícím podnikatelům poskytuje možnost zapojení do

podnikatelského inkubátoru, či program StartUp Go spočívající v marketingové podpoře a poradenství. V nejbližších letech se (podle Koncepce činnosti a finančního plánu ICUK na rok 2017) Inovační centrum Ústeckého kraje zaměří na rozvoj služeb pro začínající podnikatele a start-upy (aktivizace, síťování a podpora začínajících podnikatelů), rozvoj služeb pro malé a střední podniky (mj. formou síťování, vzdělávání, inovačních voucherů a poradenství) a realizaci projektu Smart Akcelérátor (podpora implementace RIS ÚK 2014 prostřednictvím Inovačního centra Ústeckého kraje). Poskytovatelem finanční podpory pro začínající podnikatele i malé a střední firmy je Ústecký kraj (dotace pro začínající podnikatele, inovační vouchery) a Inovační centrum přitom podnikatelům nabízí poradenství po získání této podpory.

#### 4.5 POZICE VYBRANÝCH EKONOMICKÝCH ODVĚTVÍ

Dle zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích podle klasifikace CZ-NACE je vedle tradičně mimořádného významu těžebního a energetického průmyslu evidentní především zásadní význam strojírenského průmyslu pro zaměstnanost v kraji – hlavně pak elektrotechnického průmyslu, dopravního strojírenství a výroby strojů a zařízení. Další klíčová odvětví dle zaměstnanosti jsou: chemický průmysl, průmysl sklářský, keramický a průmysl stavebních hmot (23) a hutnictví včetně výroby kovových konstrukcí a kovodělných výrobků.

Na vývoj zaměstnanosti v průmyslu měl v posledním desetiletí zásadní vliv nástup globální hospodářské recese v roce 2008. Zatímco v letech před hospodářskou recesí se průmysl v kraji dle vývoje zaměstnanosti mírně zotavoval z důsledků transformace ekonomiky (především díky příchodu přímých zahraničních investic a rozvoji průmyslových zón v kraji se podařilo zastavit pokles zaměstnanosti v průmyslu a v posledních letech před krizí dokonce docházelo ke zvyšování zaměstnanosti v průmyslu), nástup hospodářské recese znamenal výrazný propad zaměstnanosti v průmyslu. Na něj měl zásadní vliv propad zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, kde mezi lety 2008 a 2009 zaniklo více než 6000 pracovních míst. Pokles zaměstnanosti ve zmíněných letech se přitom týkal téměř všech sledovaných odvětví zpracovatelského průmyslu s výjimkou výroby pryžových a plastových výrobků, výroby elektrických zařízení a odvětví oprav a instalace strojů a zařízení (viz PRÚK 2014-2020). Nepříznivé vývojové tendence z hlediska zaměstnanosti průmyslu pokračovaly i v následujících letech, k dalšímu markantnímu meziročnímu propadu zaměstnanosti v průmyslu došlo mezi lety 2012 a 2013, kdy v souvislosti s recesí národní ekonomiky zaniklo téměř 2500 pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu. Pokles počtu pracovních příležitostí byl přitom zaznamenán téměř ve všech odvětvích zpracovatelského průmyslu s výjimkou stagnujících či velmi mírně rostoucích odvětví výroby ostatních nekovových a minerálních výrobků, výroby základních kovů, hutního zpracování kovů; slévárenství a výroby motorových vozidel. V posledním sledovaném roce se situace v průmyslu z hlediska zaměstnanosti mírně zlepšila, a to především díky růstu zaměstnanosti v sektorech výroba pryžových a plastových výrobků, výroba ostatních nekovových minerálních výrobků, výroba motorových vozidel a ostatní zpracovatelský průmysl.

**Tabulka 14: Průměrný evidenční počet zaměstnanců v průmyslu v letech 2005-2014**

Odvětví	2005	2007	2010	2012	2013	2014
<b>Průmysl celkem</b>	<b>63 168</b>	<b>64 959</b>	<b>52 502</b>	<b>52 217</b>	<b>49 539</b>	<b>50 385</b>
z toho						
Těžba nerostných surovin	9 256	8 616	-	-	-	-



Zpracovatelský průmysl	48 839	51 728	43 945	44 480	42 004	42 825
v tom:						
10 Výroba potravinářských výrobků			2 464	2 312	2 168	1 603
11 Výroba nápojů	4674	3833	i.d.	i. d.	i. d.	i. d.
12 Výroba tabákových výrobků			-	-	-	-
13 Výroba textilií	3662	2762	1 211	1 217	1 051	934
14 Výroba oděvů			182	-	-	-
17 Výroba papíru a výrobků z papíru	2370	2628	1 698	1 518	1 447	1 465
18 Tisk a rozmnožování nahraných nosičů			461	i. d.	i. d.	i. d.
20 Výroba chemických látek a chemických přípravků	6220	5988	5 075	4 563	4 326	4 097
21 Výroba základních farmaceutických výrobků a farmaceutických přípravků			-	-	-	-
22 Výroba pryžových a plastových výrobků	1 085	1 494	1 640	1 307	1 249	1 680
23 Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	5 529	5 531	5 224	5 399	5 409	5 741
24 Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství			1 675	1 734	1 780	1 727
25 Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení	5618	6517	3 209	4 032	3 901	4 517
26 Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení	6259	4049	1 279	1 281	647	i. d.
27 Výroba elektrických zařízení			4 176	4 017	3 975	4 026
28 Výroba strojů a zařízení j. n.	5 351	8 439	4 764	4 943	4 299	4 291
29 Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů	6213	8193	5 484	6 643	6 714	7 109
30 Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení			i.d.	i. d.	i. d.	i. d.
31 Výroba nábytku	-	-	i.d.	i. d.	i. d.	i. d.
32 Ostatní zpracovatelský průmysl	1469	1899	569	i. d.	435	651
33 Opravy a instalace strojů a zařízení	-	-	3 446	i. d.	i. d.	i. d.
Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	5 073	4 613	-	-	-	-

Zdroj: Upraveno z PRÚK 2014-2020, ČSÚ (2016a)

Pozn.: Údaje se vztahují k podnikům se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji dle klasifikace CZ-NACE. Ve sledovaném období došlo ke změnám kategorií sledovaných oborů, proto je mnoho dat nedostupných. Zkratka i.d. nahrazuje individuální údaj, který nelze zveřejnit.

V zásadě lze konstatovat, že zatímco vliv tradičních odvětví průmyslu ÚK (těžební, potravinářský, textilní, papírenský, chemický)<sup>20</sup> na zaměstnanost postupně klesá, roste vliv odvětví, která v ÚK rozvíjejí zahraniční investoři budující závody tzv. na zelené louce. Jedná se zejména o strojírenský průmysl (a v jeho rámci do značné míry o výrobu komponentů motorových vozidel) a na něj dodavatelsky navazující obory (výroba plastů a nekovových výrobků, kovovýroba). To je přirozené

<sup>20</sup> Z tradičních odvětví si svou pozici udržuje pouze sklářský průmysl, případně i průmysl stavebních hmot – které jsou v Tabulce 14 uvedeny v odvětví Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků (23).

pokračování procesu strukturálních změn ekonomiky, které má ovšem nepříznivé parametry z toho hlediska, že vede ke zhoršení pozice krajské ekonomiky v globálních produkčních sítích a zvýšení závislosti na globální ekonomice i na působení aktérů (managementu, vlastníků) odjinud (především ze zahraničí). Výrobní závody, které v ÚK rozvíjejí investoři odjinud, mají totiž zpravidla status dodavatelů nižšího řádu a kromě výrobní a případně i distribuční funkce zde nesoustředí žádné strategické funkce (např. vrcholný management, vývoj, marketing, obchod), které by zvyšovaly význam podniku v rámci firemní hierarchie. Nové závody také většinou nevyrábějí finální produkt pro koncového uživatele, ale jen dílčí vstupy do další produkce (např. automobilové součástky) a jsou tak ve velké míře závislé na svých odběratelích, což limituje jejich konkurenceschopnost. Pozice výrobního závodu, pro jehož lokalizaci v ÚK byly zásadní např. investiční pobídky či dostatek levné pracovní síly, ve firmách či koncernech, které mají všechny strategické funkce soustředěny jinde je navíc poměrně nestabilní, a pro (vesměs) zahraniční vedení firmy stačí slabý impulz k razantnímu propouštění či uzavření závodu<sup>21</sup>. Pro zvýšení stability krajské ekonomiky a snížení její zranitelnosti vůči vnějším faktorům tak bude zásadní jak podpora rozvoje místních podnikatelů a podniků (zejména v progresivních odvětvích), tak vytváření podmínek pro zakořenění investorů v ÚK.

**Tabulka 15: Přehled významných zaměstnavatelů ÚK**

Název společnosti	obor/produkty	sídlo/pobočky	poč. zaměstnan
Krajská zdravotní, a.s.	zdravotní péče	Ústí nad Labem	6553
Severočeské doly	těžba a zpracování hnědého uhlí	Chomutov, Bílina	4901
Krajské ředitelství Policie	bezpečnost	Ústí nad Labem	4051
AGC Flat Glass Czech	výroba plochého skla	Teplice, Bílina	4000
Správa železniční dopravní cesty, s.p.	správa a údržba železnic	Praha	2351
Skupina ČEZ	výroba a distribuce el. energie	Praha	2179
Unipetrol RPA	výroba chemických produktů	Litvínov	1522
Yanfeng Czechia A. I. S. s.r.o.	výroba autodílů	PZ Triangle	1300
Úřad práce ČR	státní správa	Praha	1210
KS Kolbenschmidt C. R., a. s.	výroba pístů do spal. motorů	Trmice, Chabařovice	1200
Toyota Gosei Czech, s.r.o.	výroba autodílů	Klášteřec nad Ohří	1055
Hopi s.r.o.	logistika	Klášteřec nad Ohří	1000-1499
Univerzita J.E. Purkyně v Ústí n. L.	vzdělávání	Ústí nad Labem	987
Bilfinger Industrial Services Cz. s.r.o.	výstavba a údr. průmysl. zařízení	Most	960
Johnson controls Aut. souč., k.s.	šití autopotahů	Roudnice nad Labem	958
Severní Energetická a.s.	těžba a zpracování hnědého uhlí	Most	946
TRCZ s. r. o.	výroba autodílů	Lovosice	900
Spolek pro chem. a hutní výrobu, a.s.	v. základních chemických látek	Ústí nad Labem	870
KOITO CZECH s.r.o.	světlomety do aut	Žatec	815
Magna Automotive (CZ) s.r.o.	výroba autodílů	Chomutov	674
FTE automotive Czechia s.r.o.	výroba autodílů	Podbořany	630
Parker Hannifin Industrial s.r.o.	výroba strojů a zařízení	Chomutov	600
Vršanská uhelná a.s.	těžba a zpracování hnědého uhlí	Most	500-999

<sup>21</sup> Takto došlo např. k uzavření závodu Hitachi a IPS Alpha v PZ Triangle (viz pozn. 24).

Coal Services a.s.	těžba a zpracování hnědého uhlí	Most	500-999
Czech Coal Power, s.r.o.	těžba a zpracování hnědého uhlí	Most	250-499
Sandvik Chomutov Prec. Tubes, s.r.o.	výroba hutních polotovarů	Chomutov	500-999
Benteler Automotive Rumburk s.r.o.	výroba autodílů	Rumburk	500-999
TOS Varnsdorf a.s.	Výroba obráběcích strojů	Varnsdorf	500-999
Aisan Industry Czech, s.r.o.	výroba autodílů	Louny	500-999
Glanzstoff - Bohemia s.r.o.	v. vizkóz. vlákna do pneumatik	Lovosice	530
Lovochemie a.s.	výroba hnojiv	Lovosice	646
Heavy Machinery Services a.s.	v. žel. vagónů, lokom., a dílů	Louny	387
Glencore Grain Czech s.r.o.	výroba potravinářských výrobků	Ústí nad Labem	250-499

Zdroj: Úřad práce ČR (2015), RES ČSÚ 2016, výroční zprávy a webové stránky společností

Pozn.: Přehled zaměstnavatelů v příslušných velikostních kategoriích není kompletní a odpovídá veřejně dostupným údajům i znalostem kolektivu zpracovatele. Počet zaměstnanců je platný zpravidla k 31.12.2014 a 31.12.2015 (záleží na zdroji dat) a vzhledem k dynamickému vývoji má spíše orientační charakter.

V tabulce Tabulka 15 jsou uvedeni největší zaměstnavatelé a pro ilustraci i někdejší významní zaměstnavatelé Ústeckého kraje. Při srovnání s minulostí jsou právě na zaměstnanosti v uvedených podnicích zjevné důsledky strukturálních změn ekonomiky. Zatímco tradiční významní zaměstnavatelé v sektoru průmyslu dlouhodobě snižují stavy zaměstnanců, etabloují se zde nové průmyslové podniky vybudované zpravidla se zahraniční kapitálovou účastí na zelené louce a v menší míře také podniky ze sektoru služeb. Mezi nově vybudovanými průmyslovými podniky dominují výrobci autodílů, přičemž je zde zjevná rostoucí závislost regionální ekonomiky a regionálního trhu práce na automobilovém průmyslu. Ten je přitom odbytištěm i pro další uvedené podniky (mj. AGC Group, Glanzstoff – Bohemia).

Mezi největšími zaměstnavateli jsou zastoupeny jak veřejné instituce a společnosti ve veřejném vlastnictví, tak privátní subjekty. Zajímavostí je, že ze 6 zaměstnavatelů s více než 2000 zaměstnanci je pouze jeden v čistě soukromém vlastnictví. Již delší dobu je nejvýznamnějším zaměstnavatelem v ÚK Krajská zdravotní a.s., která sdružuje nemocnice v 5 největších městech (viz kap. 5.2). Dalším tradičně velkým zaměstnavatelem je těžební společnost Severočeské doly patřící do skupiny ČEZ a.s., a to i přes útlum zaměstnanosti v uplynulých desetiletích. Dalšími veřejnými subjekty s velkou zaměstnaností v ÚK jsou Policie ČR, Správa železniční dopravní cesty, Úřad práce ČR či Univerzita J.E.Purkyně. Největší ryze soukromou společností z hlediska zaměstnanosti je sklářský koncern AGC Group.

V tabulce jsou pro ilustraci uvedeny i některé tradiční společnosti, resp. provozy, které v minulosti patřily mezi nejvýznamnější zaměstnavatele v ÚK. Některé z těchto společností působí v kraji dodnes a udržují se mezi významnějšími zaměstnavateli (např. Spolek pro chemickou a hutní výrobu, Lovochemie), jiné se rozpadly do menších subjektů, které v omezené míře navazují na někdejší výrobní program (např. někdejší ústecká Setuza – jedním z nástupnických subjektů je Glencore Grain Czech, či někdejší Válcovny trub Chomutov – kromě stejnojmenného podniku na ně navazuje např. Sandvik Chomutov Precision Tubes) a další zcela zanikly (např. Benar Benešov nad Ploučnicí).

### PALIVOENERGETICKÝ KOMPLEX

Z hlediska zaměstnanosti, ekonomického významu i celkových dopadů výrobní činnosti na region je stále stěžejním průmyslovým oborem v Ústeckém kraji těžba a zpracování hnědého uhlí,

na který je zde úzce navázána výroba elektrické energie. Obě výrobní činnosti jsou v kontextu celé ČR mimořádné. V roce 2014 bylo v dolech na území ÚK vytěženo celkem 31,8 mil. t hnědého uhlí (tedy přibližně 83,3 % celkové těžby v ČR, viz Budín 2015), v tepelných elektrárnách lokalizovaných v Ústeckém kraji spalujících téměř výhradně hnědé uhlí bylo ve stejném roce vyprodukováno celkem 19 674,2 GWh elektrické energie (tedy přibližně 23,5 % celkové produkce el. energie v ČR, viz ERÚ 2016). V žádném jiném kraji ČR přitom nebylo vyprodukováno více než 15 500 GWh elektrické energie (ERÚ 2016).

V území působí tři společnosti zabývající se těžbou a zpracováním hnědého uhlí:

- Severočeské doly a. s. (součást skupiny ČEZ a. s.)
- Czech Coal a. s. (vč. dceřiných společností včele s Vršanskou uhelnou)
- Severní energetická a.s. (vyčleněna r. 2013 ze společnosti Czech Coal a.s.)

**Tabulka 16: Těžba hnědého uhlí v Ústeckém kraji**

Společnost	2008	2010	2013	2014
Severní energetická	15020	13850	4348	5238
Vršanská uhelná			5945	5000
SD Doly Bílina	-	-	9801	9405
SD Doly Nástup	-	-	13865	12168
SD celkem	22300	21630	23666	21573
Celkem ÚK	37320	35480	33959	31811
Celkem ČR	47500	43900	40456	38197
%	78,6	80,8	83,9	83,3

Zdroj dat: Budín (2015), PRÚK 2014-2020

Pozn.: Společnost Severní energetická byla do r. 2013 součástí skupiny Czech Coal.

**Tabulka 17: Zásoby hnědého uhlí v Ústeckém kraji**

Zásoby hnědého uhlí a jejich životnost			
Společnost	Důl	Disponibilní zásoby k 1.1.2013 (mil. t)	Životnost při současné těžbě (rok)
Czech Coal	VU (Vršany, Šverma)	259,7	2044 (při těžbě 8 mil. t ročně) 2055 (při těžbě 7 mil. t ročně)
	Důl Kohinoor, s.p. (Důl Centrum)	1,3	
	LU (ČSA)	41,3	2017 (při těžbě 4,5 mil. t ročně) 2021 (při těžbě 3 mil. t ročně)
Celkem		302,3	
Severočeské doly	Bílina	154,4	2031 (při těžbě 9,5 mil. t ročně) 2036 (při těžbě 7 mil. t ročně)
	Tušimice	227,2	2030 (při těžbě 13 mil. t ročně) 2035 (při těžbě 10 mil. t ročně)
Celkem		381,6	
Sokolovská uhelná	Jiří	142,9	2023 (při těžbě 5-6 mil. t ročně) 2034 (při těžbě 4 mil. t ročně)
	Družba		2030 (při těžbě 4 mil. t ročně) 2034 (při těžbě 4 mil. t ročně)
Celkem		142,9	
Celkem		826,8	

Zdroj: Energostat 2012

Pozn.: V důsledku prolomení limitů těžby na dole Bílina se zvýšily disponibilní zásoby o přibližně 100 mil. tun a životnost dolu se v závislosti na výši těžby prodloužila do let 2050-2055.

Společnost Severočeské doly provozuje doly Tušimice a Bílina, společnost Czech Coal provozuje důl Vršany a společnost Severní Energetická provozuje důl ČSA<sup>22</sup>. V roce 2015 rozhodla vláda ČR o prolomení limitů těžby na dole Bílina, a naopak o zachování limitů těžby na dole ČSA. Rozhodnutí o zachování limitů těžby na dole ČSA znamená, že v nejbližších letech dojde k útlumu těžby na dole ČSA a jeho vyuhlení a uzavření. Na dole Bílina bude v důsledku prolomení limitů (v závislosti na úrovni těžby) prodloužena životnost do let 2050-2055.

Nedílnou součástí těžebních aktivit jsou rekultivace území devastovaného těžbou, které mají a po samotném ukončení těžby ještě budou mít po řadu let (do ukončení rekultivačních aktivit) ekonomický význam, hlavně pak v oblasti zaměstnanosti a stimulace alternativních hospodářských činností v území (např. vytvářením atrakcí a infrastruktury pro cestovní ruch). Problémem je však

<sup>22</sup> Do r. 2016 provozovala také poslední hlubinný důl na území kraje – Důl Centrum, který je od té doby v likvidaci.

nedostatek finančních prostředků na navazující investice, např. na vybudování infrastruktury na rekultivovaných plochách.

V ÚK fungují čtyři velké uhelné elektrárny, které provozuje firma ČEZ a. s.:

- Ledvice
- Počerady
- Prunéřov
- Tušimice

V Ledvicích je dokončen nový nadkritický blok s vysokou účinností o instalovaném výkonu 660 MW (tedy nejvýkonnější a zároveň nejúčinnější v ČR). Elektrárny Prunéřov a Tušimice prošly v uplynulých letech výměnou technologií některých stávajících výrobních bloků (tzv. retrofitem), v jejímž rámci došlo k prodloužení životnosti výrobních bloků o cca 25 let. V elektrárně Počerady byla koncem r. 2013 dokončena nová paroplynová elektrárna, její provoz je však zatím limitován nepříznivými cenami elektřiny.

Kromě uhelných elektráren firmy ČEZ jsou důležitými energetickými zdroji spalujícími hnědé uhlí i místní teplárny. Výrobou elektrické energie je významná především Teplárna Komořany u Mostu (společnost United Energy a. s.) a Teplárna Trmice u Ústí nad Labem (Teplárna Trmice a. s.).

## CHEMICKÝ PRŮMYSL

Tradičním odvětvím, jehož koncentrací území ÚK dlouhodobě vynikalo, je průmysl chemický. Lokalizačním faktorem je zde jednak řeka Labe poskytující nejen dostatek vody, ale i možnost levné dopravy vstupů i produktů chemického průmyslu, jednak těžba uhlí v Mostecké pánvi (produkce tekutých paliv z hnědého uhlí byla původním výrobním programem kombinátu v Záluží u Litvínova), dále blízká odbytiště produktů (hnojiva z Lovosické Lovochemie nalézají uplatnění mj. v přilehlých zemědělských oblastech) a tradice oboru a s ní související dostatek kvalifikované pracovní síly. Chemický průmysl v kraji prošel restrukturalizací, při níž došlo k rapidnímu poklesu zaměstnanosti a uzavření některých výrobníků (např. TONASO – TOvárný NA výrobu SO<sub>2</sub> v Ústí nad Labem – Neštětích). Nejdůležitější podniky:

- Unipetrol RPA Záluží u Litvínova
  - rafinérie, petrochemie, agrochemie
- Spolchemie Ústí nad Labem
  - syntetické pryskyřice, další chemické látky
- Lovochemie Lovosice
  - hnojiva
  - biopaliva



- Chemotex Děčín a.s.
  - tenzidy a detergenty, chemikálie pro strojírenský, stavební, textilní a papírenský průmysl
- Lybar Rtyně nad Bílinou
  - vlasová kosmetika

### STROJÍRENSKÝ PRŮMYSL

V porovnání s jinými kraji ČR nedosahoval strojírenský průmysl v Ústeckém kraji takového významu i přesto zde však dlouhodobě existovala řada středisek strojírenského průmyslu a strojírenská výroba byla v kraji etablovaná. Význam strojírenského průmyslu v kraji však vzrostl v důsledku strukturálních změn ekonomiky a přílivu přímých zahraničních investic, jejichž lokalizace v kraji byla částečně odvislá od existence kvalifikované pracovní síly, která byla pozůstatkem tradice strojírenského průmyslu v kraji. Vedle klasických středisek strojírenského průmyslu v kraji (Děčín, Roudnice nad Labem, Louny, Klášterec nad Ohří, Varnsdorf) se strojírenské podniky usídlily prakticky v každé nové průmyslové zóně, což se projevilo markantním růstem zaměstnanosti v oboru. Dle vývoje zaměstnanosti bylo hlavní odvětví rozvoje průmyslu od počátku hospodářské transformace dopravní strojírenství (hlavně pak výroba komponentů pro automobilový průmysl) následované elektrotechnickým průmyslem. Právě značný význam automobilového průmyslu je patrný i z přehledu stávajících významných zaměstnavatelů v ÚK (viz Tabulka 15).

### PRŮMYSL SKLA, KERAMIKY, PORCELÁNU A STAVEBNÍCH HMOT

Průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot je tradičním odvětvím krajské ekonomiky s vysokým podílem na zaměstnanosti, které zasáhla transformace ekonomiky relativně méně než ostatní tradiční odvětví. Ačkoli i zde došlo k propadu zaměstnanosti, podíl odvětví na celkové zaměstnanosti v průmyslu vzrostl. Podíl na zachování zaměstnanosti v odvětví měla nejen relativní prosperita tradičních podniků v oboru, ale i příchod nových investorů, kteří se usadili v řadě průmyslových zón v kraji. Nejvýznamnějším podnikem v oboru je koncern AGC vyrábějící autoskla, který má velké výrobní závody v Teplicích a v Chudeřicích u Bíliny a s přibližně 4000 zaměstnanci je největším soukromým zaměstnavatelem v Ústeckém kraji. Právě závody koncernu AGC jsou prakticky jediným pozůstatkem někdejších velkých socialistických koncernů (v tomto případě Sklo Union Teplice) v ÚK, kde se zaměstnanost udržela na původní řádovostní úrovni. Na Teplicku jsou v provozu i další sklárny, které původně patřily do koncernu Sklo Union Teplice, a to v Dubí a Duchcově, zaměstnanost v tamních provozech však není vysoká.

Průmysl keramiky reprezentuje především závod firmy Ideal Standard v Teplicích, kde se vyrábí sanitární keramika.

V ÚK působí také (z hlediska zaměstnanosti) menší porcelánky – např. pobočka společnosti THUN 1794 v Klášterci nad Ohří, či firma Elektroporcelán Louny.

K udržení, resp. růstu významu tohoto sektoru přispívá také průmysl stavebních hmot, a to i díky příchodu nových investorů, kteří postavili nové výrobní závody v průmyslových zónách. Mezi tyto

závody patří např. závod společnosti Knauf Insulation v PZ Teplice – Krupka, závod společnosti Knauf Praha vybudovaný v návaznosti na Elektrárnu Počeradý či Pittsburgh Corning CR v průmyslovém parku Verne u Klášterce nad Ohří. Tradičním podnikem je cementárna Lafarge cement v Čížkovicích.

### PRŮMYSLOVÉ ZÓNY<sup>23</sup>

Průmyslové zóny jsou využívány jako jeden z nástrojů ke zvýšení hospodářské výkonnosti a zaměstnanosti. Nabídka ploch v průmyslových zónách tzv. na zelené louce, které byly zatím budovány i navzdory existenci mimořádně početných a rozsáhlých průmyslových brownfieldů v ÚK, je spolu s investičními pobídkami využívána pro povzbuzení investic do vytvoření nových pracovních míst v průmyslu a dalších sektorech hospodářství. Příchod (především zahraničních) investorů do průmyslových zón sice přispěl ke snížení nezaměstnanosti a stabilizaci ekonomiky v ÚK, na druhou stranu však vedl ke zvýšení závislosti regionální ekonomiky na podnicích, resp. provozovnách s převážně zahraničním kapitálem, které mají zpravidla nízké postavení v rámci globálních produkčních sítí, a pro něž byly hlavním důvodem příchodu do ÚK dostupnost (relativně) levné pracovní síly a investiční pobídky. Takové podniky jsou v regionu zpravidla nedostatečně zakořeněny a v případě poklesu odbytu (např. v důsledku hospodářské recese) či zhoršených hospodářských výsledků rapidně snižují zaměstnanost či zcela ukončují činnost v regionu<sup>24</sup>.

Přehled průmyslových zón v ÚK<sup>25</sup>:

- Chomutovsko:
  - Jirkov-Otvice (40 ha), Chomutov-Nové Spořice (18 ha), Chomutov-Severní Pole (18 ha), Chomutov-Za Výtopnou (14 ha), Chomutov-Průmyslový a logistický park Málkov (25 ha), Vrskaň (4 ha)
- oblast Kadaň–Kláštevec nad Ohří:
  - Kláštevec nad Ohří – Verněřov, industriální park Verne (155 ha), Kadaň-Královský vrch (81 ha),
- Mostecko:
  - Most-Pod Lajšníkem (12 ha), Havraň-Joseph (190 ha), Litvínov-Louka (30 ha),
- Teplice – Krupka (77 ha)
- Ústí nad Labem a okolí:

<sup>23</sup> Upraveno z PRÚK 2008-2013, dále podle Regionální informační servis (2012).

<sup>24</sup> Např. v důsledku nástupu globální hospodářské recese po r. 2008 ukončily výrobu společnosti Hitachi (později se místní provozovna přeorientovala na automobilový průmysl) a IPS Alpha, vyrábějící plazmové televizory, resp. ploché obrazovky v PZ Triangle, a to nedlouho po zahájení výroby. V důsledku recese také postupně ukončila výrobu společnost Conta v Podbořanech vyrábějící chladničky. V souvislosti s odbytovými potížemi ukončila r. 2014 výrobu solárních panelů v PZ Kadaň-Královský vrch společnost Kyocera.

<sup>25</sup> Upraveno z PRÚK 2014-2020, další zdroje dat: Regionální informační servis (2016), Invest-UK (2016). V přehledu je uvedena celková rozloha PZ bez ohledu na jejich obsazenost.

- Ústí nad Labem-Tonaso (12 ha), Ústí nad Labem-Severní Předlice (61 ha), Ústí nad Labem-Jižní Předlice (32 ha), Ústí nad Labem-Trmice (11 ha), Ústí nad Labem-Všebořice (53 ha), Libouchec-Žďarek (70 ha),
- Žatecko a Lounsko:
  - Triangle (býv. vojenské letiště Žatec (363 ha), Podbořany-Alpka (80 ha), Louny-jihovýchod (26 ha), Louny-západ (13 ha), Žatec-Velichov (9ha), Peruc (16 ha), Domoušice (12 ha),
- Litoměřicko a Lovosicko:
  - Lovosice (120 ha), Třebenice (10 ha), Štětí (1 ha),
- Děčínsko:
  - Rumburk (70 ha), Šluknov (12 ha), Děčín – Dolní Oldřichov (2 ha), Veselý (2 ha), Křešice (5 ha),

### CESTOVNÍ RUCH

Cestovní ruch je odvětví, od kterého se v mnoha regionech procházejících hospodářskou transformací očekává částečné nahrazení výpadku v ekonomické produkci, ke kterému došlo v důsledku útlumu původních ekonomických činností. Nejinak tomu je i v Ústeckém kraji, který je z hlediska cestovního ruchu vzhledem ke svému potenciálu podvyžitý.

V rámci rozvíjení destinačního managementu bylo území ÚK rozděleno na čtyři destinace:

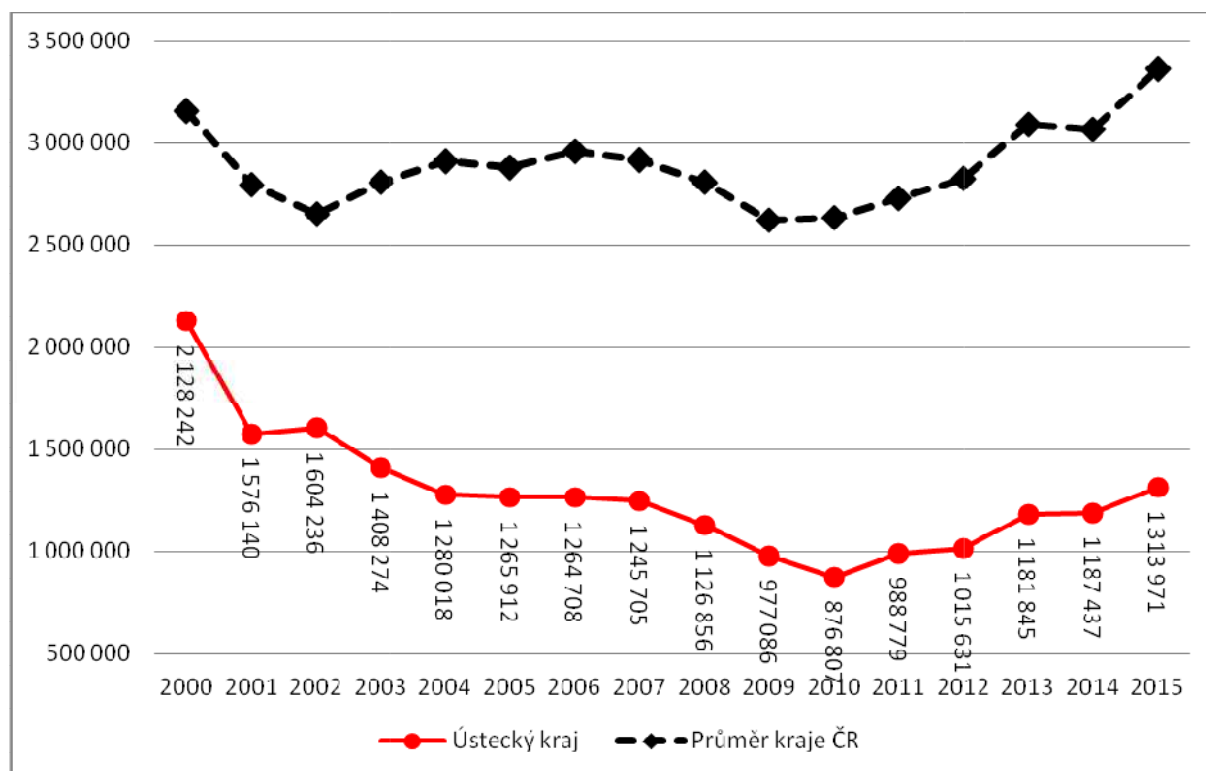
- České Švýcarsko a Šluknovsko
- Krušnohoří
- České středohoří a Podřipsko
- Dolní Poohří

V každé z těchto destinací byla zřízena destinační agentura, která koordinuje marketing v území destinace a snaží se řídit rozvoj CR v destinaci. Níže následuje stručné hodnocení nabídky v CR v jednotlivých destinacích (převzato ze Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji 2015 – 2020):

- Nejvýznamnější atraktivní oblastí Ústeckého kraje je jednoznačně region Českého Švýcarska. Především NP České Švýcarsko v návaznosti na přeshraniční NP Saské Švýcarsko představuje atraktivitu nadnárodního významu. Hlavními atraktivními místy jsou zde lokality Pravčická brána, Soutěsky Kamenice, Jetřichovické stěny a Tiské stěny. Na české poměry kvalitní a široká je zdejší turistická infrastruktura a služby, a to nejen ubytovací kapacity a stravovací zařízení, ale i síť TIC, rozhleden, doplňkových atrakcí atd. I proto je region Českého Švýcarska a Šluknovska vyhledávaný především pro pěší, poznávací, rodinnou či venkovskou turistiku, pro horolezectví, doplňkově pak pro cykloturistiku a různé druhy adrenalinových sportů, a především v letní, méně pak v zimní sezóně. Region má potenciál také v oblasti MICE turistiky menších rozměrů (semináře, menší konference, firemní akce). Lokálně je významné také lyžařské využití (v oblasti Lužických hor).

- Pro cestovní ruch Ústeckého kraje je potenciálně významný také region Krušnohoří. Disponuje rozsáhlou vybaveností především základními službami (ubytování, stravování) a jedinečnými nebo neobvyklými atrakcemi a službami (typu autodrom, uhelné safari apod.). Na druhou stranu se však potýká s negativním obrazem v očích veřejnosti a s odlišností potřeb a forem CR v horské a pánevní oblasti. Např. zmíněná vybavenost ubytovacími zařízeními se týká především pánevních měst, kde jsou nosnými formami CR spíše pracovní cesty, semináře, městský či lázeňský CR, alternativní formy CR apod. Naopak horské obce v Krušných horách mají velmi různorodou vybavenost a jsou atraktivní pro cykloturistiku, pěší turistiku, lyžování, případně i pro poznávací CR a venkovský CR.
- Region Českého středohoří a Podřipska se jeví jako nedostatečně využitý z hlediska potenciálu pro CR. Hornatá část regionu, kterou reprezentuje České středohoří, poskytuje všem skupinám turistů výborné podmínky pro pěší turistiku, cykloturistiku, horolezectví, poznávací turistiku či venkovskou turistiku. Oblast Podřipska je předurčena spíše k městské formě cestovního ruchu, vinařské turistice, sportovnímu cestovnímu ruchu nebo jeho alternativním formám, návštěvě neobvyklých atrakcí apod. Města na Podřipsku disponují kulturně historickými atraktivitami a jsou poměrně dobře vybavena infrastrukturou.
- Nejméně rozvinutým regionem Ústeckého kraje z hlediska vybavenosti pro cestovní ruch je Poohří. Nejatraktivnější oblasti v regionu jsou Žatecko, Kadaň, vodácká a cyklistická trasa Ohře a vodní nádrž Nechanice, dále pak ostatní velká města a vybrané krajinné fenomény. Ve srovnání s ostatními regiony ÚK je vybavenost regionu a ubytovací kapacity nejslabší, což souvisí s celkově nižší návštěvností regionu, resp. současnou koncentrací CR pouze do omezeného množství lokalit. Region má předpoklady pro městský, poznávací, gastronomický CR (vč. pivní a chmelařské turistiky), vodáckou turistiku, cykloturistiku či sportovní CR.

V hlavních ukazatelích návštěvnosti HUZ – počtu příjezdů hostů i počtu přenocování zastává Ústecký kraj dlouhodobě jedny z posledních příček mezi kraji ČR. Ve srovnání s ostatními kraji ČR zastává Ústecký kraj průměrnou pozici pouze u návštěvnosti zahraničních turistů a u průměrné délky pobytu. Naopak jednoznačně nejhorší pozici má Ústecký kraj u návštěvnosti domácích turistů.

**Graf 5: Vývoj návštěvnosti HUZ v Ústeckém kraji v letech 2000-2015**

Zdroj: VDB ČSÚ (2012).

Prakticky u všech ukazatelů návštěvnosti HUZ bylo u Ústeckého kraje zaznamenáváno dlouhodobé zhoršování výsledků. To bylo v protikladu s republikovým vývojem, který byl u většiny ukazatelů příznivější. S výjimkou dále se propadajícího průměrného počtu přenocování nastalo oživení návštěvnosti po r. 2010, od kdy dochází k postupnému růstu návštěvnosti. Oživení návštěvnosti HUZ Ústeckého kraje po r. 2010 lze dát do souvislosti zejména s celkovým oživením sektoru CR v České republice, do určité míry však může být spojené i s veřejnými intervencemi v oblasti CR (investice do infrastruktury CR, destinační management, apod.).

Cestovní ruch v Ústeckém kraji je nedostatečně rozvinutý, je zde nízká úroveň nabídky HUZ i poptávky po ubytování, Ústecký kraj má spíše charakter levné a krátkodobé destinace. Vyššímu využití turistického potenciálu kraje brání především přetrvávající negativní image regionu, omezená nabídka atrakcí a omezené využití oblastí kraje, které mají charakter druhořadé destinace, nedostatečně koordinovaný a cílený marketing.

## ZEMĚDĚLSTVÍ

V sektoru zemědělství, lesnictví a rybářství bylo v Ústeckém kraji v roce 2015 zaměstnáno cca 6,8 tis. pracujících (v přepočtu na úvazky), tedy 1,9 % ekonomicky aktivních obyvatel. Zemědělství má význam především pro jižní, resp. jihovýchodní část kraje, kde jsou příznivé podmínky pro rostlinnou výrobu. Nejvyšší produkční schopnost mají půdy v okresech Louny, Litoměřice a v jižní části okresů Most a Chomutov. Naopak v okresech Ústí nad Labem a Děčín je velmi nízké zastoupení půd s vysokou produkční schopností, území Teplicka se v tomto hodnocení nachází zhruba uprostřed (ARR Euroregionu Labe 2005).

Celková výměra osevních ploch v ÚK dlouhodobě osciluje kolem 150 tis. ha. V posledních letech však výměra osevních ploch spíše klesá. Mezi osevními plochami dlouhodobě dominují plochy obilovin, dlouhodobě roste výměra ploch osetých řepkou. Naopak spíše klesá výměra ploch osetých bramborami. Sklizeň obilovin i řepky byla v posledních letech na velmi vysoké úrovni, a díky velmi příznivým hektarovým výnosům, u řepky však především v důsledku zmíněného růstu osevních ploch.

Stavy hospodářské zvěře v ÚK spíše dlouhodobě klesaly. Nejnižší stavy skotu i prasat byly zaznamenány v prvních letech tohoto desetiletí, kdy byly pravděpodobně ovlivněny zhoršenou ekonomickou situací a odbytovými potížemi v důsledku hospodářské recese. Chov drůbeže v ÚK vykazuje dlouhodobý pokles, v r. 2016 byly stavy drůbeže oproti r. 2006 přibližně čtvrtinové.

**Tabulka 18: Vývoj statistik rostlinné a živočišné výroby v ÚK**

	2002	2006	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Osevní plochy celkem (ha)	150 073	151 011	147 481	148 665	149 316	147 325	146 607	146 791
obiloviny celkem	96 237	103 437	96 556	99 387	95 625	94 255	93 774	92 496
brambory celkem	1 143	729	579	434	416	504	451	533
řepka	13 185	11 806	19 813	23 358	26 591	22 826	22 541	24 001
Sklizeň (t)								
obiloviny celkem	417 670	455 264	480 480	463 914	529 657	619 094	593 277	
brambory celkem	22 446	15 257	11 935	10 597	8 256	12 886	10 208	
řepka	30 029	37 341	55 177	64 025	93 378	91 754	79 897	
Výnosy (t/ha)								
obiloviny celkem	4,34	4,40	4,93	4,65	5,55	6,58	6,36	
brambory celkem	19,64	20,93	20,62	24,43	19,85	25,58	22,62	
řepka	2,28	3,16	2,78	2,74	3,51	4,02	3,54	
Stav hospodářských zvířat								
skot (ks)	47 795	39 016	38 380	36 628	36 246	38 760	40 605	41 907
prasata (ks)	141 396	130 496	50 111	82 644	85 362	86 933	100 289	102 651
drůbež (tis. ks)	1 828	2 574	1 135	961	1 465	813	610	636

Zdroj: Upraveno z ČSÚ (2016b)

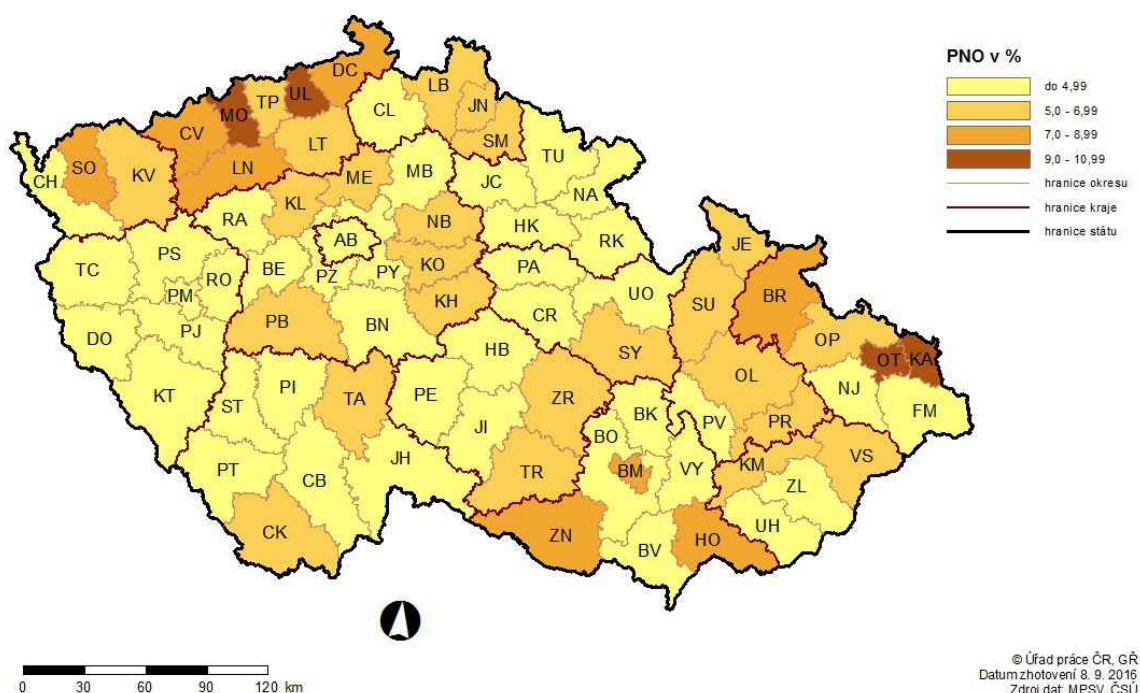
S poklesem zemědělské produkce a poklesem rozsahu obhospodařovaných zemědělských půd roste význam tzv. mimoprodukční funkce zemědělství. Neobhospodařované půdy zatěžují okolní hospodářské půdy zaplevelením a přemnožením škůdců, sukcesní procesy mění ráz kulturní krajiny, na neobhospodařovaných pastvinách dochází k redukci druhové rozmanitosti s negativními dopady na populace vzácných a ohrožených rostlinných i živočišných druhů. K redukci rozsahu obhospodařovaných zemědělských půd dochází zejména v oblastech s méně výnosnými zemědělskými půdami, např. v oblastech horského výrobního typu. Mimoprodukční funkce zemědělství spočívají v roli údržby krajiny v kulturním stavu a pečování o její ekologické, estetické, produkční, obytné a rekreační hodnoty. Význam má také vliv těchto činností na udržení zaměstnanosti ve venkovských oblastech.



## 4.6 TRH PRÁCE, VÝVOJ A STRUKTURA NEZAMĚŠTNANOSTI

Důsledkem strukturálních změn ekonomiky v ÚK byl především razantní nárůst nezaměstnanosti, která zde dlouhodobě dosahuje jedny z nejvyšších hodnot v rámci ČR. Na dlouhodobě vysoké hodnoty nezaměstnanosti zde má vliv také již zmíněný nízký sociální kapitál obyvatelstva kraje, vyznačující se mj. nepříznivou vzdělanostní strukturou a vysokým zastoupením osob obtížně uplatnitelných na trhu práce (např. dlouhodobě nezaměstnaní a demotivovaní uchazeči na trhu práce, uchazeči, kteří ztratili pracovní návyky) a obecně nízká mobilita pracovních sil projevující se neochotou nezaměstnaných ke stěhování do regionů, kde jsou lepší předpoklady k uplatnění na trhu práce.

**Mapa 7: Podíl nezaměstnaných osob (PNO) v okresech ČR k 31.8.2016**



Zdroj: ÚP ČR (2016a)

Zhoršená situace na trhu práce v ÚK je patrná i v Mapa 7, kde okresy ÚK tvoří viditelné území se zvýšeným podílem nezaměstnaných. Nejvyšší podíl nezaměstnaných mezi okresy ČR je aktuálně v okrese Most (cca 10,8%), který dlouhodobě patří mezi okresy s nejhorší situací na trhu práce.

**Tabulka 19: Vývoj průměrného ročního podílu nezaměstnaných v okresech ÚK**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Děčín	11,0	10,5	9,0	7,9	9,9	10,7	10,2	10,1	10,9	10,6	9,2
Chomutov	12,1	10,7	8,0	6,3	9,1	9,7	9,6	10,2	11,6	11,5	10,2
Litoměřice	8,4	7,9	6,8	5,5	7,0	7,9	7,5	7,7	8,9	9,4	8,1
Louny	10,9	10,2	8,5	6,5	8,6	9,6	9,1	9,3	10,6	10,3	8,7
Most	16,5	15,7	12,8	9,4	11,0	11,5	11,4	12,0	13,5	13,2	12,0
Teplice	10,6	10,1	8,6	6,8	8,1	9,3	9,1	9,5	10,1	9,6	8,1

Ústí nad Labem	9,7	9,6	8,5	7,0	8,6	10,0	10,5	11,0	12,1	12,7	11,4
<b>Ústecký kraj</b>	<b>11,3</b>	<b>10,7</b>	<b>8,9</b>	<b>7,1</b>	<b>8,9</b>	<b>9,8</b>	<b>9,7</b>	<b>10,0</b>	<b>11,1</b>	<b>11,1</b>	<b>9,7</b>
<b>Celkem ČR</b>	<b>6,6</b>	<b>6,1</b>	<b>5,0</b>	<b>4,1</b>	<b>6,1</b>	<b>7,0</b>	<b>6,7</b>	<b>6,8</b>	<b>7,7</b>	<b>7,7</b>	<b>6,6</b>

Zdroj dat: Portál MPSV (2016)

V celém Ústeckém kraji je dlouhodobě nejvyšší podíl nezaměstnaných mezi kraji ČR. To je dáno výše zmíněnými důsledky strukturálních změn ekonomiky, jež doléhají nejvíce na tzv. staré průmyslové regiony, tedy regiony, kde v minulosti dominovala průmyslová odvětví, která nejsou v dnešních podmínkách konkurenceschopná či která jsou závislá na využívání vyčerpatelných zdrojů. V našich podmínkách se to týká především regionů, kde se na těžbu uhlí navázala odvětví těžkého průmyslu (hutnického, chemického), a kde docházelo v industriální éře k mimořádné koncentraci pracovních sil s nízkou kvalifikací, pro něž není v regionu v podmínkách postindustriální éry a tržního hospodářství dostatek pracovních příležitostí (Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj). V Ústeckém kraji je navíc nepříznivá situace na trhu práce umocněna mimořádnou koncentrací sociálně vyloučených (především romských) obyvatel.

Ve vývoji nezaměstnanosti v Ústeckém kraji v posledních dvou desetiletích jsou patrné obecné tendence průběžného snižování míry nezaměstnanosti v letech hospodářské konjunktury až do r. 2008, kdy vlivem nástupu globální hospodářské krize nastává obrat a opětovný nárůst nezaměstnanosti. Vzhledem k přetrvávajícím potížím národní ekonomiky se situace na trhu práce v následujících letech spíše zhoršovala, v ÚK přitom byl růst nezaměstnanosti ještě citelnější, než v ČR jako celku. Teprve mezi roky 2014 a 2015 došlo spolu s hospodářským oživením k rapidnímu poklesu nezaměstnanosti. Lze předpokládat, že v souvislosti se stávající hospodářskou konjunkturou poklesne průměrný roční podíl nezaměstnaných v ČR i ÚK i v roce 2016.

Z územního hlediska podíl nezaměstnaných v Ústeckém kraji poměrně diferencovaný. Nejnižší podíl nezaměstnaných je v okrese Litoměřice, a to mj. díky příznivé dopravní dostupnosti do hl. m. Prahy i skutečnosti, že okres Litoměřice tak citelně nezasáhl strukturální změny ekonomiky, protože se zde ve vyšší míře nevyskytovala odvětví, která prodělala největší útlum<sup>26</sup>. Z podobných důvodů je relativně nižší nezaměstnanost také v okrese Louny. Z krajského hlediska je relativně nízká také nezaměstnanost v okrese Teplice, což je dáno mj. historicky poměrně pestrá strukturou hospodářské základny v okrese, dlouhodobou prosperitou a přetrvávající vysokou zaměstnaností v místním sklářském průmyslu, relativně nižšími dopady útlumu zaměstnanosti v těžbě hnědého uhlí, než v okolních okresech, vzrůstajícím významem lázeňství, rozvojem nových podniků na „zelené louce“ (především v PZ Krupka), částečně i blízkostí krajské metropole, která nabízí četné možnosti uplatnění. Naopak tradičně nejvyšší je nezaměstnanost v okrese Most, který byl strukturálními změnami ekonomiky zasažen nejvíce<sup>27</sup>. Relativně vysoká je nezaměstnanost v okresech Děčín, resp. Chomutov, které byly také výrazně zasaženy strukturálními změnami ekonomiky (pokles zaměstnanosti v oborech těžby uhlí, hutnictví a tepelné energetice na Chomutovsku, razantní útlum textilního průmyslu na Děčínsku), navíc do těchto okresů patří i periferní regiony s nízkým potenciálem hospodářského rozvoje (Šluknovsko, Vejprtsko). Pozoruhodné je znatelné zvýšení podílu

<sup>26</sup> I tak zde ale došlo k výraznému útlumu zaměstnanosti u místních historicky největších zaměstnavatelů – někdejších Severočeských papíren ve Štětí (Mondi Štětí) a Sechezy v Lovosicích (Lovochemie).

<sup>27</sup> Dominantními zaměstnavateli na Mostecku byly a stále jsou těžbařské společnosti a někdejší Chemické závody Záluží (dnes Unipetrol RPA), u kterých byl zaznamenán enormní propad zaměstnanosti. Zaměstnanost v sektoru těžby hnědého uhlí bude klesat i nadále v souvislosti s exploatací vytěžitelných ložisek hnědého uhlí.

nezaměstnaných v okrese Ústí nad Labem, který se propadl na pozici druhého okresu s nejhorší situací na trhu práce v ÚK. To může do určité míry souviset s pokračujícím útlumem zaměstnanosti v místních tradičních podnicích (zejména v někdejší Setuze a Spolchemii v Ústí nad Labem i uzavřením některých provozů<sup>28</sup>), další příčiny tohoto nepříznivého (byť minulého) trendu však nejsou zjevné.

Počet registrovaných uchazečů o zaměstnání evidovaných úřady práce v Ústeckém kraji činil k 31. srpnu roku 2016 6 819, což je nejnižší hodnota od nástupu globální hospodářské recese v r. 2008. Počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání je přibližně o 1500 nižší. Ke stejnému datu evidoval ÚP 8092 volných pracovních míst, což je historicky nejvyšší hodnota (ÚP ČR 2016b). Na jedno volné pracovní místo připadalo průměru 5,79 uchazeče, z toho nejvíce v okrese Ústí n. L. (11,85 uchazečů) a nejméně v okrese Litoměřice (4,01 uchazečů).

Průměr měsíčních podílů nezaměstnaných v jednotlivých obcích Ústeckého kraje za období od října 2015 do září 2016 zobrazuje Mapa 8. V mapě jsou použity zprůměrované hodnoty za 12 měsíců předcházejících realizaci této kapitoly, a to z důvodu dosažení co nejvyšší vypovídací hodnoty při meziobecním porovnání podílu nezaměstnanosti.

V mapě je zřetelně viditelná územní diferenciací situace na trhu práce v Ústeckém kraji. Zvýšený podíl nezaměstnaných je již tradičně na Mostecku a týká se nejen jádrových měst, ale i menších měst a obcí v jejich zázemí. Obdobně dlouhodobá je též zvýšená nezaměstnanost v obcích a městech situovaných v periferních částech ÚK – především pak na Šluknovsku, Úštěcku, či v některých obcích na Žatecku. Pozoruhodná je také zhoršená situace v největších městech, zatímco obce v jejich nejbližším zázemí vykazují zpravidla (s výjimkou zmíněného Mostecku) nízký podíl nezaměstnaných. To může být jedním z důsledků procesu suburbanizace, v jehož rámci se z větších měst stěhují zámožnější a na trhu práce lépe situovaní obyvatelé do sídel v jejich blízkém zázemí. Další příčinou je vysoká koncentrace sociálně vyloučených obyvatel (mezi nimiž je obecně zvýšená nezaměstnanost) právě v největších městech. Kromě nejbližšího zázemí velkých měst je lepší situace na trhu práce zejména na Litoměřicku, Podřipsku a v JV části okresu Louny, což do určité míry může souviset také s relativní blízkostí hl. m. Prahy a tamního trhu práce. Nízká nezaměstnanost je také v některých obcích, které jsou vyhledávané mj. pro svou přírodní atraktivitu a mají statut prestižní adresy (např. Tisá, Kytlice, Perštejn, apod.).

V Ústeckém kraji bylo ke konci srpna 2016 celkem 6626 uchazečů o zaměstnání se zdravotním postižením. Počet uchazečů se zdravotním postižením v posledních letech spíše klesá, a to v souvislosti se zlepšující se situací na trhu práce, ovšem dynamika poklesu počtu uchazečů se ZTP je výrazně nižší, než u poklesu nezaměstnanosti jako takové. Pokles se přitom týká zejména osob s lehčí formou postižení (např. osob částečně invalidních a osob s I. stupněm invalidity).

Ke stejnému datu bylo ÚP registrováno 7509 osob pečujících o dítě (děti) do 15 let a 4219 osob po rodičovské dovolené. Zatímco u první skupiny není zjevná zvýšená nezaměstnanost (zastoupení těchto osob přibližně odpovídá jejich zastoupení v populaci), u osob po rodičovské dovolené je nezaměstnanost poměrně vysoká a je evidentní, že se jedná o jednu ze skupin se ztíženou uplatnitelností na trhu práce.

---

<sup>28</sup> Např. pivovaru a likérky v Krásném Březně, lihovaru v Trmicích či Chabařovických strojíren.

**Mapa 8: Průměrný podíl nezaměstnaných v obcích ÚK za období od října 2015 do září 2016**

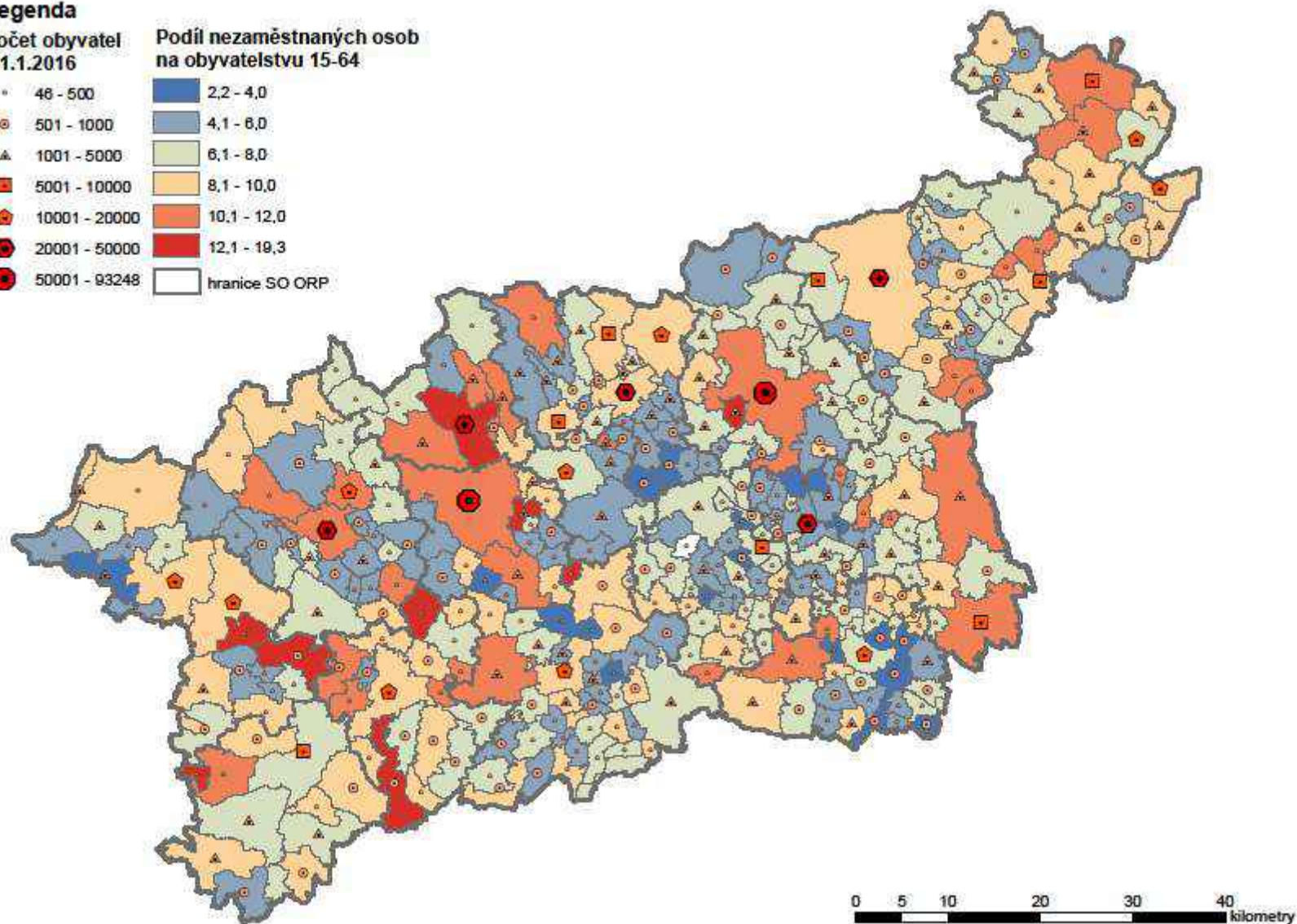
**Legenda**

Počet obyvatel  
k 1.1.2016

- 46 - 500
- 501 - 1000
- △ 1001 - 5000
- 5001 - 10000
- ☆ 10001 - 20000
- 20001 - 50000
- 50001 - 93248

Podíl nezaměstnaných osob  
na obyvatelstvu 15-64

- 2,2 - 4,0
- 4,1 - 6,0
- 6,1 - 8,0
- 8,1 - 10,0
- 10,1 - 12,0
- 12,1 - 19,3
- hranice SO ORP



Zdroj: ARCMAP 10.4, Portál MPSV (2016), vlastní zpracování



**Tabulka 20: Struktura uchazečů o zaměstnání podle okresů k 31.8.2016**

Ukazatel	Celkem				Podle okresů				
	Celkem	Ženy	Děčín	Chomutov	Litoměřice	Louny	Most	Teplice	Ústí n. L.
Uchazeči celkem	46 819	24 838	6 965	7 845	5 037	4 523	8 261	6 404	7 784
os. se zdrav. postižením	6 626	3 524	1 063	1 035	880	689	983	1 116	860
os. peč. o dítě do 15 let	7 509	6 864	1 342	1 530	328	882	1 302	989	1 136
os. po rodičovské dovolené	4 219	4 071	469	759	390	233	889	681	798
Věková struktura									
Do 30 let	11 337	5 415	1 793	1 737	1 205	1 105	1 932	1 622	1 943
30 - 49 let	21 601	12 476	3 229	3 646	2 282	2 036	3 903	2 898	3 607
50 +	13 881	6 947	1 943	2 462	1 550	1 382	2 426	1 884	2 234
Vzdělanostní struktura									
bez vzdělání	1 382	576	1 119	203	16	13	10	4	17
základní vč. neukončeného	19 992	10 374	1 936	3 547	1 593	2 021	3 938	3 107	3 850
výuční ob. vč. nedokonč.	16 115	8 054	2 572	2 684	2 064	1 515	2 787	2 060	2 433
ÚSO (s maturitou)	7 575	4 770	1 115	1 138	1 101	784	1 257	988	1 192
VŠ vč. vyššího odborného	1 755	1 064	223	273	263	190	269	245	292
Doba evidence uchazečů									
do 3 měsíců	10 112	5 310	1 571	1 669	1 321	1 006	1 487	1 667	1 391
3 - 6 měsíců	6 882	3 396	1 178	957	708	674	1 096	1 105	1 164
6 - 9 měsíců	4 556	2 276	717	675	490	441	829	694	710
9 - 12 měsíců	3 381	1 785	520	498	323	341	616	489	594
12 - 24 měsíců	6 140	3 316	969	1 021	638	556	1 129	851	976
více než 24 měsíce	15 748	8 755	2 010	3 025	1 557	1 505	3 104	1 598	2 949

Zdroj: Upraveno z ÚP ČR (2016b)

Ani z hlediska věkové struktury nezaměstnaných nebyly k srpnu 2016 zaznamenány zjevné anomálie. Počet nezaměstnaných v jednotlivých věkových skupinách přibližně odpovídá populační velikosti těchto věkových skupin. To může být dáno zvýšenou poptávkou na trhu práce, v jejímž důsledku dochází k zaměstnávání osob, které měly dříve potíže s uplatněním (mladí lidé bez praxe, osoby starší 50 let). Nezaměstnanost osob do 30 let se však v nejbližších měsících zvýší v souvislosti s tím, že se v těchto měsících budou na ÚP registrovat letošní absolventi škol.

Z hlediska vzdělanostní struktury uchazečů na trhu práce je evidentní ztížená pozice osob s nižším stupněm vzdělání. Uchazeči se základním vzděláním tvoří téměř 43 % celkového počtu uchazečů, což výrazně převyšuje podíl osob se základním vzděláním na obyvatelstvu ÚK (21,5 %). Podíl vyučených osob na uchazečích přibližně odpovídá jejich podílu na populaci. Naopak uchazečů s úplným středním vzděláním, vyšším odborným vzděláním a zejména s vysokoškolským vzděláním je na trhu práce výrazně méně, než by odpovídalo jejich zastoupení na populaci. Výrazně zvýšené zastoupení uchazečů s pouze základním či neukončeným základním vzděláním je zapříčiněné obecně nižšími kompetencemi osob, které mají nižší dosažené vzdělání i tím, že mezi uchazeči se základním či neúplným středním vzděláním jsou výrazně zastoupeni sociálně vyloučení obyvatelé, kteří mají

ztíženou pozici na trhu práce a často jim schází předpoklady k nalezení uplatnění (např. pracovní návyky). Oproti osobám s úplným středním vzděláním či VŠ vzděláním jsou v relativně horší pozici uchazeči s vyučením, což je zapříčiněno jejich omezenou profesní flexibilitou (obtížně se uplatňují v jiných oborech, než ve kterých byli vyučeni).

V Ústeckém kraji je zjevný problém s dlouhodobou nezaměstnaností. Největší část uchazečů (cca 15 748, tedy téměř 34 % všech uchazečů) je v evidenci ÚP přes 2 roky! S uchazeči, kteří jsou v evidenci ÚP 12-24 měsíců tvoří dohromady bezmála 47 % evidovaných uchazečů. Ústecký kraj je druhým krajem ČR s nejvyšším počtem dlouhodobě nezaměstnaných po Moravskoslezském kraji. Vysoká dlouhodobá nezaměstnanost je na jedné straně důsledkem nesouladu mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce (dlouhodobě nezaměstnaní uchazeči nemají kompetence požadované zaměstnavateli), ve velké míře je však zapříčiněna nízkými kompetencemi velké části dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů (ať už z důvodu nevyhovující kvalifikace či nedostačujícího vzdělání, či z důvodu chybějících pracovních návyků a případně i pasivity na trhu práce). Další příčinou může být souběh evidence u ÚP a práce na černo u mnohých uchazečů. Dlouhodobá nezaměstnanost je přitom ve velké míře jedním z projevů sociálního vyloučení a (podobně jako v případě nízké vzdělanosti uchazečů) souvisí s mimořádně vysokým počtem sociálně vyloučených obyvatel v ÚK. Skutečný počet dlouhodobě nezaměstnaných osob je však ještě vyšší, protože v evidenci ÚP nejsou osoby, které byly z různých důvodů (např. z důvodu nedostatečné součinnosti uchazeče s ÚP či z důvodu práce uchazeče na černo) z evidence vyřazeny.

Závěrem lze konstatovat, že vysoká nezaměstnanost je nejpalčivějším ekonomickým problémem (resp. nejpalčivějším důsledkem ekonomických problémů a nízkého sociálního kapitálu) Ústeckého kraje, obzvláště pak některých oblastí, kde se dlouhodobě udržují nejvyšší míry nezaměstnanosti v ČR. Nezaměstnanost je úzce spojena také s některými dalšími zásadními problémy v kraji, např. s problematikou sociálního vyloučení romské populace, kriminalitou a fyzickým úpadkem některých částí měst a sídel.

Problém nezaměstnanosti, hlavně pak dlouhodobé nezaměstnanosti a nezaměstnanosti tzv. rizikových skupin (tedy osob znevýhodněných na trhu práce) se kromě všeobecné snahy o získání investorů, kteří by zde zvýšili zaměstnanost, snaží řešit aktivní politika zaměstnanosti (APZ). V jejím rámci jsou investovány nemalé prostředky (cca 1 375 mil. Kč v r. 2015, viz ÚP ČR 2016c) na podporu vytváření nových pracovních míst, rekvalifikace a zvýšení pracovní motivace uchazečů o zaměstnání. Nejvyužívanějšími nástroji APZ jsou veřejně prospěšné práce a podpora společensky účelných pracovních míst. Podle zmíněného dokumentu jsou do budoucna žádoucí výrazně vyšší výdaje na APZ, než pasivní politiku zaměstnanosti (vyplácení podpor v nezaměstnanosti).



## 4.7 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 4

- Výkonnost ekonomiky Ústeckého kraje v kontextu ČR v posledních dvou dekadách klesala, a to především v důsledku strukturálních změn ekonomiky a útlumu tradičních odvětví. Ústecký kraj dnes vykazuje druhý nejnižší HDP v přepočtu na obyvatele a nejnižší čistý disponibilní důchod domácností v přepočtu na obyvatele. Vedle obecně zhoršené makroekonomické výkonnosti je velkým problémem odliv kapitálu z kraje a vysoké zastoupení ekonomicky pasivních domácností, resp. příjemců sociálních dávek, jejichž příspěvek pro krajskou ekonomiku je mizivý.
- Ústecký kraj vykazuje také nejnižší míru podnikatelské aktivity mezi kraji ČR. To je dáno mj. nízkým sociálním kapitálem obyvatelstva ÚK či zhoršenými odbytovými podmínkami v důsledku nižší dynamiky hospodářského rozvoje kraje. Vyšší podnikatelská aktivita je na Ústecku, Děčínsku a v regionech spádujících k hl. m. Praze, naopak nižší podnikatelská aktivita je v periferních regionech a na Mostecku, Litvínovsku a Bílinsku.
- V Ústeckém kraji došlo v posledních dvou dekadách k markantním změnám hospodářské struktury. Ty se projevily především v poklesu zaměstnanosti i produkce v tradičních průmyslových odvětvích (těžba a zpracování hnědého uhlí, textilní, chemický, potravinářský průmysl, hutnictví a obrábění kovů, aj.), zatímco hlavně díky přílivu přímých zahraničních investic do nově budovaných zón došlo k prudkému rozvoji dopravního strojírenství (téměř výhradně automobilového průmyslu) a elektrotechnického průmyslu. Razantní pokles zaměstnanosti byl zaznamenán také v zemědělství, a některých oborech v sektoru služeb.
- Transformace krajské ekonomiky však vzhledem k blížící se exploataci vyčerpávaných ložisek hnědého uhlí a očekávanému ukončení těžby hnědého uhlí i útlumu navazující tepelné energetiky stále není u konce. Zatím nedostatečně využitý je potenciál mnoha průmyslových zón a zejména brownfieldů v kraji. Růstový potenciál zde má především strojírenský průmysl, i vzhledem ke zkušenostem z důsledků globální hospodářské recese však bude v budoucnosti zapotřebí usilovat o diverzifikaci ekonomické struktury transformujícího se hospodářství. Velmi nedostatečně využitý je potenciál cestovního ruchu.
- Podmínky pro rozvoj znalostní ekonomiky v ÚK jsou poměrně nepříznivé, a to jak z hlediska nízkého významu sektoru VaV v kraji, tak z hlediska velmi omezených lidských zdrojů pro rozvoj inovační ekonomiky. Ústecký kraj vykazuje druhý nejnižší počet pracovníků VaV i objem výdajů na VaV v přepočtu na obyvatele mezi kraji ČR. Významnější pracoviště VaV jsou soustředěna zejména v okrese Ústí nad Labem, tamní pracoviště také vykazují největší aktivitu v oblasti patentů. Výzvou do budoucna bude mj. zajištění adekvátního využití VaV infrastruktury doposud vybudované s podporou z ESIF.
- Nejzávažnějším důsledkem transformace krajské ekonomiky byl razantní růst nezaměstnanosti, a to na hodnoty, které jsou v rámci ČR dlouhodobě nejvyšší. K tomu došlo zejména v důsledku mimořádného propadu zaměstnanosti v průmyslu, v menší míře pak v zemědělství i některých odvětvích služeb. Situace na trhu práce se v posledních letech po odeznění dopadů globální hospodářské recese opětovně zlepšuje. Velmi důležitým aspektem vyrovnání se s obrovským propadem zaměstnanosti v kraji v důsledku hospodářské

transformace je vyjíždka za prací, hlavně pak do Prahy. To se projevuje i na lepších statistikách regionů s dobrou dopravní dostupností do hlavního města. Naopak velmi vážná je situace v periferních regionech (Šluknovsko, Podbořansko) a na Mostecku, které bylo strukturálními změnami ekonomiky zasaženo nejvíce.

## 5 OBČANSKÁ VYBAVENOST

Jedním z aspektů kvality života na území kraje je existence kvalitní a dostupné občanské vybavenosti. Ta je tvořena mj. nabídkou v oblasti vzdělávání a školství, zdravotní péče, sociálních služeb i kultury sportu a dalších možností trávení volného času. V této kapitole je stručně představena nabídka příslušné občanské vybavenosti a služeb, v relevantních případech je specifikována poptávka po těchto službách a jsou diskutovány případné nedostatky v nabídce a kvalitě občanské. Přitom byla využívána především data od příslušných státních institucí, a oborové koncepce Ústeckého kraje. V případě zdravotnictví však bohužel scházejí aktuální data, protože Ústav zdravotnických informací a statistiky přestal zveřejňovat regionální zdravotnickou statistiku v r. 2014.

### 5.1 ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ A VZDĚLÁVÁNÍ

Ústecký kraj se dlouhodobě potýká s nepříznivou sociální a vzdělanostní skladbou obyvatelstva, ze které vyplývá také nízká vstupní úroveň dětí při vstupu do procesu počátečního vzdělávání. I proto se Ústecký kraj dlouhodobě umísťuje na chvostu různých srovnávacích testování kompetencí žáků mezi kraji ČR. Nejinak tomu je i u státních maturit, jejichž výsledky za školní rok 2015/16 podle jednotlivých krajů v anglickém jazyce, matematice a německém jazyce shrnuje Tabulka 21. Tehdy se Ústecký kraj umístil z hlediska průměrné úspěšnosti žáků na nejhorším místě u anglického jazyka i matematiky, pouze u německého jazyka byli méně úspěšní maturanti ze Středočeského kraje. I u německého jazyka však byla podobně jako u anglického jazyka a matematiky průměrná úspěšnost maturantů z Ústeckého kraje výrazně pod průměrem ČR jako celku. Vypovídací hodnota výsledků státních maturit může být sice např. vzhledem ke kompetencím potřebným pro pracovní život diskutabilní, nicméně se jedná o nejspolehlivější zdroj pro objektivní porovnání studijních kompetencí středoškoláků mezi školami i kraji ČR, který jednoznačně poukazuje na zhoršené studijní výsledky středoškoláků v Ústeckém kraji. Zajímavostí je relativně vyšší podíl maturantů, kteří si v Ústeckém kraji zvolili možnost absolvovat maturitu z německého jazyka, ten ovšem souvisí s polohou ÚK při státní hranici se SRN. Nízká vstupní úroveň velké části žáků, kteří pocházejí ze sociálně méně podmětého prostředí i celkově zhoršené studijní výsledky znamenají zvýšené nároky na kvalitu školství a kompetence pedagogů v Ústeckém kraji.

**Tabulka 21: Výsledky státních maturit podle krajů v r. 2016**

Kraj	Anglický jazyk		Matematika		Německý jazyk	
	Průměr. úspěšnost	% přihlášených	Průměr. úspěšnost	% přihlášených	Průměr. úspěšnost	% přihlášených
Hl. m. Praha	80,36	72,67	60,36	21,82	74,04	2,51
Jihomoravský	78,73	68,23	55,88	27,51	62,53	2,94
Jihočeský	77,15	60,7	51,12	30,79	63,82	7,76
Vysočina	77,35	62,09	56,64	32,54	63,24	3,65
Karlovarský	78,3	60,2	54,44	24,62	64,67	14,22
Královéhradecký	77	64,23	53,35	32,98	62,52	1,62
Liberecký	77,55	70,7	49,76	23,25	64,5	5,28

Olomoucký	76,61	65,27	53,74	30,71	62,51	1,62
Moravskoslezský	78,22	67,58	54,43	27,26	60,46	1,8
Pardubický	77,12	63,98	55,48	31,9	62,34	2,18
Plzeňský	77,18	62,78	54,8	27,11	62,09	8,3
Středočeský	75,64	68,15	50,72	26,36	54,63	2,77
<b>Ústecký</b>	<b>74,38</b>	<b>67,19</b>	<b>49,04</b>	<b>22,64</b>	<b>58,47</b>	<b>8,02</b>
Zlínský	79,52	68,49	54,3	27,16	68,9	1,48
<b>ČR</b>	<b>77,78</b>	<b>66,94</b>	<b>54,3</b>	<b>27,16</b>	<b>63,13</b>	<b>3,79</b>

Zdroj dat: CERMAT (2016)

Školská zařízení jsou souhrnně sepsána v Adresářích škol a školských zařízení Ústeckého kraje. Jejich naplnění je otázkou populačního vývoje. Je obecně známo, že trendy „silných“ a „slabých“ ročníků se střídají ve vlnách. Ve skupině předškolních dětí byla v posledních letech po období růstu zaznamenána stagnace, v posledních letech také rostl počet dětí navštěvujících ZŠ. To bylo zapříčiněno vlnou populačně silných ročníků dětí narozených od r. 2006, kdy byl zaznamenán výrazný růst porodnosti. Tyto populačně silné ročníky se postupně přelévají do ZŠ. V dlouhodobém horizontu však lze předpokládat postupný pokles počtu žáků MŠ a ZŠ. Dlouhodobý pokles je zaznamenáván u počtu žáků SŠ, a to v důsledku nástupu populačně slabých ročníků z 2. poloviny 90. let. Tento trend dočasně zvrátí až „přelití“ populační vlny dětí, které momentálně navštěvují I. stupeň ZŠ do SŠ.

**Tabulka 22: Vývoj počtu žáků a studentů škol v Ústeckém kraji**

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
počet dětí navštěvujících MŠ	23 977	24 631	25 322	26 063	26 453	26 489
počet žáků navštěvujících ZŠ	68 547	67 975	68 257	69 005	70 105	71 870
počet žáků navštěvujících SŠ	40 799	39 456	37 389	35 194	33 475	32 431
počet žáků navštěvujících konzervatoř	150	139	126	132	129	133
počet studentů navštěvujících VOŠ	1 379	1 487	1 472	1 417	1 437	1 323
počet osob v systému celkem	134 852	133 688	132 566	131 811	131 599	132 246

Zdroj: KÚÚK (2016d)

Pozn.: V MŠ jsou započítány i MŠ pro děti se specifickými vzdělávacími potřebami včetně přípravného stupně ZŠ speciální. U ZŠ jsou započítány i ZŠ pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. U SŠ jsou počítáni žáci v denní formě studia včetně oborů nástavby a zkráceného středního studia. U SŠ a VOŠ jsou počítáni žáci, resp. studenti v denní formě studia.

V Ústeckém kraji působilo ve školním roce 2014/15 podle KÚÚK (2016d) celkem 684 školských subjektů, z toho 101 bylo zřizováno KÚÚK, 521 obcemi, 8 církvemi a 54 jinými subjekty.

V kraji bylo ve školním roce 2014/15 celkem 357 mateřských škol, drtivou většinu z nich (328) zřizovaly obce. Celková kapacita MŠ činila 28 586 míst, naplněna byla z 92,7 %. Nejvíce MŠ bylo v okresech Litoměřice a Děčín, což bylo dáno jednak demografickou strukturou, jednak geograficko-správním členěním těchto okresů (KÚÚK 2016d).

Ve stejném období bylo na Území Ústeckého kraje registrováno celkem 243 základních škol (z toho 233 zřizovaly obce), v 3 184 třídách se vzdělávalo celkem 67 829 žáků. Nejvyšší počet žáků byl v okrese Děčín nejméně v okrese Louny. Průměrný počet žáků na třídu činil 21,3. Nejvyšší průměrný počet žáků na třídu byl v okrese Chomutov (21,9), naopak nejnižší v okrese Louny (20,4, KÚÚK 2012d). Růst počtu žáků ZŠ se tedy odrazil jak v růstu počtu tříd, tak růstem naplněnosti tříd.

Středních škol bylo ve sledovaném období v Ústeckém kraji registrováno celkem 90, z toho 59 zřizoval Ústecký kraj. Počet SŠ zde oproti minulosti poklesl, protože došlo ke sloučení většího množství škol zřizovaných ÚK. Celkem bylo na SŠ v kraji v denní formě studia provozováno 1 529 tříd, které navštěvovalo 32 431 žáků. V tom bylo 23 449 žáků na maturitních oborech, 8 796 na oborech zakončených výučním listem a 186 na oborech poskytujících střední vzdělání (bez maturity a výučního listu). U ostatních forem studia (nedenních) bylo na SŠ celkem 110 tříd a 1 866 žáků, z toho drtivá většina – 1 823 na maturitních oborech. Zajímavostí je, že kromě přirozeného úbytku počtu žáků v denní formě studia SŠ, ovlivněného populačním vývojem došlo k markantnímu poklesu i u žáků nedenních forem studia.

Ve stejném školním roce v Ústeckém kraji působilo celkem 9 vyšších odborných škol, z toho 7 zřizoval ÚK a 2 jiné subjekty. V denní formě studia fungovalo 69 studijních skupin o 1 323 studentech, v ostatních formách studia studovalo 979 studentů.

V Teplicích působí jediná konzervatoř v kraji, která je zřizovaná KÚÚK. Ve školním roce 2014/15 měla v denní formě studia 10 oddělení a 133 žáků, v ostatních formách studia měla 87 žáků.

V Ústeckém kraji působilo ve stejném období 33 škol (resp. součástí škol) poskytujících základní vzdělání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, z toho 2 ZŠ praktické a 31 ZŠ speciálních. Dvě třetiny z těchto škol zřizoval Ústecký kraj. Za poslední roky došlo v ÚK ke změně statutu většiny ZŠ praktických na ZŠ speciální. Ve 428 třídách studovalo celkem 4 041 žáků, t.j. 9,4 žáků na jednu třídu.

Dále v kraji fungovalo 31 základních uměleckých škol, které navštěvovalo celkem 14 939 žáků. V rámci zájmového vzdělávání bylo registrováno celkem 32 aktivních středisek volného času s celkem 25 521 členy a 265 školních družin a školních klubů.

V Ústeckém kraji fungují také MŠ a ZŠ při zdravotnických zařízeních (pro zdravotně oslabené nebo hospitalizované děti), přípravné třídy (pro děti se sociálním znevýhodněním), jedna jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, 11 pedagogicko-psychologických poraden.

Ústecký kraj zřizoval ve školním roce 2014/15 celkem 17 dětských domovů, s celkovou kapacitou 765 míst (využití kapacit 96,1 %).

V rámci restrukturalizace sítě středních a vyšších odborných škol v Ústeckém kraji (mj. z důvodu poklesu počtu žáků ve středním školství v kraji a potřeb harmonizace provozních a mzdových nákladů) docházelo v minulosti ke slučování středních a vyšších škol a vytváření sítě **páteřních škol v kraji**. Páteřní školy mají díky širší nabídce vzdělávacích oborů a forem studia a vyšším celkovým kapacitám optimálně obsluhovat spádové oblasti při zefektivnění využití budov a zařízení, redukce provozních a zvýšení účelnosti investičních nákladů. V rámci restrukturalizace došlo výrazné redukci malých středních škol a růstu průměrné velikosti středních škol.

Školy s certifikátem páteřní škola Ústeckého kraje<sup>29</sup> (stav k lednu 2016, podle KÚÚK 2016c):

- Gymnázium, Teplice, Čs. dobrovolců 11
- Podkrušnohorské gymnázium, Most

<sup>29</sup> Všechny uvedené páteřní školy jsou příspěvkovými organizacemi KÚÚK.

- Gymnázium a Střední odborná škola, Podbořany
- Střední škola energetická a stavební, Obchodní akademie a Střední zdravotnická škola, Chomutov
- Střední škola řemesel a služeb, Děčín IV, Ruská 147
- Střední průmyslová škola a Střední odborná škola stavební a technická, Ústí nad Labem
- Střední škola stavební, Teplice
- Střední škola technická, Most
- Vyšší odborná škola, Střední průmyslová škola a Střední odborná škola služeb a cestovního ruchu, Varnsdorf
- Vyšší odborná škola ekonomická, sociální a zdravotnická, Obchodní akademie, Střední pedagogická škola a Střední zdravotnická škola, Most
- Vyšší odborná škola zdravotnická a Střední škola zdravotnická, Ústí nad Labem, Palachova 35
- Gymnázium a Střední odborná škola dr. Václava Šmejkal, Ústí nad Labem
- Hotelová škola, Obchodní akademie a Střední průmyslová škola, Teplice, Benešovo náměstí 1
- Střední škola technická, gastronomická a automobilní, Chomutov
- Střední škola obchodu, řemesel a služeb a Základní škola, Ústí nad Labem
- Střední průmyslová škola, Ústí nad Labem

Dlouhodobým problémem v oblasti středního školství je nesoulad mezi nabídkou vzdělávacích oborů středního školství a poptávkou na trhu práce. Při nástupu populačně slabších ročníků do středních škol nedošlo k redukci kapacit nejžádanějších oborů SŠ mezi žáky (gymnázia a humanitní maturitní obory), tím pádem se rapidně snížil zájem o technické obory (včetně učňovských), po jejichž absolventech je na trhu práce vyšší zájem<sup>30</sup>. To má za následek nejen nižší počet absolventů oborů poptávaných na trhu práce, ale i jejich nižší kvalitu, protože vstupní úroveň žáků těchto oborů je nižší než v minulosti<sup>31</sup>. Na druhou stranu však obecně platí, že absolventi maturitních a humanitních oborů jsou méně ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností, protože jsou zpravidla flexibilnější z hlediska možností uplatnění na trhu práce. Ke zvýšení relevance počátečního vzdělávání vůči potřebám trhu práce by tak přispěla nejen částečná redukce kapacit humanitních studijních oborů, ale i zvýšení prestiže technického a učňovského vzdělávání a jeho obohacení o získávání kompetencí, které zvýší profesní flexibilitu absolventů na trhu práce (IS ÚCHA 2016).

Největší vysokou školou a zároveň jedinou univerzitou Ústeckého kraje je Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. V akademickém roce 2016/17 měla univerzita celkem 8 fakult:

- Fakulta výrobních technologií a managementu
- Fakulta životního prostředí
- Fakulta umění a designu
- Filozofická fakulta

<sup>30</sup> V celém Ústeckém kraji je dlouhodobě zvýšená poptávka po uchazečích vyučených ve strojírenství, řemeslech a gastrooborech, obchodních zástupcích, finančních poradcích, telefonních konzultantech, strojařích a elektrotechnikách s maturitou a vysokoškolských technologických, pedagogických a lékařských profesích. Naopak „absolventi s humanitním vzděláním i přes dosažené vzdělání obtížně hledají na regionálním trhu práce uplatnění“ (Úřad práce ČR 2015).

<sup>31</sup> I méně talentovaní žáci se dostanou na humanitní obory a nejdou na technické nebo učňovské obory.



- Fakulta zdravotnických studií
- Přírodovědecká fakulta
- Pedagogická fakulta
- Fakulta sociálně ekonomická

Univerzita zaměstnává přibližně 900 pracovníků a vzdělává více než 12 000 studentů v 65 studijních programech a 192 studijních oborech, a to včetně doktorských studijních programů.

Na území Ústeckého kraje lze nalézt **detašovaná pracoviště** dalších veřejných vysokých škol a jedné soukromé školy. Jsou jimi:

- České vysoké učení technické
  - Fakulta dopravní, pracoviště Děčín – bakalářské a magisterské studijní programy, Univerzita třetího věku;
  - Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská, pracoviště Děčín – bakalářské a magisterské studijní programy;
  - Fakulta strojní, Výukové centrum Chomutov – celoživotní vzdělávání.
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
  - Výukové a studijní centrum Most-Velebudice – bakalářské a magisterské studijní programy akreditované různými fakultami VŠCHT.
- Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
  - Hornicko-geologická fakulta, Institut kombinovaného studia Most – 1 prezenční bakalářský studijní obor a větší množství studijních oborů nabízených v kombinované formě studia.
- Vysoká škola finanční a správní
  - Studijní středisko Most – bakalářské a magisterské studijní obory.

Dále v Ústeckém kraji funguje menší množství soukromých vysokých škol, např. Vysoká škola finanční a správní s pobočkou v Mostě, Vysoká škola aplikované psychologie v Terezíně či Bankovní institut vysoká škola – pobočka v Teplicích.

Navzdory poměrně široké nabídce oborů terciárního vzdělávání je v zájmovém území poměrně omezená nabídka technických oborů. I přes znatelné rozšíření nabídky technických oborů (mj. v souvislosti s etablováním Fakulty výrobních technologií a managementu UJEP) v zájmovém území chybí studijní obory zaměřené na nejpokročilejší technologie, které jsou perspektivní pro další rozvoj ekonomiky (např. informační technologie, nanotechnologie, biotechnologie). Kvalitu VŠ vzdělávání negativně ovlivňuje nízká prestiž místních vysokých škol a VŠ pracovišť, která je spojená s nízkým převisem poptávky ze strany uchazečů o studium. Fakulty UJEPu patří v rámci stejně zaměřených fakult veřejných VŠ v ČR k fakultám s nejvyššími šancemi na přijetí, tedy je zde relativně nižší převis poptávky než na většině konkurenčních fakult ostatních veřejných VŠ. To je zpravidla spojené s nižší vstupní úrovní (resp. studijními předpoklady) studentů a nižším zastoupením talentovaných studentů, než na konkurenčních fakultách (zejména prestižních univerzit a VŠ v Praze a Brně) a s tím souvisejícími omezeními v kvalitě vzdělávání (studijní nároky se přizpůsobují úrovni studentů). Ve stávajícím systému nastavení a financování vysokého školství, kdy i méně zavedená a prestižní pracoviště usilují o výzkumnou činnost a získávání grantů mají místní

pracoviště přirozeně ztížené podmínky pro získávání grantových prostředků a rozvíjení výzkumné činnosti. Dvojí zaměření pracovišť, která se často potýkají s omezenými lidskými zdroji, přitom může mít negativní dopady na kvalitu výuky a snahy o rozvoj výzkumné funkce tak nemusejí vést ke zvyšování prestiže a regionálního přínosu místních vysokoškolských pracovišť. Ke zvýšení konkurenceschopnosti místního vysokého školství a jeho přínosu pro rozvoj aglomerace tak může přispět soustředění na výzkumnou činnost jen ve vybraných perspektivních oborech a naopak zvýšený důraz na kvalitní profesní přípravu a relevanci terciárního vzdělávání pro místní ekonomiku a trh práce, případně i vyšší uplatnění tzv. třetí role univerzit – tedy příspěvku VŠ k rozvoji regionu (IS ÚCHA 2016).

## 5.2 ZDRAVOTNICTVÍ

Populace Ústeckého kraje vykazuje mnoho nepříznivých charakteristik, které mají vliv na poptávku po zdravotní péči. Střední délka života je v Ústeckém kraji nejkratší mezi kraji ČR, což znamená, že obyvatelé se zde v průměru dožívají nejméně let (viz kap. 3.2). To souvisí mj. se zhoršeným zdravotním stavem populace kraje. V Ústeckém kraji byl mezi kraji ČR v r. 2013 kupříkladu výrazně nejvyšší počet potratů na 100 narozených, druhý nejvyšší podíl živě narozených obyvatel s vrozenou vadou v přepočtu na živě narozené, druhý nejvyšší podíl obyvatel nakažených tuberkulózou, a nadprůměrný podíl obyvatel nakažených pohlavními chorobami (syfilis, kapavka), obyvatel léčících se s Alzheimerovou nemocí a diabetiků. Také kojenecká a novorozenecká úmrtnost v ÚK patří mezi kraje ČR k nejvyšším (KÚÚK 2015a). Ústecký kraj patří mezi kraje s nejvyšší mírou hospitalizovanosti na ischemickou chorobu srdeční. Nadprůměrný je také výskyt spály a hepatitid v přepočtu na obyvatele (ÚZIS 2014b) i podíl pacientů sledovaných pro obezitu na celkovém počtu registrovaných pacientů (KÚÚK 2015a). Pod republikovým průměrem byl podíl nových onemocnění zhoubnými novotvary. Podle KÚÚK (2015a, s. 8) „Počet hospitalizovaných v Ústeckém kraji trvale výrazně převyšuje průměr České republiky o cca 15% a dosahované hodnoty za kraj jako celek i jednotlivé okresy patří mezi nejvyšší v rámci celé ČR. Trvale nejvyšší počet hospitalizovaných je v okresech Litoměřice a Teplice, nejdelší průměrná ošetrovací doba je pak trvale v okresech Most a Louny“.

Všechny výše zmíněné nepříznivé faktory způsobují zvýšenou poptávku po zdravotní péči na území Ústeckého kraje. Ústecký kraj však řeší problémy i na straně nabídky zdravotní péče, a to mj. z hlediska nedostatečného personálního zabezpečení zdravotních služeb. Podle KÚÚK (2015a, s. 19) dosahuje „Celkový počet zdravotnických pracovníků připadajících na 10.000 obyvatel v Ústeckém kraji dosahuje ve srovnání s průměrem ČR ve všech kategoriích podprůměrných hodnot. Nejzávažnější situace je v kategoriích vysokoškolsky vzdělaných zdravotnických pracovníků - lékaři (-19%), zubní lékaři (-26%), farmaceuti (-28%). V oblasti středního zdravotnického personálu je situace sice lepší, odchylky od průměru podle jednotlivých kategorií však dosahují hodnot až -14%.“

**Tabulka 23: Vybrané ukazatele zdravotního stavu populace ČR a ÚK v r. 2013**

	Poč. potratů/100 narozených	Živě naroz. s vroz. vadou na 10 000 živě naroz.	Na 100 000 obyvatel				
			Zhoubné novotvary		Syfilis	TBC	Léčení diabetici
			muži	ženy			
<b>Česká republika</b>	35,2	475,3	827,3	766,3	6,8	4,8	8 197,8
<b>Ústecký kraj</b>	47,1	650,0	755,5	758,6	8,4	7,7	8 873,1

okr. Děčín	47,8	780,3	716,9	689,9	5,3	3,8	8 968,1
okr. Chomutov	50,9	776,7	791,3	871,1	6,4	10,4	8 770,4
okr. Litoměřice	35,2	608,8	798,2	751,3	3,4	8,4	7 776,1
okr. Louny	47,0	633,2	765,1	768,2	3,5	2,3	7 032,5
okr. Most	51,9	399,3	695,1	767,8	16,6	12,2	8 009,6
okr. Teplice	54,1	583,2	666,7	716,3	20,2	8,5	10 940,8
okr. Ústí n. L.	43,3	720,7	864,1	754,2	1,7	4,2	9 902,0

Zdroj dat: ÚZIS (2014a)

Jak je uvedeno v PRÚK 2014-2020, je Ústecký kraj z hlediska četnosti a výkonů nemocnic v rámci Česka nadprůměrný. V ÚK je vysoký celkový počet nemocnic, který je dán četností velkých a středně velkých měst v kraji.

Lůžková péče byla v Ústeckém kraji k 31.12.2013 zajišťována 20 nemocnicemi (z toho 9 nemocnic následné péče) a ve 13 odborných léčebných ústavech (z toho 6 zařízení LDN). V kraji jsou dále i 3 lázeňské léčebny. K dispozici zde bylo 7 636 lůžek, z toho 4 873 (63,8 %) v nemocnicích, 1 302 (17 %) v odborných léčebných ústavech a 1 461 (19,1 %) v lázeňských léčebnách. 19,5 % lůžek v nemocnicích připadalo na nemocnice následné péče. V posledních letech pokračoval celkový pokles počtu lůžek v nemocnicích, přitom ale došlo k mírnému růstu počtu lůžek v nemocnicích následné péče. Pokračoval tedy trend snižování kapacit (méně vytížených) lůžek u ambulantní péče, a naopak mírného zvyšování lůžkových kapacit lůžek u následné péče a odborných léčebných ústavů, kde je využití lůžek dlouhodobě vysoké.

**Tabulka 24: Základní statistiky lůžkové péče v Ústeckém kraji v r. 2013**

	Počet		Prům. obsazená lůžka na 1 úvazek		Využití lůžek ve dnech	Průměrná ošetřovací doba	Náklady na 1 ošetřovací den
	lůžek k 31.12.	hospitalizovaných	lékaře/den	sestry u lůžka/den			
Nemocnice celkem	akutní péče						
	3 921	167 595	3,5	1,1	223,7	5,3	
	následná péče						
	952	7 785	17,1	3	317,8	38,9	
	péče celkem						
	4 873	174 974	4,4	1,3	242	6,8	3 952
OLÚ - celkem	1 302	6 450	17,8	3,4	330,1	66,9	1 495

Zdroj: ÚZSI (2014c)

**Tabulka 25: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2013 - nemocnice**

Druh poskyt. péče (Akutní/ Následná)	Název zdravotnického zařízení, sídlo	Počet lůžek (A/N)
A	Nemocnice Kadaň, s.r.o.	200
A	Městská nemocnice v Litoměřicích	395
A	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Most, o.z.	593
A	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Chomutov, o.z.	377

A, N	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Děčín, o.z.	286/28
A, N	Lužická nemocnice a poliklinika, a.s., Rumburk	115/30
A, N	Podřipská NsP Roudnice nad Labem, s.r.o.	164/28
A, N	Nemocnice Žatec, o.p.s.	141/50
A, N	Vita, s.r.o. - Městská nemocnice, Duchcov	55/68
A, N	Krajská zdravotní, a.s. - Masarykova nemocnice Ústí nad Labem, o.z.	1106/30
A, N	Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Teplice, o.z.	428/51
N	Nemocnice Varnsdorf	115
N	Neurologie, s.r.o., Jiřetín pod Jedlovou	20
N	Nemocnice Louny, a.s., Louny	90
N	Nemocnice následné péče Most, p.o.	113
N	REMEDI Meziboří, s.r.o. - lůžková RHC	46
N	Krušnohorská poliklinika, s.r.o. - NNP Litvínov	50
N	Hornická nemocnice s poliklinikou, s.r.o., Bílina	83
N	Nemocnice následné péče Ryjice, p.o., Ústí nad Labem-Neštěmice	115

Zdroj: ÚZSI (2014c), Krajská zdravotní a. s. (2015)

Nejvyšší využití lůžek je v odborných lékařských ústavech, následovaných nemocnicemi následné péče, a to především z důvodu výrazně delší průměrné ošetrovací doby a výrazně menšího obratu pacientů, než v případě ambulantní péče (zde jsou lůžka v průměru využita o cca 94 dní v roce méně). U dlouhodobé lůžkové péče se v zásadě snáze předpovídá poptávka, a proto je možné dimenzovat kapacity na maximální efektivitu jejich využití.

Právě lůžkové kapacity v následné péči jsou dlouhodobě považovány za nedostačující, v rámci optimalizace lůžkové péče v kraji dochází k jejich navyšování na úkor nadbytečných lůžek akutní péče. Nemocnice jsou v Ústeckém kraji poměrně rovnoměrně rozmístěny, jedinou ORP bez nemocnice jsou Lovosice, jejichž SO má však dobrou dostupnost do nemocnice v Litoměřicích. Nemocniční akutní péče však není dále poskytována v SO ORP Bílina, Litvínov, Louny, Podbořany a Varnsdorf. Samostatně situované nemocnice následné péče jsou často pozůstatkem redukce ambulantní péče v dříve husté síti nemocnic, které měly menší spádová území. Oproti nemocnicím je rozmístění odborných léčebných ústavů v kraji méně rovnoměrné, a to mj. z důvodů specifické klientely a dlouhodobých pobytů jejich klientů (tudíž není taková poptávka po příznivém rozmístění vzhledem ke spádovosti těchto zařízení).

**Tabulka 26: Poskytovatelé lůžkové péče v Ústeckém kraji v roce 2013 – odborné léčebné ústavy**

Druh poskytované péče	Název zdravotnického zařízení, sídlo	Počet lůžek
Odborné léčebné ústavy	OLÚ - VIA, s.r.o. - LDN Česká Kamenice	neuvedeno
	OLÚ - Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Chomutov, o.z., LDN	81
	OLÚ - Nemocnice Kadaň, s.r.o. - LDN	30
	OLÚ - Psychiatrická léčebna, Horní Beřkovice	540
	OLÚ - Městská nemocnice v Litoměřicích - LDN	160
	OLÚ - Podřipská NsP Roudnice nad Labem, s.r.o. - LDN	43
	OLÚ - Hospic sv. Štěpána, Litoměřice	26

OLÚ - Dětská psychiatrická léčebna, Louny	50
OLÚ - Psychiatrická léčebna Petrohrad, p.o.	150
OLÚ - MEDICINA, spol. s.r.o., Podbořany	neuvedeno
OLÚ - HOSPIC v Mostě, o.p.s.	neuvedeno
OLÚ - Krajská zdravotní, a.s. - Nemocnice Teplice, o.z., LDN	neuvedeno
OLÚ - Klinika CLT, spol. s.r.o., Teplice	neuvedeno
OLÚ - SENIOR CZ, s.r.o., Ústí nad Labem	neuvedeno

Zdroj: ÚZSI (2014c), Krajská zdravotní a. s. (2015)

V rozmístění lůžkových kapacit v akutní péči je dobře patrný gradient jádro – periferie, maximum kapacit je soustředěno především ve velkých městech a celkově v oblasti Ústecko-chomutovské aglomerace. Rozmístění nemocnic v Ústeckém kraji je poměrně rovnoměrné (hlavně v kontextu okresů), což však neplatí o kapacitách nemocnic a rozmístění dalších zdravotnických zařízení i zdravotnického personálu.

Největší nemocnicí v kraji je Masarykova nemocnice v Ústí nad Labem, která disponuje zdaleka nejvyšším počtem lůžek (1106 k 31.12.2013) i nejširší paletou specializovaných pracovišť. Jedná se o největší zdravotnické zařízení v Ústeckém kraji, které dominuje nejen v kapacitě lůžek, ale také v počtu hospitalizovaných osob, lékařů, vybavení apod. Masarykova nemocnice v Ústí nad Labem poskytuje základní, specializovanou i superspecializovanou zdravotní péči. Tato nemocnice využívá jeden z nejmodernějších nemocničních areálů, budovaný postupně od 80. let 20. století a je v současnosti jedním z největších poskytovatelů zdravotní péče v Česku a jedním z největších zaměstnavatelů v Ústeckém kraji. Největší nemocnice v kraji<sup>32</sup> (Ústí nad Labem, Most, Teplice, Chomutov, Děčín) jsou sdruženy do společnosti Krajská zdravotní, a. s., zřizované Ústeckým krajem.

**Tabulka 27: Zdravotnická zařízení a lékaři v okresech Ústeckého kraje k 31.12.2012**

	Ústecký kraj	DC	CV	LTM	LN	MO	TPL	UL
Počet obyvatel k 31.12.2012	826764	132540	125306	119318	86613	115005	128266	119716
Nemocnice	20	4	2	2	3	4	3	2
počet lůžek	4978	612	633	593	373	857	659	1251
počet lékařů	1178	118	149	150	55	175	163	367
z toho nem. následné péče	9	2	0	0	2	3	1	1
Odborné léčebné ústavy	14	1	2	4	3	1	2	1
Samostatná ambulantní zařízení	1689	270	264	250	191	213	214	287
počet lékařů	1553	237	221	220	179	211	207	277
praktického lékaře pro dospělé	337	60	49	54	36	43	51	45
pediatra	154	27	22	23	17	26	19	20
zubního lékaře	383	66	55	56	40	49	53	64
Lékárny vč. OOV	192	39	23	32	18	20	30	30
počet lékáren na 10 000 obyv	2,3	2,9	1,8	2,7	2,1	1,7	2,3	2,5
Počet lékařů celkem	2908	362	376	414	244	388	392	732

<sup>32</sup> S výjimkou litoměřické nemocnice.

počet lékařů na 10 000 obyv.	35,2	27,3	30	34,7	28,2	33,7	30,6	61,1
Počet lůžek celkem	7382	732	744	1624	573	872	1556	1281
počet lůžek na 10 000 obyv	89,3	55,2	59,8	136,1	66,2	75,8	121,3	107

Zdroj: ÚZSI (2014c)

Pozn.: Počet lékařů je přepočtený na standardní úvazky (zdravotnický personál obvykle pracuje dlouhé přesčasy).

V poměru k počtu obyvatel se nejvíce lůžek nacházelo v okrese Litoměřice, kde většina lůžek připadá na odborné léčebné ústavy. Podobná anomálie je patrná v okrese Teplice, kde většina lůžek připadá na Lázeňské léčebny, které mají nadregionální klientelu. Naopak v okrese Ústí nad Labem připadá drtivá většina lůžek na lůžka akutní péče Masarykovy nemocnice, výrazně nadprůměrný počet lůžek v přepočtu na obyvatele je zde dán výše zmíněným nadregionálním významem nemocnice.

Naopak nejméně lůžek se vzhledem k počtu obyvatel nacházelo v okresech Děčín a Chomutov, kde výrazně převažovala ambulantní lůžka.

Výrazně nejvyšší počet lékařů v přepočtu na obyvatele byl zaznamenán v okrese Ústí nad Labem, a to především díky vysoké zaměstnanosti v Masarykově nemocnici i významu Ústí nad Labem jako obslužného centra pro celý kraj. Z krajského hlediska průměrné počty lékařů jsou v okrese Litoměřice, a to v souvislosti se zvýšenou koncentrací nemocnic a odborných léčebných ústavů. Naopak podprůměrné počty lékařů v poměru k obyvatelstvu jsou v okresech Děčín, Louny a Chomutov.

Největší počet lékáren v přepočtu na 10 000 obyvatel je navzdory jinak poměrně nízké koncentraci zdravotnických zařízení a lékařů v okrese Děčín. To je částečně dáno poptávkou německé klientely. Nadprůměrný počet lékáren v poměru k obyvatelstvu je také v okr. Litoměřice a Ústí nad Labem. Naopak nejnižší počet lékáren v poměru k obyvatelstvu je v okr. Most, což patrně souvisí s charakterem osídlení.

Vzhledem k určité rigiditě zdravotnictví v České republice omezující mobilitu zdravotnického personálu i nízké atraktivitě příslušných oblastí pro zdravotnický personál je problematická ambulantní zdravotní péče ve venkovských a periferních oblastech, kde je velmi vysoký průměrný věk zdravotnického personálu a mnozí lékaři zde dlouhodobě přesluhují. Vůli mladých lékařů ke stěhování do těchto oblastí a převzetí klientely kolegů v důchodovém věku limituje mj. stávající obvyklý odprodej lékařské praxe za horentní sumy<sup>33</sup>. V celém ÚK přitom dochází k průběžnému demografickému stárnutí lékařů, přičemž ve věkové kategorii nad 50 let je téměř 50 % všech lékařů (KÚÚK 2015a). Tento trend představuje riziko potenciálně zhoršené dostupnosti zdravotní péče v ÚK v budoucnosti.

Problémem periferních oblastí je zhoršená dopravní dostupnost akutní zdravotní péče, některé periferní oblasti nejsou optimálně pokryty zdravotnickou záchrannou službou. To je příklad vrcholových partií Krušných hor, kde je dopravní dostupnost limitována horským charakterem reliéfu i stavem počasí (sjízdnost silnic je komplikována hlavně v zimní sezóně, často zde dochází k zavátí silnic sněhovými jazyky). Problémy dostupnosti lékařské péče v pohraničních periferních oblastech by vyřešila přeshraniční spolupráce, ta je však zatím limitována neochotou zdravotních pojišťoven k uzavírání smluv se zahraničními poskytovateli zdravotní péče. Přeshraniční spolupráce je však

<sup>33</sup> Lékařské praxe se dle nepotvrzených informací běžně prodávají za cenu okolo 2 mil. Kč.



rozvíjena v oblasti zdravotnické záchranné služby, kde bylo v r. 2015 podepsáno Ujednání o přeshraniční spolupráci zdravotnických záchranných služeb, které umožňuje výjezdy ZZS z jednoho státu do druhého v případě, že jedna strana není schopna zabezpečit včasný výjezd a druhá strana má k dispozici výjezdovou skupinu (např. v důsledku souběhu většího množství výjezdů či hromadných událostí).

Vzhledem k předpovědi stárnutí populace projevujícího se mj. zvyšujícím se podílem osob v postproduktivním věku a zvyšujícím se průměrným věkem populace lze do budoucna předpokládat zvýšenou poptávku po zdravotní péči o seniory a kapacitách zdravotní péče v oblasti onemocnění souvisejících s vyšším věkem. Vyšší počty seniorů se mj. projeví na zvýšené poptávce po lůžkových kapacitách následné ošetrovatelské péče, která je již delší dobu v kraji hodnocena jako deficitní.

### 5.3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Sociální služby zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Sociální služby jsou poskytovány formou pobytovou (spojené s ubytováním v zařízení sociálních služeb), ambulantní (klienti navštěvují poskytovatele služby) a terénní (služby jsou osobně poskytovány v přirozeném prostředí klientů). Pro poskytování sociálních služeb se zřizují zařízení sociálních služeb.

V Ústeckém kraji bylo v říjnu 2016 registrováno 612 sociálních služeb. Z tohoto počtu je 78 služeb odborného sociálního poradenství, 275 je služeb sociální péče a 259 služeb sociální prevence (MPSV 2016). Z hlediska formy poskytování bylo v Ústeckém kraji ke stejnému datu registrováno 193 pobytových, 282 ambulantních a 285 terénních sociálních služeb.

Sociální služby zde byly poskytovány především různými sdruženími (např. neziskovými organizacemi), příspěvkovými organizacemi měst a Ústeckého kraje, a veřejnoprávními korporacemi. Velmi významným poskytovatelem sociálních služeb je samotný Ústecký kraj, resp. jeho příspěvkové organizace, které jsou hlavními poskytovateli sociálních služeb v pobytové formě, a zároveň poskytovateli ambulantních i terénních sociálních služeb.

**Tabulka 28: Přehled počtu a kapacit sociálních služeb v ÚK podle druhu sociální služby**

oblast	forma	§	název	počet služeb	kapacity	
					stávající individuální okamžitá	skupinová
služby sociální prevence a odborné sociální poradenství	ambulantní a terénní forma	37	Odborné sociální poradenství	73	111	
		54	Raná péče	7	22	
		55	Telefonická krizová pomoc	3	4	
		56	Tlumočnické služby	8	18	
		59	Kontaktní centra	9	24	
		60	Krizová pomoci	3	6	
		60a	Intervenční centra	1	2	
		61	Nízkoprahová denní centra	8	18	111
		62	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	41	93	1 028
		64	Služby následné péče	3	5	
		65	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	43	105	392
		66	Sociálně aktivizační služby pro seniory a OZP	18	38	294
		67	Sociálně terapeutické dílny	20	52	229
		69	Terénní programy	41	106	
		70	Sociální rehabilitace	23	53	192
	pobytová forma, ambulantní forma s lůžkovou kapacitou (noclehárny)	57	Azylové domy	28	830	
		58	Domy na půl cesty	2	12	
		60	Krizová pomoc	3	10	
		60a	Intervenční centra	1	1	
		63	Noclehárny	9	74	
		64	Služby následné péče	2	16	
		68	Terapeutické komunity	1	15	
		70	Sociální rehabilitace	0	0	
služby sociální péče	ambulantní a terénní forma	39	Osobní asistence	20	101	
		40	Pečovatelská služba	62	368	
		41	Tísňová péče	2	4	
		42	Průvodcovské a předčitatelské služby	1	2	
		43	Podpora samostatného bydlení	10	31	
		44	Odlehčovací služby	11	29	
		45	Centra denních služeb	4	12	
		46	Denní stacionáře	20	80	
	pobytová forma	44	Odlehčovací služby	16	139	
		47	Týdenní stacionáře	5	44	
		48	DOZP	35	1 594	
		49	Domovy pro seniory	40	3 631	
		50	DZR	34	1 986	
		51	Chráněné bydlení	22	433	
		52	Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče			

Zdroj: KÚÚK (2016a)

Níže následuje stručné zhodnocení nedostatků v oblasti sociálních služeb vytvořené na základě Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2015-2017 (dále SPRSS 2015-2017). Nejprve jsou představeny obecné problémy, které jsou do značné míry společné sektoru sociálních služeb v celé ČR, následně jsou diskutovány nedostatky zjištěné u těch druhů služeb, které jsou poskytovány zpravidla pro celé území ÚK (např. jen jedním poskytovatelem) a v poslední části jsou představeny především kapacitní nedostatky u sociálních služeb v jednotlivých regionech ÚK.

### VŠEOBECNÉ PROBLÉMY

Jedním ze zásadních limitů rozvoje sektoru sociálních služeb je dlouhodobě nedořešená problematika financování sociálních služeb. Mnoho poskytovatelů sociálních služeb (především pak neziskové organizace) omezuje absence dlouhodobé perspektivy financování. Rozdělování finančních prostředků na sociální služby je i vzhledem k absenci víceletého financování sociálních služeb nekonceptní. Na sociální služby nedostatečně přispívají obce a města (a podle výroků pracovních skupin v SPRSS 2015-2017 i Ústecký kraj), především pak ty, které sociální služby nezřizují, přičemž jejich obyvatelé využívají sociální služby poskytované zařízeními odjinud. K nestabilitě financování přispívá také rozdílný přístup měnících se vedení obcí a měst k financování sociálních služeb. Financování a prestiž sociálních služeb jsou také limitovány percepcí nemalé části veřejnosti, s negativním postojem vůči některým cílovým skupinám. Finanční nejistota je vedle dlouhodobě nedostačujícího ohodnocení pracovníků v sociálních službách příčinou nízké prestiže povolání s čímž souvisí místy nedostatek kvalifikovaných pracovníků a vysoká fluktuace pracovníků v sociálních službách. Kromě placeného personálu je u sociálních služeb registrován také nedostatek dobrovolníků.

Kvalitu a efektivitu sociálních služeb omezuje nedostatečná provázanost sociálních služeb, zdravotní péče a agendy úřadu práce (včetně výplaty sociálních dávek), případně i příslušných orgánů veřejné správy a místních samospráv (např. Orgánu sociálně-právní ochrany dětí). I navzdory letité praxi komunitního plánování sociálních služeb nefunguje proces komunitního plánování zcela optimálně, a to např. v důsledku absence aktualizovaných komunitních plánů na nižších úrovních (SO ORP, města), nedostatečného zapojení dotčené veřejnosti do komunitního plánování, i např. neochoty místních politiků k podpoře sociálních služeb. Z organizačního hlediska je místy problém velký počet poskytovatelů sociálních a návazných služeb z neziskového sektoru. Kvalita sociálních služeb poskytovaných některými subjekty je nižší, některé služby jsou poskytovány duplicitně (což místy vede ke konkurenčnímu boji s důsledky na kvalitu služeb) či neefektivně. Problémem je také přetrvávající nedostatečná informovanost veřejnosti a cílových skupin potenciálních klientů o poskytovaných sociálních službách a skutečnost, že se ve složité nabídce, resp. druzích sociálních služeb nevyznají. Pracovníky sociálních služeb také zatěžuje velká administrativní náročnost související s poskytováním sociálních služeb. Poskytovatelé sociálních služeb zřizovaní městy a obcemi místy nerespektují povinnost přijímat klienty z celé ČR.

Některé oblasti sociálních služeb jsou komplikované i problematickými vztahy veřejného a soukromého sektoru. To je případ sociálního bydlení, kde situaci zhoršuje spekulativní přístup soukromých subjektů, které zneužívají stávajícího disfunkčního systému sociálních příspěvků a doplatků na bydlení a poskytují nepřiměřeně drahé a přitom z kvalitativního hlediska často neadekvátní bydlení nejen pro osoby ohrožené sociálním vyloučením z důvodu dlouhodobé

nezaměstnanosti, ale i dalším cílovým skupinám z řad osob se zdravotním postižením či seniorů. Problematika sociálního bydlení je negativně ovlivněna nekonceptním řešením na úrovni měst spojeným s absencí systému tzv. dostupného bydlení (až na výjimky). Samotnými klienty bývají zneužívány příspěvky na péči (např. senioři využívající příspěvek pro finanční přilepšení členům rodiny), a to mj. v důsledku netransparentního procesu přiznávání příspěvku na péči i absence kontroly využití příspěvku. Vzhledem k nutnosti finanční spoluúčasti klientů při poskytování některých druhů sociálních služeb jsou z těchto služeb vyloučeni někteří potenciální klienti s nízkými příjmy či zadlužení klienti.

Z územního hlediska je zřejmé nerovnoměrné rozmístění služeb sociální péče a zhoršená dostupnost služeb na malých obcích. Dostupnost služeb je limitována také v periferních regionech, což se týká i poměrně rozsáhlého regionu Podbořanska, kde je obecně horší dostupnost (nejen sociálních) služeb z důvodu absence většího města v regionu.

### SLUŽBY S CELOKRAJSKOU PŮSOBNOSTÍ

**Průvodcovské a předčitatelské služby** jsou zaměřeny na doprovod uživatelů do institucí, k lékaři, na zájmové a volnočasové aktivity, apod., pomoc při komunikaci, předčítání či jiný způsob zprostředkování informací osobám s poruchami komunikace (především zrakově postiženým). Služba má v současné době jediného poskytovatele působícího na Ústecku. Podle SPRSS 2015-2017 je vhodné navýšení kapacity služby na Ústecku.

**Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče** (v rámci zdravotnictví označované jako LDN) jsou pobytové služby poskytované osobám, které již nevyžadují ústavní zdravotní péči, ale vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nejsou schopny se obejít bez pomoci jiné osoby a nemohou být proto propuštěny ze zdravotnického zařízení do doby než jim je zabezpečena adekvátní pomoc (od blízké osoby, či ve formě terénních ambulantních či pobytových sociálních služeb). Tyto služby mají dostatečné kapacity, ovšem podle SPRSS 2015-2017 není dostatečně akcentován jejich přechodný charakter a klienti zde setrvávají neúměrně dlouhou dobu<sup>34</sup>.

**Raná péče** je služba zaměřená na podporu a provázení rodin s dítětem se zdravotním postižením v raném věku. V Ústeckém kraji je podle SPRSS 2015-2017 kapacitně dostačující nabídka této služby, vzhledem k sídlu většiny poskytovatelů mimo ÚK však přetrvává nedostačující informovanost cílových skupin o nabídce této služby.

**Tlumočnické služby** jsou zajištěny pro všechny typy sluchového postižení. V současné době je nedostatek tlumočnicků znakového jazyka a znakové češtiny. Optimální kapacita by byla alespoň jeden tlumočnický pracovník v každém regionu (okrese) kraje (SPRSS 2015-2017, s. 89).

V ÚK je jediné zařízení typu **terapeutické komunity** (na Litoměřicku), které poskytuje pobytovou službu resocializace pro muže i ženy od 15 let se závislostí na nealkoholových návykových látkách. V kraji chybí podobné zařízení pro osoby se závislostí na alkoholu a/nebo gamblingu s okamžitou kapacitou 15–20 lůžek. V kraji také chybí terapeutická komunita pro osoby s chronickým duševním onemocněním. Aktuální potřebě by na základě kvalifikovaného odhadu měla odpovídat kapacita 15–20 osob zaměřená na cílovou skupinu lidí s chronickým duševním onemocněním včetně lidí s poruchami osobnosti a duálními diagnózami.

<sup>34</sup> Možnou příčinou jsou také kapacitní nedostatky alternativních druhů sociálních služeb, které umožňují péči o cílovou skupinu v domácím či ústavním prostředí.

**REGIONÁLNÍ PROBLEMATIKA*****Děčínsko***

- nedostatečná kapacita některých soc. služeb (domovů se zvláštním režimem, domovů pro seniory, chráněné bydlení)
- nedostatečná kapacita služeb navazujících na chráněné bydlení (sociální rehabilitace, sociálně terapeutické dílny)
- chybí chráněné bydlení pro duševně nemocné osoby
- sociální služby se poskytují v prostorech, které jim neodpovídají (senioři, osoby se zdravotním postižením)
- nezáměr donátorů o některé cílové skupiny, zejména senioři a osoby se zdravotním postižením
- chybí kapacita domovů se zvláštním režimem pro děti a dospělé
- nevyhovující stav budov, ve kterých se poskytují soc. služby
- chybějící návaznost na sociální služby (startovací byty apod.)
- chybějící sociální bydlení
- chybějící noclehárna pro ženy

***Chomutovsko***

- nedostatečný počet míst v pobytových službách pro osoby trpící demencí
- nedostatek bytů pro osoby se zdravotním postižením
- chybí pobytové služby pro osoby s problémovým chováním, pro osoby závislé na alkoholu nebo jiných omamných látkách
- nedostatečná kapacita u služby azylové domy - cílová skupina rodiny s dětmi v Chomutově
- chybí služba noclehárna v Chomutově a Kadani (minimálně tzv. sezonní)
- chybí služba nízkoprahové denní centrum pro osoby bez přístřeší v Chomutově a Jirkově
- chybí služba sanace rodiny
- chybí služby pro osoby s psychiatrickou nebo kombinovanou diagnózou

***Litoměřicko***

- absence služeb pro lidi s psychiatrickou diagnózou (drogy, alkohol)
- vznik velkokapacitních pobytových služeb (proti transformačnímu procesu)
- chybí podpůrné služby pro klienty odcházející z azylových domů
- nedostatek financí po terénní služby – pokrytí menších obcí
- nedostatek míst v chráněném bydlení pro osoby s psychiatrickou diagnózou
- chybějící sociálně aktivizační služby pro osoby s mentálním postižením

***Lounsko***

- slabá podpora rodiny, event. pečujících osob v jejich podpoře závislým osobám
- chybí domovy se zvláštním režimem pro osoby s psychiatrickými diagnózami, poruchami chování, mentálním postižením a autismem
- chybějící lůžka v domovech se zvláštním režimem
- nedostatek služeb pro „hraniční“ klienty (psychiatrické pacienty)
- absence sociálního bydlení
- chybějící specificky zaměřené preventivní programy (na pachatele trestné činnosti, děti, mládež, závislosti)
- vysoký počet osob (rodin) s nevyřešenou bytovou situací
- nedostatek tlumočnicků znakové řeči
- chybějící služby na Podbořansku

**Most**

- nedostatečná kapacita některých zařízení (domovů se zvláštním režimem, domov pro seniory, LDN, hospic)
- absence sociálních služeb pro osoby s duševním onemocněním
- nedostatečná kapacita zařízení v oblasti péče o seniory, poptávka převyšuje nabídku (domovů se zvláštním režimem, domovů pro seniory, LDN, hospic atd.)
- spolupráce mezi odbornou lékařskou péčí a sociální péčí o seniory
- nedostatečné využití kapacity denního stacionáře pro seniory. Službu většinou využívají čekatelé na umístění do domovů se zvláštním režimem
- poplatky za mateřská centra a linky pomoci (běžný telefonní tarif)

**Šluknovský výběžek**

- chybí ambulantní a pobytová odlehčovací služba
- chybí služby pro osoby drogově závislé
- chybí nízkonákladové ubytovací kapacity pro seniory
- rozlehlost regionu pro terénní služby – dopravní dostupnost
- chybějící hospicová péče
- chybí provázání služeb – bydlení, vzdělávání, zadlužení, práce
- absence služeb pro duševně chronicky nemocné
- chybí sociální byty
- chybí služby na podporu rodiny
- chybí služby typu: školní psycholog, psycholog, etoped
- chybí ucelený preventivní program pro drogově závislé
- chybí sociální firmy

**Teplíčko**

- svazující administrativa v oblasti krizových lůžek a všeobecně jejich nedostatek
- zcela v regionu chybí služba pro osoby s duševním onemocněním
- chybí chráněné bydlení pro osoby s duševním onemocněním
- chybí prostupné bydlení
- nedostatek krizových míst
- nedostatek terénních služeb (osobní asistence apod.)
- chybí psychiatrické oddělení v Nemocnici Teplice
- nedostatek sociálně-zdravotních komunitních terénních služeb pro dospělé osoby s duševním onemocněním
- chybějící propojení (i vůbec) terénních a komunitních služeb pro seniory bez rodiny
- nedostatek azylových domů pro celé rodiny
- chybějící dobrovolnické centrum
- chybějící psychiatrické služby pro děti

**Ústecko**

- Nedostačující kapacity pečovatelské služby, podpory samostatného bydlení, chráněného bydlení, domovů se zvláštním režimem
- Kapacitně nedostatečné je sociální poradenství zaměřené na cílovou skupinu osob ohrožených návykovými látkami, osob užívajících návykové látky, osob ohrožených tímto chováním, imigrantů.
- absence systému prostupného bydlení
- nedostatečné kapacity noclehárny



- nedostatečný počet pracovníků i prostor nízkoprahových zařízení pro děti a mládež
- Nedostačující kapacity Sociálně aktivizačních služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením a sociálně terapeutických dílen vzhledem k transformaci psychiatrické péče.
- Nedostačující kapacity sociální rehabilitace

Tabulka 29: Počet zařízení sociálních služeb podle druhů v SO ORP ÚK k 31.12.2014

Druh služby / SO ORP	Bílina	Děčín	Chomutov	Kadaň	Litoměřice	Litvínov	Louny	Lovosice	Most	Podbořany	Roudnice n. L.	Rumburk	Teplice	Varnsdorf	Ústí n. L.	Žatec
Centra denních služeb		1			2										1	
Stacionáře denní		1	2		3		1	1	3		1		3		3	2
Stacionáře týdenní					1	1							2			1
Domovy pro os. se ZTP		4	2	5	4	3		2	1			5	2		6	2
Domovy pro seniory		3	2	4	4	3	1	1	3	1	2	3	3	1	8	1
Domovy se zvláštním režimem		2		2	2	3	3	1	2	1	2	4	4	1	4	1
Chráněné bydlení		4		1	4	1						4	1		3	1
Azylové domy		2	2	2	3		2	1	2		2	1	5	1	2	2
Domy na půl cesty									1				1			
Zařízení pro krizovou pomoc											1				1	1
Nízkoprahová denní centra		2		2	1			1	1						1	
Nízkoprah. zař. pro děti a mlád.	2	2		4	3	1	1		1	5		2	5	5	1	7
Noclehárny		1		1	2			1	1				1	1	1	
Terapeutické komunity					1											
Sociální poradny		7	5	3	5	2	4	1	9	1	1	2	6		15	2
Sociálně terapeutické dílny		3	1		3		1				1	3	4		2	1
Centra soc. rehabilitačních služ.		4			2				2		1	2	7		5	
Služby rané péče																1
Intervenční centra																1
Služby následné péče		1							1							1

Zdroj dat: VDB ČSÚ (2016)

## 5.4 KULTURA A SPORT

Existence pestré nabídky kulturního, sportovního a volnočasového vyžití je jedním z faktorů, který přispívá ke kvalitě života v příslušném území. Cílem této kapitoly není podat podrobný přehled kulturních, sportovních a volnočasových zařízení, ale zdůraznit tu část nabídky, která je pro území specifická a přispívá k jeho celkové atraktivitě.

Ústecký kraj se dlouhodobě potýká s image průmyslového regionu se špatným stavem životního prostředí, nepříznivou sociální skladbou populace a místa, kde je celkově snižena kvalita života. Nabídka kulturního, sportovního a volnočasového vyžití však může zmíněná negativa do značné míry kompenzovat, a to i vzhledem k výhodám, které vyplývají z pozice regionu s koncentrací těžkého a těžebního průmyslu. Výhodou existence těžkého průmyslu v regionu byly do nedávné minulosti související investice do infrastruktury regionu, a to i včetně sportovních, kulturních a jiných zařízení, které umožňovaly vyžití pracovníků zdejších podniků. Díky tomu mají i relativně malá města často nadstandardní vybavenost volnočasovou infrastrukturou (i v některých městech nejmenší velikostní kategorie tak jsou např. k dispozici kryté bazény, zimní stadiony, apod.). Vzhledem k útlumu místního průmyslu však došlo k citelné redukci investic do této infrastruktury s negativními dopady na její stav.

Přes všechna související negativa přinesla těžba hnědého uhlí a dalších surovin také specifickou nabídku areálů a infrastruktury pro sportovní a volnočasové vyžití – a to díky rekultivacím. Budoucí devizou území Mostecké pánve bude existence plošně rozsáhlých jezer vytvořených zatopením zbytkových jam hnědouhelných velkolomů v rámci tzv. hydrické rekultivace. I nezatopené části bývalých těžebních areálů by měly být upravovány pro umožnění dalších rekreačních aktivit. Po celkovém ukončení těžby hnědého uhlí a dokončení rekultivací tak bude území Mostecké pánve unikátní destinací vodní rekreace celorepublikového významu, která bude nejen přitahovat návštěvníky z jiných částí ČR či blízkého zahraničí, ale kde budou právě možnosti nadstandardní vodní rekreace jedním z přínosných faktorů pro kvalitu života. Dosažení tohoto stavu však bude podmíněno vybudováním doprovodné infrastruktury, na kterou zatím bohužel není dostatek finančních prostředků<sup>35</sup>.

V rámci rekultivací (nejen hnědouhelných lomů) vznikly mj. již tyto volnočasové areály zpřístupněné návštěvníkům:

- Autodrom Most
- Hippodrom Most
- Jezero Milada, Ústí nad Labem<sup>36</sup>
- jezero Barbora, Oldřichov u Duchcova
- Žernosecké jezero, Píšťany

Z kulturně-historického hlediska má Ústecký kraj v republikovém měřítku spíše průměrnou nabídku atraktivit. To je dáno mj. negativními důsledky těžby hnědého uhlí a politiky socialistické urbanizace, v jejímž důsledku došlo k asanaci historických jader řady větších měst Ústeckého kraje (mj. Ústí nad Labem – i v důsledku bombardování za II. světové války, Mostu, Teplic, Chomutova, Děčína, Loun, Žatce, aj.). V ÚK se nachází poměrně málo dochovaných středověkých hradů, naopak je zde větší množství unikátních zámků a klášterů. Jednoznačně nejnavštěvovanější kulturně-historickou „atraktivitou“ Ústeckého kraje i celé ČR je Památník Terežín.

<sup>35</sup> To je mj. důsledkem rozpuštění prostředků určených na řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědouhelných těžebních prostředků (viz Usnesení Vlády ČR č. 50 ze dne 16. ledna 2002) ve státním rozpočtu, což vedlo k tomu, že nezbyly prostředky na aktivity, které měly zajistit resocializaci rekultivovaného území – zejména prostřednictvím vybudování dopravní a návštěvnické infrastruktury.

<sup>36</sup> Zde však zatím zcela chybí návštěvnická infrastruktura.

Širší nabídka kulturních zařízení a akcí je přirozeně ve větších městech. Vzhledem k polycentrickému charakteru Ústeckého kraje a samotné Ústecko-chomutovské aglomerace tak jsou nejnavštěvovanější kulturní instituce rozprostřeny mezi více měst (viz Tabulka 30). Otázkou je však dostupnost alternativní kulturní nabídky mimo „kulturní mainstream“.

**Tabulka 30: Návštěvnost nejvýznamnějších kulturních institucí v r. 2015**

Název instituce	návštěvnost	Název instituce	návštěvnost
<b>Památky</b>		Státní zámek Velké Březno	15961
Zámek Děčín	58605	Hrad Střekov, Ústí nad Labem	16859
Státní zámek Benešov nad Ploučnicí	22926	Soubor lidové architektury Zubrnice	18249
Hrad Tolštejn, Jiřetín pod Jedlovou	21925	Zámek Trmice	11838
Loreta Rumburk	14795	<b>Muzea</b>	
Zámek Klášterec nad Ohří	34546	Památník Terežín	270564
Hrad Hasištejn, Místo	12482	Oblastní muzeum v Děčíně	10655
Zámek Červený Hrádek a jízďárna, Jirkov	11370	Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem	16316
Státní zámek Ploskovice	30228	Regionální muzeum v Teplicích	27894
Státní zámek Libochovice	23472	Muzeum města Ústí nad Labem	29825
Státní hrad Hazmburk	28527	<b>Divadla a hudební soubory</b>	
Státní zámek Krásný Dvůr	15579	Městské divadlo v Mostě	104924
Zámek Nový Hrad, Louny	12233	Docela velké divadlo, Litvínov	86438
Státní zámek Jezeří, Horní Jiřetín	24003	Dům kultury Teplice	80726
Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě	11779	Severočeské divadlo Ústí nad Labem	34892
Státní zámek Duchcov	12223	Severočeská filharmonie Teplice	13226

Zdroj dat: NIPSOS (2016a, 2016b, 2016c)

Pozn.: V Tabulka 30 jsou uvedeny pouze instituce, které za poslední kalendářní rok, za který byla k dispozici data, měly více než 10 000 návštěvníků. V případě památek a muzeí jsou uvedena data pro rok 2015, u divadel a hudebních souborů pro rok 2014.

V Ústeckém kraji je díky rozmanitému přírodnímu prostředí i existenci mnoha větších měst poměrně pestrá nabídka sportovního vyžití. Jsou zde jak dobré podmínky pro provozování zimních sportů, tak podmínky pro letní a především pak vodní rekreaci. V samotných městech se nachází mnoho sportovních areálů a zařízení jak pro venkovní, tak pro vnitřní sporty.

Nejlepší přírodní podmínky pro provozování zimních sportů nabízejí Krušné hory. Nadstandardní podmínky pro sjezdové lyžování nabízí Skiareál Klínovec nacházející se v nejvyšších partiích ÚK na hranici s Karlovarským krajem. Skiareál má ambiciózní rozvojový plán propojení se sousedním německým areálem Fichtelberg, což by z něj učinilo jeden z největších lyžařských areálů na sever od Alp. V Krušných horách se nachází řada dalších lyžařských areálů (např. Klíny, Bouřňák, Telnice), v některých z nich se přitom stejně jako ve Skiareálu Klínovec nabízejí i letní aktivity (např. především pro cyklisty). V Krušných horách jsou příhodné podmínky také pro běžecké lyžování, strojově udržované stopy jsou v okolí lyžařských areálů. Napříč Krušnými horami se mohou vydat v zimě běžkaři a v létě cyklisté a pěší po Krušnohorské magistrále. Většímu využití Krušných hor pro turistiku

a sport však brání nedostatečně rozvinutá a udržovaná infrastruktura. V ostatních pohořích jsou jen omezené možnosti lyžování.

Nabídku sportovního vyžití v létě pro venkovní sporty lze spojit především s vodní rekreací, cyklistikou a pěší turistikou. Jak bylo řečeno na začátku kapitoly, možnosti vodní rekreace v Ústeckém kraji se postupně rozšiřují v souvislosti s hydrickou rekultivací velkolomů na hnědé uhlí a lomů na další suroviny (především štěrkopísky na Litoměřicku). Nadstandardní možnosti vodní rekreace v současnosti poskytuje především vodní nádrž Nechanice, Kamencové jezero v Chomutově, jezero Barbora na Teplicku, Žernosecké jezero v Píšťanech u Lovosic a řeka Ohře. Po vybudování návštěvnické infrastruktury a kompletním zpřístupnění se nabídka nejatraktivnějších areálů rozšíří o jezera Milada a Most vzniklá hydrickou rekultivací stejnojmenných velkolomů na hnědé uhlí.

V ÚK se postupně rozšiřuje nabídka vyžití také pro cyklisty a cykloturisty. V ÚK je hustá síť cyklotras, ovšem jen relativně málo cyklostezek funkčně oddělených od jiných druhů dopravy. Stěžejním produktem pro cykloturisty jsou páteřní cyklostezky Labe, Ohře, Ploučnice a Krušnohorská magistrála. Tyto cyklostezky jsou však stále v realizaci a zpravidla vedou řadou závadných úseků s kolizními souběhy s intenzivní automobilovou či pěší dopravou. Adrenalinově založeným cyklistům slouží mj. atrakce v některých lyžařských areálech. Pěší turisté disponují nabídkou husté sítě pěších turistických tras, soustředěných především v pohořích a dalších místech se zvýšenou turistickou atraktivitou. Potenciál cykloturistiky a pěší turistiky však limituje skutečnost, že s výjimkou Českého Švýcarska a větších měst je na území ÚK jen velmi limitovaná nabídka doplňkové infrastruktury (HUZ, stravovacích zařízení, apod.).

Pestrá nabídka sportovního vyžití je i v samotných městech. Standardní sportovní infrastrukturu měst (haly pro indoor sporty, atletické stadiony, bazény a koupaliště, fotbalové stadiony, zimní stadiony) doplňují některá zařízení či areály nadmístního významu, která slouží pro akce s vysokým návštěvnickým potenciálem. V Chomutově byl v nedávné minulosti za pomoci dotací vybudován rozsáhlý sportovní a kulturně společenský areál, jehož součástí je mj. nejmodernější multifunkční aréna v ÚK (domácí aréna extraligového klubu Piráti Chomutov), zimní (tréninkový) stadion, atletický stadion, fotbalový stadion, aquapark a multikino. Jeden z největších fotbalových stadionů v ČR, kde se kromě ligových utkání domácího celku FK Teplice konají i reprezentační utkání a velké koncerty je Teplický stadion Na Stínadlech. Vzhledem ke zhoršené fiskální situaci některých měst i útlumu tradičních podniků, které byly v minulosti významnými sponzory místní kultury a sportu, se mnohá města potýkají s potížemi při financování obnovy a údržby sportovní a kulturní infrastruktury. To se může týkat především menších měst, disponujících na svou velikost nadstandardní kulturní či sportovní infrastrukturou. I velká města se však dnes zpravidla neobejdou bez dotací při zajišťování modernizace největších zařízení.

## 5.5 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 5

- V Ústeckém kraji je nepříznivá vzdělanostní a sociální skladba obyvatel, se kterou souvisí i nižší vstupní úroveň žáků na začátku procesu počátečního vzdělávání. Tento faktor spolu s dlouhodobě zhoršenými studijními výsledky žáků (ve srovnání s ostatními kraji ČR) klade zvýšené nároky na kvalitu školství a kompetence učitelů v Ústeckém kraji.

- Po dlouhém období poklesu počtu žáků v předprimárním, primárním a sekundárním vzdělávání došlo v důsledku nástupu populačně silných ročníků dětí k naplnění kapacit MŠ, v posledních letech pak i I. stupně ZŠ v kraji. Z dlouhodobého hlediska je však v souvislosti s demografickými prognózami možné očekávat další pokles počtu žáků.
- I vzhledem ke snižování počtu žáků KÚÚK redukuje počet škol a školských zařízení, které zřizuje. To se týká především středních škol, jež KÚÚK slučuje a v jejich rámci vytváří síť páteřních škol, které se vyznačují mj. pestřejší nabídkou vzdělávacích oborů a větším počtem žáků.
- Dlouhodobým problémem je nesoulad mezi strukturou absolventů škol a poptávkou na trhu práce. Zaměstnavatelé v ÚK na jednu stranu volají po větším množství absolventů vybraných řemeslných a technických oborů sekundárního vzdělávání, na druhou stranu jsou však absolventi humanitních oborů zpravidla flexibilnější na trhu práce. V kraji je také omezená nabídka vysokoškolských technických oborů.
- Zdravotní stav populace Ústeckého kraje patří k nejhorším mezi kraji ČR, zdravotní péče je přitom limitovaná nedostatkem lékařů, kterých je v přepočtu na obyvatele výrazně méně, než v ČR jako celku. Rizikem pro dostupnost zdravotní péče je demografické stárnutí lékařského personálu.
- V ÚK dochází dlouhodobě k redukcí kapacit nemocniční akutní lůžkové péče, naopak dochází k mírnému posilování více vytížených kapacit následné lůžkové péče a lůžkových kapacit odborných léčebných ústavů.
- Z porovnání kapacit a poptávky zdravotní péče je patrné horší vybavení zdravotnickými kapacitami vzhledem k poptávce v okresech s typickými periferními regiony (okr. Louny, Děčín, Chomutov). Zdravotní péče v těchto regionech je i do budoucna limitovaná nízkou motivací mladého zdravotnického personálu k usazení v periferních regionech, a to mj. z důvodu nepružného trhu s lékařskými praxemi.
- Dostupnost zdravotní péče podél státní hranice je zpravidla omezená, to se v budoucnu může zlepšit přeshraniční spoluprací, která je však ztížena neochotou zdravotních pojišťoven k podepsání smluv se zahraničními poskytovateli. Přeshraniční spolupráce však byla navázána v oblasti zdravotnické záchranné služby.
- Přetrvávajícím problémem v oblasti sociálních služeb je jejich nedostačující financování a absence víceletého financování, což limituje kapacitu a dostupnost konkrétních služeb, kvalitu poskytovaných služeb a způsobuje nedostatek kvalifikovaného personálu. Kvalitu a efektivitu sociálních služeb omezuje nedostatečná provázanost sociálních služeb, zdravotní péče a agendy úřadu práce, případně i příslušných orgánů veřejné správy a místních samospráv.
- I v souvislosti s reformou psychiatrické péče v regionu chybí kapacity těch druhů sociálních služeb, které by pro klienty nahradily stávající velkokapacitní pobytová zařízení. Jedná se např. o chráněné bydlení, sociální rehabilitace, sociálně terapeutické dílny, domovy se zvláštním režimem, terénní služby pro mentálně postižené a duševně nemocné osoby, apod.

- Dlouhodobě disfunkční je problematika sociálního bydlení, které je momentálně velmi neefektivně zajišťováno soukromým sektorem za vysoké finanční spoluúčasti státu. Vzhledem k mimořádnému zastoupení sociálně vyloučených osob i osob se ztíženou pozicí na trhu s bydlením v regionu je zapotřebí koncepční řešení problematiky sociálního bydlení včetně podpory systému tzv. dostupného bydlení.
- Dlouhodobě nedostačující kapacity jsou u sociálních služeb zaměřených na cílové skupiny, které vnímá veřejnost negativně (drogově závislí, bezdomovci, gambleři, apod.). Jedná se např. o noclehárny, preventivní programy, pobytové služby pro drogově závislé, apod.
- Vzhledem k demografickému vývoji je možné očekávat rostoucí poptávku po sociálních službách pro seniory, zahraniční imigranty i romskou populaci.
- V Ústeckém kraji je poměrně rozsáhlá nabídka kulturního a sportovního vyžití a související infrastruktury. Zatímco kulturně-historické dědictví ÚK je spíše průměrné, nabídka kulturní a sportovní infrastruktury je zde vzhledem k charakteru osídlení nadstandardní. V ÚK jsou také velmi příznivé podmínky pro zimní sporty, cyklistiku a pěší turistiku, v souvislosti s rekultivacemi v ÚK vznikají nadstandardní podmínky vodní rekreace. Limitem v oblasti kultury i sportu je nedostatek finančních prostředků pro další rozvoj, který je částečně důsledkem strukturálních změn ekonomiky a útlumu tradičních podniků, které dlouhodobě sponzorovaly kulturu i sport.



## 6 DOPRAVA A DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

Ústecký kraj má díky příznivé dopravní poloze značný dopravní význam pro tranzitní dopravu nejen mezi ČR a SRN, ale i ostatními evropskými státy. Z vnitrokraského hlediska je pro dopravu zásadní především spojení velkých měst v ÚCHA. Územím Ústeckého kraje prochází v severojižním směru IV. transevropský multimodální koridor vedený v ose Berlín - Praha - Budapest - Istanbul / Constanta. Koridor je na území kraje tvořen především dálnicí D8, I. tranzitním železničním koridorem (železniční tratě č. 090 a 098) a Labskou vodní cestou.

### 6.1 SILNIČNÍ INFRASTRUKTURA

Skelet silniční infrastruktury Ústeckého kraje<sup>37</sup> tvoří radiální tahy D8 (spojení Praha – Ústí nad Labem – SRN), D7 (Praha – Chomutov, a dále jako I/7 do SRN), okrajově D6 (Praha – Karlovy Vary – SRN), I/9 (Praha – Rumburk – SRN) a tangenciální tahy I/13 (Liberec – Děčín – Chomutov – Karlovy Vary, tzv. podkrušnohorská magistrála), I/15 (Most – Litoměřice – Zahrádky u České Lípy), I/27 (Dubí – Litvínov – Most – Žatec – Plzeň) a propojení těchto tahů I/28 (Louny – Skršín), I/30 (Lovosice – Ústí nad Labem – Chlumec), I/62 (Ústí nad Labem – Děčín – SRN) a I/63 Bystřany – Řehlovice.

V Ústeckém kraji se k 1.1.2011 nacházelo celkem 78,3 km dálnic (připadající na dálnici D8 s výjimkou rozestavěného úseku přes České středohoří, a fragmentů dálnic D7 a D6). Hustota dálnic a rychlostních silnic v kraji činila 14,7 km/1000 km<sup>2</sup>, což je ve srovnání s ostatními kraji ČR průměrný údaj. Výrazně vyšší hustota dálnic a rychlostních silnic je v Praze a ve Středočeském kraji, a to především vzhledem k radiálnímu charakteru české dálniční sítě s centrem v hlavním městě a významu kapacitních komunikací v urbanizovaném území, vyšší hustotu má také Olomoucký, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj, tedy kraje, přes které vedou prioritně budované kapacitní komunikace propojující centrum ČR se sousedními kraji či státy.

Údaj o hustotě dálnic a rychlostních silnic však není zcela reprezentativní, protože nezahrnuje řadu kapacitních čtyřpruhových komunikací I. třídy, které především propojují velká města v Podkrušnohorské pánvi a mají podobné parametry jako rychlostní silnice (dva pruhy v každém jízdním směru, šířka vozovky, mimoúrovňové křižování s ostatními komunikacemi). To platí především o silnici I/13 v úsecích Teplice – Bílina, Bílina – Most – Chomutov a silnici I/7 v úseku Chomutov – Křimov.

V nejbližších letech by mělo dojít ke znatelnému prodloužení sítě dálnic a rychlostních silnic v kraji. Zásadní význam má dostavba dálnice D8 v úseku Bílinka – Řehlovice (délka 12 km), která byla dlouho blokována soudními spory a opožděna v důsledku sesuvu půdy u Prackovic nad Labem a jejíž zprovoznění je avizováno na prosinec 2016 (ŘSD 2016a). Po dokončení úseku bude k dispozici ucelené dálniční spojení Prahy, Ústí nad Labem (resp. Teplic) a SRN. V září 2016 byla také zahájena stavba úseku dálnice D7 mezi Strategickou průmyslovou zónou TRIANGLE (MÚK Bítozeves) a Postoloprty v délce bezmála 4 km.

<sup>37</sup> Pro popis silniční sítě bylo použito značení dle plánované sítě rychlostních silnic a dálnic. Zatím nedobudované úseky jsou v kategorii silnic I. třídy.

**Tabulka 31: Délka silniční sítě v krajích ČR k 1.1.2016**

ČR, kraje	Délka silnic a dálnic (km)				Mosty		Hustota dálnic (m/km <sup>2</sup> )
	celkem	z toho			počet	délka (m)	
		dálnice	sil. I. třídy	sil. II. třídy			
Česká republika	55 738	1 210	5 811	14 587	17 565	404 051	15,3
Hl. m. Praha	84	44	10	30	326	25 167	89,5
Středočeský	9 635	346	660	2 384	2 483	58 196	31,4
Jihočeský	6 146	47	650	1 635	1 405	30 343	4,7
Plzeňský	5 133	109	418	1 494	1 265	25 526	14,4
Karlovarský	2 049	37	184	475	630	21 537	11,3
Ústecký	4 215	78	486	897	1 333	44 881	14,7
Liberecký	2 422	5	341	487	899	14 677	1,5
Královéhradecký	3 759	17	439	895	1 131	16 188	3,5
Pardubický	3 598	13	459	913	1 073	14 573	2,9
Vysočina	5 074	92	420	1 631	1 134	15 876	13,6
Jihomoravský	4 450	160	422	1 468	1 599	32 449	22,3
Olomoucký	3 569	127	350	927	1 533	33 069	24,1
Zlínský	2 141	33	343	511	977	16 760	8,3
Moravskoslezský	3 461	100	628	840	1 777	54 808	18,5

Zdroj: ČSÚ (2016f)

Pozn.: Délka silnic je uvedena v km. Hustota dálnic a rychlostních silnic je podílem délky dálnic a rychlostních silnic a rozlohy kraje v metrech délky dálnice na km<sup>2</sup> rozlohy kraje.

Délka sítě rychlostních komunikací dále postupně vzroste po dostavbě úseků dálnic D7 (úsek Panenský Týnec – MÚK Bítozeves, 25,2 km) a D6 (úsek Petrohrad – Bošov, délka přibližně 16 km) na území kraje (viz [www.ceskedalnice.cz](http://www.ceskedalnice.cz), měření v Geoportálu Inspire).

Po dokončení momentálně plánované sítě tak bude na území kraje celkem 131 km dálnic. Výsledná hustota dálnic a rychlostních silnic tak bude činit přibližně 26,8 km/1000km<sup>2</sup>, tedy tolik, co v současné době nejlépe vybavených krajích.

Pro kraj má mimořádný význam především dálnice D8 spojující jádro kraje (hlavně pak ústecko-teplickou část ÚCHA) s hl. městem Prahou a Drážďany. Právě na dálnici D8 byla při Sčítání dopravy v roce 2010 (ŘSD 2011b) zaznamenána největší intenzita dopravy na území kraje (25 590 vozidel/24 hodin), intenzita zde klesá od hranice se Středočeským krajem až po Lovosice. Pozitivní efekt mělo především zprovoznění úseku dálnice D8 mezi Trmicemi a hranicí se SRN (s pokračováním do Drážďan), což vedlo k razantnímu zlepšení přeshraničního silničního spojení přes Krušné hory a stimulaci rozvoje místních průmyslových zón<sup>38</sup>.

Mimořádný význam má také komunikace I/13 propojující největší a nejdůležitější města kraje a celou ÚCHA, která zároveň tvoří hlavní spojení s Libereckým a Karlovarským krajem. Jejím významu odpovídají i parametry mezi Chomutovem a Teplicemi, kde je s výjimkou dvou úseků ve čtyřpruhovém uspořádání.

<sup>38</sup> Jedná se především o PZ Krupka, Ústí nad Labem – Předlice, dále např. o PZ Lovosice, které jsou na krajské poměry nadprůměrně úspěšné v získávání investorů.

Důležitá je také silnice I/7 (resp. D7) spojující hl. m. Prahu s JZ a Z kraje, jejíž pokračování ve směru na Chemnitz vytváří (alespoň na české straně, kde má nově přebudovaná silnice optimální parametry) další kapacitní spojení se SRN.

Momentálně hlavní dopravní závadou na území Ústeckého kraje je absence dálničního spojení v úseku Bílinka – Řehlovice. Intenzivní tranzitní doprava se zde větví na 2 komunikace – stávající silnici I/8 vedoucí s nepříznivými výškovými i směrovými poměry a vyššími polohami Českého Středohoří skrze intravilány obcí a silnici I/30 vedoucí údolím řeky Labe a hustě obydlenými partiemi Lovosic a Ústí nad Labem – Vaňova. Tranzitní doprava o objemu cca 8500 (I/8), resp. 10 000 (I/30) vozidel za 24 hodin<sup>39</sup> zde má značné negativní důsledky na životní prostředí a bezpečnost dopravy v postižených sídlech.

Další nedostatky silniční sítě jsou patrné při porovnání map intenzity silniční dopravy<sup>40</sup> se stavem a kapacitou dopravní infrastruktury. Vedle dálnice D8 mezi Prahou a Lovosicemi je jednoznačně nejvytíženější komunikací silnice I/13 v úseku mezi Chlumcem a Kláštercem nad Ohří, intenzita dopravy zde v celé délce překročila hodnotu 10 000 vozidel/24 hodin). Zde se nachází několik úseků, jejichž parametry neodpovídají významu a zatížení komunikace.

Problematický je úsek mezi Chlumcem (D8) a Teplicemi (I/8), který má v celé délce pouze dva jízdní pruhy (intenzita dopravy v oblasti Soběchlebs: 12 665 vozidel/24 hodin). Částečným řešením zde bude realizace tzv. Kladrubské spojky, po níž nově přeznačená silnice I/13 opustí stávající koridor. Určitý objem tranzitní dopravy však zde i po vybudování Kladrubské spojky zůstane, mj. z důvodu výrazně kratší vzdálenosti výchozího a cílového bodu trasy.

Úzkým hrdlem silnice je průtah Bílinou (16 470 vozidel/24 hodin), kde na rozdíl od úseků před i za městem vedou pouze dva jízdní pruhy. Zde byla dlouhodobě plánována výstavba východního obchvatu, avšak vzhledem k odmítavému postoji města Bílina i nepříznivému ekonomickému hodnocení stavby zatím není trasa přeložky stabilizovaná.

Dalším úzkým hrdlem je krátký dvoupruhový úsek v prostoru plánované mimoúrovňové křižovatky (dále MÚK) Třebušice (11 148 vozidel/24 hodin), jehož přestavba se i navzdory vydání stavebního povolení již v r. 2009 stále odkládá.

Kapacitně nevyhovující je dvoupruhový úsek silnice I/13 mezi Chomutovem a Kláštercem nad Ohří. Konfliktním místem silnice s negativními důsledky na obytné prostředí a organismus města je úsek vedoucí intravilánem Klášterce nad Ohří (12 387 vozidel/24 hodin). Zkapacitnění úseku Chomutov – Klášterec nad Ohří a výstavba obchvatu Klášterce nad Ohří je poptáváno v ZÚR ÚK 2010, termín realizace je však nejasný.

Méně dopravně zatížený je úsek silnice I/13 mezi Velkým Chvojnem (D8) a Děčínem - Podmokly (resp. silniční estakádou přes Labe), který slouží nejen tranzitní dopravě, ale i jako dálniční přívaděč pro Děčín (6 372 vozidel/24 hodin na hranici Děčína). Problematická je zde však situace komunikace, vedené v úseku Podmokly – Libouchec (v délce cca 14 km) v souvislé zástavbě, což vede jednak k zásadnímu omezení rychlosti a propustnosti, jednak negativním vlivům na životní a obytné prostředí relativně lidnatých sídel. V důsledku špatného technického stavu mostů na tomto úseku došlo k vyloučení těžké nákladní dopravy, která je nyní svedena na silnici I/62. V úseku je dlouhodobě

<sup>39</sup> Viz. Sčítání dopravy 2010 (ŘSD 2011b).

<sup>40</sup> Resp. mapových výstupů ze Sčítání dopravy 2010.

plánována stavba přeložky, její trasování je však komplikované složitými prostorovými poměry i lokalizací na hranici CHKO České Středohoří. V současné době jsou posuzovány tři varianty přeložky (tzv. Chrochvická, zelená a varianta vedení po I/62) trasování tak není stabilizované a samotná realizace je zatím v nedohlednu.

Posledním problematickým úsekem je trasa silnice I/13 mezi centrem Děčína a hranicí kraje. Zde je problematický výjezd z Děčína, kde vytížená komunikace vede hustě obydlenou městskou částí, v celém úseku (intenzita dopravy více než 7400 vozidel/24 hodin) až po hranice kraje (a dále do Nového Boru) jsou nepříznivé směrové a sklonové poměry a trasa vede skrze intravilány mnoha sídel.

Další nejvytíženější komunikací je silnice I/7, obzvláště pak v úseku mezi hranicí Středočeského kraje, Louny a Postoloprty (12 040 vozidel/24 hodin na obchvatu Panenského týnce, intenzita směrem k Chomutovu klesá). S výjimkou krátkého čtyřpruhového úseku obchvatu Sulce je celý úsek ve dvoupruhovém uspořádání (místy se stoupacími pruhy), celý však vede mimo zástavbu a frekventovaná křižení jsou řešena mimoúrovňově. V celé délce je zde plánováno zkapacitnění stávající silnice I. třídy a její přeměna na rychlostní komunikaci, v současné době je však příprava staveb zkomplikována procedurami v souvislosti s implementací nové legislativy EIA, i celkovou neefektivitou procesu přípravy (nejen) silničních staveb.

Velmi vysoká dopravní zátěž je také na silnici I/27 mezi Mostem a Litvínovem (14 157 vozidel/24 hodin v oblasti areálu Unipetrolu). Většinou délky vede komunikace ve dvoupruhovém uspořádání, komplikací je průjezd areálem závodu Unipetrol v Záluží, kde dochází při haváriích k uzavírkám komunikace. V plánu je zkapacitnění komunikace, MDČR však zastavilo přípravu stavby z důvodu nepříznivého ekonomického hodnocení stavby (viz ŘSD 2016a).

Velmi vysokou dopravní zátěž je možné zaznamenat na komunikacích největších měst kraje. Absolutně nejvyšší intenzita dopravy na městské komunikaci v kraji byla při sčítání dopravy v roce 2010 zaznamenána na průtahu silnice I/13 Chomutovem (23 770 vozidel/24 hodin). Průtah silnice I/13 Chomutovem je téměř v celém úseku čtyřpruhový a kapacitně odpovídá dopravní zátěži, i když není zcela bez závad<sup>41</sup>.

Druhá nejvyšší intenzita dopravy byla zaznamenána v Přístavní ulici v Ústí nad Labem v úseku mezi městským centrem a Mariánským mostem (23 147 vozidel/24 hodin). Velmi vysoká zátěž byla kromě ulic vedoucích po obvodu centra zaznamenána také na průtahu silnice II/613 spojující centrum města s dálnicí D8 (a částečně suplující chybějící úsek dálnice D8) a úseku silnice I/30 v oblasti sídliště Severní Terasa a Masarykově ulici. V rámci úsilí o zmírnění dopravní zátěže na stávajícím komunikačním skeletu a odstranění přírodních i civilizačních bariér pro tangenciální dopravu byl rozpracován záměr výstavby polookružní komunikace propojující pomocí mnoha mostů a tunelů stávající významné komunikace a odvádějící tranzitní dopravu z některých hustě obydlených čtvrtí. Záměr je však kvůli mimořádné technické a finanční náročnosti i odporu velké části místní veřejnosti kontroverzní, otázkou je, zdali by případná realizace byla efektivní i po zprovoznění chybějícího úseku dálnice D8 a přivaděče z Děčína na dálnici D8<sup>42</sup>.

Velmi vysoká intenzita dopravy byla zaznamenána také na estakádě silnice I/13 (v souběhu s I/62) přes řeku Labe v Děčíně (22 242 vozidel/24 hodin). Zatímco samotná estakáda je ve čtyřpruhovém

<sup>41</sup> Nachází se zde jak úrovněvý přejezd železniční trati č. 137, tak úrovněvé kruhové křižovatky či lokální zúžení.

<sup>42</sup> Což by mělo samo o sobě vést ke snížení intenzity tranzitní dopravy přes intravilán Ústí nad Labem.

uspořádání, navazující komunikace ve směru Velké Chvojno, Ústí nad Labem a Česká Kamenice nevyhovují z hlediska průchodu intenzivně zatížených dopravních tahů hustě zastavěným územím a u všech jsou plánovány přeložky.

Vysoká zátěž byla zaznamenána také na průtazích silnice I/13 Teplicemi (18 597 vozidel/24 hodin, Masarykova Třída), resp. Mostem (17 044 vozidel/24 hodin). V Teplicích bude možné očekávat znatelné odlehčení po realizaci tzv. Kladrubské spojky a přesměrování silnice I/13, v Mostě se nejvytíženější úsek silnice I/13 nachází v extravilánu města (v sousedství Chánova) a průtah silnice I/13 městem je relativně bezkolizní.

Problematická je naopak situace na průjezdu silnice I/15 Litoměřicemi, hlavně pak na příjezdu od Terezína, Tyršově mostě (17 630 vozidel/24 hodin), ulici Mezibraní a Na Kocandě, které jsou zatíženy na hranici propustnosti a kde dochází k častým kongescím. K částečnému odlehčení zde již došlo v souvislosti s otevřením druhého mostu přes řeku Labe na západním přivaděči II/247 z dálnice D8, rozhodující část dopravní zátěže však dále nese starý most a přilehlé partie silnice I/15. Právě otevření druhého mostu však rapidně zvýšilo dopravní zátěž na průtahu silnice II/261, který vede intravilánem města po obvodu historického jádra města. Kongescím na obvodu historického městského jádra by měl ulehčit plánovaný jižní a východní obchvat města.

Více než 10 000 vozidel projede denně také na průtahu silnice I/30 Lovosicemi (16 222 vozidel/24 hodin), zde se očekává výrazné snížení zátěže v souvislosti se zprovozněním chybějícího úseku dálnice D8. Kongescemi trpí také Roudnice nad Labem na průjezdu silnice II/240 městským centrem (12 594 vozidel/24 hodin, Jungmannova ulice). Ve stávajícím územním plánu se počítá s přeložkou silnice II/240 tvořenou západním obchvatem města a novým mostem přes řeku Labe, i jižním a východním obchvatem města (ÚP Roudnice nad Labem 2007).

Plánované a budované silniční stavby podle ŘSD (2016a)<sup>43</sup>:

- I/9 Studánka, obchvat – přeložka nevyhovujícího průtahu silnice sídlem Studánka. Na stavbu byla zpracována studie proveditelnosti a účelnosti z roku 2007 a stavba je uvedena ve schválené ÚPD města Varnsdorf. Příprava stavby však dále nepokročila.
- I/13 Kladrubská spojka – propojení silnice I/63 (budoucí MÚK Nechvalice) a I/13 (budoucí MÚK Kladruhy). Kladrubská spojka má odlehčit Teplicím, Srbicím a Soběchlebům od tranzitní dopravy ve směru Bílina – Teplice – Ústí nad Labem a přispět ke zvýšení rychlosti a propustnosti v příslušném úseku silnice I/13 (která bude posléze převedena na trasu Libouchec - Řehlovice – Kladruhy). Délka přeložky cca 5,1 km, na stavbu má být vydáno stavební povolení (SP) v r. 2016, očekávané uvedení do provozu (UP) je v r. 2019.
- I/13 MÚK Třebušice (dopravní bodová záhada) – dobudování čtyřpruhové komunikace v úseku MÚK Třebušice (křižování I/13 v úseku Most – Chomutov a II/255 Záluží – Postoloprty, mimoúrovňové křižování se železniční tratí č. 130), kde současné dvoupruhové uspořádání limituje propustnost komunikace. Realizací projektu dojde k vytvoření uceleného

<sup>43</sup> Kromě výše zmíněných úseků dálnic D8, D6 a R7. U staveb jsou uvedeny i očekávané termíny zprovoznění, vzhledem k velmi neefektivnímu procesu přípravy dopravních staveb v ČR jsou však všechny tyto termíny jen orientační a s vysokou pravděpodobností nebudou dodrženy.

čtyřpruhového úseku silnice I/13 mezi Bílinou a Chomutovem. Délka hlavní trasy cca 1,4 km, očekávané zprovoznění: 11/2018.

- I/13 Klášterec nad Ohří – obchvat – přeložka silnice procházející intravilánem města s vybudováním severního obchvatu města o délce cca 5 km. Na stavbu zatím je zpracována studie z r. 2009, od té doby však příprava nepokročila.
- I/15 Kozly – Libčeves – Granátka – částečná přeložka silnice I/15 odstraňující směrově nevyhovující úseky i průtahy mezilehlými sídli. Na stavbu v délce cca 10 km bylo v r. 2001 vydáno kladné stanovisko EIA, které však nejspíše pozbylo platnosti. Příprava stavby od té doby nepokročila.
- I/15 Liběšice, obchvat – přeložka nevyhovujících průtahů silnice intravilánem obce Liběšice a místní části Zimoř. Na stavbu je zpracována studie technické proveditelnosti z r. 2009 a stavba je zanesena v ÚPD Liběšice. Příprava stavby však od té doby nepokročila.
- I/27 Velmyšleves – obchvat a přemostění Chomutovky – přeložka na silnici mezi Mostem, silnicí R7 a PZ Triangle v úseku s nepříznivými směrovými a sklonovými poměry (údolí řeky Chomutovky) a průjezdu obcí Velmyšleves. Délka přeložky cca 2,6 km, stavba je v realizaci, očekávané zprovoznění: 11/2016.
- I/27 Žiželice, obchvat a přemostění – přeložka na silnici mezi Žatcem, PZ Triangle a silnicí R7 v úseku s nepříznivými směrovými a sklonovými poměry (údolí potoka Hutná) a průjezdu obcí Žiželice. Délka přeložky cca 3 km, SP je očekáváno v r. 2017, očekávané zprovoznění: 3/2020.
- I/27 Most – Litvínov – rozšíření stávající kapacitně nevyhovující dvoupruhové komunikace na čtyřpruhovou. Délka zkapacitněného úseku cca 6,9 km, MD zastavilo přípravu stavby z důvodu ekonomické nevýhodnosti.
- I/62 Děčín – Vilsnice – přeložka nevyhovujícího průtahu silnice I/62 od estakády přes řeku Labe (souběh s I/13) po okraj hustě zastavěného území průmyslového okrsku v Rozbělesích, kde přeložka navazuje na stávající komunikaci I/62 vedoucí bez výrazných kolizí s místní dopravou po břehu řeky Labe ve směru na Ústí nad Labem. Délka přeložky cca 1,9 km, stavba je v realizaci, očekávané zprovoznění: 3/2018.

Další záměry rozvoje silniční infrastruktury je možné vyčíst ze ZÚR ÚK 2011. Zde jsou ve formě územní rezervy zaneseny následující záměry rozvoje silniční infrastruktury<sup>44</sup>:

- I/13 zkapacitnění v úseku Chomutov – Klášterec nad Ohří.
- I/13 Knínice (D8) – Martiněves – hranice města Děčín – přeložka kapacitní komunikace mimo souvisle zastavěné území - v koridoru železniční tratě č. 132.
- I/13 Děčín – Benešov nad Ploučnicí – hranice Libereckého kraje – přeložka stávající kapacitně a situačně nevyhovující silnice I/13 mezi Děčínem a Novým Borem.
- I/15 Bělušice – Libčeves – přeložka silnice.
- I/15 Litoměřice – východní obchvat.
- I/15 Litoměřice – jižní obchvat.
- I/15 Trnovany – severní obchvat.

<sup>44</sup> Přehled neobsahuje některé méně významné záměry na silnicích II. třídy.



- I/15 Odolice – Libčeves – rekonstrukce a přeložka.
- I/27 Havraň, západní obchvat.
- I/27 Radíčeves, západní obchvat.
- I/30 (stávající I/13) Teplice, severní obchvat.
- Teplice, východní obchvat.
- II/118 Budyně nad Ohří, východní obchvat.
- II/224 Kadaň, východní obchvat (propojení Kadaň – Prunéřov).
- II/246 Koštice – Budyně nad Ohří, přeložka s obchvaty sídel.
- II/254 Lom, jižní obchvat.
- II/240 Roudnice nad Labem, západní obchvat s mostem přes Labe.
- II/246 Roudnice nad Labem, východní obchvat.

## 6.2 ŽELEZNIČNÍ INFRASTRUKTURA

Provozní délka železničních tratí v Ústeckém kraji v roce 2010 činila 1020 km, z toho přibližně 378 km tratí (tedy 37 %) bylo elektrifikovaných (MDČR 2010). Hned po hl. m. Praze má Ústecký kraj nejhustější železniční síť (19,1 km železničních tratí/100 km<sup>2</sup> plochy kraje). Také poměr elektrifikovaných tratí v kraji je poměrně vysoký (v ČR bylo v roce 2015 elektrifikovaných 33,8 % železničních tratí). Vysoká hustota železničních tratí i podíl elektrifikovaných tratí dokládá mimořádný dopravní význam kraje. Vysoká hustota železničních tratí je dána mj. paralelním vedením více tratí v nejdůležitějších směrech (podél Labe a v území ÚCHA). K elektrizaci mnoha tratí bylo přistoupeno především z ekonomických důvodů. Při vysokých dopravních výkonech nákladní dopravy připadajících mj. na tranzitní dopravu a dopravu uhlí je provoz v elektrické trakci ekonomicky efektivnější.

**Tabulka 32: Porovnání krajů ČR podle délky železničních tratí**

Kraj/Ukazatel	Rozloha	Provozní délka železničních tratí	Hustota železnic
Jednotky	km <sup>2</sup>	km	km/100km <sup>2</sup>
Praha	496,1	241,0	48,6
Středočeský	11015,3	1288,8	11,7
Jihočeský	10056,9	975,4	9,7
Plzeňský	7560,9	706,5	9,3
Karlovarský	3314,4	493,3	14,9
Ústecký	5334,6	1020,2	19,1
Liberecký kraj	3163,0	548,5	17,3
Královéhradecký	4758,6	715,4	15,0
Pardubický	4518,8	539,5	11,9
Vysočina	6795,5	624,1	9,2
Jihomoravský	7194,6	783,6	10,9
Olomoucký	5266,6	602,6	11,4
Zlínský	3963,1	358,7	9,1
Moravskoslezský	5426,8	668,3	12,3

ČR	78865,4	9566,0	12,1
----	---------	--------	------

Zdroj dat: MDČR (2016)

Pozn.: Hustota železnic udává provozní délku železničních tratí v přepočtu na 100 km<sup>2</sup> rozlohy kraje, resp. ČR. Krajem prochází v souběhu I. a IV. tranzitní železniční koridor<sup>45</sup> na tratích 090 (Praha – Děčín) a 083 (v úseku Děčín – Dolní Žleb – hranice SRN). Téměř celý úsek mezi ŽST Praha – Bubeneč a hranicí se SRN prošel s výjimkou úseku ŽST Kralupy nad Vltavou (včetně) – zast. Nelahozeves Zámek (včetně Nelahozeveských tunelů) a Děčínských tunelů optimalizací. V rámci realizace I. TŽK došlo i k rekonstrukci dvou nejvýznamnějších železničních uzlů – ŽST Děčín a ŽST Ústí nad Labem. Nevýhodou realizované optimalizace je však i vzhledem k vynaloženým prostředkům nedostatečné využití potenciálu pro zvýšení traťových rychlostí a zkrácení cestovní doby. Při optimalizaci tratě nedošlo k podstatnému zlepšení směrových poměrů na trati, dopravu zde jednak zpomalují úseky vedené stísněným údolím řeky Labe (a Vltavy), jednak množství oblouků s malým poloměrem, které musí vlakové soupravy projíždět pomaleji, než přilehlé traťové úseky. Ačkoliv došlo v dílčích úsecích mezi Mlčechovostí a Lovosicemi ke zvýšení povolené traťové rychlosti až na 160 km/h, množství zpomalujících oblouků neumožňuje vlakovým soupravám vzhledem k jejich dynamickým možnostem povolené rychlosti dosáhnout.

V důsledku optimalizace trati 090 došlo k dílčímu zkrácení doby jízdy mezi Prahou, Ústím nad Labem a Děčínem. Další markantní zkrácení jízdní doby při úpravách v koridoru stávající trati je nepravděpodobné, zásadní zkrácení jízdní doby je možné očekávat pouze při odstranění závleku mezi Kralupy nad Vltavou a Roudnicí nad Labem (kde se trať při kopírování říčních toků rapidně odklání od přímého směru) a opuštění stísněných údolí Labe, resp. Vltavy, k čemuž dojde nejspíše až v souvislosti s případnou realizací záměru výstavby vysokorychlostní tratě (VRT), resp. tzv. rychlého spojení (RS) mezi Prahou a Berlínem.

V současnosti došlo k opuštění původní koncepce VRT sloužících prioritně spojení mezi metropolemi a místo toho se hovoří o modifikované koncepci RS, umožňující zapojení dálkové vnitrostátní dopravy a dopravní obsluhu mezilehlých větších měst prostřednictvím traťových propojek z RS na konvenční tratě, či zastávek přímo na nové trati. Příprava rychlého spojení Praha – Drážďany je v současné době ve fázi hotových územně-technických studií, jejichž cílem je zejména zúžení a stabilizace koridorů VRT v územně plánovacích dokumentacích. Trať je v rámci přípravy rozdělena na dva úseky v prostoru Litoměřic, a zatímco koridor Praha – Litoměřice je již (s výjimkou úseku mezi stávající tratí 090 a Litoměřicemi) územně stabilizován, pokračování koridoru trati je zatím variantní, tedy není rozhodnuto o definitivní trase. Všechny varianty jsou zapojeny do železničního uzlu Ústí nad Labem, odkud jsou rozpracovány dvě varianty zaústěné do dlouhého úpatního tunelu pod Krušnými horami (viz např. web vysokorychlostni-zeleznice.cz). Rychlé spojení má umožnit rapidní zkrácení cestovních dob mezi Prahou a Ústím nad Labem (na cca 30 minut), umožňující velmi atraktivní jízdní doby také do dalších (Teplice, Děčín) a mezilehlých (Roudnice nad Labem, Lovosice) cílů. Výhodou je možnost etapizace prostřednictvím výstavby úseku mezi Prahou a Lovosicemi (resp. Litoměřicemi) se zapojením do trati 090, což by samo o sobě vedlo k citelnému zkrácení jízdních dob. Realizace RS (a to i po etapách) rapidně zlepší dostupnost Prahy a pražského trhu práce pro obyvatele ÚCHA a

<sup>45</sup> I. tranzitní železniční koridor (dále TŽK) vede v trase (Berlín – Drážďany) – Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – (Vídeň/Bratislava – Budapešť). IV. TŽK vede v trase (Stockholm – Drážďany) – Děčín – Praha – České Budějovice – Horní Dvořiště – (Linec – Salzburg – Lublaň – Rijeka – Záhřeb).

dalších potenciálně obslužených míst a může tak přispět ke zlepšení situace na regionálním trhu práce i zvýšení rezidenční atraktivity obsluženého území.

Plánované je také rychlé spojení Praha – Most, které má odbočovat z rychlého spojení Praha – Drážďany v Nové Vsi u Nelahozevsi a vést přes Louny do žst. Most. Tato novostavba by umožnila časově konkurenceschopné železniční spojení Prahy s celou západní částí ÚCHA a výrazně by tak zlepšila dostupnost Prahy a pražského trhu práce zejména pro regiony Mostecká a Chomutovska, které jsou postižené dlouhodobě vysokou nezaměstnaností.

Mimořádný význam pro spojení největších aglomerací v kraji a pro dálkovou osobní i nákladní dopravu má tzv. Podkrušnohorská magistrála tvořená tratěmi 130 (Ústí nad Labem – Chomutov, vedoucí mj. přes Teplice, Bílinu, Most a Jirkov) a 140 (Chomutov – Karlovy Vary – Cheb). Významu trati odpovídá i její zatížení. Cestující zde mezi Ústím nad Labem a Chomutovem v pracovním dnu mohou využít cca 31 spojení v každém směru (GVD 2015/16, [www.idos.cz](http://www.idos.cz)), další osobní vlaky a rychlíky využívají alespoň část trati. Trať je využívána také intenzivní nákladní dopravou, především pak k dopravě uhlí<sup>46</sup>. V úseku Ústí nad Labem – Bílina odlehčuje zatížené trati 130 trať č. 131 (Ústí nad Labem západ – Úpořiny – Bílina), vedoucí údolím řeky Bíliny, která má význam především pro nákladní dopravu.

Na obě trati ve stanici Ústí nad Labem západ navazuje trať 072 Lysá nad Labem – Ústí nad Labem, která vede po pravém břehu řeky Labe a pro mimořádný význam v nákladní dopravě má přezdívku „uhelná magistrála“ (zatímco trať č. 090 na levém břehu Labe je stěžejní pro dálkovou osobní dopravu). Nákladní magistrála na pravém břehu Labe pokračuje z ŽST Ústí nad Labem – Střekov po trati 073 do Děčína, kde se v Prostředním Žlebu připojuje na trať 098 (po které pokračují nákladní vlaky do SRN). Pro značný význam tratě a její špatný technický stav plánuje SŽDC rekonstrukci celé trati mezi Děčínem a Kolínem.

Značný význam pro dopravu uhlí mají také tratě 123 (Most – Žatec západ) a 124 (hlavně v úseku Žatec – Březno u Chomutova). Pro obsluhu rafinerie společnosti Unipetrol v Záluží u Litvínova je důležitá trať 135 (v úseku Most – Litvínov), perspektivu pro osobní dopravu má trať 134 (v Teplice – Litvínov).

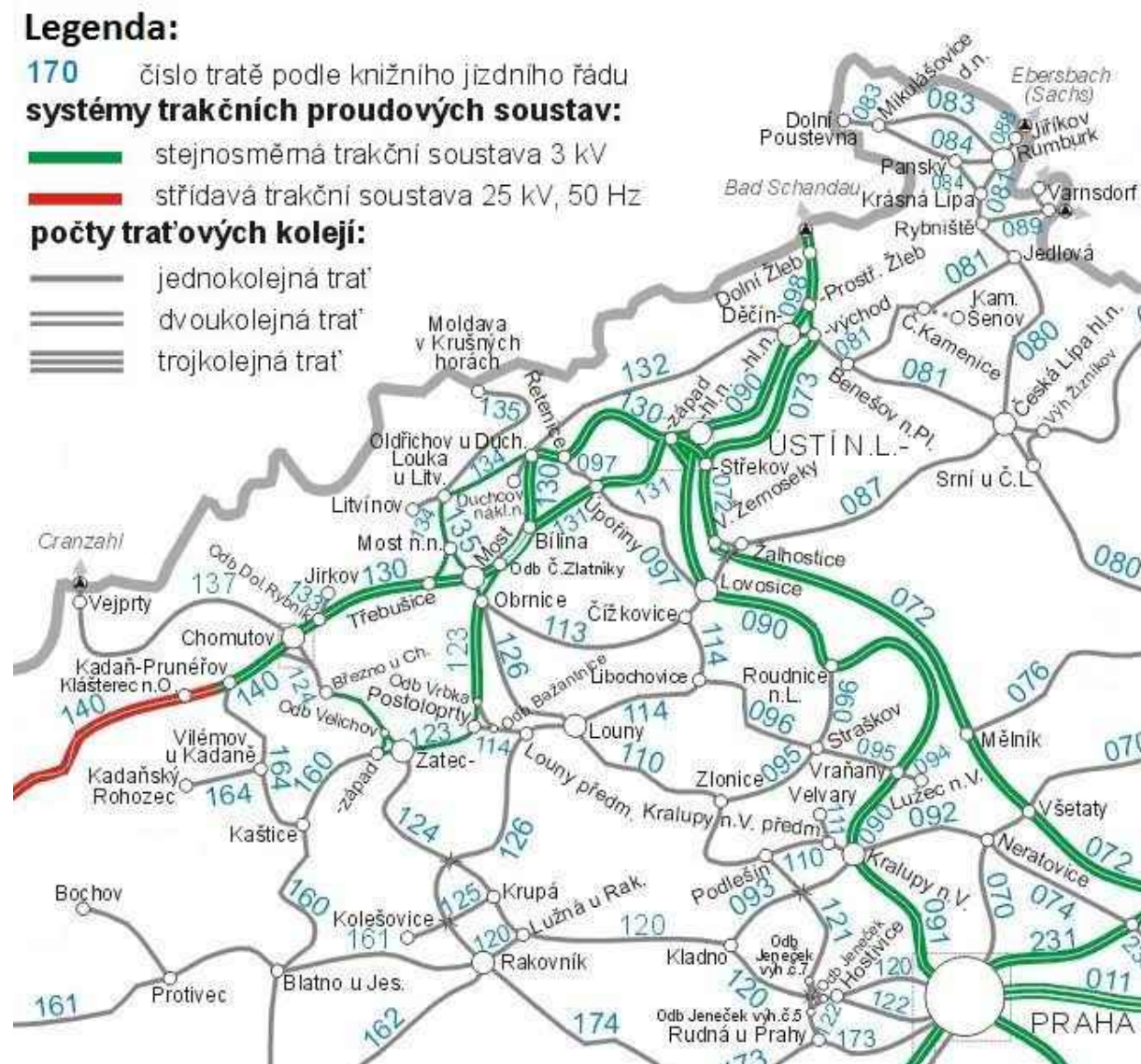
Všechny výše zmíněné železniční tratě jsou elektrizovány ve stejnosměrné trakční soustavě 3 kV, výjimkou je úsek tratě 140 mezi ŽST Kadaň - Pruněřov (mimo) a Karlovarským krajem, který je elektrizován ve střídavé trakční soustavě 25 kV, 50 Hz (a krátký úsek Louka u Litvínova – Litvínov, který zatím není elektrizován). S výjimkou tratí 123, 124, 134 a 135 jsou všechny zmíněné tratě zařazeny do Transevropské dopravní sítě (TEN-T) a jsou (včetně trati 123 v úseku Most – Odbočka Vrbka) dvoukolejné.

Dálková osobní doprava je realizována také na tratích č. 081 (v úsecích Děčín – Benešov nad Ploučnicí – Česká Lípa a Jedlová – Rubmurk), 124 (v úseku Chomutov – Žatec) a 160 (Žatec – Plzeň). Značný význam pro obsluhu východní části okresu Děčín a obsluhu Šluknovského výběžku má trať č. 081 (Děčín – Rumburk).

---

<sup>46</sup> Nejvíce frekventovaným úsekem je úsek trati mezi Bílinou a Mostem, kde podle GVD 2015/2016 projede denně až 95 nákladních a 69 osobních vlaků (včetně nepravidelných spojů).

**Obrázek 2: Počty traťových kolejí, systémy trakčních proudových soustav a označení podle knižního jízdního řádu**



Zdroj: Upraveno z SŽDC (2012).

Výše zmíněné tratě jsou s výjimkou tratí č. 083, 134 a 135 definovány jako celostátní, tedy jako dráhy, „které slouží mezinárodní a celostátní veřejné železniční dopravě“ (§ 3, odst. 1, Zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách). V železniční hierarchii mají tyto dráhy důležitou pozici, zpravidla na nich bývá provozována dálková osobní či nákladní doprava. V dlouhodobém výhledu lze počítat se zachováním provozu na těchto tratích a jejich patřičnou údržbou.

Stav výše zmíněných tratí a související infrastruktury je navzdory jejich dopravnímu významu často neuspokojivý. Dlouhodobé podfinancování obnovy a údržby tratí vede ke zhoršenému stavu železničního svršku a spodku, což spolu s nevyhovujícím stavem železničních přejezdů i absencí moderního zabezpečovacího zařízení vede ke snížení maximální povolené traťové rychlosti a propustnosti tratí. V důsledku snížených dopravních výkonů došlo ke snížení tržeb z provozování železniční dopravy, tím pádem i omezení investic do obnovy a údržby železničních tratí i objektů souvisejících se železničním provozem. Vlivem nižších výkonů nákladní dopravy se spousta zařízení sloužících k nakládce, vykládce a manipulaci s nákladem stala nadbytečnými, mementem propadu ve

výkonech nákladní dopravy jsou zarůstající kolejiště a chátrající skladové i provozní budovy železničních stanic. Snížený obrat cestujících a nedostatek finančních prostředků vedl k chátrání a minimalizaci využití výpravních budov, které často nevyhovují stávajícím potřebám železničního provozu i cestující veřejnosti. Snížený dopravní, společenský a ekonomický význam se podepsal i na stavu přednádražních prostor, v mnoha případech tvořících zanedbané enklávy městských intravilánů.

Stav železničního svršku a spodku limitující cestovní rychlost vlakové dopravy i stav nádraží a přilehlých prostor a zařízení omezují potenciál železniční dopravy (případně navazujících forem hromadné dopravy) k uspokojení potřeb dopravní obsluhy v území a spolu s dalšími faktory přispívají k maximalizaci výkonů IAD. Zvýšení konkurenceschopnosti železniční dopravy tak závisí nejen na zvýšení rychlosti a kultury cestování, ale i na uživatelské atraktivitě železničních stanic, zastávek a jejich blízkého okolí<sup>47</sup>. Rychlost a efektivita železniční dopravy na mnoha tratích je limitována také vysokou deviatilitou, tedy výrazně vyšší železniční, než vzdušnou vzdáleností obsluhovaných lokalit. To je zapříčiněno postupem výstavby drah respektujícím dopravní potřeby a sídelní systém ve druhé polovině 19. století, tvarem reliéfu, přizpůsobením trasování drah potřebám obsluhy mezilehlých sídel a podniků i přeložkami v oblastech zasažených povrchovou těžbou uhlí.

Vysoká deviatilita i nízká traťová rychlost je však především doménou regionálních drah v kraji, které tvoří slepá ramena a propojení drah celostátních. Regionální dráhy zde především obsluhují periferní a venkovské oblasti a zpravidla procházejí velmi členitým reliéfem, což je příčinou vysoké deviatility, nepříznivých směrových i sklonových poměrů a celkově nízkých traťových rychlostí.

Níže přehled regionálních tratí, kde je KÚÚK objednávána denní osobní doprava:

- 083 Rumburk – Dolní Poustevna – Bad Schandau – Děčín<sup>48</sup>
- 087 Lovosice – Česká Lípa
- 089 Rybníště – Varnsdorf (-Liberec)
- 095 Vraňany – Zlonice
- 096 Roudnice nad Labem – Račíněves
- 097 Lovosice – Teplice v Čechách<sup>49</sup>
- 110 Kralupy nad Vltavou – Louny
- 114 Lovosice – Postoloprty
- 124 Lužná u Rakovníka – Chomutov<sup>50</sup>

<sup>47</sup> Pro zvýšení atraktivity hromadné dopravy je (kromě integrace systémů MHD, autobusové i železniční dopravy) žádoucí podpora územního rozvoje vedoucího k lokalizaci služeb, pracovních míst i bydlení v docházkové vzdálenosti od zastávek a uzlů hromadné dopravy. Cestující veřejnost obzvláště ocení možnost uspokojení spotřebitelských potřeb v blízkosti uzlů a zastávek hromadné dopravy (tedy např. po cestě z/do zaměstnání). S tím však koliduje stav mnoha nádraží a přednádražních prostor v kraji (např. žst. Teplice, Most, Chomutov) i nepříznivá lokalizace některých stanic a zastávek (např. žst. Chomutov).

<sup>48</sup> V úseku Děčín – Dolní Žleb (státní hranice) je trať vedena jako celostátní.

<sup>49</sup> Od sesuvu půdy v r. 2013, který přerušil trať u Dobkoviček je v provozu pouze úsek Radejčín – Teplice v Čechách.



- 126 Rakovník – Most
- 133 Chomutov – Jirkov
- 135 Most – Moldava v Krušných horách (pouze v úseku Most – Osek město)
- 143 Kadaň - Prunéřov – Kadaň předměstí<sup>51</sup>
- 161 Rakovník – Bečov nad Teplou

Mezi těmito tratěmi jsou jak tratě s vysokým obslužným významem a dopravními výkony, tak tratě s nízkým obrátem cestujících a nízkým rozvojovým potenciálem. KÚÚK proto v rámci Plánu dopravní obslužnosti Ústeckého kraje 2017-2021 (dále PDO ÚK 2017-2021) prosazuje převedení některých železničních linek na autobusovou dopravu. To se týká tratí č. 095 (v úseku Straškov – Vraňany), 110 (v úseku Louny – Slaný) a 161 (Rakovník – Bečov nad Teplou).

Přehled tratí, kde je KÚÚK objednáвана osobní doprava pouze o víkendech a svátcích:

- 084 Rumburk – Mikulášovice
- 135 Most – Moldava v Krušných horách (v úseku Osek město - Moldava v Krušných horách)
- 137 Chomutov – Vejprty ( - Chemnitz)

Jedná se o tratě, které mají z hlediska základní dopravní obslužnosti malý význam, resp. nízkou vytíženost v pracovních dnech, zato však mají význam pro dopravu turistů o sobotách, nedělích, svátcích, případně i denně v hlavní (letní) sezóně. Otázkou je dlouhodobá udržitelnost tratí, kde prakticky jediný provoz zajišťují spoje vedlejší (turistické) dopravní obslužnosti.

Přehled tratí, kde není KÚÚK objednáвана pravidelná osobní doprava:

- 113 Lovosice – Most (tzv. Švestková dráha)
- 132 Děčín – Oldřichov u Duchcova (tzv. Kozí dráha)
- 164 Kaštice – Kadaň předměstí (tzv. Doupovská dráha)

U těchto tratí prosazuje SŽDC z důvodu absence objednávky pravidelné osobní dopravy jejich zrušení, resp. prodej. V nedávné minulosti již došlo k prodeji trati č. 113 soukromé společnosti AŽD Praha, která zde chce údajně zachovat provoz a přitom zde testovat své produkty – zabezpečovací zařízení. Pravidelná osobní doprava není na těchto tratích dlouhodobě objednáвана mj. z důvodu nízkých počtů přepravených cestujících a souběhu s autobusovými linkami (viz Jeřábek, Šebek 2007). Na všech tratích se dlouhodobě snaží zajistit provoz přílehlé obce, podle PDO ÚK 2017-2021 bude na Švestkové i doupovské dráze objednáвана turistickou dopravu Ústecký kraj. Provoz na trati č. 132 (tzv. Kozí dráha) je přerušen z důvodu dlouhodobé výluky způsobené krádežemi kolejí a neochotou SŽDC o provedení prací nezbytných ke znovuzprovoznění tratě (viz Česká televize 2012).

---

<sup>50</sup> Úsek Žatec – Chomutov je veden jako celostátní trať.

<sup>51</sup> Úsek je v jízdním řádu nově veden jako součást trati č. 130.



**POTŘEBY ROZVOJE ŽELEZNIČNÍ INFRASTRUKTURY NA ÚZEMÍ ÚK Z HLEDISKA VEŘEJNÉ DOPRAVNÍ OBSLUŽNOSTI (DLE PDO ÚK 2017-2021):**Úpravy tratí:

- dokončení elektrizací Kadaň město – Kadaň-Prunéřov a Louka u Litvínova - Litvínov
- realizace revitalizací tratí 087 Lovosice - Česká Lípa a 114 Lovosice – Louny
- postupná modernizace trati 130 Ústí n. L. - Klášterec n. O.
- zvýšení traťové rychlosti na trati 083 v úseku Mikulášovice dolní nádraží – Rumburk (zkrácení cestovní doby na 27 min)
- zvýšení propustnosti úseku Děčín východ – Benešov nad Ploučnicí (v ideálním případě částečné zdvoukolejnění), zkrácení prostorových oddílů v úseku Děčín východ – Benešov nad Ploučnicí, úprava zabezpečovacího zařízení (zkrácení intervalu postupných vjezdů) v žst. Děčín východ, zvýšení propustnosti úseku Děčín hl. n. – Děčín východ; bez těchto úprav nebude možno posílit výkony (zkrácení taktu) na lince L 2
- obnova trati 097 - zabezpečení přejezdů s cílem zkrácení cestovních dob (= možnost zavedení intervalu 60 min - tj. buď křižovací schéma Lovosice 00 - Radejčín 30 - Úpořiny 00, anebo preferované schéma Lovosice 15 - Chotiměř 30 - Úpořiny 00); trať musí umožňovat zajištění vlaků Litoměřice - Lovosice na zastávku Lovosice zastávka, bezkonfliktně vůči vlakům Lovosice - Teplice; zrušení málo využívaných železničních přejezdů a zabezpečení zbývajících
- zvýšení traťové rychlosti na trati 126 Louny - Most, prověření letmého křižování / dvojkolejně vložky v prostoru žst. Lenešice a přilehlého kolejiště bývalých vleček
- zvýšení traťové rychlosti na trati 123 Žatec - Obrnice, prověření obnovení výhybny Tvršice
- revitalizace trati / zvýšení traťové rychlosti na trati 160 Plzeň - Žatec
- zabezpečení přejezdů na trati 096 (zejména v intravilánu města Roudnice nad Labem), mírné zvýšení traťové rychlosti ve směrově příznivých úsecích Roudnice nad Labem – Račíněves, zrušení málo využívaných železničních přejezdů, dosažení SJD 30 min
- na trati 089 zrychlení průjezdu městem Varnsdorf, zejména zabezpečení přejezdů, dále také zrychlení na úseku Varnsdorf – Grossschönau, k čemuž je potřeba vzájemná komunikace staničních zabezpečovacích zařízení
- v plánovacím období bude dále prověřena otázka přesunu spojení Kadaň - Žatec na železnici; prověřována bude varianta po trase Kadaň město - propojení s vlečkou DNT - vlečka DNT - Březno u Chomutova - Žatec; při kladném prověření by se jednalo o linku, jejíž časová dostupnost by byla zcela konkurenceschopná vůči individuální dopravě

Otevření nových ŽST a ŽŽ:

- 072 – Velké Žernoseky, Vrutice
- 096 – Straškov-Vodochody
- 097 – Bžany, Chotiměř obec, Velemín, Lhotka nad Labem, Malé Žernoseky

- 126 – Bečov, Jimlín, Domoušice Filipov
- 130 – výstavba žst. Chomutov centrum jako náhrada za současnou žst.
- 133 – Jirkov Písečná

#### Přesun ŽŽ a posun nástupišť ŽST

- 097 – Hradiště
- 123 – Tvršice, Lišany
- 126 – Lenešice, Solopysky
- 131 – Řehlovice, Velvěty, Ohníč
- 160 – Vroutek

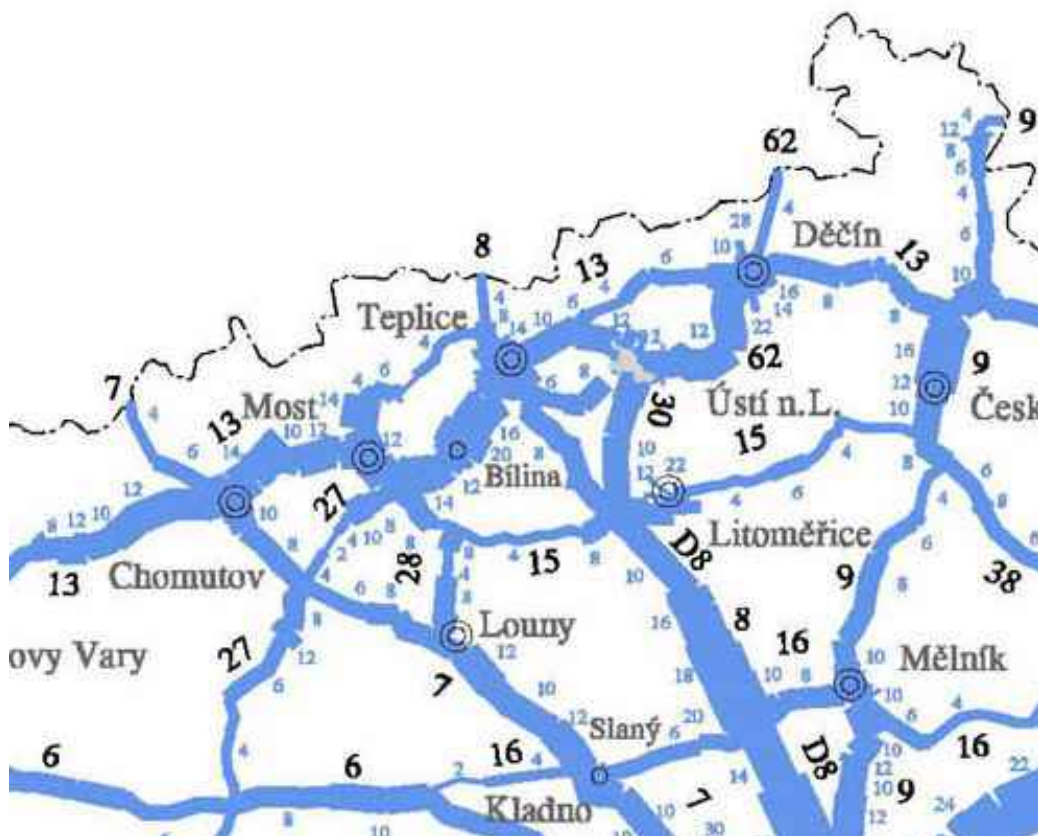
#### Infrastrukturní priority pro plánovací horizont 2021+

- definitivně uzavřít trasování a podobu VR tratě Praha – Drážďany s preferencí varianty C, která přímo napojuje Ústí nad Labem a obsahuje jak sjezd na trať 090 (pro napojení Lovosic) tak i na trať 072 (napojení Litoměřic); cílem je, aby po uzavření finálního trasování mohlo být v horizontu roku cca 2020 započato s rekonstrukcí žst. Ústí n. L. západ do podoby centrálního nádraží v podobě slučitelné s plánovaným stavem VR trasy
- definitivně uzavřít trasování a podobu RS tratě (Praha -) Nová Ves – Most; Ústecký kraj podporuje v úseku Louny - Most variantu, která obslouží všechny současné významné zastávky (Lenešice, Břvany, Bečov); Ústecký kraj plně podporuje, aby výstavba RS tratě Nová Ves - Most byla zahájena ihned po realizaci 1. etapy VR tratě Praha - Dresden (tj. návazně po úseku Praha - Litoměřice)
- propojení měst Rumburk - Seifhennersdorf - cílem je propojení linek U 28 a TL 70 do jedné linky spojující významná regionální střediska v česko-německém pohraničí a napojující turistickou oblast Česko-Saského Švýcarska: Děčín - Bad Schandau - Dolní Poustevna - Šluknov - Rumburk - Seifhennersdorf - Varnsdorf - Zittau – Liberec
- přeložka tratě Jedlová - Dolní Podluží - cílem je trasování všech linek (U 8, R 22) v úseku Jedlová - Rumburk v ose hlavního osídlení, tj. přes Varnsdorf a Seifhennersdorf a to s konkurenceschopnou cestovní dobou; nová trať by s ohledem na předpokládané sklony (30%) byla využívána pouze pro vlaky osobní dopravy a stávající trať (bez obsluhy osobní dopravou v úseku Jedlová - Rybníště) by bylo nutno zachovat pro dopravu nákladní
- elektrizace - s ohledem na dlouhodobou udržitelnost regionální dopravy je nutno řešit otázku elektrického provozu, a to zejména na přepravně nejvýznamnějších regionálních linkách; s ohledem na délku uzavíraných smluv po roce 2019 přichází otázka elektrické sjízdnosti níže uvedených tratí v horizontu roku 2028:
  - Děčín - Česká Lípa
  - (Děčín -) Benešov - Rumburk (ideálně již v nové stopě přes Varnsdorf)  
Postoloprty - Lovosice - Česká Lípa
  - ve spolupráci s DB Netz Bad Schandau - Dolní Poustevna - Rumburk - Seifhennersdorf  
- Varnsdorf - Zittau – Liberec
- Ústecký kraj podporuje připravovanou modernizaci tratí 072 a 073

### 6.3 VÝVOJ INTENZITY SILNIČNÍ DOPRAVY

Z dostupných dat pocházejících z celostátních sčítání dopravy je možné porovnat vývoj intenzity silniční dopravy v letech 2000, 2005 a 2010. Pro náš účel však postačí porovnat vývoj v letech 2000 a 2010. Na těchto datech budeme moci mj. sledovat změny v rozmístění dopravních proudů související se změnami silniční infrastruktury.

**Obrázek 3: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2000**



Zdroj: ŘSD (2012b)

Pozn.: Pentlogram zobrazuje intenzitu dopravy na dálnicích, rychlostních silnicích a silnicích I. třídy, zjištěnou v rámci celostátního sčítání dopravy v roce 2000. Černá čísla značí číslo silniční komunikace, modrá čísla intenzitu dopravy v řádu tisíců vozidel/24 hodin, tloušťka „pentlí“ je grafickým znázorněním intenzity dopravy.

Z pentlogramů intenzity dopravy v letech 2000 a 2010 je dobře viditelný vliv zprovoznění úseků dálnice D8, obzvláště pak přeshraničního úseku do Německa na rozložení dopravních proudů v kraji. Po zprovoznění úseku dálnice D8 Nová Ves (Středočeský kraj) – Doksany došlo k markantnímu nárůstu intenzity dopravy na dálnici D8 mezi Prahou a Lovosicemi a výraznému propadu intenzity dopravy na silnici I/9 v úseku Mělník – Dubá, což se dá interpretovat přesměrováním dopravy obsluhující východní část okresu Litoměřice na dálnici D8. Zprovoznění dálnice D8 z Trmic do SRN mělo vliv na dramatický pokles přeshraniční dopravy na všech silnicích I. třídy (s výjimkou silnice I/7, kde došlo k relativně mírnějšímu poklesu intenzity dopravy – připadajícímu na osobní vozidla). Největší propad intenzity dopravy byl v této souvislosti zaznamenán na úseku silnice I/8 mezi Dubím

a Cínovcem (který byl před tím nejdůležitějším hraničním přechodem se Saskem), velký propad intenzity dopravy byl zaznamenán i na silnicích I/62 mezi Ústím nad Labem, Děčínem a Hřenskem a na hraničním přechodu v Rumburku (I/9).

**Obrázek 4: Pentlogram intenzity silniční dopravy v roce 2010**



Zdroj: ŘSD (2012b)

Pozn.: Pentlogram zobrazuje intenzitu dopravy na dálnicích, rychlostních silnicích a silnicích I. třídy, zjištěnou v rámci celostátního sčítání dopravy v roce 2010. Černá čísla značí číslo silniční komunikace, modrá čísla intenzitu dopravy v řádu tisíců vozidel/24 hodin, tloušťka „pentlí“ je grafickým znázorněním intenzity dopravy.

## 6.4 DALŠÍ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

### INFRASTRUKTURA VODNÍ DOPRAVY

Ústeckým krajem prochází klíčová vodní dopravní tepna – řeka Labe. Také Labská vodní cesta je zařazena do transevropské dopravní sítě TEN-T a je součástí IV. transevropského multimodálního koridoru. Doprava na řece je však limitována úzkým hrdlem mezi Ústím nad Labem a hranicí se SRN, kde jsou plavební podmínky závislé na průtoku, vlivem nízkých průtoků zde každoročně bývá zastavena plavba na 3 – 6 měsíců.

Pro zlepšení plavebních podmínek na Dolním Labi je připravován projekt výstavby Plavebního stupně Děčín v těsné návaznosti na přístav Děčín – Loubí, který má umožnit plavbu lodí s ponorem 1,4 m 345 dní v roce, pro lodě s ponorem 2,2 m pak nejméně 180 dní v roce. Plavební stupeň má vytvořit jezovou zdrž až do prostoru Boletic, plavební podmínky mimo zdrž má zabezpečit prohrábka dna a vytvoření balvanitých břehových výhonů. Od projektu kritizovaného odpůrci v souvislosti s

očekávanými negativními vlivy na ekosystém řeky Labe a březního pásma a vlivu na krajinný ráz si ŘVC (2012) slibuje přechod značné části hromadné a kontejnerové silniční i železniční dopravy na dopravu lodní a příznivý vliv na ceny dováženého zboží. V současné době je projekt ve fázi posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) a není zcela jisté, zdali bude nakonec schválen a realizován. Otazníkem je také naplnění očekávaných přínosů projektu, hlavně pak míra využití plánované plavební kapacity.

Na Labské vodní cestě se v Ústeckém kraji nachází následující nákladní přístavy (podle LAVDIS 2012):

- Děčín Loubí
- Děčín Rozbělesy
- Ústí nad Labem Neštětice
- Ústí nad Labem Krásné Březno (Ústřední přístav, Západní přístav)
- Ústí nad Labem - Vaňov
- Lovosice - Prosmyky
- Štětí - překladiště

Přístavní infrastruktura je však v mnoha případech dimenzovaná na vyšší objem překládky, některé areály jsou dlouhodobě podvyužité a mají charakter brownfields. To je příklad přístavních areálů v Ústí nad Labem – Krásném Březně, kde město uvažuje o revitalizaci a změně využití areálu (viz Magistrát města Ústí nad Labem 2010).

Zatímco nákladní doprava na Labské vodní cestě zdaleka nedosahuje výkonů z vrcholné éry v minulém století, roste význam sportovní a turistické plavby. Pro její uspokojení jsou zřizována nová přístaviště sportovních lodí (tzv. mariny) i přístaviště a nástupní mola pro výletní lodě.

### INFRASTRUKTURA LETECKÉ DOPRAVY

Pro účely létání malých sportovních letadel v kraji slouží veřejná vnitrostátní letiště Chomutov, Most, Panenský Týnec, Raná a Roudnice nad Labem a další neveřejná letiště. Po přeměně nepoužívaného vojenského letiště v Žatci na průmyslovou zónu se v kraji nachází jediné letiště se zpevněnou vzletovou a přistávací dráhou – bývalé vojenské záložní letiště Panenský Týnec. Předpoklady pro vyšší využití na úrovni mezinárodního veřejného letiště mají letiště Roudnice nad Labem a Most (ÚAP ÚK 2015). Z většiny území kraje je však při využití automobilu poměrně dobře dostupné mezinárodní letiště Praha – Ruzyně, poměrně hojně využívaná jsou také letiště v Drážďanech a Lipsku.

### CYKLISTICKÁ INFRASTRUKTURA

Cyklistická infrastruktura je tvořena jak komunikacemi pro cyklisty, tedy cyklotrasami (cesty v terénu vyznačené cyklistickými značkami) a cyklostezkami (samostatná komunikace pro cyklisty, může být i smíšený provoz s chodci), tak doplňkovou infrastrukturou (např. stojany na kola, lavičky, občerstvení, apod.).

Cyklistické trasy (cyklotrasy a cyklostezky) jsou podle územního významu rozděleny do čtyř tříd. Níže přehled cyklistických tras tří nejvyšších tříd na území Ústeckého kraje (podle Budinský 2014).

Cyklistická trasa I. třídy (mezinárodní dálková):



- č. 2 Labská cyklostezka; Dolní Žleb – Děčín Velké Březno – Ústí nad Labem – Libochovany – Litoměřice – Roudnice nad Labem – Štětí – Mělník – Praha
- č. 6 Cyklostezka Ohře: Cheb – Lužný – Klášterec – Kadaň – Žatec – Louny – Libochovice – Litoměřice

#### Cyklistické trasy II. třídy (dálkové):

- č. 15 Ploučnická cyklostezka; Děčín – Benešov nad Ploučnicí, Františkov n. Pl., Starý Šachov – hranice s Libereckým krajem
- č. 21; Hřensko – Vysoká Lípa – Jetřichovice – Česká Kamenice – Kytlice – Nová huť
- č. 23 Krušnohorská magistrála; Děčín – Maxičky - Sněžník (st. hranice) – Petrovice – Nakléřov – Adolfov – Cínovec (st. hranice) – Nové město v Kr. Horách– Klíny- Hora Sv. Kateřiny– Kalk-Hora Sv. Šebestiána – Rusová – Měděnec - (trasa dále pokračuje pod č. 36)
- č. 25; Brandov (st. hranice) – Hora Sv. Kateřiny – Litvínov – Most – Měrunice – Vlastislav – Boreč – Malé Žernoseky – Velké Žernoseky - Křešice – Drahozub – Sukohrady – Doksy
- č. 35; Měděnec – Klášterec nad Ohří – Kadaň – Radonice – Podbořanský – Rohozec – Valeč – Žlutice – Manětín – Plzeň
- č. 36; (trasa navazuje na trasu č. 23) - Měděnec – Klínovec – Boží Dar

#### Cyklistické trasy III. třídy (regionální):

- č. 202; Louny – Slavětín – Peruc – Lázně Mšené – Straškov – Bechlín – Dobřín
- č. 204 nová trasa; Cyklostezka Ohře: Cheb Boč – Lužný – Klášterec - Kadaň - Žatec – Postoloprty – Louny – Libochovice – Budyně – Brozany – Litoměřice
- č. 211; Rožany – Šluknov – Krásná Lípa – Rybníště - Kytlice – Kamenický Šenov
- č. 231; Nové Město – Dlouhá Louka – Osek - Duchcov – Zábrušany – Kostomlaty – Třebívlice – Trtěno – Nečichy
- č. 232; Měrunice – Libčeves - Louny
- č. 251 nová trasa; Cyklostezka Ploučnice: Děčín – Starý Šachov – Liberecký kraj
- č. 304; Ročov – Jimlín – Louny
- č. 353; Postoloprty – Louny

#### Dále větší počet cyklistických tras IV. třídy (místní).

Zásadním nedostatkem cyklistických tras je zpravidla jejich trasování po silničních komunikacích, tedy absence samostatných komunikací pro cyklisty (cyklostezek). Problémem je však nejen kolize se silniční dopravou, ale i s chodci, k čemuž dochází především v oblastech sídel, souběhů s turistickými trasami a turistických atrakcí a atraktivit. Pro lepší rozvojové předpoklady cyklistické dopravy a cykloturistiky je nutné hledat řešení vedoucí k separaci cyklistické dopravy od pěší a silniční dopravy alespoň na nejperspektivnějších cyklistických trasách.

V posledních letech dochází s přispěním prostředků z fondů EU k úpravám páteřních cyklistických tras. Jedná se zejména o novostavby cyklostezek (v posledních letech úseky cyklostezek Labe a Ploučnice) a o úpravy odstraňující problematické souběhy se silničními komunikacemi (např. na Krušnohorské magistrále). Vzhledem k vysokým nákladům realizace úprav sítě páteřních cyklistických tras v kraji bude zapotřebí dalších subvencí z ESIF či národních zdrojů.

Zatím nedostatečná je doplňková cyklistická a cykloturistická infrastruktura. V uplynulých dekadách postupně vymizela dříve běžná hlídaná/zabezpečená stání pro kola u továren a nádraží, spolu s



redukcí obsazených železničních stanic a změnami služeb na železničních stanicích mnohdy zanikla možnost úschovy kola v železničních úschovných. Cykloturistům často schází místa vybavená pro odpočinek (stojany na kola, lavičky, piknikové stoly) či nabídka občerstvení.

### PĚŠÍ DOPRAVNÍ INFRASTRUKTURA

Pěší doprava má význam především pro krátké cesty v intravilánech sídel a turistickou pěší dopravu.

Kraj je pokryt hustou sítí kvalitně značených turistických stezek. Problematické jsou exponované a intenzivně využívané stezky v některých přírodně atraktivních územích (např. turistická stezka mezi Třemi Prameny a Mezní Loukou v NP České Švýcarsko), kde je nezbytné provést úpravy pro minimalizaci vlivu intenzivního užívání na životní prostředí (např. minimalizaci eroze). Problémem je také kolize pěší a cyklistické dopravy na komunikacích, kde dochází k souběhu pěších a cyklistických značených tras. Kolize v nejkonfliktnějších lokalitách bude nutné odstranit separaci pěší a cyklistické dopravy.

Atraktivita pěších stezek a cyklistických tras je limitována nedostatečnou údržbou (hlavně pak absencí úklidu odpadků) a následky lesnické produkce (devastace tras při svozu dřeva).

## 6.5 VEŘEJNÁ DOPRAVA

Veřejná doprava v kraji je zajišťována vlaky, autobusy, trolejbusy, tramvajemi, místy také rekreačními lodními linkami a přívozy na Labi a mimo režim dopravní obslužnosti objednávané KÚÚK též lanovými drahami. Veřejná dopravní obslužnost v kraji je objednáвана především Ministerstvem dopravy (dálková doprava), KÚÚK (regionální dopravní obslužnost) i městy (městská hromadná doprava). Od roku 2006 je veřejná doprava v kraji koordinována KÚÚK, který zde postupně zavádí prvky integrovaného dopravního systému (IDS). Postupně jsou také zaváděny přeshraniční linky dopravní obslužnosti.

Páteří veřejné dopravy v kraji je poměrně hustá síť železničních tratí, které uspokojují nejdůležitější dopravní proudy. Hlavním železničním uzlem je Ústí nad Labem, které má díky výhodné dopravní poloze přímé spojení s řadou významných měst a dopravních uzlů v ČR i zahraničí (např. Drážďany, Berlín, Hamburk, Budapešť, Bratislava). I díky pozici pohraniční přechodové stanice má stejné železniční spojení se zahraničními destinacemi Děčín. Centrální část kraje má díky poloze na I. TŽK nadstandardní železniční spojení s hl. m. Prahou. Kraj má poměrně kvalitní železniční spojení s Karlovarským krajem a Českolipskem a přímé dálkové spojení s Libercem a Plzní, kde však cestovní doby kvůli nepříznivým parametrům tratí nejsou příliš atraktivní.

**Tabulka 33: Výkony veřejné osobní dopravy v Ústeckém kraji**

Ukazatel / rok	jednotka	2005	2009	2011	2013	2014	2015
Počet spojení:							
Počet vlakových spojení v pracovní den	spoje	5564	6451	5797	5693	5790	-
Počet vlakových spojení v neděli a svátek	spoje	4280	4988	4421	4328	4366	-
Počet autobusových spojení v pracovní den	spoje	16460	29613	26519	25881	25602	-
Počet autobusových spojení v neděli a svátek	spoje	3962	8282	9167	9023	8841	-

Cestující železniční dopravy v rámci kraje	tis. osob	10393	7986	8227	8026	8172	8040
Cestující mezikrajské železniční dopravy	tis. osob	2927	4260	4230	4068	3515	3518
výjezdy	tis. osob	1460	2005	2090	1946	1732	1734
příjezdy	tis. osob	1467	2255	2140	2122	1782	1784
Cestující železniční dopravy v kraji celkem	tis. osob	13320	12246	12457	12094	11686	11558
Cestující autobusové dopravy v rámci kraje	tis. osob	21704	14964	14601	13221	13230	12430
Přeprava cestujících MHD v kraji	mil. osob	113,0	98,9	96,5	91,7	89,5	87,5
tramvaje	mil. osob	13,1	9,8	10,9	11,0	11,0	11,3
trolejbusy	mil. osob	35,8	34,3	31,6	28,4	27,7	26,5
autobusy	mil. osob	64,1	54,8	54,0	52,3	50,8	49,7

Zdroj: Ročenka dopravy 2015

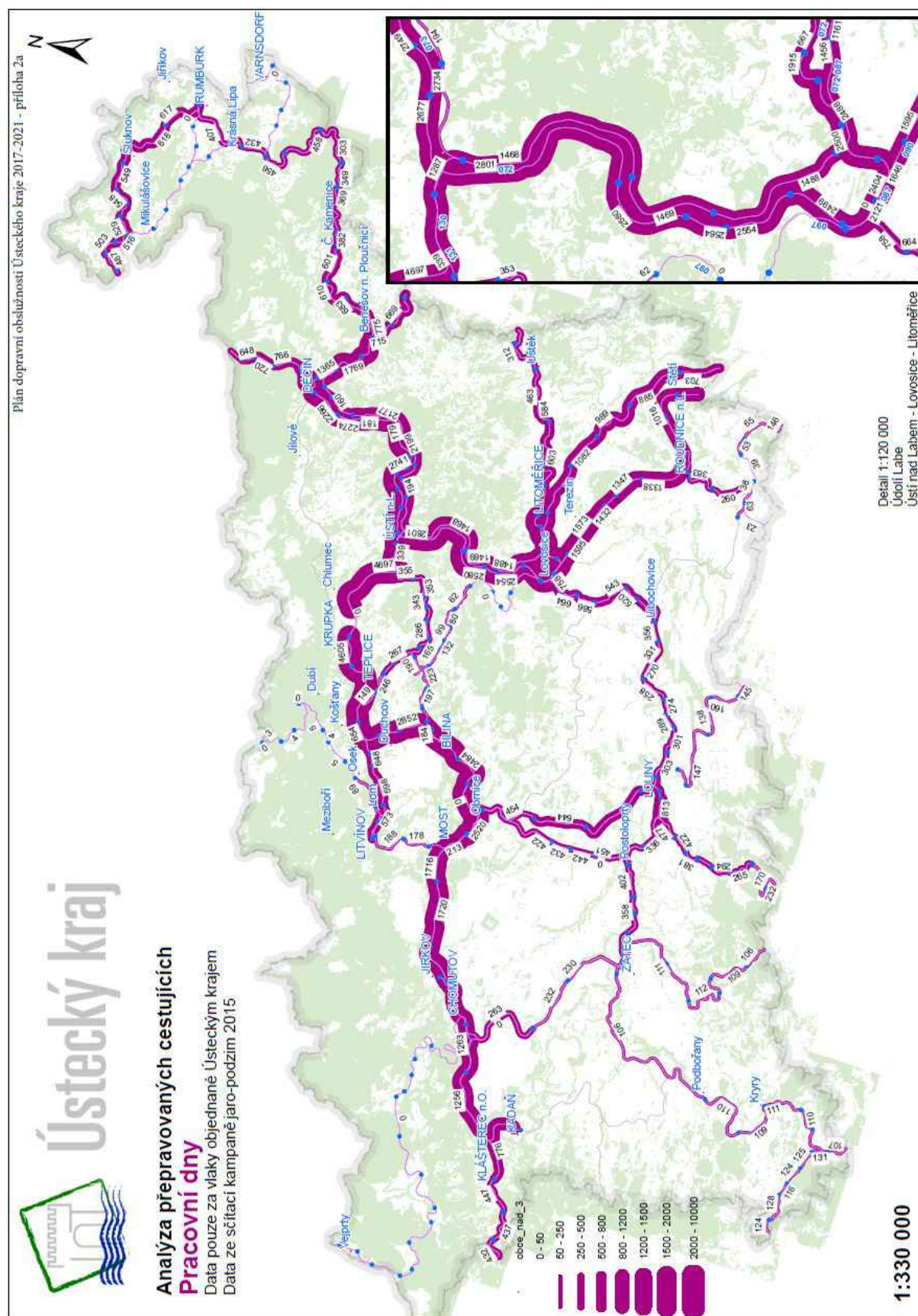
Železniční doprava propojuje všechny ORP v kraji, kvalita tohoto spojení je však hlavně v periferních venkovských a horských oblastech limitována parametry železniční infrastruktury. Na mnoha místních drahách byla ze strany KÚÚK objednávka železniční dopravní obslužnosti v posledních cca 10 letech podstatně redukována, případně úplně zastavena. Problematické je napojení Šluknovského výběžku, který je poměrně izolovaný od zbytku kraje a i navzdory obnovení přeshraničního spojení Dolní Poustevna – Sebnitz a souvisejícímu zavedení železniční linky U 28 Rumburk – Dolní Poustevna – Sebnitz – Bad Schandau – Děčín zde přetrvává nepříznivá časová dostupnost okresního města<sup>52</sup>. Prakticky všechny železniční linky základní dopravní obslužnosti na území kraje provozuje společnost České dráhy a.s., výjimkou je spojení Rybníště/Seifhennersdorf – Varnsdorf – Liberec, provozované společností Vogtlandbahn GmbH.

Kraj je pokrytý hustou sítí veřejné autobusové dopravy, vycházející z velkého množství středisek, mezi nimiž hrají důležitou roli zejména ORP. Pro potřeby organizace dopravy a realizaci veřejných soutěží na dopravce bylo území kraje rozděleno na cca 17 dopravních oblastí. Problematické spojení se zbytkem kraje má zejména Šluknovsko, relativně izolované jsou také některé části Krušných hor, Českého středohoří a některé odlehlé obce v periferních oblastech kraje.

Městská hromadná doprava, resp. místní autobusová doprava je provozována v Bílině, Děčíně, Duchcově, Chomutově, Jirkově, Kadani, Klášterci nad Ohří, Litoměřicích, Litvínově, Lounech, Lovosicích, Štětí, Teplicích, Ústí nad Labem a Žatci.

V rámci integrace dopravních systémů se postupně řeší síťové vazby MHD a regionálních linek.

<sup>52</sup> Zatímco východní část výběžku má lepší spojení s Libereckem, Českolipskem a dálkovou dopravou solidní spojení i se Středočeským krajem a Prahou.

**Obrázek 5: Vytížení vlakových spojů objednávaných KÚÚK v pracovních dnech**

Zdroj: PDO ÚK 2017-2021

Klíčovým rozvojovým tématem veřejné dopravy v ÚK je v posledních cca 10 letech tvorba IDS. V jejím rámci došlo v první fázi k optimalizaci linkového vedení, která spočívala v systematické organizaci linek prostřednictvím zefektivnění oběhů vozidel veřejné (především autobusové) dopravní obslužnosti, odbourání neefektivních souběhů linek (zejména souběhů autobusových a vlakových linek), zaváděním pátečních linek, zaváděním taktové dopravy (vypravování spojů v pravidelném časovém intervalu) a zajišťováním návazností spojů v uzlových, přestupních bodech (a to jak mezi autobusovými spoji, tak mezi vlaky a autobusy). V další fázi tvorby IDS došlo (od 1.1.2015) k zavedení zónově-relačního tarifu, který má umožnit postupnou tarifní integraci dopravců, kteří na území ÚK zajišťují základní a částečně i ostatní<sup>53</sup> dopravní obslužnost. Základním smyslem tarifní integrace je umožnění používání jednoho jízdního dokladu (ve formě papírové jízdenky či čipové karty) na všech linkách veřejné dopravní obslužnosti v ÚK, a to včetně vlakových linek a linek MHD/MAD. Od 1.1.2015 je IDS ÚK prezentován pod názvem Doprava Ústeckého kraje (DÚK). K 30.9.2016 jsou do IDS ÚK z tarifního hlediska úplně či částečně zapojeni následující dopravci, resp. systémy MHD/MAD:

- České dráhy (pouze papírové jízdenky IDS ÚK)
- ARRIVA TEPLICE s.r.o.
- Dopravní podnik města Ústí nad Labem (pouze papírové jízdenky IDS ÚK)
- Dopravní podnik města Děčína
- MHD Bílina
- ČSAD Slaný a.s.
- BusLine a.s.
- Autobusy Karlovy Vary, a.s.
- BDS-BUS, s. r. o.
- KŽC Doprava, s.r.o.
- Railway Capital a.s.
- MBM rail s.r.o.
- Labská plavební společnost, s.r.o.

Realizace IDS ÚK vyvolává potřeby také z hlediska investic do infrastruktury. V rámci zajišťování optimálních návazností spojů v přestupních uzlech jsou postupně budovány přestupní terminály. Týká se to zejména přestupních vazeb mezi individuální, autobusovou a železniční dopravou, které byly v minulosti limitovány nevhodným umístěním autobusových nádraží či zastávek vůči žst. a žž. či nevyhovující infrastrukturou (absence obratišť autobusů, absence nástupních ostrůvků, přístřešků, parkovišť P+R, parkovišť pro kola, apod.). V uplynulých letech byly vybudovány přestupní terminály mj. u žst. Ústí nad Labem hl. n., Rybníště, či Bohušovice nad Ohří. Pro uspíšení realizace přestupních terminálů se projektové přípravy ujal Ústecký kraj, který dle PDO ÚK 2017-2021 plánuje realizaci následujících (prioritních) přestupních terminálů:

- Klášterec nad Ohří
- Litvínov
- Lovosice
- Rumburk
- Žatec

<sup>53</sup> Především ve formě turistické dopravy objednávané Ústeckým krajem.



- Štětí – Hněvice
- Benešov nad Ploučnicí
- Velký Šenov

Další zásadní investiční potřebou IDS ÚK v oblasti dopravní infrastruktury je realizace centrálního dopravního dispečinku, který by umožnil dynamické řízení provozu IDS ÚK, zejména ve smyslu zajištění jízdním řádem garantované návaznosti mezi spoji (vč. mnohdy obtížně garantovaných návazností mezi autobusovými a vlakovými spoji) a zajištění komunikace a sdílení zdrojů mezi jednotlivými dopravci v případě mimořádností, sběru informací o poloze vozidel a kontroly dodržování smluvních výkonů i poskytování aktuálních informací cestujícím. Dispečink má být podle PDO ÚK 2017-2021 zřízen na přelomu let 2016/17 s následujícím rozšiřováním funkcionalit i postupným zapojováním dopravců IDS ÚK. V návaznosti na zřízení dispečinku IDS chce Ústecký kraj v období 2017-2021 prostřednictvím externího subjektu vytvořit **mobilní aplikaci DÚK**, která by měla být nástrojem pro zvýšení informovanosti cestujících (PDO ÚK 2017-2021).

## KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 6

- Ústecký kraj má vzhledem k nadřazeným sítím výbornou dopravní polohu (IV. Transevropský multimodální koridor).
- Parametry mnoha silnic neodpovídají jejich dopravnímu významu a zatížení. Kromě plánovaných a nedokončených úseků dálnic D8, D7 a D6 se to týká zejména silnic:
  - I/13 (potřeba obchvat Bíliny, Klášterce nad Ohří, Kladrubská spojka, dálniční přivaděč do Děčína, přeložka úseku Děčín – Nový Bor a zkapacitnění úseku Chomutov – Klášterec nad Ohří),
  - I/27 (zkapacitnění úseku Most – Litvínov, Žiželice – obchvat a přemostění, obchvaty sídel v úseku Žatec - Plzeň)
  - průjezdů intravilány měst (mj. I/15 v Litoměřicích – potřeba jižního a východního obchvatu; II/240 Roudnice nad Labem – potřeba západního obchvatu s novým mostem přes Labe).
- Ačkoli je v kraji velmi hustá síť železnic a nadprůměrná míra elektrizace železnic, stav a parametry železniční infrastruktury zpravidla neodpovídají soudobým dopravním potřebám. Z hlediska časové dostupnosti je oproti IAD konkurenceschopný pouze I. TŽK. V oblasti železniční infrastruktury je potřeba zejména rekonstrukce páteřních tratí za účelem zvýšení traťových rychlostí (č. 130, 140, 081, 083, 114, 123, 134, aj.), elektrizace páteřních tratí (č. 134, 143), otevření nových ŽST a ŽŽ či přesuny žst. a žz. Rozvojovou výzvou je řešení dalšího osudu regionálních železničních tratí, kde došlo k ukončení nebo zásadní redukci objednávky dopravní obslužnosti.
- Zásadní dlouhodobou rozvojovou potřebou je realizace VRT Praha – Drážďany přes železniční uzel Ústí nad Labem s odbočnou větví do Mostu a s propojkami a zastávkami umožňujícími obsluhu nácestných cílů (Roudnice nad Labem, Litoměřice, Lovosice). Tyto novostavby by výrazně zlepšily dopravní spojení Ústecko-chomutovské aglomerace a dalších významných

sídel ÚK s hl. m. Prahou a přispěly ke zvýšení rezidenční i podnikatelské aktivity Ústeckého kraje.

- Nejvyšší intenzita silniční dopravy mimo velká města je na dálnici D8, silnicích I/13, I/27 (Most – Litvínov), rychlostní komunikaci R7 a silnicích I/30 a I/8 suplujících zatím chybějící úsek dálnice D8 (Lososice – Řehlovice). Vysoká intenzita dopravy je na páteřních tazích velkých měst, vzhledem k parametrům těchto tahů je kritická situace zejména v Bílině, Klášterci nad Ohří, Litoměřicích, Roudnici nad Labem a Děčíně.
- Potenciál vodní dopravy je limitován propustností Labské vodní cesty mezi Ústím nad Labem – Střekovem a hranicí se SRN. Odstranění problémů špatných plavebních podmínek v obdobích sucha je cílem projektu výstavby Plavebního stupně Děčín, který je však problematický z hlediska potenciálních negativních vlivů na životní prostředí.
- V kraji je poměrně hustá síť značených cyklistických a turistických tras. Pro jejich větší využití je nezbytná separace pěších, cyklistů i silničního provozu v úsecích s nejvyšším potenciálem a zásadní prodloužení sítě cyklostezek (samostatných komunikací pro cyklisty) a zlepšení nabídky doplňkové infrastruktury.
- V Ústeckém kraji dochází k postupnému rozvoji IDS. V jeho rámci momentálně dochází k zapojování různých dopravců (včetně systémů MHD/MAD) do jednotného tarifního systému. Pro další rozvoj veřejné dopravy v kraji je zapotřebí pokračování v realizaci IDS, spolu s budováním přestupních terminálů, řešení lokalizace, stavu uzlů a zastávek IDS a zpestření nabídky služeb v jejich blízkém okolí a realizace centrálního dopravního dispečinku.



## 7 TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA

Kapitola je zaměřena na stručné zhodnocení stavu a potřeb v oblasti technické infrastruktury. Přitom jsou využívány především informace z Územně analytických podkladů Ústeckého kraje a informačních zdrojů pro dílčí problematiky.

### 7.1 TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA

#### ENERGETIKA

Elektroenergetika má mimořádný význam pro ekonomiku a zaměstnanost v Ústeckém kraji, dodávkou elektrické energie má však význam pro celé Česko.

Elektroenergetické zdroje jsou navázány na systém rozvoden a přenosové soustavy 400 a 220 kV (Výškov, Hradec) a propojovacích vedení s rozvodnami stejné napěťové hladiny ležících mimo území kraje. Přenosová soustava 400 kV je propojena se stejnou sítí SRN a připravuje se druhé propojení západním směrem přes rozvodnu Vítkov. V rámci opatření ke zvýšení provozuschopnosti přenosové soustavy v podmínkách, kdy v důsledku kolísavého výkonu obnovitelných zdrojů energie v SRN dochází k přetížení přenosové soustavy extrémními tranzitními přetoky, byly na rozvodně Hradec u Kadaně instalovány regulační transformátory. Distribuční soustava o napěťové hladině 110 kV je plošně dostatečně rozvinutá a umožňuje další zahuštění rozvodnami 110 kV. Některé rozvodny bude nutné pro posílení přenosových schopností a zvýšení spolehlivosti dodávek elektřiny propojit (ÚAP ÚK 2015, s. 49). Pro zajištění spolehlivosti zásobování Šluknovského výběžku se plánuje výstavba nového vedení 110 kV, která však naráží na limity v souvislosti s trasováním přes velkoplošná chráněná území, případně přes SRN.

#### ZÁSOBOVÁNÍ TEPEM

V Ústeckém kraji jsou díky lokalizaci uhelných elektráren a vysoké urbanizaci nadstandardně rozvinuté sítě centrálního zásobování teplem (CZT). Největší pokrytí CZT je v oblasti ÚCHA. Teplo do nich dodávají jednak kogenerační jednotky tepelných elektráren Ledvice, Tušimice, Prunéřov a Komořany, jednak místní zdroje CZT (Teplárna Trmice – Ústí nad Labem, Děčín – kogenerace na bázi zemního plynu při využití geotermální energie, Litoměřice – výtopna, výhledově kogenerace na bázi geotermální energie, aj.).

Dodávaný tepelný výkon nedosahuje svého potenciálního maxima, existují předpoklady pro další rozšiřování CZT (ÚAP ÚK 2011):

- z hlediska výkonu je možné rozšiřovat CZT v Chomutově, Jirkově, Kadani, Klášterci n. O., Teplicích, Bílině, Duchcově, Mostu a Litvínově
- využití odpadního tepla z elektrárny Počerady – může být využito k vytvoření nebo napojení soustav CZT v Lounech, Žatci, Postoloprtech, Mostě, Litvínově a Obrnicích

Soustavy CZT poskytují oproti lokálním zdrojům relativně „čistou“ energii, jejich rozšiřování a napojování stávajících domácností a objektů je však odvislé od výsledné ceny tepla. Rozvojový potenciál soustav CZT je limitován poměrně vysokou cenou dodávaného tepla oproti alternativním zdrojům (např. domovním kotelnám na zemní plyn) i postupným poklesem spotřeby tepla zejména v sektoru bydlení v důsledku zateplování domů. V důsledku zateplování bytových domů tak dochází ke změnám požadavků na kapacitu i charakter soustav CZT, které z důvodů větší hospodárnosti (a snížení tepelných ztrát) přecházejí z rozvádění horké páry na horkou vodu, a kde se snižují požadavky na kapacitu potrubí. Budoucí výzvou také bude nahrazení teplárenského uhlí jinými médii v důsledku v důsledku útlumu těžby hnědého uhlí (zejména zemním plynem či biomasou). Nezanedbatelný je také potenciál geotermální energie pro zásobování teplem, ke kterému jsou podmínky na více lokalitách v Ústeckém kraji (např. v Ústí nad Labem a v Litoměřicích).

### **ZÁSOBOVÁNÍ ZEMNÍM PLYNEM**

Ústeckým krajem prochází dva tranzitní plynovody umožňující dodávky zemního plynu z Ruska i Norska. V roce 2013 byl zprovozněn plynovod Gazela, který napojuje českou plynovodní síť tzv. severní cestou vedoucí z Ruska do střední Evropy mimo Ukrajinské území<sup>54</sup>. Předávací stanice Bylany je hlavním zdrojem pro zásobování kraje, druhým zdrojem je regulační stanice z velmi vysokého na vysoký tlak v Dobříni u Roudnice n.L., která je rovněž napojena na tranzitní plynovod. Soustava vysokotlakých plynovodů plošně pokrývá kraj a jsou předpoklady pro její rozšíření, pokud vzniknou nová odběrová centra.

Podíl bytů napojených v r. 2011 na plynárenskou síť v Ústeckém kraji byl necelých 63 % (v celé ČR 66 %). Nejvyšší hodnoty v kraji v tomto ohledu vykazuje podle ÚAP ÚK (2015) SO ORP Chomutov (78,8 %) a Most (71,3 %), nejnižší (stejně jako u napojení na kanalizaci) SO ORP Podbořany (40,4 %) a Rumburk (40,9 %).

### **ZÁSOBOVÁNÍ VODOU**

Velká část území Ústeckého kraje je zásobována pitnou vodou prostřednictvím Vodárenské soustavy severní Čechy, i v místech, kam tato soustava nezasahuje (Děčínsko, Rumbursko, Šluknovsko) se nachází hustá síť skupinových vodovodů. Zásobování pitnou vodou v Ústeckém kraji je z hlediska ČR na vysoké úrovni, v kraji bylo v r. 2015 na veřejný vodovod napojeno celkem 97,5 % obyvatel (v ČR 94,2 % obyvatel, viz VDB ČSÚ 2016), podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejného vodovodu v kraji roste (ÚAP ÚK 2015).

Území Ústeckého kraje vykazuje přebytky zdrojů pitné vody, a to jak podzemních zdrojů, tak i povrchových. Zdroje mají zpravidla dostatečnou vydatnost a s výjimkou povrchových zdrojů se zpravidla jedná o kvalitní zdroje pitné vody. Kvalitu povrchových zdrojů vody negativně ovlivnilo rozsáhlé odlesnění Krušných hor, které bylo způsobeno imisemi z tepelných elektráren. V poslední době se situace postupně zlepšuje, ale proces zlepšení kvality povrchových zdrojů bude dlouhodobý (ÚAP ÚK 2011).

<sup>54</sup> A umožňuje zajištění dodávek i při sporech mezi Ruskem a Ukrajinou vedoucích k přerušení dodávek přes Ukrajinu.

Na území Ústeckého kraje fungují podle ÚAP ÚK (2011) tři velké nezávislé systémy zásobování průmyslovou vodou:

- Přivaděč průmyslové vody Ohře-Bílina
  - zdroje: čerpací stanice Rašovice na Ohři a menší vodní toky pramenící v Krušných horách
  - funkce: ochrana hnědouhelných lomů před povodněmi z menších krušnohorských toků, zásobování průmyslu v oblasti Chomutova, celoroční přivádění dostatku vody do řeky Bíliny
- Průmyslový vodovod Nechanice
  - zdroj: čerpací stanice Stranná na Ohři
  - funkce: zásobování průmyslových areálů ve Velebudicích, na JV okraji Chomutova, v Komořanech a v Záluží
- Labský průmyslový vodovod
  - zdroj: čerpací stanice Dolní Zálezly na Labi
  - funkce: zejména zásobování elektrárny Ledvice

Systémy zásobování průmyslovou vodou mohou být v budoucnu využity pro hydrickou rekultivaci zbytkových jam po povrchové těžbě hnědého uhlí.

## KANALIZACE

Odpadní vody jsou z intravilánů větších sídel odváděny kanalizační sítí, tam, kde zatím nebyla vybudována splašková kanalizace z časových (kanalizace se realizuje postupně v návaznosti na zpřísňující se legislativu), nebo ekonomických (budování kanalizace není hospodárné v řídké venkovské zástavbě) důvodů jsou zachycovány v bezodtokových jímkách, odkud jsou pravidelně vyváženy do ČOV. Podíl obyvatel napojených na veřejnou kanalizační síť a čistírny odpadních vod se postupně zvyšuje, v současné době jsou kanalizace a ČOV, popř. napojení na ČOV, budovány zejm. u obcí nad 500 obyvatel, v delším horizontu je plánováno čištění odpadních vod u obcí nad 200 obyvatel. V roce 2011 bylo podle VDB ČSÚ (2016) v Ústeckém kraji napojeno na veřejnou kanalizační síť 83,5 % obyvatel (v celé ČR to bylo 84,2 %). Podíl odkanalizovaných bytů v kraji činil podle ÚAP ÚK 2015 83,1 %, v rámci správních obvodů ORP však byly registrovány významné rozdíly. Nejlepší je situace v SO ORP Chomutov, Most a Kadaň (přes 90 % bytů napojených na kanalizační síť), nejhorší naopak v typicky venkovských SO ORP Podbořany a Rumburk (méně než 60 %).

Stávající velké kanalizační systémy jsou založeny převážně na principu jednotné kanalizační sítě, což vede ke znečišťování vodních toků při dešťových srážkách (srážková voda naředí splaškové vody a jejich část vyplaví do vodního recipientu).

## ODPADOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ

Odpadové hospodářství zájmového území je do značné míry ovlivněno vysokou hustotou zalidnění, velkým množstvím průmyslových zařízení a hospodařením s odpady v rámci rekultivací území po těžbě a sanací starých ekologických zátěží. Tyto faktory přispívají k nadprůměrné produkci odpadu

v přepočtu na obyvatele celého Ústeckého kraje (Ústecký kraj 2013). Následující tabulka ilustruje pozici Ústeckého kraje v rámci Česka z hlediska produkce některých druhů odpadu. Vyplývá z ní, že produkce zejména komunálního odpadu na obyvatele je v ÚK jedna z nejvyšších v Česku, naopak podle objemu separovaného odpadu vykazuje ÚK jedny z nejnižších hodnot. Produkce průmyslového odpadu na obyvatele pak dosahuje v rámci Česka mírně podprůměrných hodnot, což je ale způsobeno extrémně vysokou produkcí tohoto odpadu v Moravskoslezském kraji (1099 kg/obyv.), který výrazně zvyšuje průměr celého Česka. V pořadí mezi kraji tak má Ústecký kraj po kraji Moravskoslezském, Středočeském a Olomouckém čtvrtou nejvyšší produkci průmyslového odpadu na obyvatele.

**Tabulka 34: Produkce průmyslového, komunálního odpadu a oddělených složek odpadu v roce 2013 v Ústeckém kraji a Česku**

	Průmyslový (kg/obyv.)	Komunální (kg/obyv.)	Oddělené složky (kg/obyv.)
Česko	420	307	43
Ústecký kraj	392 (3.)	327 (2.)	35 (13.)

Zdroj: VDB ČSÚ (2016)

Pozn.: Čísla v závorce u údajů za Ústecký kraj ukazují pořadí Ústeckého kraje mezi 14 kraji ČR (1. = největší objem odpadu, 14. = nejmenší objem odpadu).

Zdaleka nejvyšší je v zájmovém území produkce ostatních odpadů (stavební odpady, průmyslové odpady), které s velkým odstupem následuje produkce komunálního odpadu a nebezpečných odpadů (pocházejících zejména ze sanací starých ekologických zátěží).

Při nakládání s ostatními odpady zde výrazně převažuje jejich využívání nad odstraňováním. Z krajského hlediska je přitom pozoruhodné, že je sem dováženo k dalšímu využití nebo odstranění výrazně větší množství ostatních odpadů, než je zde vyprodukováno. To je částečně zapříčiněno vysokým zastoupením provozů na využití průmyslových a stavebních odpadů v území. Specifikem přitom je využívání ostatních odpadů (zejména stavebních) k zavážkám v rámci rekultivací.

Komunální odpad je v zájmovém území odstraňován především skládkováním. Menší část komunálního odpadu je znovu využívána. Z využívaných komunálních odpadů je velká část vyvážena do zahraničí (především papír), dále je komunální odpad využíván jako alternativní palivo (centrum pro třídění odpadu CELIO Litvínov) a kompostován.

Nebezpečné odpady jsou v zájmovém území převážně využívány, čímž je však také myšlena jejich přeměna na ostatní odpady, které jsou následně ukládány na skládky, či na místa původu v případě sanace starých ekologických zátěží. Skutečné využívání zde spočívá zejména ve využití upraveného odpadu na rekultivaci skládek a jako technologického materiálu na zajištění skládek.

Objemově nejvýznamnější způsob využívání odpadů je jejich využívání k terénním úpravám a sanacím (rekultivacím) těžeben (to se týká zejména ostatních odpadů). Významným provozovatelem takovýchto zařízení je např. Palivový kombinát Ústí, statní podnik (Chabařovice), který realizuje rekultivace území devastovaných těžbou hnědého uhlí, nebo pískovna a kompostárna KOBRA Údlice, s.r.o. Další významná zařízení k využívání odpadu jsou např. Constellium Extrusions Děčín s.r.o., EKOMETAL spol. s.r.o. (Kadaň) a Měď Povrly a.s. – recyklace kovů, dále AGC Flat Glass Czech a.s. (Teplíce) a SPL Recycling a.s. (Bílina) – recyklace skla, a dopravní stavby Hrdý Milan, s.r.o. (Dobkovice)

a HERKUL a.s. (Most) – recyklace stavebních odpadů, KOUTECKÝ s.r.o. (Duchcov) – recyklace textilu a dále kompostárny využívající biologicky rozložitelný odpad: JUROS, s.r.o. (Ústí nad Labem) a BioImpro s.r.o. (Málkov). Nejvýznamnějším zařízením na zpracování autovraků je AUTO – EXTRA s.r.o. V Malšovicích (ÚAP ÚK 2013).

Nejvýznamnějšími skládkami z hlediska množství ukládaného odpadu v ÚK jsou sklárky Modlany (Teplice), Skládku Tušimice a.s. (Kadaň), SONO PLUS, s.r.o. (Čížkovice) a CELIO a.s. (Litvínov). Na odstraňování odpadů se podílí také spalovna nebezpečných odpadů SITA CZ a.s. v Trmicích (ÚAP ÚK 2015).

V areálu teplárny Komořany je připravován projekt velkokapacitní spalovny odpadů, která by se v případě realizace mohla stát nejvýznamnějším zařízením na využívání odpadu (především pak směsného komunálního odpadu) v ÚK. Ačkoli je uvažováno o realizaci této spalovny za podpory z Operačního programu Životní prostředí 2014-2020, vzhledem k nevyjasněné dlouhodobé koncepci odpadového hospodářství ČR (a mj. přetrvávajícím nízkým poplatkům za skládkování) je budoucí osud tohoto projektu zatím nejistý.

## 7.2 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 7

- Ústecký kraj má vzhledem ke zbytku ČR nadstandardně rozvinutou technickou infrastrukturu.
- Rozvojovými výzvami do budoucna je vytvoření „energetického mixu“ v elektrárněnictví a teplárněnictví včetně většího využití obnovitelných zdrojů energie, postupné vypořádání s důsledky útlumu těžby hnědého uhlí na výrobu elektrické energie a tepla, efektivní využití soustav centrálního zásobování teplem, rozvoj přenosové a distribuční soustavy el. energie pro zajištění větší stability dodávek el. energie, připojení vznikajících zdrojů i nových významných odběratelů elektrické energie, zvýšení kvality povrchových zdrojů vody, odkanalizování a výstavba čističek odpadních vod v menších sídlech a řešení likvidace odpadu po plánovaném ukončení provozu skládek.

## 8 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Kapitola 8 je zaměřena na zhodnocení stavu dílčích složek životního prostředí, stručnou charakteristiku přírody a krajiny území Ústeckého kraje a její zhodnocení prostřednictvím stručné analýzy využití ploch v území. Přitom jsou využívána především data z Ročenky životního prostředí Ústeckého kraje a informace ze zdrojů k jednotlivým problematikám.

### 8.1 STAV JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

#### Ovzduší

Z mezikrajského hlediska je Ústecký kraj specifický vysokou koncentrací tepelných elektráren a obecně zvláště velkých a velkých znečišťovatelů ovzduší, s čímž souvisí nejvyšší absolutní produkce emisí oxidů dusíku ( $\text{NO}_x$ ) a oxidu siřičitého ( $\text{SO}_2$ ) a druhá nejvyšší produkce tuhých znečišťujících látek (TZL) v porovnání s ostatními kraji. Velmi vysoká je také produkce těkavých organických látek (VOC). V emisích oxidu uhelnatého ( $\text{CO}$ ) a amoniaku ( $\text{NH}_3$ ) patřil Ústecký kraj v roce 2014 spíše k republikovému průměru.

**Tabulka 35: Emise znečišťujících látek podle krajů v roce 2014**

	Emise (v tunách)					
	tuhé (TZL)	Oxid siřičitý ( $\text{SO}_2$ )	Oxidy dusíku ( $\text{NO}_x$ )	Oxid uhelnatý ( $\text{CO}$ )	Těkavé org.látky (VOC)	Amoniak ( $\text{NH}_3$ )
<b>Česká republika</b>	43 530,3	127 197,0	170 572,7	461 952,0	137 417,8	69 192,3
Hlavní město Praha	878,8	252,8	6 314,9	11 045,4	5 877,2	398,1
Středočeský kraj	7 231,4	19 889,6	25 849,5	62 111,3	22 591,4	10 711,2
Jihočeský kraj	3 293,8	6 547,6	9 468,9	34 172,8	9 365,2	8 093,3
Plzeňský kraj	2 928,5	6 512,2	7 899,7	25 632,0	7 759,9	6 592,6
Karlovarský kraj	1 659,2	9 559,1	6 481,7	9 456,4	4 311,9	1 598,1
Ústecký kraj	6 370,9	36 725,0	34 248,8	27 717,9	12 776,3	3 098,0
Liberecký kraj	1 320,2	1 289,1	3 027,6	15 551,0	4 788,4	1 760,2
Královéhradecký kraj	2 632,1	4 099,5	6 217,2	22 322,2	8 399,1	5 083,2
Pardubický kraj	2 737,0	11 804,8	13 915,9	20 440,5	7 542,9	5 668,5
Kraj Vysočina	3 204,7	1 807,5	8 847,0	28 011,3	8 120,6	8 530,0
Jihomoravský kraj	2 866,5	1 921,4	11 886,6	25 473,0	10 996,6	6 038,2
Olomoucký kraj	2 003,4	3 793,7	7 984,1	22 477,9	8 125,5	4 512,9
Zlínský kraj	1 437,7	4 234,1	5 770,9	17 611,0	8 999,9	3 368,3
Moravskoslezský kraj	4 966,3	18 760,6	22 659,8	139 929,1	17 763,0	3 739,7

Zdroj: VDB ČSÚ(2016), ČHMÚ (2016a)

Pozn.: V tabulce jsou zahrnuty emise REZZO 1-4 (všechny zdroje znečištění). Emise TZL, VOC a  $\text{NH}_3$  z plošných zdrojů byly rozpočteny do krajů odborným odhadem.

Celkové množství znečišťujících látek emitovaných do ovzduší vykazuje dlouhodobě klesající tendenci (viz VDB ČSÚ 2016). Nejvýraznější pokles byl zaznamenán u emisí oxidu siřičitého, produkovaného



téměř výhradně velkými stacionárními zdroji znečištění ovzduší (uhelnými elektrárnami a teplárnami), velmi rapidní pokles byl zaznamenán také u emisí oxidů dusíku, které jsou taktéž převážně spojeny s velkými stacionárními zdroji znečištění ovzduší. Emise tuhých znečišťujících látek (TZL) klesají díky ekologizaci stacionárních zdrojů znečištění ovzduší, a emise CO klesají zejména díky ekologizaci vozového parku (zatímco u stacionárních zdrojů emise spíše stagnují, u velkých stacionárních zdrojů dokonce rostou).

Takřka dominantním zdrojem emisí SO<sub>2</sub> a NO<sub>x</sub> jsou velké stacionární zdroje znečištění (REZZO1), tedy především zmíněné uhelné elektrárny a teplárny. Naopak hlavním zdrojem TZL jsou malé stacionární zdroje znečištění (především lokální topeniště – REZZO3), které mají spolu s mobilními zdroji (tedy dopravou – REZZO4) dominantní vliv na produkci emisí CO. Hlavním producentem těkavých organických látek a NH<sub>3</sub> jsou malé stacionární zdroje znečištění.

Zatímco produkce emisí z velkých stacionárních zdrojů kolísá podle objemu produkce a v některých kategoriích v souvislosti s ekologickými opatřeními producentů citelně klesá, produkce emisí malými stacionárními zdroji znečištění ovzduší (a to především lokálními topeništi) klesá jen velmi pozvolna. Někteří majitelé rodinných domů se dokonce v minulosti podle některých zdrojů (např. KÚÚK 2011) z důvodu vyšších cen elektřiny a zemního plynu vraceli k topení tuhými palivy, hlavně pak uhlím a někdy i domácím odpadem. Problematická regulace těchto zdrojů umožňuje spalování v nevhodných kotlích s nízkou účinností, spalování odpadků vede k produkci nebezpečných látek. Nízké komíny rodinných domů neumožňují optimální rozptyl zplodin, v době inverzních stavů dochází k prudkému zhoršení kvality ovzduší v lokalitě. K ekologizaci vytápění v rodinných domech dochází v posledních desetiletích jen pozvolna, např. i v souvislosti s tzv. kotlíkovými dotacemi, problémem je, že je přechod domácností ve starších domech k ekologicky šetrnějšímu vytápění prozatím dobrovolný. V ČR dlouhodobě neexistovaly účinné nástroje na intervence v problematických případech, kdy některé domácnosti obtěžují a zamořují své okolí nadměrnými emisemi vyprodukovanými v zastaralých a nedostatečně udržovaných kotlích a nedostatečně čištěných kouřovodech, pálením nevhodných paliv či dokonce odpadků. To může změnit Zákon o ochraně ovzduší 201/2012 Sb., který ukládá majitelům kotlů na tuhá paliva o tepelném příkonu nad 10 kW povinnost provozovat od topné sezóny 2022 moderní ekologicky šetrný kotel splňující emisní třídu 3 a vyšší. Při nedodržení této povinnosti hrozí majiteli kotle pokuta až 50 000 korun. Dodržování této povinnosti se bude sledovat prostřednictvím povinných autorizovaných revizí kotlů, které musí majitel kotle doložit na základě vyžádání obecního úřadu s rozšířenou působností od 1.1.2017, a které mají být realizovány každé 2 roky. Momentálně prochází schvalovacím procesem také novela tohoto zákona, která má umožnit kontrolorovi pověřenému obecním úřadem s rozšířenou působností provedení fyzické kontroly kotlů a skladovaného paliva v případě důvodného podezření, že kontrolovaná domácnost topí závadnými palivy, např. odpadky. Novela zákona bude v případě podpisu Prezidentem ČR platná od 1.1.2017.

Nejhůře jsou emisemi postiženy oblasti nejbližší hlavním zdrojům znečištění. V Ústeckém kraji se tyto zdroje soustředí především v okresech Chomutov, Most, Teplice a Louny, kde se nacházejí největší zpracovatelé vytěženého uhlí – především tepelné elektrárny, ale i chemické a hutní podniky. Okresem s nejnižší produkcí znečištění ovzduší je Děčín, který je z hlediska měrných emisí (t/km<sup>2</sup>) jediným okresem srovnatelným s průměrem ČR. Druhé nejnižší hodnoty měrných emisí byly zaznamenány v okrese Litoměřice. Emise z automobilové dopravy vedou ke zhoršené kvalitě ovzduší ve všech velkých městech kraje (obzvláště v oblastech kongescí), a podél nejzatíženějších silničních tahů.

Tomu odpovídá i dlouhodobá imisní situace, kterou z hlediska koncentrací suspendovaných částic  $PM_{10}$  (poléťavého prachu o velikosti do 10  $\mu m$ ) vyobrazuje Mapa 9. Mapa vychází z modelu vytvořeného ČHMÚ, který vyčísľuje průměrné koncentrace škodlivin na celém území ČR rozděleném do sítě čtverců o velikosti 1\*1 km. Tento model využívá mj. vstupní data ze sítě stanic měřících znečištění ovzduší a představuje v současnosti nejpřesnější nástroj vyjadřování plošného znečištění ovzduší na území ČR. Částice  $PM_{10}$  v tomto případě představují indikátor vypovídající o širších souvislostech kvality ovzduší v konkrétním území, protože na prachové částice se zpravidla váží další škodliviny (např. těžké kovy) a rozložení koncentrací  $PM_{10}$  v území tak do značné míry koreluje s koncentracemi dalších sledovaných škodlivin, jako arsenu, olova, benzenu či benzo(a)pyrenu.

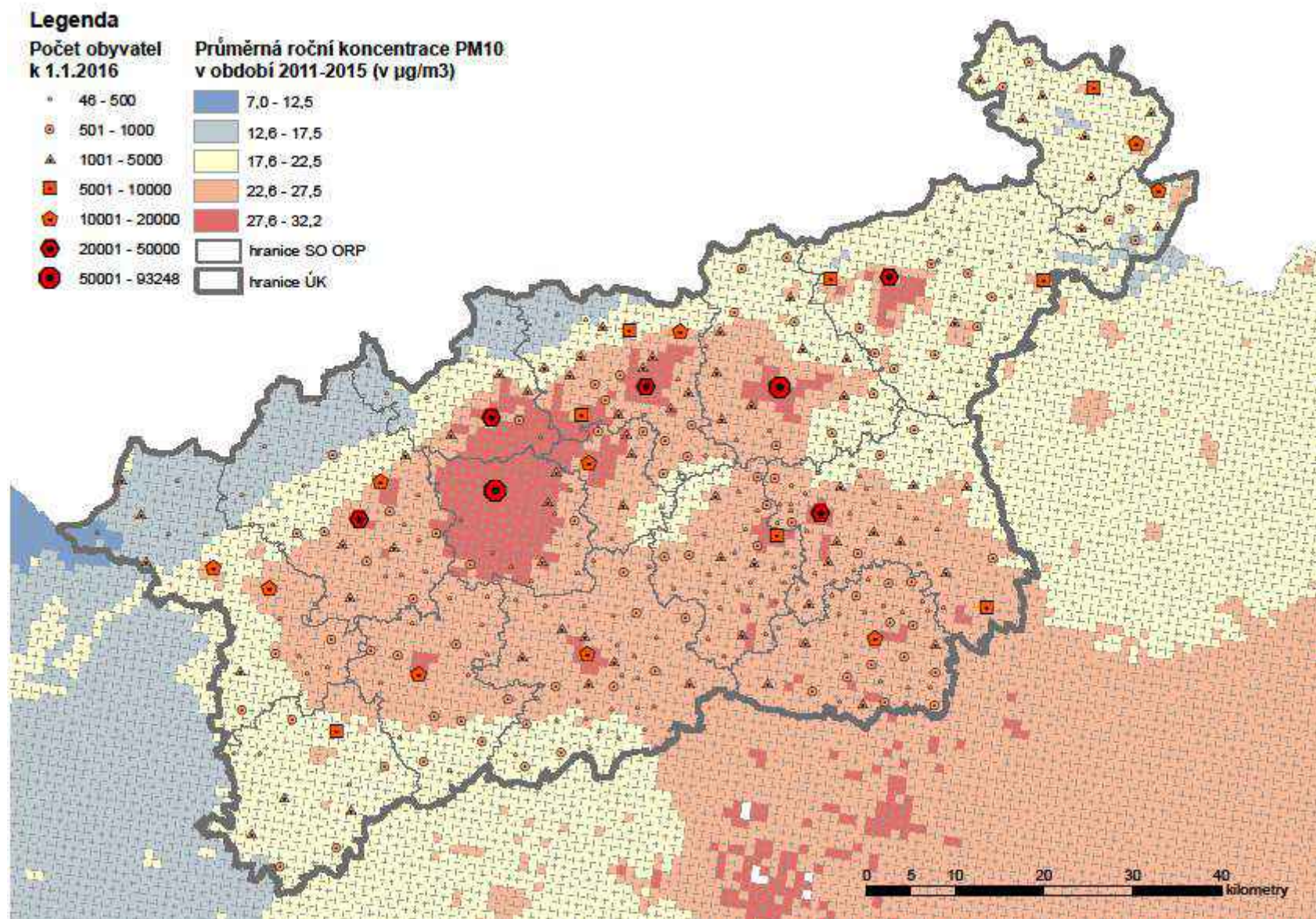
Částice  $PM_{10}$  a menší frakce poléťavého prachu ( $PM_{2,5}$ ) přitom vážně škodí lidskému zdraví, protože se na ně váží další škodliviny, které se spolu s poléťavým prachem dostávají do dýchacího ústrojí člověka<sup>55</sup>.

Na Mapa 9 je přitom jasně vidět, že v prakticky celé jádrové části území ÚK je dlouhodobě zhoršená kvalita ovzduší (a to nejen z hlediska koncentrací  $PM_{10}$ ). Z republikového hlediska je jedním z území s dlouhodobě nejhorší kvalitou ovzduší Mostecko a přilehlé partie Teplicka a do určité míry jsou to i všechna velká města Ústeckého kraje. Dlouhodobě horší situace už je pouze na Ostravsku. To souvisí jednak se soustředěním velkých stacionárních zdrojů znečištění ovzduší, ale i dalších významných zdrojů primární (těžba hnědého uhlí a dalších surovin) a sekundární (zejména doprava) prašnosti na dotčeném území, jednak s přírodními podmínkami. Území se zvýšenou koncentrací  $PM_{10}$  a dalších škodlivin totiž zpravidla představují níže položené části<sup>56</sup> ÚK, kde jsou navíc vzhledem k poloze v pánevní oblasti či údolích zhoršené rozptylové a povětrnostní podmínky a dochází zde k častějšímu výskytu inverzních a souvisejících smogových situací. Vyšší koncentrace škodlivin je patrná také v sousedním Středočeském kraji, především v Polabské nížině. Přesto jsou zde vyšší koncentrace škodlivin prokazatelně spojeny se zvýšenou koncentrací znečišťovatelů ovzduší. Zhoršenou kvalitu ovzduší je přitom možné zaznamenat také v lokalitách, kde se prakticky nenacházejí velké stacionární zdroje znečištění ovzduší (z velkých měst např. v Děčíně, z menších např. v Jílovém či Benešově nad Ploučnicí). To poukazuje na značný vliv malých stacionárních zdrojů znečištění ovzduší a zejména domácností, které vytápějí ekologicky nešetrným způsobem na kvalitu ovzduší, a to mj. tam, kde nejsou ani velcí znečišťovatelé ovzduší, ani intenzivní doprava. Další plošné zlepšování kvality ovzduší v Ústeckém kraji tak bude odvislé jak od omezování produkce škodlivin v průmyslu (zejména další ekologizací či útlumem velkých stacionárních zdrojů a útlumem těžby hnědého uhlí), tak od omezování ekologicky nešetrných způsobů vytápění v domácnostech.

<sup>55</sup> A jemnější frakce poléťavého prachu dokonce i do krevního oběhu.

<sup>56</sup> Kde je obecně vyšší koncentrace škodlivin v souvislosti s vyšší hustotou vzduchu.

Mapa 9: Průměrná roční koncentrace PM 10 na území Ústeckého kraje v období 2011-2015



Zdroj: ESRI ARCMAP 10.4, Podkladová data ČHMÚ (2016b), vlastní zpracování.



## Hluk

Nejvýznamnějším zdrojem hluku je silniční doprava. Nejvyšší počet obyvatel kraje dotčených nadlimitním hlukem v nočních hodinách (60 a více dB) z dopravy na nejvíce frekventovaných silnicích žije v Děčíně (3 887 obyvatel), Teplicích (3 579 obyvatel) a Ústí nad Labem (2 401 obyvatel). Z hlediska celodenních limitů (70 a více dB) je nadlimitním hlukem dotčeno 1 902 obyvatel Děčína, 1 972 obyvatel Teplic a 1 368 obyvatel v Ústí nad Labem (ÚAP ÚK 2011, s. 34).

Při případné realizaci plánovaných silničních staveb (viz kapitola Doprava) je možné očekávat razantní pokles počtu nadlimitním hlukem dotčených obyvatel v Děčíně i Teplicích, a částečný pokles v Ústí nad Labem.

Dopravní hluk je pro většinu obyvatel dominantní složkou rušivých hluků. Negativní působení hluku je zvýšeno koncentrací obyvatel na poměrně malých plochách. Zatížení obyvatel vysokou hladinou hluku je největší v zástavbě podél hlavních dopravních tahů silnic I. třídy (ÚAP ÚK 2011, s. 35). Právě na silnicích první třídy je nejvíce problematických úseků vedoucích přes hustě zastavěné oblasti sídel v kraji, přičemž intenzita provozu na těchto úsecích je poměrně vysoká. Pro snížení nadlimitního působení hluku na okolní obytné prostředí a zároveň zlepšení dopravních parametrů příslušných silničních tahů tak bude nezbytné postupné přebudování sítě silnic I. třídy tak aby došlo k minimalizaci vlivu dopravy na těchto tazích na hustě zastavěné oblasti sídel. U velké části problematických úseků jsou již připravovány projekty přeložek stávajících komunikací (viz kapitola Doprava).

Výrazným zdrojem hluku je v oblasti Mostecké pánve těžba hnědého uhlí (mj. hluk z pásových dopravníků).

## VODA

Kvalita vody v tocích na území Ústeckého kraje se pozvolna zvyšuje, k místnímu zhoršování kvality dochází pod výpusťmi čistíren odpadních vod velkých měst a průmyslových podniků. Se zdokonalováním technologie čištění je možné očekávat další zlepšování. Dlouhodobější bude pravidelné organické znečišťování odlehčováním jednotlivých kanalizací, jedná se však o relativně nejlépe odbouratelné znečištění přirozenou samočisticí schopností toků. Nejhorší je situace u řeky Bíliny, do níž jsou vypouštěny vody z čistíren chemických podniků pánevní oblasti a čerpané důlní vody (ÚAP ÚK 2011, s. 29). Řeka Bílina patří dlouhodobě mezi nejvíce znečištěné řeky v ČR, v letech 2014-15 byla na dolním toku klasifikována ve více ukazatelích<sup>57</sup> jakosti vod jako řeka s velmi silně znečištěnou vodou (tedy v nejhorší třídě jakosti, viz Povodí Ohře 2016). Mezi silně znečištěné řeky patřila také Bystřice, Chomutovka či Blšanka. Navzdory opakovanému překračování limitů pro různé znečišťující látky se koncentrace těchto látek ve vodě řeky Bíliny i jiných silně znečištěných tocích průběžně snižuje.

Zhoršenou jakost vod je však možné zaznamenat především u méně vodnatých toků v urbanizovaných a zemědělských oblastech, kde se škodliviny pocházející z průmyslu, nečištěných

---

<sup>57</sup> V mikrobiologických a biologických ukazatelích a ukazateli halogenovaných organických sloučenin AOX.

splaškových vod a zemědělství nenařadí tolik, jako na velkých tocích. Drobnější vodní toky bývají velmi často výrazně ovlivňovány chybějícím čištěním odpadních vod u menších obcí. Postupnou dostavbou kanalizační sítě a čistíren odpadních vod u obcí nad 200 obyvatel dojde ke zlepšování kvality i u těchto menších vodních toků.

Ústecký kraj bývá opakovaně zasažen povodňovými situacemi. Jedná se jak o povodně na řece Labi v důsledku intenzivních srážek v jeho povodí (mnohdy s ohnisky mimo samotné území Ústeckého kraje, jako např. v srpnu 2002 a červnu 2013), tak o spíše lokální povodně v důsledku intenzivních přívalových srážek na malém povodí. Druhý případ nastal v roce 2010 v povodí řeky Kamenice (červen 2010) a v povodí Ploučnice, Kamenice, Mandavy a jiných toků (srpen 2010).

Výši povodňových škod ovlivnila nedůsledná protipovodňová ochrana (absence protipovodňových opatření schopných odolat často i relativně menším kulminačním průtokům, než jaké zasáhly příslušná povodí při výše zmíněných povodních) i vysoká koncentrace staveb a obydlí v oblastech rozlivu vodních toků, vznikajících zde od počátků industriální revoluce (kdy byly právě vodní toky osami rozvoje průmyslu a sídel). Za těchto podmínek je vysoká četnost extrémních srážkových úhrnů (považovaných některými klimatology za projev tzv. malého pluvialu<sup>58</sup>) varováním před hrozbou budoucích škod, které nebudou výrazně nižší už jen proto, že drtivá většina povodněmi postižených majitelů nemovitostí z finančních důvodů nemovitosti v ohrožených územích raději opraví, než aby se přemístili mimo záplavová území<sup>59</sup>.

Pro minimalizaci povodňových škod (mj. zamezení výstavby v lokalitách ohrožených záplavami) a realizaci protipovodňových opatření jsou stanovována záplavová území. Ta již byla stanovena (nebo probíhá proces jejich stanovování) u všech vodohospodářsky významných toků na území Ústeckého kraje ve správě podniků Povodí Ohře a Povodí Labe. Rozsáhlejší záplavová území se nacházejí především u Labe<sup>60</sup> a Ohře na Litoměřicku, u ostatních toků se jedná spíše o plochy dílčího významu (ÚAP ÚK 2011. s. 30).

Přirozená retenční schopnost krajiny je na řadě míst antropogenní činností narušována, dokonce až znemožněna. Stavební úpravy koryt a zásahy do niv řek (zejména stavba) mají v případě povodní velmi negativní důsledky. Řada měst a obcí přistoupila k různým protipovodňovým ochranám v menších či větších měřících, zatím však nejsou dostatečně uplatňována „měkká“ protipovodňová opatření zaměřená na zvyšování retenční schopnosti krajiny.

V posledních letech byla intenzivně realizována opatření k zajištění protipovodňové ochrany, a to především na Lovosicku, Litoměřicku, Roudnicku, v Ústí nad Labem, Děčíně, či ve Štětí (viz IS ÚCHA 2016). Je však otázkou, do jaké míry realizace protipovodňových opatření na Litoměřicku,

<sup>58</sup> Malým pluvialem je v klimatologii nazýváno klimatické období trvající zpravidla několik desítek let, v jehož průběhu je výrazně vystupňovaná srážková činnost způsobující zvýšenou četnost velkých vod (Vašků 1997).

<sup>59</sup> Mj. protože v inkriminovaných oblastech mají nemovitosti extrémně nízkou hodnotu a často jsou reálně neprodejné, oprava nemovitosti poškozené velkou vodou je také zpravidla lacinější, než koupě či stavba nové nemovitosti mimo záplavové území.

<sup>60</sup> Právě na Litoměřicku došlo při povodních v srpnu 2002 k největšímu rozlivu na území ČR, kdy povodňová vlna na Labi zaplavila téměř celou levobřežní oblast mezi Nučnicí, Lovosicemi a železniční tratí č. 090.

zejména budování protipovodňových hrází naopak přispěje ke zvýšení kulminačních průtoků v Ústí nad Labem a Děčíně<sup>61</sup>.

## PŮDY

Plošně rozsáhlé jsou v Ústeckém kraji zemědělsky výnosné černozemě (Dolní Poohří), a hnědé půdy, v horských pohraničních oblastech převládají podzoly.

Hlavní ohrožení půdy představuje úbytek ploch v důsledku záboru zemědělských pozemků pro antropogenní činnost a větrná a vodní eroze. Důsledkem větrné eroze je ztráta půdy, transport a sedimentace půdních částic a změny v obsahu chemických látek. Větrnou erozi je ohroženo zejména Žatecko, Lounsko, Roudnicko a Litoměřicko. Vodní erozi způsobuje činnost deště a povrchový odtok s následným odnosem půdních částic. Eroze vážně ohrožuje produkční a mimoprodukční funkce půdy a vyvolává škody na majetku (zanášení příkopů, vodních toků a nádrží, silnic apod.). Díky erozi dochází k ochuzení půdy o nejurodnější vrstvu půdy – ornici. Potencionální ohroženost katastrů je nejvyšší na Děčínsku a Ústecku (KÚÚK 2015b, s. 16).

V ÚK dochází také k degradaci zemědělských půd v důsledku rozšiřování zastavěných ploch měst a sídel do okolní krajiny (hlavně pak výstavbou areálů pro výrobu a skladování a rezidenční zástavbou) a zábor zemědělské půdy při rozšiřování území těžby (hlavně pak štěrkopísků). S plošným zábohem souvisí i umísťování deponií materiálů. Neudržováním zemědělských ploch dochází k zarůstání hlavně ploch trvalého travního porostu a postupné změně na zemědělsky neobhospodařovatelné plochy s vysokou zelení (především oblast Chomutovska, Teplicka a Ústecka). Ohrožení kvality půdy představuje znečištění půdy, úbytek organické hmoty, utužování půdy těžkou zemědělskou technikou, nevhodné zemědělské hospodaření či nevhodná a nefunkční protierozní opatření. Na rozsáhlých zemědělských celcích orné půdy je nedostatek liniové zeleně. Všechny tyto negativní jevy mají vliv na vodní režim v krajině a zasakovací schopnost srážkové či tavné vody, což může vést k maximalizaci odtoku a zvýšení rizik a škod povodní i změnám poměrů v území (hlavně právě při povodních) a vyššímu ohrožení půdy vodní a větrnou erozí (KÚÚK 2011).

Důležitým, i když ne zcela účinným nástrojem při ochraně ZPF jsou platby za zábor zemědělské půdy, stávající praxe však ukazuje, že tyto platby investory (obzvláště v lukrativních lokalitách v zázemí velkých, ekonomicky prosperujících měst) od záboru půdy zpravidla neodradí. Prostřednictvím dotací jsou podporovány aktivity na zakládání větrolamů a další doprovodné zeleně za účelem ochrany půdy proti vodní a větrné erozi (KÚÚK 2011)<sup>62</sup>.

Díky dokončení rekultivací území devastovaných těžbou hnědého uhlí dochází průběžně (a v budoucnosti bude docházet) k navrácení ploch dřívějšího záboru pro zemědělské a lesní hospodaření (a to především na Chomutovsku, Mostecku a Ústecku).

<sup>61</sup> Nové protipovodňové hráže na Litoměřicku v budoucnu omezí masivní rozlivy, jaké zde nastaly při záplavách v letech 2002 a 2013. Tím se sníží retenční kapacita krajiny na této části toku a pravděpodobně zvýší kulminační průtoky níže na toku.

<sup>62</sup> Větrná eroze se týká zvláště rovinatých oblastí s relativně nízkými srážkovými úhrny – Žatecko, Roudnicko, Litoměřicko.



## 8.2 PŘÍRODA A KRAJINA

Krajina Ústeckého kraje je velmi rozmanitá. Z geomorfologického hlediska spadá území Ústeckého kraje především do dvou velkých, velmi odlišných subprovincií – Krušnohorské soustavy a České tabule. Krušné hory dosahují na samé západní hranici kraje nejvyššího bodu v kraji (hranice s Karlovarským krajem vede těsně pod vrcholem hory Klínovec - 1244 m n. m.), z východu na ně navazuje Děčínská pahorkatina, která se rozkládá na obou březích Labe. Krušné hory odděluje od druhého nejvýraznějšího pohoří v kraji – Českého středohoří rozsáhlá Mostecká pánev vyplněná terciárními a kvartérními sedimenty. Neovulkanický reliéf Českého středohoří s charakteristickými kuželovitými a kupovitými vrchy rozděluje na dvě části údolí řeky Labe, které má místy (Porta Bohemica) antecedentní ráz. Na reliéf Krušnohorské soustavy z J a JV navazuje Česká tabule zabírající Polabí a dolní Poohří, do JZ částí kraje zasahuje subprovincie Poberounská soustava s celky Džbán a Rakovnická pahorkatina. Na S a SV zasahuje na území kraje subprovincie Krkonošsko-jesenická soustava tvořená zde Šluknovskou pahorkatinou a Lužickými horami. Na J a JZ území kraje zasahuje do celku Plzeňské pahorkatiny.

Geologicky „mladý“ neovulkanický reliéf Českého středohoří se vyznačuje existencí četných svahových nestabilit, které místy ohrožují sídla i infrastrukturu, a to především sesuvy půdy. Totéž platí pro Děčínské stěny, kde dochází místy k řícení pískovcových skalních bloků či balvanů. Na poddolovaném území Mostecké pánve i Krušných hor hrozí závaly či sesuvy na důlních výsypkách.

Velký je rozdíl mezi relativně chladným podnebím Krušných hor, jejichž vrcholové partie mají poměrně vysoké srážkové úhrny, a teplými a suchými oblastmi jižně od Českého středohoří (na Žatecku jsou nejnižší průměrné srážkové úhrny v ČR). Právě suché (ale s relativně rovnoměrným rozložením srážek v průběhu roku) a teplé podnebí dolního Poohří a Polabí vytváří velmi dobré podmínky pro zemědělskou výrobu, na pastvinách a jižním úpatí vrchů Českého středohoří nalezneme vzácnou teplomilnou květenu.

Nejvýznamnějšími řekami jsou Labe (do jehož povodí spadá s výjimkou Šluknovska celé území kraje) a Ohře (levostranný přítok Labe), mezi relativně větší přítoky Labe patří Bílina, Ploučnice a Kamenice, Šluknovský výběžek odvodňuje do povodí Odry řeka Mandava.

Na území Ústeckého kraje se nachází, resp. zasahuje do něj 5 velkoplošných zvláště chráněných území – NP České Švýcarsko, CHKO Labské pískovce, CHKO České středohoří, okrajově CHKO Lužické hory a CHKO Kokořínsko – Máchův kraj. Celková výměra velkoplošných chráněných území činí 140 871 ha, což představuje 25,4 % území kraje.

Národní park České Švýcarsko navazuje na německý NP Saské Švýcarsko a předmětem jeho ochrany je geomorfologicky nejpestřejší část České křídové pánve se skalními městy, bloky, věžemi a pilíři protkanými hlubokými roklemi a soutěskami. Unikátem je zde především skalní útvar Pravčické brány, cenná je flóra vyskytující se na dnech depresí, kde má své biotopy řada podhorských a horských druhů. NP je situován uprostřed původní CHKO Labské pískovce, která zaujímá téměř celou severní část okresu Děčín s výjimkou Šluknovského výběžku (do kterého zasahuje jen zčásti) a který v dnešní podobě plní funkci ochranného pásma národního parku.

Na CHKO Labské pískovce na jihu přímo navazuje CHKO České středohoří, které je s rozlohou 1063 km<sup>2</sup> největším velkoplošným chráněným územím v Ústeckém kraji (a druhou největší CHKO v ČR) a

zasahuje do 6 okresů Ústeckého kraje (Most, Teplice, Louny, Ústí nad Labem, Litoměřice a Děčín). Kromě neovulkanického reliéfu s množstvím charismatických útvarů je území specifické pestrrou faunou a florou, v níž se střídají typická stepní a lesostepní společenstva nižších nadmořských výšek a jižních expozic se severskými a alpskými druhy, které jsou reliktem dob ledových.

Spolu s CHKO Labské pískovce, NP České Švýcarsko a na východně navazující CHKO Lužické hory tvoří CHKO České středohoří rozsáhlou spojitou oblast velkoplošně chráněných území vyplňujících přibližně polovinu z východní části Ústeckého kraje. CHKO Lužické hory zasahuje do východních partií okresu Děčín, kde tvoří na krajské poměry rozsáhlé souvislé zalesněné území s pestrým reliéfem a hojným zastoupením cenné lidové architektury.

CHKO Kokořínsko – Máchův kraj známé především pestrým pískovcovým reliéfem zasahuje na území kraje jen plošně nevýznamnou částí (východní okraje okresu Litoměřice).

V Ústeckém kraji bylo k 31.12.2015 vyhlášeno celkem 173 maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ) o celkové výměře cca 8 861 ha (VDB ČSÚ 2016). Z toho 12 MZCHÚ má statut národní přírodní rezervace (výměra 1 668 ha), 13 národní přírodní památka (110 ha), 56 přírodní rezervace (3 734 ha) a 92 přírodní památka (3 329 ha). Největší počet MZCHÚ byl vyhlášen v okrese Děčín (40).

Na území Ústeckého kraje je vyhlášeno celkem 109 evropsky významných lokalit, skutečný počet lokalit je však vyšší vzhledem k tomu, že legislativně vyhlášené lokality se mnohdy skládají z více vzájemně nespojitých částí.

Na území Ústeckého kraje je vyhlášeno 5 ptačích oblastí, z toho 3 (Východní Krušné hory, Labské pískovce, Nádrž vodního díla Nechanice) se zde nacházejí v celém rozsahu, 2 sem zasahují z území Karlovarského kraje (Novodomské rašeliniště – Kovářská, Doupovské hory).

Za účelem ochrany krajinného rázu je na území kraje vyhlášeno 7 přírodních parků – Doupovská pahorkatina, Údolí Pruněřovského potoka, Bezručovo údolí (vše okres Chomutov), Východní Krušné hory (okresy Teplice a Ústí nad Labem), Džbán (zčásti okr. Louny), Dolní Poohří (okr. Litoměřice) a Loučeňská hornatina (okr. Most a Teplice).

Na území Ústeckého kraje jsou mimořádně rozsáhlá území devastovaná antropogenní činností, především pak povrchovou těžbou hnědého uhlí v oblasti Mostecké pánve (v menším rozsahu pak těžbou dalších surovin, především kaolinu, šterkopísku a stavebního kamene). Povrchovou těžbou hnědého uhlí došlo k rozsáhlé přeměně původní krajiny a krajinného rázu, likvidaci původní sídelní struktury a řady přírodně a archeologicky cenných lokalit (např. Komořanského jezera). Pozůstatkem těžby zde bude celkem 6 rozsáhlých zbytkových jam a mnoho rozsáhlých výsypek. Se zvyšující se intenzitou těžby docházelo v minulosti i ke zvyšování intenzity rekultivace devastovaných území, za minulého režimu byla v rámci politiky striktní ochrany ZPF prováděna především zemědělská rekultivace, v posledních desetiletích dochází k nárůstu podílu lesnických rekultivací (mj. v souvislosti s mimoprodukční – hygienickou a rekreační funkcí lesa v devastované, ale hustě obydlené oblasti ÚCHA). V rámci politiky útlumu těžby hnědého uhlí a souvisejících negativních vlivů na životní prostředí došlo na počátku 90. let k zavedení územních ekologických limitů těžby<sup>63</sup> a rozhodnutí o ukončení těžby na některých ne zcela vyuhlených ložiscích (Chabařovice, Most), která od té doby

<sup>63</sup> Toto rozhodnutí však bylo v r. 2015 pozměněno s tím, že došlo k prolomení původních limitů na dole Bílina.

prochází rekultivací. Zbytkové jámy mají po postupném ukončení těžby projít hydrickou rekultivací (zaplavení), výsledné vodní útvary mají s okolními plochami sloužit především rekreaci. Zatím bylo ukončeno napuštění velkolomů Chabařovice (jezero Milada) a Most (jezero Most).

Otázkou je potenciálně větší uplatnění přírodě blízkých způsobů rekultivace (především sukcesní rekultivace), které jsou však realizovatelné spíše na menších plochách.

### 8.3 VYUŽITÍ PLOCH V ÚZEMÍ

V Ústeckém kraji je z celorepublikového hlediska navzdory zemědělskému charakteru jižní části kraje (obzvláště Polabí a Poohří) lehce podprůměrný podíl orné půdy na celkové rozloze (33,9% oproti 37,7% pro celou ČR)<sup>64</sup>. To je zapříčiněno především záborem orné půdy pro těžbu hnědého uhlí v pánevních oblastech a poměrně velkou členitostí povrchu kraje a velkým sklonem svažitých partií místních pohoří (které tak nemohou být obhospodařovány těžkou technikou). Oproti tomu je zde tradičně velká rozloha sadů a chmelnic. Ovocné sady se nalézají především na jižně exponovaných svazích Českého Středohoří. Kraj je charakteristický mimořádně vysokým podílem chmelnic (především na Žatecku, Lounsku, Litoměřicku a Roudnicku), které prosperují vzhledem k místním klimatickým podmínkám, poptávce po místních kvalitních odrůdách a které jsou zdejší cenným historickým dědictvím. Zajímavý je také výskyt plošně nezanedbatelných vinic, které patří také ke specifickým (i když objemem produkce ne tak významným) místního zemědělství. Vinice se zde nalézají především na Žernosecku (Porta Bohemica), Litoměřicku a Mostecku<sup>65</sup> (podoblast Litoměřická) a na Roudnicku (podoblast Mělnická). Mírně nadprůměrný je podíl trvalých travních porostů v Ústeckém kraji (13,7% oproti 12,7% v ČR). To je mj. pozůstatkem dříve rozšířeného pastevectví, důsledkem odlesnění vrcholových partií Krušných hor, zemědělských rekultivací krajiny devastované těžbou hnědého uhlí a zatravňování nevyužívané orné půdy.

Mírně podprůměrný je podíl lesních ploch v kraji (30,5 % oproti 33,8 % v ČR jako celku). Relativně menší rozloha lesních ploch je důsledkem historicky rozvinutého zemědělství, které i vzhledem k příznivým klimatickým podmínkám zasahovalo i do místních pohoří (především pak Českého Středohoří). I když v některých částech pohoří v posledních desetiletích dochází k rapidnímu poklesu zemědělské výroby a zemědělského využití (rapidní útlum pastevectví, postupný zánik sadů), někdejší činnost se na krajinném pokryvu podepisuje určitou setrvačností. Při absenci údržby ploch nevyužívaných pastvin a sadů je možné očekávat budoucí nárůst lesních ploch v důsledku sukcese.

V kraji je relativně průměrný podíl vodních ploch, který zatím z velké části připadá na místní vodní nádrže (hlavně plošně rozsáhlou vodní nádrž Nechanice na Ohři, dále menší nádrže v Krušných horách – Přísečnice, Křimov, Kamenička, Jirkov a Fláje). Rostoucí je rozloha vodních ploch vzniklých hydrickou rekultivací či samovolným zatopením zbytkových jam po těžbě hnědého uhlí. Podle stávajících plánů rekultivace území devastovaných povrchovou těžbou hnědého uhlí má postupně dojít ke vzniku 6 mimořádně rozsáhlých umělých jezer<sup>66</sup>.

<sup>64</sup> Data pocházejí z bilance půdy k roku 2015 (viz VDB ČSÚ 2016).

<sup>65</sup> Kde je zajímavostí pěstování vinné révy jako rekultivační plodiny na Čepirožské výsypce u Mostu.

<sup>66</sup> V současné době je již ukončené napuštění jezera Milada vytvořeného ve zbytkové jámě někdejšího velkolomu Chabařovice u Ústí nad Labem, a jezera Most vytvořeného ve stejnojmenném velkolomu.

Relativně průměrný je podíl zastavěných ploch v kraji. Je možné předpokládat mírný nárůst rozlohy zastavěných ploch v budoucnosti (hlavně v souvislosti se suburbanizací a prostorovým růstem městské zástavby, případně i vznikem a rozvojem průmyslových zón), případně i přeměně dílčích zastavěných ploch na jiné druhy využití (zemědělské, lesní, aj. v souvislosti s likvidací některých brownfieldů).

Z republikového hlediska je velmi vysoký rozsah i poměr ostatních ploch, připadajících především na těžební plochy v oblasti Mostecké pánve, dále na nezastavěné plochy sídel a průmyslových areálů.

V Ústeckém kraji dochází od konce 2. světové války k vytrvalému poklesu rozlohy orné půdy (viz LULC Czechia 2012). Pokles v posledních dvou desetiletích je zapříčiněn mj. majetkoprávními poměry<sup>67</sup>, změnou vládní zemědělské politiky<sup>68</sup> či ztrátou vnější konkurenceschopnosti<sup>69</sup>. Naopak zde dochází k dlouhodobému nárůstu rozlohy lesních půd, a to především v důsledku redukce obhospodařování zemědělské půdy a její sukcesní přeměně na lesní plochy, částečně i v důsledku lesnické rekultivace ploch devastovaných těžbou hnědého uhlí. V souvislosti s rozšiřujícím se zábořem zemědělských a jiných ploch v důsledku postupu povrchové těžby hnědého uhlí zde docházelo dlouhodobě k nárůstu rozlohy ostatních ploch. V posledních dvou desetiletích se však i díky zpomalení těžby z důvodu zavedení územních ekologických limitů těžby hnědého uhlí a exploataci některých ložisek a velké rozlohy rekultivovaných ploch trend nárůstu rozlohy ostatních ploch zastavil, mezi lety 2000 a 2010 byl dokonce zaznamenán mírný pokles rozlohy ostatních ploch v kraji (PRÚK 2014-2020).

Z plošně méně rozsáhlých druhů využití půdy je v posledním desetiletí patrný výrazný úbytek rozlohy sadů (o cca 500 ha, neboli 8 %), mírný úbytek ploch chmelnic, naopak větší přírůstek trvalých travních porostů, přírůstek ploch zahrad a mírný přírůstek rozlohy vinic (viz PRÚK 2014-2020). Poměrně velký byl v posledním desetiletí přírůstek vodních ploch a to především v souvislosti s hydrickou rekultivací zmíněných velkolomů Chabařovice a Most, naopak mírný úbytek (cca o 1 km<sup>2</sup>) bylo možné zaznamenat u rozlohy zastavěných ploch a nádvoří (navzdory suburbanizaci a výstavbě průmyslových zón se patrně projevil vliv likvidace brownfieldu někdejšího vojenského letiště Žatec a některých důlních objektů).

**Tabulka 36: Vývoj bilance půdy v Ústeckém kraji v období let 1996-2015 (v ha)**

Rok	Celková výměra	Zemědělská půda	z toho:					Nezemědělská půda	z toho:	
			orná půda	chmelnice	vinice	zahrady	trvalé travní porosty		lesní pozemky	vodní plochy
1996	533 523	279 019	190 884	6 556	348	8 646	65 992	254 503	157 855	10 050
1997	533 522	279 184	189 570	6 546	348	8 659	67 509	254 338	158 051	10 048
1998	533 511	279 545	189 439	6 555	350	8 680	67 953	253 966	158 237	9 859

<sup>67</sup> Restituenti často nemají zájem o obhospodařování pozemků, skutečný stav zemědělské půdy (přeměněné kolektivizací) neodpovídá právnímu stavu (např. restituenti získali původní pole, které je jen částí rozsáhlé celiny vzniklé kolektivizací, bez možnosti přístupu).

<sup>68</sup> A zánikem subvencí, které dříve umožňovaly i ekonomicky ztrátové obhospodařování méně výnosných půd.

<sup>69</sup> Hlavně v důsledku liberalizace zahraničního obchodu, vstupu na jednotný trh EU kde ale nejsou vyvážené podmínky mezi subvenčními a regulačními režimy jednotlivých členských států a konkurence dovozu ze třetích zemí, jejichž producenti nejsou zatíženi regulacemi EU.

1999	533 514	278 974	188 772	6 536	351	8 669	68 096	254 540	158 376	9 879
2000	533 491	278 628	187 996	6 510	363	8 680	68 563	254 863	158 465	9 880
2001	533 425	278 356	187 525	6 536	373	8 684	68 770	255 069	158 790	9 874
2002	533 503	278 174	187 088	6 502	373	8 698	69 079	255 329	158 953	9 931
2003	533 494	278 014	186 800	6 466	373	8 724	69 303	255 480	158 958	9 931
2004	533 489	277 616	186 099	6 453	387	8 754	69 681	255 872	159 030	9 925
2005	533 457	277 432	185 533	6 430	389	8 778	70 083	256 025	159 069	9 954
2006	533 453	277 117	184 428	6 387	389	8 803	70 931	256 337	159 108	10 012
2007	533 451	276 779	183 898	6 359	390	8 830	71 186	256 671	159 719	10 270
2008	533 453	276 367	183 487	6 356	390	8 870	71 223	257 087	160 207	10 265
2009	533 452	276 138	183 046	6 363	391	8 903	71 428	257 314	160 670	10 313
2010	533 456	275 921	182 497	6 267	394	8 908	71 835	257 535	161 019	10 292
2011	533 448	275 682	181 941	6 188	395	8 912	72 233	257 767	161 782	10 321
2012	533 452	275 490	181 629	6 115	396	8 913	72 407	257 961	161 960	10 329
2013	533 456	275 319	181 295	6 118	400	8 920	72 581	258 138	162 313	10 363
2014	533 457	275 324	181 266	6 106	402	8 933	72 656	258 133	162 371	10 370
2015	533 471	275 317	180 842	6 063	389	8 936	73 178	258 154	162 688	10 380

Zdroj dat: VDB ČSÚ (2016)

Podle bilance půdy v jednotlivých okresech je evidentní dominantně zemědělský charakter krajiny v okresech Litoměřice a Louny, podíl zemědělské půdy v ostatních okresech je o desítky procent nižší. Ještě výraznější rozdíl mezi zmíněnými okresy a zbytkem kraje je v podílu orné půdy na celkové rozloze okresu (okr. Litoměřice i Louny 58 % resp. 59,1 % v r. 2005, další okres s největším podílem orné půdy – Chomutov jen cca 24,2 %). Nejnižší podíl orné půdy na celkové rozloze měl vzhledem k záboru ZPF těžebními plochami okres Most (cca 19,9 %). Naopak podíl rozlohy lesů byl v okresech Litoměřice a Louny výrazně podprůměrný (16,4 %, resp. 15,8 %), výrazně nadprůměrný byl v okrese Děčín (49,6 %).

**Tabulka 37: Bilance půdy v okresech Ústeckého kraje k 31.12.2015 (v ha)**

Okres	Celková výměra	Zemědělská půda	z toho:					Nezemědělská půda	z toho:	
			orná půda	chmelnice	vinice	zahrady	trvalé travní porosty		lesní pozemky	vodní plochy
<b>ÚK</b>	533 471	275 317	180 842	6 063	389	8 936	73 178	258 154	162 688	10 380
DC	90 873	36 360	9 728	-	-	2 369	23 943	54 514	45 116	1 031
CV	93 523	38 891	22 648	16	23	830	14 496	54 632	35 822	3 101
LT	103 236	73 416	59 889	1 395	257	1 999	7 265	29 820	16 927	1 877
LO	111 761	78 988	66 148	4 653	14	1 222	5 787	32 774	17 694	1 526
MO	46 710	13 362	9 282	-	94	572	3 053	33 347	16 094	984
TP	46 893	16 145	8 331	-	-	970	6 464	30 748	18 080	834
ÚL	40 474	18 156	4 817	-	0	975	12 170	22 318	12 956	1 027

Zdroj dat: VDB ČSÚ (2016)

## 8.4 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 8

- Vzhledem ke koncentraci velkých a zvláště velkých znečišťovatelů ovzduší je v Ústeckém kraji mimořádně vysoká produkce některých škodlivin, především SO<sub>2</sub> a NO<sub>x</sub>, velmi vysoká je také produkce tuhých znečišťujících látek a těkavých organických látek. Emise škodlivin u velkých stacionárních znečišťovatelů v souvislosti s technologickými opatřeními průběžně klesají, u malých stacionárních zdrojů emise z důvodu dosavadní absence efektivních legislativních nástrojů pro regulaci znečišťování ovzduší domácnostmi klesají jen mírně či stagnují.
- Jádrová část Ústeckého kraje patří mezi oblasti s dlouhodobě zhoršenou kvalitou ovzduší. To souvisí s vysokou koncentrací znečišťovatelů i charakterem reliéfu. Ke zlepšení kvality ovzduší bude zapotřebí další útlum či ekologizace velkých zdrojů znečištění (průmyslu a těžby) i ekologizace vytápění domácností, kterou může účinně stimulovat Zákon o ochraně ovzduší č. 201/2012 Sb.
- Kvalita vody ve vodních tocích v kraji se pozvolna zvyšuje, problematická je u výpustí odpadních vod z průmyslových podniků, velkých aglomerací a důlních vod (hlavně pak v řece Bílině) a na menších tocích v urbanizovaných územích a územích s intenzivní zemědělskou výrobou. Na menších tocích lze očekávat zvýšení kvality vody v souvislosti s odkanalizováním sídel a budováním ČOV v menších sídlech.
- Opatření protipovodňové ochrany jsou realizována pomalu, chybí větší uplatnění zadržovacího potenciálu krajiny prostřednictvím „měkkých“, krajinnotvorných opatření.
- Problematický je zábor zemědělské půdy především plochami sídel, stávající nástroje ochrany kvalitní zemědělské půdy před tlakem developmentu na její zastavění jsou neúčinné. Významnou hrozbu představuje také větrná a vodní eroze půdy.
- V Ústeckém kraji je velmi pestrá krajina a poměrně velkou rozlohu zde zauímají velkoplošně (ve východní polovině kraje) a maloplošně zvláště chráněná území. Velkou rozvojovou výzvou je rekultivace území devastovaných těžbou hnědého uhlí a větší využití turistického potenciálu zdejší krajiny.
- V rozložení typů krajiny Ústeckého kraje je patrný přechod od dominantně zemědělské krajiny na jihu kraje (okr. Litoměřice a Louny) po lesnatou krajinu na severu (především Děčínsko). Specifická je pánevní oblast s mimořádně rozsáhlými plochami krajiny devastované povrchovou těžbou hnědého uhlí.



## 9 SPECIFICKÉ PROBLÉMY ÚSTECKÉHO KRAJE

Vzhledem k již dříve zmíněným zásadním důsledkům strukturálních změn ekonomiky a nepříznivému historickému dědictví Ústeckého kraje v podobě mimořádného rozsahu ploch devastovaných těžbou hnědého uhlí i enormní koncentrace sociálně vyloučených obyvatel je potřeba tyto problémy představit blíže ve zvláštní kapitole. V této kapitole budou postupně představeny problémy a potřeby v oblasti rekultivace území devastovaných těžbou, brownfieldů, starých ekologických zátěží a sociálního vyloučení. Přitom jsou využívány zejména informace a data z existujících dokumentů a studií k popisovaným problematikám.

### 9.1 REKULTIVACE

Důsledkem povrchové těžby hnědého uhlí v Mostecké pánvi je mimořádný rozsah ploch devastovaných těžbou. Jedná se jednak o plochy výsypek vzniklých vrstvením materiálu z nadloží uhelných slojí, jednak o zbytkové jámy po samotné těžbě. V Mostecké pánvi je již dlouhá tradice realizace rekultivací těchto území. Za éry socialismu byla preferována především zemědělská rekultivace, tedy přeměna devastovaného území na zemědělskou půdu. V důsledku poklesu výměry obhospodařovaných ploch a změněné společenské poptávky dochází od r. 1989 k preferenci lesnických rekultivací, tedy zalesňování většiny rekultivovaných ploch s výjimkou zbytkových jam. Zbytkové jámy jsou rekultivovány formou hydrické rekultivace, tedy zaplavením. V nedávné minulosti došlo k ukončení napouštění dvou doposud největších rekultivačních jezer – jezera Milada u Ústí nad Labem a jezera Most. Zatímco u jezera Milada (někdejší lom Chabařovice) byly rekultivační práce již prakticky ukončeny, a území bylo zpřístupněno veřejnosti, na území někdejšího lomu Most zatím rekultivace pokračuje, a je zde zákaz vstupu veřejnosti.

V souvislosti se zachováním územních ekologických limitů těžby na dole ČSA (viz Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2015 č. 827) a jeho předpokládaným vyuhlením na počátku příštího desetiletí lze předpokládat, že bude v příštím desetiletí započata další velká hydrická rekultivace na území ÚK. Rekultivace ostatních lomů budou následovat v dalších desetiletích, kdy dojde k jejich plánovanému uzavření.

V rámci ostatních rekultivací vznikají plochy s dalším (např. rekreačním) funkčním využitím. Mezi nejznámější příklady rekreačních rekultivací patří např. rekreační a sportovní areály v okolí Mostu (Autodrom Most, Hypodrom Most, Aerodrom Most, lesopark na Čepirožské výsypce, golfový areál na Velebudické výsypce, atd.), který je doslova obehnan aktivními i bývalými velkolomy a výsypkami a kde bylo proto potřeba vybudovat rekreační zázemí města.

Zatím ve velmi omezené míře se realizují tzv. sukcesní rekultivace spočívající v ponechání území přirozenému přírodnímu vývoji (sukcesi). Při sukcesi dochází ke kolonizaci území organismy nejlépe disponovanými na stávající podmínky a postupně přeměně biotopu směřující ke klimaxovému stádiu, tedy stavu, kdy v území existují taková společenstva, která odpovídají místním stanovištním podmínkám. Sukcese vedla v minulosti k přeměně spíše menších, člověkem devastovaných a později neudržovaných lokalit. V posledních letech jsou však pokusně prováděny i tzv. řízené sukcese a je diskutován potenciál jejich praktického využití v podmínkách ČR.

Zatímco je v rámci stávající praxe zabezpečena kompletní rekultivace území devastovaných těžbou, nejsou dostatečně zajištěny následné aktivity, které spočívají v revitalizaci<sup>70</sup> a především pak resocializaci<sup>71</sup> rekultivovaných území. Na nově rekultivovaných územích zpravidla chybí infrastruktura umožňující jejich efektivní využití. To je příklad jezera Milada, které sice bylo r. 2015 zpřístupněno veřejnosti, ale kde prakticky chybí jakákoli návštěvnická infrastruktura a zatím nejsou alokovány prostředky pro její realizaci.

## 9.2 BROWNFIELDY

Důsledkem strukturálních změn ekonomiky a masivního útlumu regionálního průmyslu, a souvisejícího úpadku některých částí měst i jedním z typických znaků „sterého průmyslového regionu“ je extrémně vysoká koncentrace brownfieldů v Ústeckém kraji. Na území celého Ústeckého kraje bylo v rámci posledního plošného mapování brownfieldů identifikováno cca 250 lokalit brownfields plošně větších než 2 ha nebo s podlahovou plochou přes 500 m<sup>2</sup>. Celková plocha těchto brownfields dosahuje 1150 ha, počet objektů je 1651 (DHV CR 2006) Hrubý odhad investičních nákladů na revitalizaci těchto lokalit činí 14 mld. Kč (DHV CR 2006). Další brownfields vznikají v důsledku útlumu aktivit či jejich přesunu jinam. Ekologické zátěže (zejména vody, půdy) lze předpokládat u nejméně poloviny (spíše však 2/3) z nich. Brownfieldy jsou často lokalizovány v intravilánech sídel a způsobují ekologickou, urbanistickou a sociální degradaci území, představují bariéru rozvoje podnikání a občanské vybavenosti a koncentrují se v nich sociálně patologické jevy. Inventarizací brownfieldů se zabývalo několik projektů, shromážděné údaje jsou však neúplné, zastaralé a vzájemně nekompatibilní. Krajský úřad Ústeckého kraje mj. zprostředkovává nabídku objektů a areálů typu brownfield pro potenciální investory prostřednictvím webového portálu Invest UK<sup>72</sup>.

Specifikem Ústeckého kraje přitom není jen existence mimořádně početných a rozsáhlých průmyslových, dopravních či vojenských brownfieldů, ale i rezidenčních brownfieldů, které vznikají především v sociálně vyloučených lokalitách v důsledku odchodu původních obyvatel a propadu poptávky po nemovitostech v lokalitě, devastace nemovitostí tzv. sociálně nepřízpůsobivými obyvateli a zloději rozkrádajícími vybavení nemovitostí i nezájmu majitelů nemovitostí.

Brownfieldy přitom nepředstavují pouze urbanistické závady zatěžující své okolí, ale i nemalý potenciál pro budoucí rozvoj. Mnoho areálů zaniklých podniků slouží jako cenově dostupné plochy k pronájmu menšími či začínajícími podnikatelskými subjekty. Revitalizací brownfieldů může dojít k uvolnění ploch, které mohou sloužit pro výrobu, bydlení, občanskou vybavenost a další služby, ke krátkodobé rekreaci, apod. Brownfieldy představují alternativní plochy vůči rozvojovým (zejména průmyslovým) zónám vznikajícím tzv. na zelené louce, z různých důvodů jsou ovšem v praxi upřednostňovány právě zóny vznikající na zelené louce, a to mnohdy i na nejcennějších zemědělských půdách.

<sup>70</sup> Realizaci krajinotvorných opatření, která kompenzují umělé zásahy do krajiny v rámci rekultivace – např. formou revitalizace vodních toků v území.

<sup>71</sup> Vytváření podmínek pro využití rekultivovaného území širokou veřejností – např. prostřednictvím budování dopravní a návštěvnické infrastruktury.

<sup>72</sup> <http://invest-uk.cz/>.

Jendou z hlavních překážek pro revitalizaci brownfieldů jsou majetkoprávní poměry. Řada lokalit typu brownfield je vlastněna různými spekulanty, kteří chtějí příslušné nemovitosti zhodnotit, ale přitom nemají kapitál k jejich regeneraci. Velmi rozšířená je praxe zastavování nemovitostí u bank na základě úvěrů, které nejsou vlastníky spláceny (a to především u rezidenčních brownfieldů). Mnoho výrobních areálů bylo v důsledku zániku původního provozu či konkurzů krachujících provozovatelů rozdrobeno mezi větší množství drobných vlastníků, kteří nedokážou zrevitalizovat areál společnými silami. Zahraniční praxe přitom ukazuje, že jediným spolehlivým nástrojem pro majetkoprávní řešení brownfieldů a nastartování jejich revitalizace je jejich vykupování veřejnými subjekty<sup>73</sup>. I v Ústeckém kraji dochází k úspěšným revitalizacím zejména těch brownfieldů, které jsou ve veřejném vlastnictví (to se týká hlavně někdejších kasárenských komplexů – např. v Chomutově, Lounech či Podbořanech).

Další překážkou revitalizace brownfieldů je existence starých ekologických zátěží (především na průmyslových brownfieldech), které musí vlastník brownfieldu sanovat. Protože vznikla většina ekologických zátěží v dobách, kdy byly příslušné podniky v majetku státu, je sanace zátěží v mnoha případech závazkem státu. K sanacím těchto zátěží však dochází velmi pozvolna a přednost mají přitom zátěže s nejvyšším stupněm priority (viz kap. 9.3).

Přirozenou překážkou revitalizace brownfieldů je vysoká investiční náročnost revitalizace. V dobách, kdy města i stát nabízí investorům zasíťované plochy v průmyslových zónách za relativně výhodné ceny, se soukromým investorům příliš nevyplatí revitalizovat brownfielde, a přitom řešit zvýšené investiční náklady spojené např. s asanací původních objektů, sanací ekologických zátěží či obnovou dopravní a technické infrastruktury. Také napojení brownfieldů na dopravní a technickou infrastrukturu mnohdy neodpovídá stávajícím potřebám, protože většina areálů vznikala v době, kdy byly na infrastrukturu odlišné požadavky. Proto je dnes pro zvýšení investiční atraktivity mnohých brownfieldů zapotřebí veřejné intervence zaměřené např. na zkvalitnění napojení brownfieldu na silniční infrastrukturu či na zkapacitnění technické infrastruktury.

Mnohé brownfielde mají dnes vzhledem ke své poloze také omezené možnosti využití. To se týká např. bývalých průmyslových provozů, které postupně vrostly do intravilánů měst, a kde jsou dnes požadavky na minimalizaci negativních dopadů případných nových výroby na okolní prostředí. Potenciál alternativního využití přitom omezuje snížená atraktivita těchto lokalit pro rezidenční či komerční development, protože průmyslové brownfielde (i fungující provozy) zpravidla snižují sociální status celé čtvrti a bez nákladných investic není snadné nastartovat poptávku po bydlení či podnikání v lokalitě. Naopak v některých případech se mohou samotné objekty brownfieldů vzhledem k architektonickým či technickým hodnotám stát místními atraktivitami s potenciálem pro konverzi či využití v rámci cestovního ruchu, vzhledem k vysokým investičním nákladům je však bohužel většina cenných objektů či technologií likvidována<sup>74</sup>.

Velmi omezený potenciál revitalizace mají rezidenční brownfielde nacházející se v sociálně vyloučených lokalitách a zanedbaných částech měst. Vzhledem k omezenému ekonomickému a

<sup>73</sup> Např. v americkém Clevelandu byla pro tento účel zřízena tzv. Pozemková banka, která vykupuje a revitalizuje brownfielde a tržby získané jejich následným odprodejem investorům využívá k dalším výkupům. Praxe vykupování brownfieldů se ale prosazuje i mezi některými českými městy, zejména v souvislosti s možností využití dotačních příležitostí pro jejich revitalizaci.

<sup>74</sup> V nedávné minulosti došlo např. k demolici unikátní secesní přádelny v Bystřanech u Teplic.

sociálními statusu těchto lokalit je zájem seriózních investorů o místní nemovitosti nízký a lokality prakticky nelze zrevitalizovat bez veřejných intervencí. V mnoha takových lokalitách je přitom aktuálním problémem potřeba demolice vybydlených objektů, které se často nacházejí ve špatném technickém stavu a v krajních případech představují hrozbu pro své okolí a o které se přitom jejich majitelé nestarají. Vláda ČR vytvořila dotační program pro takové případy, zatím však nejsou vytvořeny efektivní nástroje a veřejné intervence pro řešení problematiky chátrajících nemovitostí, jejichž majitelé nespolupracují s úřady.

Existence enormního množství a rozsahu brownfieldů a zanedbaných částí měst je jedním z největších rozvojových problémů Ústeckého kraje, který není možné efektivně řešit bez výrazné finanční pomoci státu či z ESIF, bez intenzivnějšího zapojení dotčených měst a obcí do řešení problematiky (např. prostřednictvím nástrojů územního plánování či skupování vytipovaných brownfieldů se záměrem jejich revitalizace) a bez systémových změn, které by umožnily podporu revitalizace brownfieldů na úkor výstavby na „zelené louce“ a zvýšení vymahatelnosti povinností majitelů, kteří nechávají opuštěné nemovitosti chátrat.

### 9.3 STARÉ EKOLOGICKÉ ZÁTĚŽE

Vzhledem k dlouhodobé orientaci regionu na těžký průmysl spojené s jednostrannou exploatací místních zdrojů bez ohledu na důsledky na životní prostředí se na území ÚK dochovalo velké množství mnohdy rozsáhlých a vysoce rizikových starých ekologických zátěží. Ty jsou obecně vázané na stávající i bývalé výrobní a provozní areály a obecně na brownfieldy, nejzávažnější staré ekologické zátěže jsou však v areálech, kde docházelo k výrobě či manipulaci s velkým množstvím toxických látek (včetně tvorby toxických látek jako odpadního produktu). Depozice toxických látek v kritickém množství v půdách, vodních útvech (např. odkalištích) či na haldách je trvalým rizikovým faktorem pro okolní prostředí, kdy může docházet k uvolňování toxických látek do útvarů podzemní a povrchové vody, ovzduší, půdy a jejich následnému přenosu a v krajních případech i k přímému ohrožení lidského zdraví.

Podle databáze SEKM (Sytému evidence kontaminovaných míst) je k říjnu 2016 na území ÚK evidovány 5 lokalit priority A3<sup>75</sup>, 24 lokalit priority A2<sup>76</sup> a 9 lokalit priority A1<sup>77</sup>.

<sup>75</sup> Neakceptovatelné riziko pro lidské zdraví, nebo šíření kontaminace hrozící vznikem neakceptovatelného rizika, nápravné opatření je nezbytně nutné.

<sup>76</sup> Potvrzena nadlimitní kontaminace, nebo nemožnost využívání území v souladu s UPD, nebo šíření kontaminace z lokality, nápravné opatření je nutné.

<sup>77</sup> Kontaminace je potvrzena, avšak není rizikem pro lidské zdraví ani v rozporu s legislativou, avšak jde o obecný nesoulad se zájmy ochrany ŽP nebo jinými zájmy, nápravné opatření je žádoucí.

**Tabulka 38: Přehled lokalit starých ekologických zátěží s nejvyšší rizikovostí**

Název lokality	Obec, k.ú.	Původ kontaminace	Kontaminace a rizika
ČEPRO,a.s. středisko 04	Bechlín	průsaky ze skladu ropných produktů	k. půdy a podzemních vod, ohrožení zdraví prac. i obyvatel okolních obcí
Glaverbel Czech a.s.	Teplice, Řetenice	odpady a průsaky z historických provozů	k. půdy a podzemních vod, riziko kontaminace lázeňských vod
Glaverbel Czech a.s.	Dubí, Pozorka	skládky škváry a popele	k. půdy a podzemních vod, riziko kontaminace lázeňských vod
Glaverbel Czech a.s.	Bílina, Chudeřice u Bíliny	dehtové jímky	k. půdy a podzemních vod, riziko kontaminace termálních vod
Unipetrol a.s. Skládka K1-K4	Litvínov, Růžodol	plaviště popílků	kontaminace půdy a podzemních vod, riziko úniku do jezera Most
Hostomice	Hostomice nad Bílinou	dehet z výroby generátorového plynu	k. dnových sedimentů, uvolňování k. do vodního toku
Mencl Guss s.r.o.	Roudnice nad Labem	toxické odpady v areálu	k. půdy a podzemních vod, riziko kontaminace vod. zdrojů

Zdroj: SEKM (2016)

Tři z nejrizikovějších starých ekologických zátěží jsou evidovány v areálech koncernu AGC. Rizikovost zde spočívá zejména v hrozbě kontaminace lázeňských vod či vodních zdrojů. Řada závažných starých ekologických zátěží je evidována také v areálu chemického závodu Unipetrol, největší hrozbou je zde kontaminace jezera Most ze starých plavišť popílků, které se nacházejí v jeho blízkosti. V areálu bývalých Roudnických strojírén a sléváren se dochovalo množství toxických odpadů, mj. ve stavební suti a je zde kontaminována podzemní voda i půda s rizikem kontaminace vodních zdrojů v CHOPAV Severočeská křída. V areálu skladů ropných látek podniku Čepro v Bechlíně je kontaminovaná zemina i podzemní vody karcinogenními a dalšími látkami, které ohrožují jak pracovníky areálu, tak obyvatele okolních sídel.

Staré ekologické zátěže jsou průběžně odstraňovány, jejich sanace se ale v uplynulých letech zpomalily v souvislosti s nejistou koncepcí vlád ČR i snahou o přednostní využití dotačních prostředků z fondů EU. Další eliminaci starých ekologických zátěží tak lze očekávat s novým programovacím obdobím fondů EU 2014-2020. Z fondů EU však budou (prostřednictvím Operačního programu Životní prostředí) financovány pouze sanace zátěží s prioritou A3 a A2, eventuálně A1. Další cca stovka lokalit identifikovaných v databázi SEKM tak bude muset být sanována z jiných (nejspíše státních) prostředků. Včasné odstranění nejrizikovějších zátěží může zabránit případným haváriím se závažnými dopady, ale také odblokovat kontaminované území pro další využití.

## 9.4 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Naprosto zásadním problémem Ústeckého kraje je problematika sociálního vyloučení, která je spojena především se zdejší početnou romskou komunitou. Navzdory absenci relevantních tvrdých dat, např. ze SLDB 2011 (viz kap. 3.2) je možné konstatovat, že v Ústeckém kraji žije nejpočetnější romská komunita v České republice. V Analýze sociálně vyloučených romských lokalit z roku 2006 se odhaduje, že v Ústeckém kraji žije přibližně 20 000 Romů (GAC 2006, cit. v KÚÚK 2012a). Skutečný počet romských obyvatel kraje je však patrně vyšší, protože Romové neobývají pouze sociálně



vyložené lokality (dále SVL). Na druhou stranu je mezi sociálně vyloučenými obyvateli možné zaznamenat i příslušníky majoritní populace. Kvůli dynamickému vývoji sociálně vyloučených lokalit a do určité míry chaotickému stěhování sociálně vyloučených Romů mezi různými lokalitami lze konstatovat, že řadu sociálně vyloučených lokalit obývá také majoritní populace včetně starousedlíků, kteří mají v důsledku propadu cen nemovitostí v souvislosti se vznikem sociálně vyloučených lokalit omezenou mobilitu a nemohou se odstěhovat jinam. V rámci Analýzy sociálně vyloučených lokalit (GAC 2006, cit. v KÚÚK 2012a) bylo zmapováno cca 63 SVL ve 30 obcích kraje, přičemž počet jejich obyvatel (včetně příslušníků majoritní populace) byl odhadován na 21-22 tisíc osob. V rámci aktualizované Analýzy sociálně vyloučených lokalit z roku 2015 (GAC 2015) bylo zmapováno již 89 SVL ve 39 obcích ÚK. Podle této analýzy došlo v ÚK k absolutně nejvyššímu nárůstu sociálně vyloučených obyvatel v rámci krajů ČR a žije zde přibližně třetina všech sociálně vyloučených obyvatel ČR! Ústecký kraj v republikovém měřítku vyčnívá počtem romských obyvatel, sociálně vyloučených lokalit i existencí bezprecedentních ghett s mimořádnou mírou sociální a fyzické deprivace, představované nejen všeobecně známým mosteckým sídlištěm Chánov, či Litvínovským Janovem, ale třeba i čtvrtí Předlice v Ústí nad Labem, kde je míra fyzické deprivace lokality v měřítkách ČR bezprecedentní<sup>78</sup>.

**Tabulka 39: Počet obyvatel sociálně vyloučených lokalit v krajích ČR**

Kraj	Počet obyvatel SVL			Průměr za lokalitu		
	2006	2014	Index	2006	2014	Index
Hl. město Praha	9000 - 9500	5400 - 7400	0,79	1433	971	0,68
Jihočeský	1500 - 2000	2000 - 2600	1,05	131	58	0,44
Jihomoravský	5000 - 5500	8000 - 9500	0,31	491	61	0,12
Karlovarský	3500 - 4000	6000 - 8000	2,21	183	120	0,65
Královéhradecký	2000 - 2500	2500 - 3000	1,29	84	75	0,89
Liberecký	2000 - 2500	3000 - 4000	1,74	81	77	0,95
Moravskoslezský	10 000 - 10 500	19 000 - 23 000	2,07	393	317	0,81
Olomoucký	4500 - 5000	3000 - 5000	0,91	159	63	0,39
Pardubický	1000 - 1500	1500 - 2000	1,36	93	79	0,85
Plzeňský	1500 - 2000	2000 - 3000	1,32	112	60	0,53
Středočeský	3000 - 3500	4000 - 5500	2,10	83	98	1,18
Ústecký	21 000 - 22 000	36 000 - 38 500	2,0	333	471	1,41
Vysočina	1500 - 2000	600 - 1000	0,75	145	92	0,63
Zlínský	500 - 1000	2000 - 2500	2,38	73	86	1,19
<b>CELKEM</b>	<b>60 000 - 80 000</b>	<b>95 000 - 115 000</b>	<b>1,56</b>	<b>271</b>	<b>188</b>	<b>0,77</b>

Zdroj: GAC 2015

Koncentrace romské komunity v kraji započala krátce po konci 2. světové války v souvislosti s poptávkou po nekvalifikované pracovní síle uplatnitelné v místním těžkém průmyslu a stavebnictví. Ústecký kraj se tak stal cílovou destinací migrace Romů pocházejících z velké části z romských osad na Slovensku. Vzhledem k silné sociální kohezi romské komunity následovaly pracovníky (muže) záhy jejich rodiny, pro něž však v kraji nebylo dostatečně kapacitní a adekvátní ubytování. Dá se říci, že neuspokojivá situace v bydlení romské komunity přetrvává od té doby. Koncentrace Romů v

<sup>78</sup> V lokalitě postupně dochází k demolici některých neobyvatelných a staticky narušených domů. Demolice zpravidla hradí město Ústí nad Labem, protože majitelé domů s úřady nekomunikují.



Ústeckém kraji pokračovala navzdory úsilí o její nezvyšování<sup>79</sup> prakticky po celou éru socialismu, řada problémů v soužití s majoritní populací a sociálně vyloučených lokalit je dědictvím socialistické éry.

Velká část problémů v soužití romské komunity s majoritní společností i v ekonomické a sociální situaci příslušníků romské komunity vznikla až v postsocialistické éře. Jednak došlo v důsledku ekonomické transformace k mimořádnému nárůstu nezaměstnanosti mezi příslušníky romské komunity, s negativními ekonomickými důsledky na její příslušníky i soužití s většinovou společností. Romská nezaměstnanost se stala příčinou a částečně i důsledkem některých předsudků o Romech. Postsocialistická transformace měla dále důsledky na bydlení Romů. Tím, že došlo k zániku státního systému přidělování bytů, restitucím a privatizaci bytového fondu a gentrifikaci lukrativních částí měst, se výrazně omezila mobilita Romů na trhu s bydlením, zhoršily podmínky bydlení poměrně velké části romské populace a vznikly četné nové sociálně vyloučené lokality (GAC 2006). Zásadním problémem se v mnoha případech stala rezignace veřejné sféry (obzvláště obcí) na zajištění kapacitního a dostupného sociálního bydlení. Romové se tak stali ve velké části případů závislími na soukromém trhu s bydlením, což vyvolalo řadu následných problémů (předlužení, vydírání osob a rodin s minimální mobilitou na trhu s bydlením majiteli bytů, nekontrolovaný vznik sociálně vyloučených lokalit, problémových ubytoven, apod.) a zásadní omezení možností veřejné sféry k ovlivnění lokalizace problémových osob a rodin (což vedlo v mnoha případech ke konfliktům s většinovou společností v důsledku ubytování problémových obyvatel v sousedství majoritní populace). Třetím zásadním problémem spojeným s mechanismem sociálního vyloučení Romů je dlouhodobě nízká vzdělanostní úroveň příslušníků romské komunity.

Stěhování romské komunity do Ústeckého kraje však pokračuje i v posledních dvou desetiletích, novým faktorem přitahujícím příslušníky romského etnika i dalších sociálně slabých obyvatel ze zbytku republiky jsou především mimořádně nízké ceny bydlení na většině území Ústeckého kraje. Na stěhování Romů se vydatně podílí i komerční sféra, především pak realitní kanceláře, které skupují nemovitosti s romskými obyvateli v lukrativních částech Česka a jejich nájemníky se ziskem stěhují do laciných a komerčně jinak neperspektivních bytů (případně ubytoven) v severních Čechách<sup>80</sup>. Na sestěhování Romů do konkrétních lokalit vydělávají i různí spekulanti a majitelé nemovitostí, kteří zneužívají neefektivního systému sociálních příspěvků a doplateků na bydlení, přičemž nájemné doplácené z těchto příspěvků výrazně nadhodnotí.

Proces prakticky nekontrolované migrace romské komunity do ÚK i v rámci kraje ještě více ztížil situaci v soužití Romů s majoritní populací a vedl k eskalaci konfliktů a šíření protiromských nálad, které vyvrcholily sérií protiromských demonstrací na různých místech kraje. Pokud nedojde k systémovému a dlouhodobému řešení situace romské komunity v rámci Česka i samotného Ústeckého kraje, dojde k prohloubení problémů sociálního vyloučení romské komunity, přibývání konfliktů s majoritní populací i šíření xenofobních nálad a aktivizaci extrémistických politických subjektů a jejich podpory.

<sup>79</sup> Např. jedním ze záměrů tzv. řízeného rozptylu obyvatelstva romských osad na Slovensku, realizovaného po r. 1959 bylo nezvyšování na poměry Česka již vysoké koncentrace Romů v Ústeckém kraji. Plán však ztroskotal vzhledem ke všeobecně chaotické mobilitě Romů a příbuzenským vazbám k příslušníkům menšiny již usazeným v Ústeckém kraji (viz. Pavelčíková 2004).

<sup>80</sup> Byty a nemovitosti původně obývané romskými nájemníky po jejich vystěhování na realitním trhu zpravidla podrazí, realitním kancelářím se tyto „operace“ vyplatí i při vyplacení tučného odstupného či darování bytů v cílových lokalitách vystěhovaným nájemníkům.

**Tabulka 40: Sociálně vyloučené lokality a jejich obyvatelé v SO ORP Ústeckého kraje**

	Počet obyvatel	Počet SVL	Počet obyvatel SVL	Podíl sociálně vylouč. osob na populaci
<b>ČR</b>	10553843	606	105000	0,99
<b>Ústecký kraj</b>	822 826	89	37250	4,53
Bílina	22 413	4	1900	8,48
Děčín	77 902	5	1000	1,28
Chomutov	81 572	10	6500	7,97
Kadaň	42 763	4	600	1,40
Litoměřice	59 188	5	600	1,01
Litvínov	37 724	3	6000	15,90
Louny	43 437	4	700	1,61
Lovosice	27 445	1	50	0,18
Most	75 647	9	5650	7,47
Podbořany	15 701	2	100	0,64
Roudnice nad Labem	32 529	3	100	0,31
Rumburk	33 161	14	1850	5,58
Teplice	106 321	9	4150	3,90
Ústí nad Labem	119 512	7	8100	6,78
Varnsdorf	20 250	4	950	4,69
Žatec	27 261	5	750	2,75

Zdroj dat: GAC 2015

Podle aktualizované Analýzy sociálně vyloučených lokalit z roku 2015 (GAC 2015) je nejvyšší počet SVL v SO ORP Rumburk, ovšem jedná se o spíše méně lidnaté lokality a obyvatelé SVL zde netvoří tak vysoký podíl na celkové populaci, jako v jiných SO ORP. Z hlediska podílu obyvatel SVL na celkové populaci je nejhorší situace v SO ORP Litvínov, kde se podle GAC (2016) nachází rozsáhlé a velmi lidnaté SVL. Absolutně nejvyšší počet obyvatel SVL je v SO ORP Ústí nad Labem, kde jsou také poměrně lidnaté SVL. Naopak nejlepší situace je podle GAC (2016) na Podbořansku, Roudnicku a Lovosicku, kde se nachází jen málo SVL s poměrně nízkým počtem obyvatel. V zásadě lze tedy konstatovat, že v SO ORP na území ÚCHA se nacházejí zpravidla větší a lidnatější sociálně vyloučené lokality, než ve zbytku ÚK.

Na podporu integrace romského etnika je různými aktéry a na různých úrovních realizována řada opatření, v mnoha lokalitách v ÚK v tomto směru působila či působí vládní Agentura pro sociální začleňování (APSZ). Navzdory dílčím úspěchům při práci APSZ ve vybraných lokalitách, při realizaci projektů podpořených z ESIF, či při zapojení některých místních aktérů do řešení dílčích problémů souvisejících se sociálním vyloučením lze konstatovat, že dosavadní intervence byly z hlediska Ústeckého kraje jako celku neúčinné a že veřejné intervence v problematice sociálního začleňování dlouhodobě selhávají.

Sociální vyloučení však není výlučnou doménou romské populace. I v souvislosti s dlouhodobě zhoršenou situací na trhu práce a obecně zhoršenou vzdělanostní úrovní je v regionu velké množství sociálně slabých příslušníků majoritní populace. Mnoho nepříznivých jevů postihuje jak romské etnikum, tak příslušníky majoritní populace. Zhoršená socioekonomická situace v regionu se projevuje mj. vysokým zadlužením obyvatel, které sužuje jak Romy, tak příslušníky majoritní

populace<sup>81</sup>. Nepříznivá sociální situace se projevuje zvýšeným výskytem sociálně patologických jevů. V regionu je registrován stoupající počet osob užívajících návykové látky a růst drogové kriminality, velké rozšíření gamblerské a související kriminality<sup>82</sup>. V důsledku sociální situace je v regionu velký počet osob bez domova a osob ohrožených bezdomovectvím. Fyzické prostředí regionu je zatíženo existencí rozsáhlých upadajících monofunkčních urbanistických celků vzniklých především v socialistickém období (sídliště, průmyslové areály) podporujících výskyt kriminality a sociálně patologických jevů<sup>83</sup>.

Sociálním vyloučením jsou v regionu ohroženi jak dlouhodobě nezaměstnaní příslušníci majoritní populace, kteří byli postiženi strukturálními změnami ekonomiky a nebyli schopni se adaptovat na měnící se požadavky trhu práce, tak především senioři a rodiče samoživitelé. Zatímco v minulosti nedocházelo k tak zjevnému prostorovému soustředění sociálně slabých příslušníků majoritní populace, jako v případě romské populace, v důsledku probíhající sociálně-prostorové diferenciaci spojené se selektivní migrací může docházet ke vzniku lokalit obývaných převážně sociálně slabými obyvateli (bez ohledu na etnikum). Právě sociálně slabí příslušníci majoritní populace jsou skupinou obyvatel, která je nejvíce postižena konfliktním soužitím se sociálně vyloučeným romským obyvatelstvem, a to mj. z důvodu omezené sociální a prostorové mobility. Problematické soužití se však týká i obyvatel s vyšším sociálním statusem, kteří obývají vlastní nemovitosti v sousedství SVL, jež však i kvůli sníženým tržním cenám (v důsledku sousedství se SVL) nemohou opustit. Právě obyvatelé ze sousedství SVL z řad příslušníků majoritní populace by měli tvořit významnou cílovou skupinu intervencí zaměřených na sociální začleňování, protože i na jejich přístupu a kvalitě života závisí případný úspěch sociálního začleňování.

Velkým tématem v programovém období 2014-2020 bude mj. řešení problematiky sociálního bydlení, a to jak ve formě dlouho očekávaného zákona o sociálním bydlení, tak prostřednictvím dotací z ESIF. V Ústeckém kraji spočívá potřeba sociálního bydlení v podpoře začleňování sociálně vyloučených osob do běžného trhu s nájemním bydlením prostřednictvím tzv. sociálně dostupného bydlení a stabilizaci sociální situace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Obě cílové skupiny jsou v Ústeckém kraji vzhledem k výše zmíněným skutečnostem enormně početné a potřeba sociálního bydlení jakožto alternativy stávajícího selhávajícího systému sociálních příspěvků a doplatků na bydlení je zde vysoká.

## 9.5 KLÍČOVÉ ZÁVĚRY KAPITOLY 9

- V území Mostecké pánve je z důvodu devastace krajiny povrchovou těžbou hnědého uhlí nezbytná realizace rekultivací a navazujících opatření. V minulých letech bylo dokončeno napouštění jezer Milada a Most ve zbytkových jamách hnědouhelných velkolomů, zatím však scházejí prostředky na vybudování návštěvnické infrastruktury a realizaci dalších opatření

<sup>81</sup> Vysoká zadluženost představuje zásadní problém zejména u sociálně slabých obyvatel regionu i sociálně vyloučených obyvatel a je jednou ze zásadních překážek pro jejich integraci do majoritní populace, viz GAC (2015)

<sup>82</sup> Viz Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti (2014)

<sup>83</sup> Na tuto skutečnost mj. poukazovali experti zpovídání v rámci Analýzy názorů vybraných aktérů pořizované v rámci procesu přípravy PRÚK (2012). Podrobnější informace o zanedbaných částech měst v území poskytuje např. Analýza potřeb revitalizace území Ústeckého kraje (Ústecký kraj 2011).

(nejen) v těchto územích. Otázkou je potenciál většího uplatnění přírodě blízkých sukcesních rekultivací na úkor v současné době převažujících lesnických a zemědělských rekultivací.

- V Ústeckém kraji je mimořádný počet i rozsah brownfieldů a zanedbaných částí měst což představuje jeden z největších rozvojových problémů kraje. Jedná se zejména o průmyslové a rezidenční brownfieldy, které jsou jednak důsledkem strukturálních změn ekonomiky, jednak sociálního vyloučení a ghettoizace částí měst a sídel. Bohužel se dlouhodobě nedaří efektivně revitalizovat brownfieldy i zanedbané části měst. Pro účinnější postup revitalizace brownfieldů by bylo vhodné řešení majetkoprávních poměrů, větší zapojení dotčených měst a obcí do řešení problematiky brownfieldů, vydatnější finanční podpora státu a ESIF a systémové změny v legislativě včetně její implementace.
- V Ústeckém kraji se také nachází velké množství lokalit se starými ekologickými zátěžemi. Nejproblematictější lokality přitom přímo ohrožují vodní zdroje (včetně lázeňských) či veřejné zdraví. Sanace ekologických zátěží probíhá v poslední dekádě poměrně pomalu a pro její urychlení by bylo vedle očekávané dotační podpory z ESIF zapotřebí také patřičné zapojení prostředků ze státního rozpočtu.
- V Ústeckém kraji žije přibližně jedna třetina ze všech sociálně vyloučených obyvatel ČR a jejich počet rapidně roste. Nachází se zde nejvíce sociálně vyloučených lokalit včetně bezprecedentních ghatt s vysokým počtem sociálně vyloučených obyvatel a mimořádnou mírou sociální a fyzické deprivace. Sociální vyloučení je zde spojeno především s romským obyvatelstvem, které se dlouhodobě soustředí právě v ÚK.
- Veřejné intervence zaměřené na integraci sociálně vyloučeného romského obyvatelstva dlouhodobě selhávají, což se projevuje i růstem počtu sociálně vyloučených lokalit. Sociálním vyloučením jsou přitom ohroženi také příslušníci majoritní populace, a to především dlouhodobě nezaměstnaní, senioři či rodiče-samoživitelé.

## **10 HODNOCENÍ KRAJE Z POHLEDU VÝZNAMNÝCH REGIONÁLNÍCH AKTÉRŮ**

v této kapitole budou doplněny výsledky dotazníkového šetření

## SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Analýza potřeb revitalizace území Ústeckého kraje.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id\\_org=450018&id=1666986](http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1666986)>

Budín, J. (2015): Těžba a spotřeba hnědého uhlí v České republice [online]. 4. duben 2015 [cit. 2016-09-30]. Dostupné z: <<http://oenergetice.cz/elektrina/tezba-a-spotreba-uhli-v-ceske-republice/>>

Budinský, V. (2014): Aktualizace sítě cyklistických tras v Ústeckém kraji, revize a doplnění tras k roku 2014.

Dostupné z: <<http://www.kr-ustecky.cz/aktualizovana-sit-cyklotras-2014/d-1649365/p1=204764>>

CERMAT (2016): Výsledky maturitních zkoušek [online]. cit. 2016-10-17.

Dostupné z: <<https://vysledky.cermat.cz>>

Čermák, Z., Janská, E. (2011): Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálněgeografické diferenciace Česka. Geografie, 116, č. 4, s. 422-439.

Česká televize 2012: Obce chtějí zprovoznit Kozí dráhu, SŽDC ji ale nechává chátrat [online]. cit. 2012-05-13.

Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/170988-obce-chteji-zprovoznit-kozi-drahu-szdc-ji-ale-nechava-chatrat/>>

ČHMÚ (2016a): Emisní bilance České republiky.

Dostupné z: <[http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/oez/emisnibilance\\_CZ.html](http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/oez/emisnibilance_CZ.html)>

ČHMÚ (2016b): Pětileté průměrné koncentrace.

Dostupné z: <[http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/ozko/ozko\\_CZ.html](http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/ozko/ozko_CZ.html)>

ČSÚ (2011): Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Ústeckého kraje v roce 2010.



Dostupné z: <[http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/analyza:\\_ustecky\\_kraj\\_v\\_roce\\_2010/\\$File/A2010.pdf](http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/analyza:_ustecky_kraj_v_roce_2010/$File/A2010.pdf)>

ČSÚ (2016a): Statistická ročenka Ústeckého kraje 2015

Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/casove-rady-zakladnich-ukazatelu-statistiky-prace-unor-2016>>

ČSÚ (2016b): Zemědělství – Ústecký kraj.

Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/xu/zemedelstvi-xu>>

ČSÚ (2016c): Časové řady základních ukazatelů statistiky práce.

Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/casove-rady-zakladnich-ukazatelu-statistiky-prace-unor-2016>>

ČSÚ (2016d): Cizinci v Ústeckém kraji.

Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/xu/cizinci-xu>>

ČSÚ (2016e): Počet obyvatel v obcích k 1.1.2016.

Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich>>

ČSÚ (2016f): Vybrané údaje o silniční a dálniční síti podle krajů k 1. 1. 2016 – 1. část.

Dostupné z: <[https://www.czso.cz/documents/11288/45402161/doprava16\\_t1.xlsx/8e0fc6c0-ffb0-42fd-af45-788c8c6d4132?version=1.1](https://www.czso.cz/documents/11288/45402161/doprava16_t1.xlsx/8e0fc6c0-ffb0-42fd-af45-788c8c6d4132?version=1.1)>

DHV CR 2007 (2007): Vyhledávací studie pro lokalizaci brownfields na území Ústeckého kraje.

DHV CR (2012): Integrovaný krajský program ke zlepšení kvality ovzduší Ústeckého kraje.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.aspx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1667540](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1667540)>

Dopravní plán Ústeckého kraje 2012-2016

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id\\_org=450018&id=1663417&p1=190205](http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1663417&p1=190205)>

Energostat (2012): Hnědé uhlí [online]. cit. 2012-05-21.

Dostupné z: <<http://energostat.cz/uhli.html>>

ERÚ (2016): Roční zpráva o provozu ES ČR 2015 – Energetický regulační úřad.

Dostupné z: <[http://www.eru.cz/documents/10540/462820/Rocni\\_zprava\\_provoz\\_ES\\_2015.pdf/3769f65b-3789-4e93-be00-f84416e1ca03](http://www.eru.cz/documents/10540/462820/Rocni_zprava_provoz_ES_2015.pdf/3769f65b-3789-4e93-be00-f84416e1ca03)>

GAC (2006): Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti.

Dostupné z: <[http://www.gac.cz/userfiles/File/nase\\_prace\\_vystupy/GAC\\_MAPA\\_analyza\\_SVL\\_aAK\\_CJ.pdf](http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_MAPA_analyza_SVL_aAK_CJ.pdf)>

GAC (2009): DLOUHODOBÝ MONITORING SITUACE ROMSKÝCH LOKALIT — ČESKÉ LOKALITY. Souhrnná zpráva. Úřad vlády, Praha, 58 s.

GAC (2015): Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR.

Dostupné z: <<https://www.esfcr.cz/documents/21802/791224/Analýza+sociálně+vyloučených+lokalit+v+ČR/65125f3c-3cd9-4591-882b-fd3935458464>>

GVD 2015/16. Pomůcky GVD 2015/2016 [online]. cit. 2016-09-20.

Dostupné z: <<http://gvd.cz/cz/>>

Invest-UK: Portál investičních příležitostí Ústeckého kraje [online]. cit. 2016-10-01.

Dostupné z: <<http://invest-uk.cz>>

IS ÚCHA (2016): Integrovaná strategie Ústecko-chomutovské aglomerace.

Dostupné z: <[http://www.usti-nad-labem.cz/files/rozvoj-mesta/iti-ucha\\_final-160211.pdf](http://www.usti-nad-labem.cz/files/rozvoj-mesta/iti-ucha_final-160211.pdf)>

Koncepce činnosti a finanční plán Inovačního centra Ústeckého kraje na rok 2017

Krajská zdravotní a.s. (2015): Výroční zpráva 2014

Dostupné z: <[http://www.kzcr.eu/FileHandler.ashx?file=84c6896b-d814-4da5-b5a5-ff52c895c04avz-kz-2014\\_final\\_2.pdf](http://www.kzcr.eu/FileHandler.ashx?file=84c6896b-d814-4da5-b5a5-ff52c895c04avz-kz-2014_final_2.pdf)>

KÚÚK (2011): Ročenka životního prostředí Ústeckého kraje 2010.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.aspx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1663370](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=450018&id_dokumenty=1663370)>

KÚÚK (2012): Program rozvoje Ústeckého kraje 2014-2020.

Dostupné z: <<http://www.kr-ustecky.cz/program-rozvoje-usteckeho-kraje-2014-2020/ds-99668>>

KÚÚK (2015a): Strategie podpory zdraví a rozvoje zdravotnických služeb v Ústeckém kraji na období 2015-2020.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.ashx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1685434](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1685434)>

KÚÚK (2015b): Ročenka životního prostředí Ústeckého kraje 2014

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.ashx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1693817](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1693817)>

KÚÚK (2016a): Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2016-2018

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.ashx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1691227](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1691227)>

KÚÚK (2016b): Dopravní plán 2017-2021.

Dostupné z: <<http://www.kr-ustecky.cz/dopravni-plan-2017-2021/d-1700342/p1=206513>>

KÚÚK (2016c): Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji 2016-2020.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.ashx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1697043](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1697043)>

KÚÚK (2016d): Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji ve školním roce 2014/2015.

Dostupné z: < [http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.ashx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1699569](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1699569)>

LAVDIS (2012): Labsko-Vltavský dopravní informační systém. Dolní Labe [online]. cit. 2012-05-12.

Dostupné z: <<http://www.lavdis.cz/index.php?pg=264&ln=cz>>

LUCC Czechia (2012): Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka.

Dostupné z: <[http://lucc.ic.cz/lucc\\_data/](http://lucc.ic.cz/lucc_data/)>

Magistrát města Ústí nad Labem (2010): Revitalizace Krásného Března a Neštěmic [online]. cit. 2012-05-17.

Dostupné z: <<http://www.krasnebrezno.cz/index.html>>

MDČR (2016): Ročenka dopravy České republiky 2016. Ministerstvo dopravy, Praha, 174 s.

Dostupné z: <[https://www.sydos.cz/cs/rocenka\\_pdf/Rocenka\\_dopravy\\_2015.pdf](https://www.sydos.cz/cs/rocenka_pdf/Rocenka_dopravy_2015.pdf)>

MPSV (2016): Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. cit. 2016-10-17.

Dostupné z: <[http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani\\_sluzby.do](http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do)>

MVČR (2016): Cizinci s povoleným pobytem.

Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>

Novák, V., Koutský, J. (2015): Typologie území Ústeckého kraje.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.ashx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1697212](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1697212)>

Pavelčíková, N. (2004): Romové v českých zemích v letech 1945 – 1989. Sešity Úřadu pro vyšetřování zločinů komunismu, č. 12, 187 s.

PDO ÚK 2017-2021: Plán dopravní obslužnosti Ústeckého kraje 2017-2021

Dostupné z: <<http://www.kr-ustecky.cz/dopravni-plan-2017-2021/d-1700342/p1=206513>>

Portál MPSV (2016): Statistiky zaměstnanosti.

Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat>>

Povodí Ohře (2016): Mapa čistoty 2014-2015.

Dostupné z: <[http://www.poh.cz/popis/mapa\\_cistoty/mapa\\_cistoty.htm](http://www.poh.cz/popis/mapa_cistoty/mapa_cistoty.htm)>

Regionální informační servis (2016): Průmyslové zóny.

Dostupné z: <<http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/prumyslove-zony>>

RIS ÚK 2014: Regionální inovační strategie Ústeckého kraje.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline\\_ActionScripts/File.ashx?id\\_org=450018&id\\_dokumenty=1683908](http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1683908)>

RES ČSÚ (2016): Registr ekonomických subjektů.

Dostupné z: <[https://www.czso.cz/csu/res/registr\\_ekonomickyh\\_subjektu](https://www.czso.cz/csu/res/registr_ekonomickyh_subjektu)>

Ročenka dopravy 2015

Dostupné z: <[https://www.sydos.cz/cs/rocenka-2015/rocenka/htm\\_cz/index.html](https://www.sydos.cz/cs/rocenka-2015/rocenka/htm_cz/index.html)>

ŘSD (2011a): Silnice a dálnice v České republice 2011. Ředitelství silnic a dálnic, Praha, 20 s. Dostupné z: <[http://www.rsd.cz/rsd/rsd.nsf/0/633E2FAF9F4A1078C12578F80033A11E/\\$file/RSD2011cz.pdf](http://www.rsd.cz/rsd/rsd.nsf/0/633E2FAF9F4A1078C12578F80033A11E/$file/RSD2011cz.pdf)>

ŘSD (2011b): Sčítání dopravy 2010.

Dostupné z: <<http://scitani2010.rsd.cz/pages/informations/default.aspx>>

ŘSD (2012b): Intenzita dopravy [online]. cit. 2012-05-04.

Dostupné z: <<http://www.rsd.cz/Silnicni-a-dalnicni-sit/Intenzita-dopravy>>

ŘSD (2016a): Přehled plánovaných staveb [online]. cit. 2016-09-19.

Dostupné z: <[https://www.rsd.cz/wps/portal/web/mapa-projektu#/?poitype=construction&constructionstatus=constructionStatus\\_realization&constructionstatus=constructionStatus\\_preparing](https://www.rsd.cz/wps/portal/web/mapa-projektu#/?poitype=construction&constructionstatus=constructionStatus_realization&constructionstatus=constructionStatus_preparing)>

ŘSD (2016a): Mapová aplikace.

Dostupné z: < [https://www.rsd.cz/wps/portal/web/mapa-projektu#/?poitype=construction&constructionstatus=constructionStatus\\_realization](https://www.rsd.cz/wps/portal/web/mapa-projektu#/?poitype=construction&constructionstatus=constructionStatus_realization)>

ŘVC (2012): Plavební stupeň Děčín [online]. cit. 2012-05-12.

Dostupné z: <<http://www.rvccr.cz/strategicke-zamery-a-stavby/zlepseni-splavnosti-labe/plavebni-stupen-decin>>

Strategie rozvoje cestovního ruchu v Ústeckém kraji 2015-2020.

Dostupné z: <<http://www.kr-ustecky.cz/strategie-rozvoje-cestovniho-ruchu-2015-2020/ds-99996>>

SŽDC (2012): Portál provozování dráhy [online]. cit. 2012-05-11.

Dostupné z: <<http://provoz.szdc.cz/PORTAL/ViewArticle.aspx?oid=594598>>

ÚAP ÚK (2011): Územně analytické podklady Ústeckého kraje 2011 - 1. aktualizace.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id\\_org=450018&id=1662940&p1=166596](http://www.kr-ustecky.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=450018&id=1662940&p1=166596)>

ÚAP ÚK (2013): Územně analytické podklady Ústeckého kraje 2013 - 2. aktualizace.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/dp/id\\_ktg=99459](http://www.kr-ustecky.cz/dp/id_ktg=99459)>

ÚAP ÚK (2015): Územně analytické podklady Ústeckého kraje 3. úplná aktualizace 2015

Dostupné z: <<http://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/uzemne-analyticke-podklady>>

Úřad práce ČR (2015): Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2014 a strategie APZ pro rok 2015.

Dostupné z: <[https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/realizace\\_apz/ustecky\\_kraj\\_2014.doc](https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/realizace_apz/ustecky_kraj_2014.doc)>

Úřad práce ČR (2016a): Měsíční statistika nezaměstnanosti.

Dostupné z: <[http://portal.mpsv.cz/portalssz/download/getfile.do?filename=stat-2016-08.zip&\\_lang=cs\\_CZ](http://portal.mpsv.cz/portalssz/download/getfile.do?filename=stat-2016-08.zip&_lang=cs_CZ)>



Úřad práce ČR (2016b): Statistické bulletiny trhu práce v Ústeckém kraji.

Dostupné z: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/bulletiny>>

Úřad práce ČR (2016c): Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2015 a strategie APZ pro rok 2016.

Dostupné z: <[http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp\\_up/zprava\\_o\\_situaci\\_na\\_krajskem\\_trhu\\_prace\\_o\\_realizaci\\_apz\\_v\\_roce\\_2015\\_a\\_strategii\\_apz\\_pro\\_rok\\_2016.zip](http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up/zprava_o_situaci_na_krajskem_trhu_prace_o_realizaci_apz_v_roce_2015_a_strategii_apz_pro_rok_2016.zip)>

Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2015 č. 827.

Dostupné z: <<https://apps.odok.cz/zvlady/usneseni/-/usn/2015/827>>

ÚZIS (2014a): Zdravotnická ročenka České republiky 2013.

Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/system/files/zdrroccz2013.pdf>>

ÚZIS (2014b): Zdravotnická ročenka Ústeckého kraje 2013.

Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/system/files/rocut2013.pdf>>

ÚZIS (2014c): Zdravotnictví Ústeckého kraje 2013.

Dostupné z: <<http://www.uzis.cz/system/files/karust2013.pdf>>

Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje 2011.

Dostupné z: <[http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz\\_dok.asp?id\\_org=450018&id\\_ktg=99030&archiv=0&p1=166596](http://www.kr-ustecky.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=450018&id_ktg=99030&archiv=0&p1=166596)>

Zákon č. 266/1994 Sb., o drahách.

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší